

KAUPUNKI- KEHITTÄMINEN JA KULTTUURI- POLITIikka

ESPOOCULT -TUTKIMUKSEN
TULOKSIA

TEKIJÄT

MARIA HIRVI-IJÄS
OLLI JAKONEN
ANNA KANERVA
SIRENE KARRI
SARI KARTTUNEN
MARJATTA KUISMA
ARI KURLIN NIINIAHO
EMMI LAHTINEN
VAPPU RENKO
MINNA RUUSUVIRTA
SAKARIAS SOKKA

TOIMITTAJAT

MARIA HIRVI-IJÄS
ANNA KANERVA
MINNA RUUSUVIRTA

KAUPUNKIKEHITTÄMINEN JA KULTTUURIPOLITIIKKA

ESPOOCULT-TUTKIMUKSEN TULOKSIA

TEKIJÄT

Maria Hirvi-Ijäs, Olli Jakonen, Anna Kanerva, Sirene Karri,
Sari Karttunen, Marjatta Kuisma, Ari Kurlin Niiniaho, Emmi Lahtinen,
Vappu Renko, Minna Ruusuvirta & Sakarias Sokka

TOIMITTAJAT

Maria Hirvi-Ijäs, Anna Kanerva & Minna Ruusuvirta

KULTTUURIESPOO.fi

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS CUPORE 2020

Cuporen verkkojulkaisuja 59

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2020

Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju

Kansikuva: Espoon kulttuurikeskus. Kuva: Tommi Heinonen.

ISBN 978-952-7200-47-6 (pdf)

ISSN 1796-9263 (pdf)

SISÄLLYS

Esipuhe	10
OSA I: JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA	13
1 Johdanto	13
1.1 EspooCult-tutkimus	15
1.2 Raportin rakenne	19
2 Kulttuuri osana kaupunkikehitystä	22
2.1 Kaupunkikehittäminen ja kulttuuripolitiikka	22
2.2 Kaupunki organisaationa ja paikallisyhteisönä	29
2.3 Yhteenveto	31
OSA II: TAVOITTEET, RAKENTEET JA TOIMEENPANO	33
3 Kaupunkipolitiikan tavoitteet ja kulttuuri Espoossa	33
3.1 Espoo-tarina kaupunkipolitiikan kehyksenä	35
3.2 Kaupunkistrategia kulttuurin näkökulmasta	38
3.3 Kulttuuripoliittinen näkökulma Espoon kaupunkikehittämisen tavoitteisiin	45
Näkökulma: Kaupunkikulttuuri – työkaluja kehittämiseen	48
Näkökulma: Espoo kaupunkivertailuissa	59
3.4 Yhteenveto	65
4 Kaupunki kulttuuritoiminnan kehyksenä	68
4.1 Kulttuuri Espoon kaupungin organisaatiossa	68
4.2 Monimuotoinen Espoo	74
Näkökulma: Espoo kulttuuritoimijoiden näkökulmasta	82
Näkökulma: Väestön moninaistuminen	84
Näkökulma: Göteborg	89
4.3 Yhteenveto	104
5 Tavoitteista toimeenpanoon	107
5.1 Yhteistyö toimeenpanon keskiössä	107
5.2 Välineitä kulttuuripolitiikan toimeenpanoon	121
5.3 Toimeenpanon seuranta, vaikutukset ja vaikuttavuus	125
Näkökulma: Julkinen taide Espoossa	128
5.4 Yhteenveto/tiivistelmä	132

OSA III: ESPOOLAINEN KULTTUURIN KÄYTTÄJÄ – ARKI JA VAPAA-AIKA	136
6 Kulttuurinen osallisuus	136
6.1 Kulttuurinen osallisuus ja osallistuminen	137
Näkökulma: Luottamus toisiin ihmisiin ja kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista vaihtelevat eri väestöryhmillä Espoossa	140
6.2 Kulttuuripalvelut, osallisuus ja moninaisuus	144
6.3 Yhteenveto	149
7 Espoolaisten kulttuuriosallistuminen	152
7.1 Espolaiset kulttuuritilaisuuksissa ja -tapahtumissa kävijöinä	152
7.2 Espoolaisten luovat harrastukset ja omaehtoinen toiminta	158
Näkökulma: Osallistumisen esteet ja ei-kävijyys	166
7.3 Alueellinen saavutettavuus ja tasa-arvo	173
7.4 Asukkaiden tyytyväisyys kulttuuripalveluihin ja tulevaisuudentoiveet	178
Näkökulma: Kirjasto espoolaisten osallistumisen paikkana	183
7.5 Yhteenveto	190
OSA IV: TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA	195
8 Kulttuurisesti kestävä kaupunkikehitys	195
8.1 Mikä on kulttuurisesti kestävä kehitys?	195
8.2 Kestävän kehityksen politiikat kansainvälisesti ja kansallisesti	198
8.3 Kulttuurisesti kestävä kehitys Espoossa	203
8.4 Kulttuuripolitiikka kestävän kehityksen välineenä	210
8.5 Yhteenveto	215
9 Neljä skenaariota kulttuurin roolista Espoon kehittämisessä	216
9.1 Toivotun tulevaisuuden muotoutuminen	216
9.2 Neljä skenaariota kulttuurin roolista Espoon kehittämisessä	218
Kokonaisvaltainen ja dynaaminen sivistyskaupunki	220
Siiloissa uurastava kulttuurikaupunki	222
Kulttuurin potentiaalia etsivä kaupunki	222
Kuihtuvan kulttuurin kaupunki	223
9.3 Yhteenveto	224

OSA V: LOPUKSI	227
10 Päätelmät ja suosituksia tulevaan	227
10.1 Strategiatasolla kulttuurille asetetaan odotuksia kaupunkikehitykseen, käytännössä rooli jää kuitenkin monilta osin tunnistamatta	227
10.2 Kulttuurin potentiaali ei pääse esiin Espoon kaupungin organisaatiossa	230
10.3 Espoon väestön ja alueiden moninaisuus edellyttää moninaisia kulttuuripalveluita, se on myös voimavara kaupungin kehityksessä	233
10.4 Suosituksia tulevaan	235
Tarvitaan selkeitä määrittelyjä ja yhteisen ymmärryksen luomista	236
Tarvitaan panostusta, sitoutumista ja osaamista toimeenpanoon	237
Tarvitaan tietoa ja seuranta nykytilasta ja vaikutuksista sekä johdonmukaista viestintää	238
LÄHTEET	239
LIITTEET	256

KARTAT, KUVIOT JA TAULUKOT

Kartta 1.	Espoon seitsemän suuraluetta	77
Kartta 2.	Kirjastot ostoskeskuksissa	185
Kuvio 1.	Tutkimuksen aineisto	19
Kuvio 2.	Raportin rakenne	21
Kuvio 3.	Kaupunkien kulttuuripolitiikan perustelut	26
Kuvio 4.	Kaksi ymmärrystä kaupungista	29
Kuvio 5.	Kolme erilaista lähestymistapaa kaupunkikulttuurin kehittämiseen	50
Kuvio 6.	Yhteisöllisestä kaupunkikulttuurista tunnistetut eri toiminnan osa-alueet ja elementit sekä niihin liittyvät toiminnan muodot ja aktiviteetit	52
Kuvio 7.	Kulttuurisen suunnittelun työkalupakki	54
Kuvio 8.	The Cultural and Creative Cities Monitor 2019 -ulottuvuudet	62
Kuvio 9.	Espoon kaupungin päätöksenteko- (luottamuselin) ja hallinnollinen (viranhaltija)organisaatio	69
Kuvio 10.	Kulttuurin hallinnon organisaatio Espoon kaupungissa 2019	71
Kuvio 11.	Espoon väestö ikäryhmittäin 1.1.2019 ja ennuste 2035	79
Kuvio 12.	Espoon väestö ja vieraskielinen väestö (osuus koko väestöstä) 1.1.2019 ja ennuste 2035	79
Kuvio 13.	Espoolaisten koettu elämänlaatu (%)	80
Kuvio 14.	Espoon väestö suuralueittain 1.1.2019 ja ennuste 2028	81
Kuvio 15.	Espoon väestö suuralueittain ja ikäryhmittäin 1.1.2019 ja ennuste 2028	81
Kuvio 16.	Espoolaisten koettu elämänlaatu eri alueilla (%)	81
Kuvio 17.	Espoo kulttuuritoiminnan paikkana	84
Kuvio 18.	Espoon ulkomaalaistaustaisen väestön kehitys 1990–2018 eri mittarien kautta esitettynä (%)	85
Kuvio 19.	Vieraskielisten määrä Espoon eri alueilla 2000–2018	87
Kuvio 20.	Göteborgin kaupungin organisaatio	91
Kuvio 21.	”Göteborg-tarina”	93
Kuvio 22.	Kulttuurihallinnon organisaatio Göteborgin kaupungissa	97
Kuvio 23.	Yhteenvedo kulttuurihallinnon toimintakaaviosta	100
Kuvio 24.	Espoolaisten kulttuuritoimijoiden yhteistyömuotoja Espoon kaupungin kanssa vuonna 2018 (lkm)	114
Kuvio 25.	Espoolaisten kulttuuritoimijoiden arvioita yhteistyöstä Espoon kaupungin kanssa vuonna 2018 (%)	115
Kuvio 26.	Kulttuuritoimintaan ja -palveluihin liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä	117
Kuvio 27.	Elinkeinotoimintaan ja vetovoimaisuuteen liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä	118

Kuvio 28.	Asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä	118
Kuvio 29.	Strategioiden toimeenpanon mekanismit	122
Kuvio 30.	KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman seurantakehys	127
Kuvio 31.	Näkökulmia kulttuuriolosuhteiden ja osallisuuden tarkasteluun	139
Kuvio 32.	Espoolaisten VOS-laitosten johtajien näkemyksiä kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta koskeviin väitteisiin 2018	147
Kuvio 33.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen sukupuolen mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	154
Kuvio 34.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ikäryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	155
Kuvio 35.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen kieliryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	155
Kuvio 36.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen koulutustaustan mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	156
Kuvio 37.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen alueittain Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	156
Kuvio 38.	Espoolaisten käyminen kulttuurifestivaaleilla viimeisten 12 kuukauden aikana, iän mukaan (%)	158
Kuvio 39.	Luovat harrastukset sukupuolen mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	160
Kuvio 40.	Luovat harrastukset ikäryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	160
Kuvio 41.	Luovat harrastukset kieliryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	161
Kuvio 42.	Luovat harrastukset koulutustaustan mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	161
Kuvio 43.	Luovat harrastukset alueittain Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	162
Kuvio 44.	Kulttuuritilaisuuksissa vuoden 2017 aikana käymättömät Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	168
Kuvio 45.	Kulttuuriolosuhteiden esteet Espoossa (%)	171
Kuvio 46.	Milloin viimeksi on käynyt kirjastossa, 10 vuotta täyttänyt väestö, Espoo (%)	184
Kuvio 47.	Kulttuuri kestävydessä, kestävyydelle tai kestävyytensä?	197
Kuvio 48.	Kestävän kehityksen tavoitteet	199
Kuvio 49.	Kulttuurisesti kestävän kehityksen indikaattorit	200
Kuvio 50.	Kestävän kehityksen indikaattorit Espoossa ja vertailukaupungeissa	208
Kuvio 51.	Kulttuuripolitiikan suhde muihin politiikka-alueisiin	211
Kuvio 52.	Kulttuuripolitiikka suhteessa kestäväan kehitykseen	213
Kuvio 53.	Tulevaisuuden Espoon päätavoitteet, tulkinta Espoo-tarinan tavoitteista	217
Kuvio 54.	Neljä skenaariota kulttuurin roolista kaupungin kehittämisessä	220

Taulukko 1. Espoo-tarina ja kulttuuritoiminnan potentiaali	43
Taulukko 2. Neljän suomalaisen kaupungin tulokset The Cultural and Creative Cities -monitorissa	63
Taulukko 3. Tietoja väestöstä, Espoo ja koko Suomi	78
Taulukko 4. Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, espoolaiset perusopetuksen ja lukion oppilaat (%)	80
Taulukko 5. Näkemykset luottamuksesta ja poliittisesta vaikuttamisesta, 10 vuotta täyttänyt väestö, Espoo (%)	142
Taulukko 6. Espoolaisten nuorten (yläkoulu ja lukio) arviot oman elämän arvosta ja hallinnasta, taustan ja sukupuolen mukaan 2017 (%)	143
Taulukko 7. Esimerkkejä osallistumista edistävästä toimintamalleista Esossa	145
Taulukko 8. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen viimeisten 12 kuukauden aikana, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	153
Taulukko 9. Kulttuurifestivaaleilla käyminen viimeisten 12 kuukauden aikana, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	157
Taulukko 10. Luovat harrastukset, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)	159
Taulukko 11. Espoolaisten nuorten (yläkoulu ja lukio) kulttuuriharrastukset sukupuolen ja taustan mukaan 2017 (%)	163
Taulukko 12. Kuinka usein lapsi on käyttänyt palveluja vapaa-ajalla 12 viime kuukauden aikana (%)	164
Taulukko 13. Näkemykset oman asuinalueen harrastusmahdollisuuksista vastaajan sukupuolen ja taustan mukaan, yläaste ja lukio, Espoo (%)	175
Taulukko 14. Espoon asuntoväestön etäisyys lähimpään kulttuuripalveluun etäisyysvyöhykkeittäin tietä pitkin (pl. kevyen liikenteen väylät)	177
Taulukko 15. Kuntakohtaiset palvelutyytyväisyys ja palvelujen saatavuus- ja saavutettavuusindeksit kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen osalta joissakin ARTTU2-kunnissa	179
Taulukko 16. Kirjastossa tehdyt asiat ikäluokittain, Espoo (%)	187
Taulukko 17. Kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden eron terminologiaa	209
Taulukko 18. Neljä strategista kulttuuripoliittista linjausta kestäväälle kehitykselle	211

ESIPUHE

Kulttuuri kehittää kaupunkia

EspooCult-tutkimushanke on ollut vuosina 2017–2020 monipuolinen tutkimusmatka Suomen toiseksi suurimman kaupungin kulttuuriin. Olemme saaneet tutkia niitä rakenteita, jotka ylläpitävät kaupungin kehitystä ja toisaalta olemme päässeet havainnoimaan kulttuuripalvelujen moninaista kuluttajajoukkoa.

Kulttuurilla on aina ollut tärkeä rooli kaupunkien elämässä, ja kulttuurielämä tekee kaupungeista omaleimaisia ja kiinnostavia. Kulttuuripolitiikkaan keskittyvällä tutkimuksella voidaan tehdä näkyväksi se, miten kulttuuri vaikuttaa kaupunkien kehitykseen, miten kulttuuriin osallistuminen näkyy asukkaiden elämässä, miten saavutettavia kulttuuripalvelut ovat ja kuinka elinvoimaisia eri taiteen alat ovat.

Espoon kaupunki on viimeiset vuodet ollut kulttuuripolitiikan mittareiden ja tilastojen kärjessä melkein kaikilla aloilla – osallistuminen, kulttuuritilat, kansainvälistyminen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen ovat juuri sellaisella tasolla kuin eteläisen, hyvinvoivan ja koulutetun väestön asuinkunnassa voidaan olettaa olevankin.

Kulttuuripolitiikan tavoitteet liittyvät tämänhetkisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa erityisesti taiteeseen, luovuuden edistämiseen, kulttuuriperintöön, hyvinvointiin ja kulttuurialojen taloudelliseen merkitykseen sekä laajemmin yhteiskunnalliseen kehitykseen ja kestävyYTEEN. EspooCult-tutkimus on ollut ainutlaatuinen mahdollisuus päästä tutkimaan yhtä kaupunkia kaikista näistä näkökulmista.

Kulttuuri keskiössä – ja katse tulevaisuuteen

Espoo on Suomen toiseksi suurin kaupunki, joka muodostuu viidestä erilaisesta aluekeskuksesta. Jokainen näistä alueista on suurehkon suomalaisen kaupungin kokoinen. Espoo viettää kaupungiksi tuleminen 50-vuotisjuhlaa vuonna 2022, mikä tarkoittaa, että kaupunki on urbaanina yhteisönä verrattain nuori. Kulttuuri ja taide on kehittynyt 50 vuodessa monipuolisesta ja innovatiivisesta yhdistystoiminnasta laadukkaaksi ammattitaiteeksi ja ajassa kiinni olevaksi kulttuuritarjonnaksi. Espoon kulttuuripalveluiden peruspilareita ovat korkeatasoiset ammattitaidetta tuottavat laitokset sekä oma kaupunginmuseomme, kaupunginorkesterimme ja kulttuuritalomme. Tämän lisäksi on kaupungissa vuosia panostettu lasten kulttuuriin niin tavoitteellisen harrastustoiminnan kuin muunkin taidetarjonnan kautta.

Vuonna 2015 Espoon kaupunginvaltuusto hyväksyi KulttuuriEspoo 2030 -tulevaisuuslinjaukset. Se on ensimmäinen kaupunkitasoinen kulttuuripoliittinen ohjeistus, joka Espoossa on tehty. KulttuuriEspoo 2030 -vision tehtävänä on etsiä niitä paikkoja, joissa taide ja kulttuuri voivat tuoda lisäarvoa, kun kohtaamme tulevaisuuden haasteita yhdessä. Se ohjaa voimakkaasti poikkihallinnolliseen yhteistyöhön, monimuotoisten ja kaikille mahdollisten kulttuuripalveluiden kehittämiseen.

Espoo kasvaa vuosittain noin 5000 asukkaalla. Vuonna 2030 espoolaisista noin 30 % puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Tämä tarkoittaa myös kulttuurin tarjonnalle sitä, että palvelutarjonnassa on huomioitava suuri ikääntyvä heterogeeninen väestö, uusista kulttuureista ja maista tulevat asukkaat sekä lapset ja nuoret, joita Espoossa edelleen on myös paljon.

Kulttuurin ja taiteen avulla pystymme kohtamaan vaikeitakin asioita, voimme tuoda iloa ja elämyksiä arkeen sekä edesauttaa turvallisen asumisympäristön syntymisessä. Kulttuuri on jokaisen oikeus ja taiteen tulee olla osa kaikkien asukkaiden arkea.

Espoolla on toiseksi suurimpana kaupunkina ja osana pääkaupunkiseutua myös velvollisuus olla mukana täydentämässä Helsingin metropolialueen korkeatasoista kulttuuri- ja taidetarjontaa. Laadukkaalla orkesteri-, festivaali-, teatteritoiminnalla sekä taidelaitosten toiminnalla tuodaan lisäarvoa Espoon ja koko metropolialueen kilpailukykyyn ja elinvoimaisuuteen.

Työkaluja kulttuurikaupungin kehittämiseen

Tämän kulttuuripoliittisen tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, millainen kulttuurikaupunki Espoo on. Tekeekö Espoo oikeita asioita ja oikealla tavalla? Vastaako Espoo riittävän hyvin haasteisiin ja onko kaupunki tarpeeksi ketterä ja innovatiivinen?

Tämänkaltaista tutkimusta tarvitaan päätöksenteon tueksi, jotta Espoo voi suunnata tekemistään tuloksellisemmaksi ja tehokkaammaksi. Toivomme myös, että tämä tutkimus osoittaa sen, mikä merkitys kulttuurilla ja taiteella on kaupunkikehittämisen näkökulmasta ja kaupungin vetovoimatekijänä.

EspooCult on ollut monialainen ja moninainen tutkimushanke. Cuporen tutkimustiimissä on ollut mukana tämän raportin kansilehdellä mainitun usean tutkijan osaamista ja asiantuntemusta. Tutkimustiimin lisäksi hankkeella toimi ohjausryhmä, jonka muodostivat allekirjoittaneiden lisäksi kansanedustaja Jyrki Kasvi, Espoon kaupungin tutkimusjohtaja

Teuvo Savikko, asiantuntija Annukka Jyrämä Aalto-yliopistosta ja professori Mari Vaattovaara Helsingin yliopistosta. Lisäksi kunnanjohtaja Kimmo Kainulainen antoi arvokkaita kommentteja.

Koko hankkeen toteuttamisen kannalta tärkeään tutkimuksen ydintiimiin kuuluivat erikoistutkija Maria Hirvi-Ijäksen johdolla erikoistutkija Minna Ruusuvirta ja erikoistutkija Anna Kanerva. Erityisasiantuntija Katja Koskela koordinoi espoolaisten puolelta hankkeen tiedotusta ja tapahtumia. Hankkeella on niin ikään ollut miellyttävä yhteistyö eurooppalaisen KEA Europeana Affairs -tutkimuskeskuksen kanssa. KEA:n toimitusjohtajan Philippe Kernin vierailut Espoossa ovat antaneet mahdollisuuden mielenkiintoiseen dialogiin.

Tutkimushankkeesta on viestitty niin espoolaisille päättäjille ja sidosryhmille kuin Espoon asukkaille monilla eri tavoilla. EspooCult-julkaisuista jää myös malli Cuporen tuleville tutkimushankkeille. Erityinen kiitos kuuluu graafikko Tiina Pajulle taipumisesta monenlaiseen tiedeviestintään. Espoon erityislaatuista on esitetty niin tutkimusraportissa, tietokorteissa kuin sarjakuvissakin.

Hankkeen monet sivupolut ja erilliset tietopaketit antavat meille tutkijoille tietoa ja malleja tuleviin alue- ja kuntapolitiikkaa koskeviin tutkimushankkeisiin. Kaupunkitutkimuksen ja kaupunkikehittämisen tietopakettina EspooCult-hankkeen raportti toimii toivottavasti myös muillekin kuin meille kulttuurin virkamiehille ja tutkijoille.

Espoo – Helsinki 26. maaliskuuta 2020

Kulttuurijohtaja **Susanna Tommila**

Espoon kaupunki

Johtaja **Marjo Mäenpää**

Cupore – Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus

OSA I: JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA

1. Johdanto

Tämä on EspooCult-tutkimuksen loppuraportti. Raportissa tarkastelemme kulttuuritoimintaa ja kulttuuripolitiikkaa Espoon kaupungissa. Keskitymme erityisesti kulttuurin rooliin kaupunkipolitiikassa ja kaupungin kehittämisessä.

Raportin ensimmäisessä luvussa johdattelemme tutkimukseen ja sen teemoihin: kaupunkikehittämiseen ja kulttuuripolitiikkaan. Tämän jälkeen seuraa EspooCult-tutkimuksen ja sen tarkoituksen ja tavoitteiden esittely. Luvun lopussa käymme läpi tutkimusraportin rakenteen.

Minkälainen on kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa? Miten kulttuuri voisi yhä vahvemmin olla mukana koko kaupungin tulevaisuuden linjauksissa ja asukkaiden arjessa? Vuosina 2018 ja 2019 toteutettu EspooCult-tutkimus tarkasteli kulttuuritoimintaa ja kulttuuripolitiikkaa Espoon kaupungissa. Erityisen tarkastelun kohteena oli kulttuurin rooli kaupunkipolitiikassa ja kaupungin kehittämisessä.

Kaupungistuminen on globaali trendi. Yhä suurempi osa väestöstä asuu kaupungeissa. Suomessa kaupungistumisprosessi käynnistyi monia muita maita myöhemmin mutta on edennyt nopeasti. Vuodesta 1990 lähtien maakuntakeskusten asukasluku on kasvanut lähes miljoonalla. (Tervo 2018.) Kaupunkien kasvava asukasluku ja asukasrakenteen moninaistuminen korostavat kaupunkikehittämisen, kaupunkipolitiikan sekä näille tietoa tuottavan kaupunkitutkimuksen merkitystä.

Kaupunkikehittäminen on laaja-alaisesti kaupungin fyysisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin tai kulttuurisiin rakenteisiin ja prosesseihin suuntautuvaa kehittämistyötä (esim. Anttiroiko 2010; Hokkanen 2019). Siinä kohtaavat moninaiset näkemykset hyvästä kaupungista. Kaupunkipolitiikaksi voidaan lukea kaupunkien ja kaupungistumiseen liittyvä tavoitteellinen ja tietoinen julkisen vallan toiminta. Selkeitä kaupunkipolitiikan alle kuuluvia politiikan sektoreita ovat esimerkiksi työllisyys- ja elinkeinopolitiikka, asuntopolitiikka, ympäristöpolitiikka, sosiaalipolitiikka sekä innovaatiopolitiikka. (Hokkanen 2011, 15.)

Viime vuosina myös kulttuurin ja kulttuuripolitiikan rooli kiinteänä osana kaupunkien kokonaisvaltaista kehittämistä on tunnustettu (esim. Crossick & Kaszynska 2016, 71-85). Sen lisäksi, että kaupungit ovat ihmisten sosiaalisen yhteisön kokoumia ja organisoitumisen perustoja,

ne ovat myös kulttuurin kasvualustoja (Haila 2018, 124). Juuri kaupungit ovat globaalisti nousseet kaikista hallinnon tasoista viime vuosikymmeninä kulttuuripolitiikan kehityksen keskeisiksi paikoiksi (esim. Bell & Oakley 2014, 76). Taustalla on tarve hyödyntää kulttuurin ja kulttuuritoiminnan potentiaali kaupunkien kokonaisvaltaisessa kehittämisessä ja tulevaisuuden mahdollisuuksien näkemisessä. Erilaiset näkökulmat kulttuuriin osana kaupunkikehittämistä osoittavat, että kulttuuri kiinnittyy monin tavoin erilaisiin toimintoihin ja toimialoihin kaupungeissa. Kulttuuritoiminnalla on tutkitusti vaikutuksia esimerkiksi yksilöiden toimintaan, kokemuksiin ja hyvän elämän edellytyksiin sekä laajemmin elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämiseen kaupungeissa ja alueilla. (Esim. Mercer 2002; Sacco 2012.)

Tämä tutkimus tarjoaa kulttuuripoliittisen näkökulman kaupungin kehittämiseen ja siihen, miten tulevaisuutta on mahdollista hahmottaa. Tutkimuksen kohde on Espoon kaupunki ja kaupungin kulttuuriprofiili. Espoo on asukasluvultaan Suomen toiseksi suurin kaupunki. Kaupungille ominaista on usean, ominaisuuksiltaan vaihtelevan, kaupunkikeskuksen rakenne, sijainti osana metropolialuetta, nopea asukasmäärän kasvu sekä väestön moninaistuminen. Espoossa on moniin muihin Suomen kaupunkeihin verrattuna keskimäärin hyvinvoiva ja korkeasti koulutettu väestö, mutta siellä näkyvät myös yleiset kaupungistumisen ja kaupunkien kehittymiseen liittyvät sosiaaliset ongelmat, kuten yksinäisyys ja syrjäytyminen sekä sosiaalinen eriarvoistuminen.

Espoon kaupungin strategiassa, Espoo-tarinassa, esitetyn kaupungin vision mukaan verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa. Keskeisenä tavoitteena on taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kaupunkikehitys. Kaupunki onkin viime vuosina profiloitunut kansallisena ja kansainvälisenä edelläkävijänä ja hakenut ja saanut tunnustusta kaupunkikehityksen näkökulmasta ajankohtaisilla teemoilla.¹

Kulttuuritarjonnan suhteen espoolaiset ovat hyvässä asemassa. Perinteisten taide- ja kulttuuripalvelujen näkökulmasta tarjontaa on runsaasti sekä omassa kaupungissa että naapurikaupungeissa, etenkin Helsingissä, jossa sijaitsevat monet kansalliset taidelaitokset. (Ruusuvirta ym. 2019.) Espoon kaupungin taloudelliset resurssit kulttuuritoimintaan ovat viimeisten vuosien aikana olleet valtakunnallisesti hyvät ja myös kulttuuritoiminnassa kaupunki on profiloitunut uusien toimintamallien kehittäjänä.

1 Espoo muun muassa valittiin vuonna 2018 maailman älykkäimmäksi yhteisöksi ja samana vuonna kaupunki sai kutsun YK:n kestävän kehityksen edelläkävijäkaupungiksi. Ks. luku Näkökulma: Espoo kaupunkivertailuissa.

Espoossa kulttuuritoimintaa ja -palveluja tuottavat sekä kaupungin omat yksiköt että yksityiset kulttuuritoimijat, jälkimmäisistä monet kaupungin tukemina. Kaupungin kulttuuriohjelma KulttuuriEspoo 2030 painottaa taidetta ja kulttuuria kehitystekijänä, joka ylittää ja läpäisee yhteiskunnan eri sektorirajat.

1.1 ESPOOCULT-TUTKIMUS

Espoon kaupunki järjesti kesällä 2017 tarjouskilpailun kulttuuripoliittisen tutkimushankkeen toteuttamisesta Espoon kaupungissa. Hankinnan kohteena oli kulttuuripoliittinen tutkimus Espoossa järjestettävistä kulttuuri-palveluista. Tavoitteena oli saada tutkimuksellista tietoa kulttuuripalveluista kaupungin kehittämisen välineeksi sekä strategiatyön tueksi. Tutkimuksessa tuli arvioida KulttuuriEspoo 2030 -strategian tavoitteiden toteutumista nykytilassa ja sen tuloksena tuli syntyä suosituksia ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia toimialalle jalkautettavaksi.

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore² osallistui tarjouskilpailuun ja valittiin kaksivuotisen EspooCult-tutkimushankkeen toteuttajaksi.

Tutkimuksen kuluessa sen tärkeimmiksi kysymyksiksi nousivat:

- Millainen on Espoon kaupunkikehityksen toimintaympäristö kulttuuripolitiikan näkökulmasta?
- Mitkä ovat Espoon kaupungin kulttuuripolitiikan tavoitteet ja miten ne suhteutuvat nykytilaan ja koko kaupungin strategiaan?
- Miten kulttuuri asemoituu osaksi kaupungin organisaatiota?
- Millaisia espoolaiset ovat kulttuurin käyttäjinä ja osallistujina, ja miten erilaisilla ihmisillä ja ryhmillä on mahdollisuus osallistua kulttuuriin?
- Miten kulttuurin painoarvoa kaupunkikehityksen kokonaisuuden osana voidaan vahvistaa tulevaisuudessa?

Kulttuuripoliittisen EspooCult-tutkimuksen laajana kontekstina ovat Espoon kaupungin rakenteet ja prosessit sekä kaupungin tavoite kehittää niitä kulttuurisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla (Espoo-tarina).

EspooCult-tutkimushanke toteutettiin vuosien 2017–2019 aikana. Tutkimus käynnistyi hankehallinnon järjestäytymisellä lokakuussa 2017.

2 Cupore on kulttuuripolitiikan asiantuntijaorganisaatio. Cuporen tehtävänä on tuottaa ja välittää kulttuuripolitiikkaa koskevaa tutkimustietoa, selvityksiä ja arvioin-teja päätöksenteon ja kansalaisyhteiskunnan käyttöön (ks. www.cupore.fi).

Tutkimustyö käynnistettiin kulttuuritoimijoille suunnatulla kick off-tilaisuudella, joka järjestettiin 8.1.2018 Espoon modernin taiteen museo EMMA:ssa. Tutkimuksen tulokset julkaistiin keväällä 2020.

EspooCult-tutkimuksen osat ja organisaatio

EspooCult-tutkimus jaettiin kuuteen työpakettiin, joista kaksi ensimmäistä koskivat hankehallintoa ja viestintää. Perinteisen tutkimusviestinnän ohella tärkeäksi koettiin espoolaisten asukkaiden tavoittaminen. Tämä toteutettiin yhteistyössä Espoo Esbo -lehden kanssa. Lehdessä on vuosina 2018–2019 esitelty tutkimushankkeen teemoja graafikko Tiina Pajun piirtämän sarjakuvan muodossa (ks. Liite 4 EspooCult- sarjakuvat Espoo Esbo-lehdessä).

Kolmannessa työpaketissa toteutettiin kirjallisuus- ja taustaselvitys Espoon kaupungista. Selvityksessä kartoitettiin kaupungin kehitystä, palvelurakennetta ja toimintaympäristöä kulttuurin näkökulmasta sekä koottiin yhteen jo olemassa olevaa tutkimustietoa ja dataa. Kerätty tieto analysoitiin ja tuotettiin yleinen kuvaus Espoon kaupungin nykytilasta sekä kulttuuritoiminnan lähtökohdista. Työpaketin tuloksena syntyi julkaisu *Espoon kaupungin kulttuuripolitiikka – nykytilan analyysi* (Jakonen ym. 2018) sekä tietokortti *Kulttuuri ja kaupunkikehitys* (ks. Liite 5, EspooCult-tietokortti 1).

Neljännän työpaketin tavoitteena oli selvittää Espoon kulttuuripolitiikan tärkeimmät tavoitteet ja rakenteet sekä näitä koskeva rahoitus ja ohjaus. Työpaketissa analysoitiin Espoo-tarinaa ja KulttuuriEspoo2030-ohjelmaa kaupungin kulttuuripolitiikkaa ohjaavina linjauksina. Analyysissa hahmotettiin strategioiden painopisteet, niiden mukaiset tavoitteet, tavoitteiden toteuttamisen kannalta keskeiset toimijat sekä näiden väliset suhteet ja vastuut. Työpaketin tuloksena julkaistiin vuonna 2018 tietokortti *Kulttuuri ja poikkiallinen yhteistyö* (ks. Liite 6, EspooCult-tietokortti 2).

Viides työpaketti kohdistui taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöön Espoossa. Työpaketissa kulttuuri ymmärrettiin laajasti ulottuen ihmisten keskinäiseen ja omaehtoiseen kulttuuriseen toimintaan. Työpaketin teemoja olivat osallistuminen kulttuuriin, saavutettavuus, kulttuuriset oikeudet sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Työpaketin tuloksena julkaistiin vuonna 2019 tietokortti, *Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja luovat harrastukset Espoossa* (ks. Liite 7, EspooCult-tietokortti 3) sekä vuonna 2020 tietokortti *Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus* (ks. Liite 8, EspooCult-tietokortti 4).

Kuudes työpaketti kokosi tutkimusprosessien tuloksia, näkökulmia ja tulkintoja. Työpaketissa toteutettiin temaattinen kansainvälinen vertailu Göteborgin kaupungista. Työpaketissa tuotettiin suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia, joiden pyrkimys on vastata kysymykseen, kuinka

kulttuuripolitiikan roolia voitaisiin strategisten tavoitteiden puitteissa vahvistaa osana kaupungin kehittämistä.

Edellä esiteltyjen tuotosten ohella toisen ja kolmannen tietokortin tuloksia esiteltiin Eetvartti-neljännesvuosijulkaisussa (Espoon toimintaympäristökatsaus) vuosina 2018 ja 2019. Lisäksi Cuporen tutkijat ovat esitelleet hankkeessa tehtyä tutkimusta ja tuloksia useissa kansallisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä konferensseissa vuosina 2018–2019.

Cuporen tutkijoista hankkeessa työskentelivät Marjo Mäenpää (hankkeen johtaja), Maria Hirvi-Ijäs (tutkimustiimin vetäjä), Anna Kanerva (hankkeen koordinaattori), Minna Ruusuvirta, Sakarias Sokka, Sari Karttunen, Vappu Renko, Olli Jakonen, Emmi Lahtinen, Ari Kurlin, Sirene Karri sekä Marjatta Kuisma (harjoittelija). Hankkeen loppuraportin viimeistelyyn osallistui myös Satu Silvanto.

Espoon kaupungin partnerina EspooCult-hankkeessa toimi KEA European Affairs (ks. www.keanet.eu). KEA on Brysselissä toimiva luovien alojen tutkimus- ja asiantuntijakeskus. Yhteistyöhön sisältyi vuoden 2019 aikana kaksi seminaaria: *Cross-sectoral Cooperation with Culture* (Dipoli, Espoo 3.4.2019) sekä *Migration in Espoo and Inclusive Cultural Services* (Näyttelykeskus WeeGee, Espoo 19.9.2019). Tilaisuuksiin osallistui monipuolinen edustus Espoon kaupungin toimijoita ja sidosryhmiä. Lisäksi KEA oli mukana tuottamassa hankkeen neljättä tietokorttia sekä laati osuuden loppuraporttiin (ks. Liite 1; Liite 8).

EspooCult-tutkimushanketta ohjasi ja arvioi ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommila. Ohjausryhmän muita jäseniä olivat erityisasiantuntija Annukka Jyrämä Aalto-yliopistosta, Savitaipaleen kunnanjohtaja Kimmo Kainulainen, Espoon kaupunginvaltuuston vihreän valtuustoryhmän puheenjohtaja Jyrki Kasvi, johtaja Marjo Mäenpää Cuporesta sekä Espoon kaupungin tutkimusjohtaja Teuvo Savikko. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana yhteensä kuusi kertaa.

Aineisto

EspooCult-hankkeen tulokset tuovat uutta tietoa suomalaiseen kulttuuripolitiikan sekä kaupunki- ja kuntatutkimukseen. Tutkimuksessa nojaututaan laajaan kulttuuripolitiikkaa, kuntia ja kaupunkeja sekä kestävästä kehitystä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen.

EspooCult-hankkeessa on käytetty laajasti erilaisia aineistoja ja menetelmiä (Kuvio 1). Cuporeassa on kerätty aineistoa tutkimukseen kyselyiden, haastatteluiden ja havainnoinnin kautta. **Haastatteluissa** kerättiin kaupungin eri toimialojen työntekijöiden ja viranhaltijoiden näkemyksiä

kulttuurialan liittyen tavoitteista, yhteistyöstä ja toimenpiteistä sekä tulevaisuuden näkymistä.³ Lisäksi tutkimuksen kansainvälistä kaupunkiesimerkkiä varten haastateltiin Göteborgin kaupungin kulttuuritoimen avainhenkilöitä. **Kyselyt** tuottivat tietoa sekä espooalaisten kulttuuritoimijoiden että asukkaiden näkemyksistä ja toiveista kulttuuritoiminnasta. **Havainnointia** tehtiin kirjastoissa ja Espoo-päivän tapahtumissa. Lisäksi tutkijat jalkautuivat Espoon asuinalueille (Tapiola, Soukka, Karakallio) sekä Iso Omenan palvelutorille.

Espoon kaupungin strategiset ja hallinnolliset dokumentit sekä kaupungin oma tilasto- ja tietopohja muodostavat tärkeän tutkimusaineiston. **Kaupungin strategiat ja ohjelmat** ovat tutkimuksen keskeisiä lähtökohtia. Nämä strategiat ja ohjelmat suuntaavat kulttuurin asemaa osana kaupunkikehittämistä ja tuovat esiin kulttuuriin liittyviä painotuksia ja valintoja. Keskeisimpiä analyysin kohteita ovat olleet Espoo-tarina sekä KulttuuriEspoo 2030-ohjelma. Espoon kaupungin omat tilastotiedot ja -katsaukset ovat myös olleet tärkeä tietolähde. Analyysissa on tarkasteltu myös muita tutkimuksen kannalta relevantteja ja avoimesti saatavilla olevia dokumentteja. Kansainvälistä kaupunkiesimerkkiä varten on analysoitu Göteborgin kaupungin ja kulttuuritoimen strategisista asiakirjoja.

Olemassa oleva tilasto- ja tietopohja muodostaa oleellisen tutkimusaineiston. Keskeisenä aineistona on toiminut Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus 2017 ja erityisesti sen Espoota koskeva ja kaupungin rahoittama lisäotos. Lisäksi hankkeessa on käytetty muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn sekä kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten tuloksia. Lisäksi aineistona on käytetty Cuporessa tehtyjä muita tutkimuksia, joissa on hankkeen kannalta kiinnostavia tuloksia. Näitä ovat mm. Cuporen tutkimushanke *Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä* sekä suurimpien kaupunkien kulttuuritoimen kustannuksia koskeva tiedonkeruu (Cupore ja Kuntaliitto). (Ks. tarkemmin Liite 2. Tutkimuksen aineisto.)

3 Tutkimuksen tekijät pyrkivät tavoittamaan myös useita kuntapoliitikkoja haasteltavaksi, mutta heitä ei tavoitettu yhtä lukuun ottamatta.

KUVIO 1.*Tutkimuksen aineisto*

Espoon
kaupungin
dokumentit ja
tietopohja

Strategia- ja ohjelmadokumentit

- Espoo-tarina
- KulttuuriEspoo2030
- Hallinnolliset dokumentit, pöytäkirjat
- Kaupungin omat tilastot ja muu tietopohja

EspooCult
-tutkimukseen
kerätty
aineisto

HAASTATTELUT

- 2018: 12 Espoon kaupungin eri toimialojen työntekijää ja viranhaltijaa
- 2019: 8 Espoon kaupungin toimialojen johtavassa asemassa olevaa viranhaltijaa
- 2019 5 Göteborgin kaupungin kulttuuritoiminnan avainhenkilöä

KYSELYT

- 2018: kysely kulttuuritoimijoille (n=69)
- 2019: kysely espoolaisille asukkaille (n=233)

HAVAINNOINTI

- 2018: kirjastot
- 2018: Espoo-päivä
- 2019: jalkautuminen kolmelle alueelle (Soukka, Karakallio, Tapiola) ja Ison-Omenan palvelutorille

Olemassa
olevat
tutkimukset ja
tilastot

Vapaa-aikatutkimus (Tilastokeskus)**Kouluterveyskysely (THL)****FinSote-tutkimus (THL)**

Cuporessa tehty muu tutkimus: Avaus; kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruut

1.2 RAPORTIN RAKENNE

Tutkimusraportti koostuu kymmenestä luvusta (Kuvio 2). **Johdannossa** esitellään tutkimuksen keskeiset teemat sekä EspooCult-tutkimus ja sen tarkoitus ja tavoitteet. **Luku kaksi** esittelee tarkemmin kehyksen ja keskeiset käsitteet, joiden kautta raportissa tutkimuskysymyksiä lähestytään. Tärkeä teema tutkimuksessa on kulttuuripolitiikan suhde laajempaan kaupunkipolitiikkaan ja kaupunkikehittämiseen. Kaksi kaupunkikehittämisen ja kaupungin toiminnan lähtökohtaa, kaupunki organisaationa ja kaupunki paikallisyhteisönä asettavat kehyksen myös kulttuuritoiminnalle ja kulttuuripolitiikalle kaupungissa.

Luku kolme tarkastelee Espoon kaupungin yleisiä kaupunkipolitiikan tavoitteita sekä kulttuurin ja kulttuuripolitiikan suhdetta näihin kaupunkitason tavoitteisiin. Näkökulmaosiossa esitellään kaupunkikulttuurin kehittämisen työkaluja sekä Espoon kaupunkia kansallisissa ja kansainvälisissä vertailuissa.

Luvussa neljä luodaan katsaus siihen, millaisen kehyksen Espoon kaupunki tarjoaa kulttuuripolitiikalle ja kulttuuritoiminnalle ja millainen on kaupungin toimintaympäristö kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Luvussa esitellään Espoon kaupunkia organisaationa ja luodaan katsaus kaupungin alueisiin ja väestöön. Näkökulmaosiossa tuodaan esiin espoolaisten kulttuuritoimijoiden näkemyksiä Espoosta kulttuuritoiminnan paikkana ja esitellään vieraskielisen väestön kehitystä. Tämän lisäksi tarkastellaan Göteborgin kaupungin kulttuurihallintoa. Keskeisenä kysymyksenä on kulttuurihallinnon organisoitumisen vaikutus kulttuurin asemaan kaupungin organisaatiossa ja kaupungin kehityksessä.

Luku viisi paneutuu kulttuuripoliittisten tavoitteiden toimeenpanoon. Erityisen tarkastelun kohteena on poikkihallinnollinen toiminta ja sen toteutuminen Espoon kaupungin organisaatiossa sekä yhteistyö kulttuuripalvelujen tuottamisessa kaupungin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Luvun lopussa tarkastellaan vaikutusten ja vaikuttavuuden käsitteitä kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Näkökulmaosio perehtyy julkisen taiteen periaatteisiin Espoossa.

Luku kuusi avaa kulttuuristen oikeuksien, kulttuurin saavutettavuuden ja osallisuuden käsitteitä: millaisista eri näkökulmista kaupungin toimintaa osallistumisen ja osallisuuden edistämiseksi on mahdollista tarkastella? Luvussa avataan kulttuuritoiminnan suhdetta luottamukseen ja demokratiaan sekä tarkastellaan, millaisia toimintamalleja Espoon kulttuuripalveluissa on rakennettu erilaisten kohderyhmien huomioimiseen ja miten espoolaiset taide- ja kulttuurilaitokset huomioivat kulttuurista moninaisuutta toiminnassaan.

Luku seitsemän tarkastelee espoolaisia kulttuurin käyttäjinä ja harrastajina ja sitä, kuinka erilaiset taustamuuttujat, kuten ikä, sukupuoli, kieli tai sosioekonominen asema vaikuttavat kulttuuriharrastuksiin. Luvussa pohditaan kulttuuritarjonnan saavutettavuutta ja osallistumismahdollisuuksia suhteessa erilaisiin ihmisiin, ryhmiin ja alueisiin. Luvun näkökulmaosiot tarkastelevat osallistumattomuuden syitä sekä kirjastoja espoolaisten osallistumisen paikkana.

Luvussa kahdeksan perehdytään kulttuurisesti kestäväan kaupunkikehitykseen. Taustaksi esitellään kansainvälisiä ja kansallisia kestävan kehityksen politiikan linjauksia, joiden pohjalta on kehitetty välineitä myös

kulttuurisesti kestävä kehityksen mittaamiseen. Kulttuuripolitiikan ja kestävä kehityksen tutkimuksesta nostetaan esille ajattelumalleja, joita on mahdollista soveltaa eri tasoissa käytännön toiminnoissa.

Luku yhdeksän esittelee neljä tulevaisuuden skenaariota siitä, minäkalaisia mahdollisia tulevaisuuksia kulttuurin roolille Espoon kehittämissä kaupungin organisaatiossa hahmotetaan. Skenaariot on luotu Espoon kaupungin organisaatiossa eri avainasemissa toimivien virkamiesten haastattelujen pohjalta.

Luku kymmenen vetää yhteen tutkimuksen tulokset ja vastaa tutkimuskysymyksiin. Luvussa keskustellaan tutkimuksen tuloksista ja esitetään niiden pohjalta, mitä Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikössä sekä laajemmin kaupungin organisaatioissa tulisi huomioida, mikäli kulttuurin toivotaan olevan tulevaisuudessa vahvemmin mukana kaupungin kehityksessä.

KUVIO 2.

Raportin rakenne

OSA 1. JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA

- LUKU 1. Johdanto
- LUKU 2. Kulttuuri osana kaupunkikehitystä

OSA 2. TAVOITTEET, RAKENTEET JA TOIMEENPANO

- LUKU 3. Kaupunkipolitiikan tavoitteet ja kulttuuri Espoossa
- LUKU 4. Kaupunki kulttuuritoiminnan kehyksenä
- LUKU 5. Tavoitteista toimeenpanoon

OSA 3. ESPOOLAINEN KULTTUURIN KÄYTTÄJÄ - ARKI JA VAPAA-AIKA

- LUKU 6. Kulttuurinen osallisuus
- LUKU 7. Espolaisten kulttuuriosallistuminen

OSA 4. TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA

- LUKU 8. Kulttuurisesti kestävä kaupunkikehitys
- LUKU 9. Neljä skenaariota kulttuurin roolista Espoon kehittämisessä

OSA 5. LOPUKSI

- LUKU 10. Päätelmät ja suosituksia tulevaan

2. Kulttuuri osana kaupunkikehitystä

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen kehys ja keskeiset käsitteet, joiden kautta tarkastelemme tutkimuksemme teemaa. Ensin käsittelemme kulttuuripolitiikan suhdetta laajempaan kaupunkipolitiikkaan ja kartoitetaan kulttuurin tulevaisuuden mahdollisuuksia kaupunkikehittämisessä. Tämän jälkeen esittelemme kaksi kaupunkikehittämisen ja kaupungin toiminnan lähtökohtaa: kaupunki organisaationa ja kaupunki paikallisyhteisönä. Nämä lähtökohdat asettavat kehyksen myös kulttuuritoiminnalle ja kulttuuripolitiikalle kaupungissa.

2.1 KAUPUNKIKEHITTÄMINEN JA KULTTUURIPOLITIikka

Kaupunkikehittäminen on laaja-alaisesti kaupungin fyysisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin tai kulttuurisiin rakenteisiin ja prosesseihin suuntautuvaa kehittämistyötä (esim. Anttiroiko 2010; Hokkanen 2019). Siinä kohtaavat moninaiset näkemykset hyvästä kaupungista. Vuoropuhelu kansalaisten, hallinnon ja muiden toimijoiden kesken on kaupunkikehittämisen edellytys (mm. Bäcklund ym. 2017, 11). Erilaisten ryhmien näkemykset kaupunkipolitiikan ja kehittämisen suunnista voivat olla eri suuntaisia. Samalla monet tavoitteet, kuten väestönkasvun aiheuttamien sosiaalisten tilanteiden hallitseminen tai kaupungin kilpailukykyyn edistäminen, vaativat laajaa yhteistyötä (Hokkanen 2011, 16).

Kaupunkipolitiikaksi voidaan lukea kaupunkeihin ja kaupungistumiseen liittyvä tavoitteellinen ja tietoinen julkisen vallan toiminta. Selkeitä kaupunkipolitiikan alle kuuluvia politiikan sektoreita ovat esimerkiksi työllisyys- ja elinkeinopolitiikka, asuntopolitiikka, ympäristöpolitiikka, sosiaalipolitiikka sekä innovaatiopolitiikka. (Hokkanen 2011, 15.) Kaupunkipolitiikassa tulee huomioida ja koota yhteen erilaisten politiikan alojen kaupungeja koskevat tavoitteet. Onnistunut kaupunkipolitiikka ja kaupungin kehittäminen edellyttävät kokonaisvaltaista otetta ja syvällistä ymmärrystä kaupunkikehittämisen tavoitteiden yhteyksistä. (Hokkanen 2011, 19.)

Suomessa kehyksen kaupunkien ja muiden kuntien toiminnalle sekä kehittämiselle asettaa kuntalaki (410/2015). Kuntalain 1 § mukaan kunnalla on kaksi päätehtävää: edistää *asukkaidensa hyvinvointia* ja *alueensa elinvoimaa* sekä *järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla*. Kaupunkikehitystä suuntaavat myös muu kansallinen lainsäädäntö ja rahoitus sekä erilaiset alueelliset kehykset. Kaikkiaan Suomen kaupungeilla ja kunnilla on suhteellisen laaja vapaus määrittää itse kehittämisensä suuntia. Kunnan ydintehtävää eli elämisen edellytysten luomista ilmentävät neljä perustehtävää: hyvinvointi, talouden

uusintaminen, yhteisöllisyys ja identiteetti sekä demokratia ja itsehallinto. Käytännössä nämä perustehtävät lomittuvat keskenään ja ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa. Myös niiden painoarvo vaihtelee: kunta voi olla kunta monella eri tavalla. (Jäntti 2016, 51; 183–188.)

Tämä tutkimus tarkastelee kulttuuripolitiikan suhdetta laajempaan kaupunkikehittämiseen ja kaupunkipolitiikkaan Espoossa. Kulttuuripolitiikka voidaan nähdä yhtenä kaupunkipolitiikan osa-alueena. **Kulttuuripolitiikka** tarkoittaa suppeasti määriteltynä julkisen taide- tai kulttuuripolitiikan päätöksentekoa valtion tai kuntien virallisissa elimissä. Laajemmin ymmärrettynä kulttuuripolitiikalla tarkoitetaan taidetta ja taiteilijoita tai kulttuuria yleisesti koskevia valintoja ja vallankäytön muotoja. (Pirnes 2008.)

Lainsäädännön näkökulmasta kunnan toimintaa, oikeuksia ja velvollisuuksia kulttuuritoiminnassa ohjaavat yleisellä tasolla perustuslaki (731/1999) ja kuntalaki (410/2015), joista edellisessä säädetään muun muassa sivistyksellisistä oikeuksista sekä oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016) määrittelee kunnan tehtäväksi yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) puolestaan velvoittaa kunnat järjestämään kulttuuritoimintaa. Ne voivat kuitenkin toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan laajuudella ja tavalla: toisin kuin esimerkiksi opetus- tai sosiaali- ja terveystalvetuissa, kuntalaisilla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn kulttuuripalveluun. (Jakonen ym. 2018.)

Kulttuurin määritelmästä

Kulttuurin määritelmästä on erilaisia käsityksiä.⁴ Käytännössä erilaiset kulttuurin merkitykset elävät suhteessa toisiinsa ja ovat jopa edellytyksiä toistensa olemassaololle.

Kapeasti ymmärrettynä kulttuuri on taide- ja perinneperusteista. Se kattaa esimerkiksi taiteellisen luovan työn ja 'korkeakulttuurin' sekä näiden välittämisen kulttuuripalvelujärjestelmien kautta. (Heiskanen 2015, 20.) Kapea ymmärrys kulttuurista rajaa kulttuuripolitiikan – ja kulttuurin osana kaupunkikehittämistä – ensisijaisesti taidepolitiikaksi, joka kohdistuu taiteen

4 Esimerkiksi Simo Häyrynen jaottelee (2006, 22) kulttuurin kolmeen teoreettiseen kehykseen: 1) kulttuuri inhimillisen tiedon ja taidon korkeimpana muotona, 2) kulttuuri elämisen tapoina, 3) kulttuuri mentaalisisina tieto- ja arvojärjestelminä. Näistä viimeisin siirtää katseen kulttuurista elämäntapana kulttuuriin elämäntavan taustalla vaikuttavana liikuttajana. (Vrt. Williams 1983.)

toimialoihin ja tekijöihin. Tästä näkökulmasta kulttuuria edustavat esimerkiksi taidelaitokset.

Laajasti ymmärrettynä kulttuuri kytkeytyy elämäntapaan. Se kattaa esimerkiksi sosiaalisiin ryhmiin kuulumiseen, identiteetin muodostukseen ja osallistumiseen liittyviä sisältöjä. Tästä näkökulmasta kulttuuria edustavat esimerkiksi paikalliset perinteet, tavat ja tapahtumat. Laaja näkökulma kulttuuriin kytkee sen osaksi kunnallis- ja yhteiskuntapolitiikan kokonaisuutta. Voidaan puhua hallinto- ja politiikkasektoreiden rajat ylittävästä kulttuuripoliittisesta hahmotustavasta (esim. Häyrynen 2015).

Kulttuuri on kulttuuripolitiikan kokoava käsite (Pirnes 2008; Häyrynen 2015; ks. myös Williams 1976). Kaikki muut politiikan osat (suunnittelu, toimeenpano, arviointi, edistäminen, rajoittaminen) riippuvat siitä, millaista kulttuurin käsitettä kulloinkin sovelletaan ja kuka sitä soveltaa.

Ei ole mahdollista, eikä tarpeenkaan, määritellä yhtä ymmärrystä kulttuurista, mutta määrittelyt ja rajaukset ovat kuitenkin välttämättömiä, jos halutaan tarkastella kulttuurin merkitystä kehityksessä sekä välttää liiallinen moniselitteisyys politiikan toteutuksessa (vrt. Gray 2015). Myös tässä tutkimuksessa lähtökohtana on ottaa huomioon kulttuurin monet määritelmät ja ulottuvuudet, ja sitä kautta tarkastella kulttuurin moninaisia merkityksiä kaupunkikehityksessä.

Viime vuosina kulttuurin rooli kaupunkien toiminnassa on korostunut: kulttuuri ei ole yksin kulttuuritoimialan asia vaan liittyy tavalla tai toisella moniin kunnan tehtäväalueisiin. Kulttuuripolitiikassa on yleistynyt ajatus kulttuurista kehityksen voimavarana. Tällöin kulttuuripolitiikan painopiste siirtyy pyrkimyksiin, joissa kulttuuriset voimavarat – olivat ne sitten taide, elämäntapaan liittyviä tai jotain muuta – pyritään kokoamaan yhteen palvelemaan laajemmin yhteiskunnan ja kaupungin kehitystä. (Vrt. Pirnes 2008, 165.) Nämä pyrkimykset ohjaavat osaltaan julkista kulttuuripolitiikkaa ja sen kohdentumista erilaisille toiminnan alueille.

Luovuudella, taiteella ja kulttuuritoiminnalla on todettu esimerkiksi imagollisia, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia (ks. esim. Kainulainen 2004), jotka kytkeytyvät laajempiin kaupunkikehittämisen tavoitteisiin. Samalla taide, luovuus ja kulttuuri on yhä useammin nähty keskeisenä voimavarana kaupunkien kehitykselle; luovien ja avoimien ympäristöjen on havaittu liittyvän innovaatioiden, yritystoiminnan ja työpaikkojen syntyyn sekä lisäävän alueen vetovoimaisuutta. (Ks. mm. Euroopan komissio 2017; Kangas 2002; Florida 2002; Landry 2003; Leslie & Brail 2011.) Luovuus, taide ja kulttuuri liittyvät myös kiinteästi kansalaisten kokemuksiin, toimintaan, osallisuuteen ja laajasti hyvän elämän edellytyksiin. Kulttuuria

onkin hyödynnetty jo pitkään ja enenevässä määrin kaupunkikehittämisen keinona (vrt. esim. Kangas 2002, 332).

Kulttuurin roolia kaupunkikehityksessä voidaan suunnata hyvin erilaisin tavoin. Kulttuuria koskevat käsitykset ja suhtautuminen siihen eivät ole kaikille yhteisön jäsenille samanlaisia; kulttuuripolitiikassa tasapanoillaan yleisen edun ja erilaisten ryhmäintressien välillä. Kaikki kulttuurielämän osa-alueet eivät myöskään ole samassa määrin (jos ovat ollenkaan) kulttuuripolitiikan kohteena. Siten kulttuurin ala, kulttuuripolitiikan kohteet ja niiden suhde muihin kaupunkipolitiikan aloihin määrittyvät poliittisissa prosesseissa (Bell & Oakley 2014).

Kulttuuripolitiikka koostuu lopulta aina erilaisista valinnoista ja painotuksista. Kulttuuripoliittisia valintoja tekemällä kaupunki luo omaa kulttuuriprofiliaan (ks. Liite 5, EspooCult-tietokortti 1). Näin luodaan pohja sille, millä tavoin kaupunki harjoittaa kulttuuripolitiikkaa. Kuten millä tahansa politiikan osa-alueella, kulttuuripolitiikallakin on aina joko julki lausuttuja tai näkymättömämpiä tarkoituksia ja tavoitteita (esim. Skot-Hansen 2005). Kaupunkien kulttuuripolitiikasta (yleisanalyysi esim. Bell & Oakley 2014: 76–108) voidaan erotella erilaisia ulottuvuuksia ja peruste-luja sille, miksi kulttuuripolitiikkaa ylipäänsä harjoitetaan (Skot-Hansen 2005; Cantell 2014).

Esimerkiksi tanskalainen Dorte Skot-Hansen (2005) on jakanut kaupunkien kulttuuripolitiikan perustelut neljään: valistukseen (*enlightenment*), valuuttaan (*economic impact*), voimaantumiseen (*empowerment*) ja viihteeseen (*entertainment*) (Kuvio 3). Valistus kuvaa kulttuuripolitiikan perinteistä sivistystehtävää, jossa keskiössä on taidepolitiikka. Siinä viitataan taide- ja kulttuuripalvelujen perustavaan ja perinteiseen ytimeen. Perinteisesti taidepolitiikan turvaaminen ja kehittäminen on ollut erittäin keskeinen osa kulttuuriasioista vastaavien tahojen tehtäviä. Kulttuuripolitiikka onkin perinteisesti suuntautunut vahvasti taiteeseen ja taidepolitiikkaan (esim. Pirnes 2008).

Valuutta puolestaan viittaa kulttuuriin liitettyihin taloudellisiin vaikutuksiin. Tämä siirtää näkökulman vahvemmin kulttuurin ja taiteen kautta tavoiteltaviin, erityisesti taloudellisiin, välineellisiin ja monistettaviin hyötyihin. Esimerkiksi kulttuuristen klustereiden ja kulttuuriyritysten kehitykseen vaikuttaminen kiinnittyy ajatukseen kulttuuri- ja luovasta sektorista laajemman talouskasvun välineenä. Kulttuurin ja luovien alojen yritysten toiminta tuottaa paitsi palveluja, myös esimerkiksi talous- ja työllisyysvai-kuuksia. Kulttuurin ja luovan alan yritysten toiminta painottuu aloille, jotka eivät nykytilanteessa välttämättä suoraan linkity kuntien kulttuuri-palveluiden järjestämiseen. Silti kaupunki voi monin tavoin edistää näiden

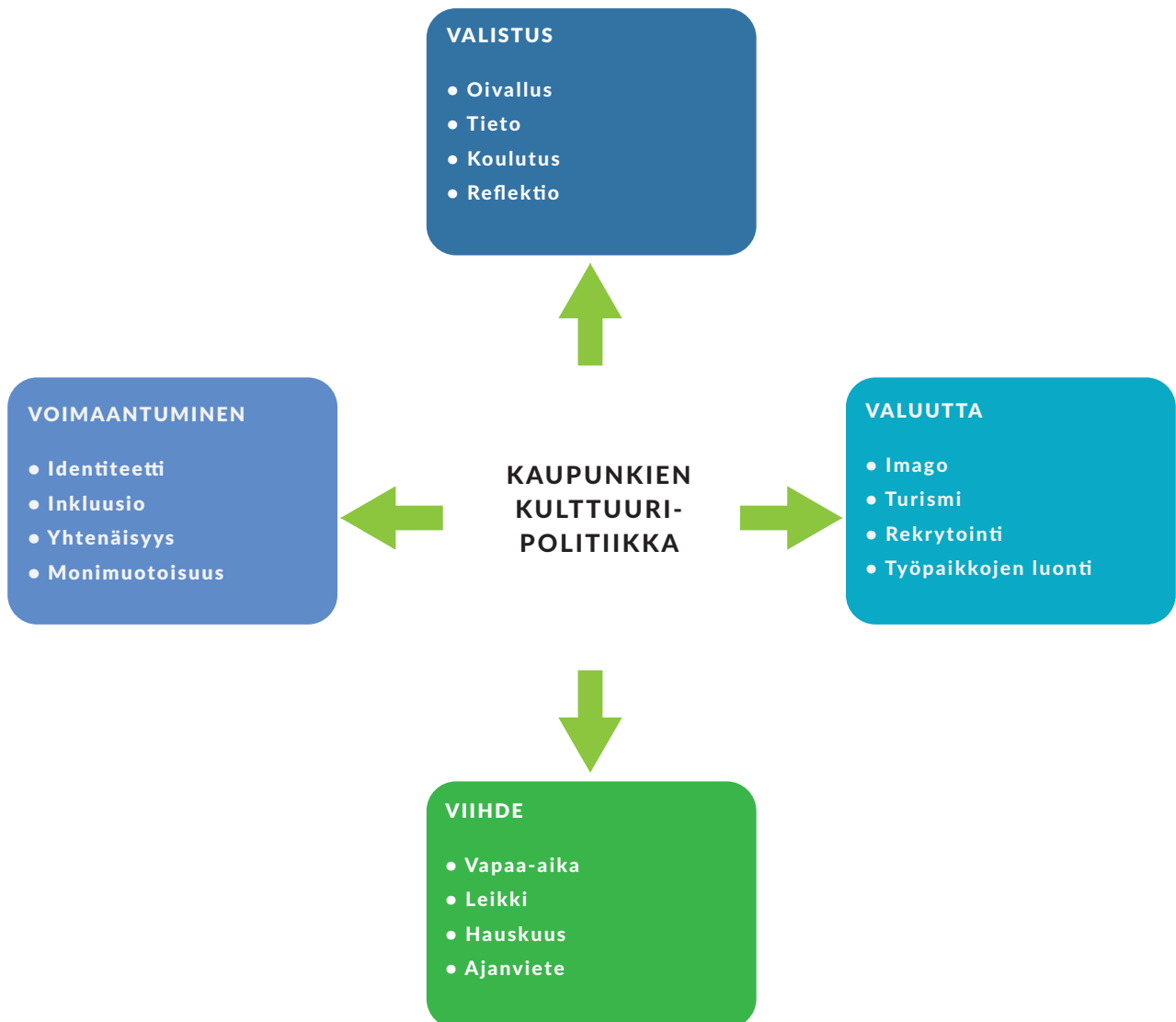
yritysten toimintaedellytyksiä esimerkiksi resurssien tarjoamisen, verkostoitumisen ja yhteistyömahdollisuuksien kehittämisen kautta. (Bell & Oakley 2014, 31–34.)

Voimaantumisen viittaa kulttuurin yksilöitä ja yhteisöitä vahvistaviin vaikutuksiin. Viihde taas liittyy kulttuurin viihteellisiin ja vapaa-ajanviettopoihin kytkeytyviin merkityksiin. (Skot-Hansen 2005; Cantell 2014.) Kulttuuriosallistumisen edistäminen on yksi kansallisen kulttuuripolitiikan keskeisistä tavoitteista. Osallistuminen on nähty välineenä edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia, yhteiskunnallista osallisuutta, sosiaalista koheesiota, integraatiota ja kestäväää kaupunkikehitystä. (Ruusuvirta ym. 2019; Liite 8, EspooCult-tietokortti 4.)

KUVIO 3.

Kaupunkien kulttuuripolitiikan perustelut

Lähde: Skot-Hansen 2005; kuvio Cantell 2014.

Kaupunkien toiminnan keskiössä on niiden kyky vastata paikallisiin tarpeisiin vallitsevat olosuhteet huomioiden. Viime aikoina lainsäädännön uudistuksissa on korostettu vahvasti asukkaiden osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa palvelujen kehittämiseen. Kuntalaki (410/2015) velvoittaa kuntia edistämään asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016) pyrkii edistämään aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Myös uusi laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) korostaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan ja sitä koskevan päätöksenteon valmisteluun.

Asukkaiden roolin painottaminen kaupungin toiminnan kohderyhmänä (kuntalain mukaisesti) heijastuu kulttuuripalveluiden näkökulmasta palveluiden kattavaan sijaintiin eri puolilla kaupunkia ja korostaa saatavia ja saavutettavia lähipalveluja. Kulttuuripalvelut mahdollistavat tällöin osaltaan kaupungin kehittämistä hyväksi paikaksi elää. Palvelutarjontaa voidaan kohdentaa myös erilaisille asukasryhmille ja yhteisöille, esimerkiksi lapsille ja nuorille.

Kaupunkipoliittinen näkökulma kulttuuripolitiikkaan siirtää katsetta kulttuurialan osuuteen kaupunkikehityksessä. Tällöin voidaan puhua esimerkiksi paikkakunnan markkinoinnin, suurtpahtumatuotannon tai eri kaupunginosien profiilin kohottamisesta. Kun kulttuuria käytetään kaupungin vetovoimatekijänä, saatetaan panostaa esimerkiksi näyttäviin rakennuksiin ja tiloihin, joilla pyritään houkuttelemaan vierailijoita ja matkailijoita sekä parantamaan kaupunkikuvaa (esim. Sternberg 2002; Frey 1998; Jakonen ym. 2018, 33).

Eräs oleellinen kehityskulku kulttuurin strategisempaan rooliin kaupungin kehityksessä on kulttuurin tiedostaminen osana kestävästä kehitystä. Tulevaisuuden tutkija ja kulttuurisesti kestävästä kehityksen asiantutija Katriina Siivonen on esittänyt näkemyksen kulttuurista globaalien perinteiden virtana, josta kulttuuripoliittisten päätösten myötä nostetaan esille ne kulttuurin piirteet, joita halutaan eri aikoina korostaa ja säilyttää tulevaisuuden kulttuuriperinnöksi. Kulttuuriperintöjen virtaan sisältyvät kaikki ihmisten toimissa ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa elävät taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja ekologiset toimet kestävyuden eri ulottuvuuksien saavuttamiseksi. (Siivonen 2017.)

Kulttuurisesti kestävä kehitys tarkoittaa esimerkiksi seuraavien neljän ulottuvuuden huomioimista osana kestävästä kehitystä: 1) Kulttuuri materiaalisena ja immateriaalisena pääomana; 2) Kulttuuri prosessina ja elämäntapana, vuorovaikutuksen ympäristön kanssa, sisältäen laajemmat käsitykset kulttuurista elämäntapana; 3) Kulttuuri keskeisenä sitovana tekijänä, joka

tarjoaa kestävien (tai ei-kestävien) tekojen pohjalla olevia ja yhdistäviä arvoja sekä 4) Kulttuuri luovana ilmaisuna, joka tarjoaa ymmärrystä ja oivalluksia nyky-yhteiskunnasta, ympäristö- ja kestävyysasioista sekä tulevaisuuden huolenaiheista. (Duxbury ym. 2012.)

Kaupungit ovat ihmisten sosiaalisen yhteiselon paikkoja ja organisoitumisen perustoja sekä kulttuurin kasvualustoja (Haila 2018, 124). Ne ovat myös kansainvälisten kehityskulkujen ajureita. Näin ollen kaupunkikehittämisellä ja politiikalla on vahva rooli hyvän tulevaisuuden luomisessa koko yhteiskunnassa. Myös Sitran keväällä 2019 julkaiseman Tulevaisuusbarometrin mukaan kunnilta ja kaupungeilta odotetaan vahvoja toimia yhteisen tulevaisuuden muodostamisessa.⁵ (Dufva ym. 2019.)

Tulevaisuuden tutkimuksessa on todettu, että ihmisten kiinnostus tulevaisuuteen johtuu halusta löytää merkitystä elämään. Suomalaisten keskuudessa kiinnostus tulevaisuuteen on suuri. Sitran Tulevaisuusbarometrin mukaan 88 prosenttia vastaajista oli kiinnostuneita tulevaisuudesta ja lähes yhtä moni (83 %) koki, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. (Dufva ym. 2019.)

Tässä raportissa tarkastellaan kulttuurin ja kulttuuritoiminnan potentiaalia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia kaupunkien kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Kulttuuri on enenevässä määrin nähty olennaisena osana kestävästä kehityksestä, luovuudesta ja tulevaisuuden toimintamahdollisuuksien ylläpitämistä tuleville sukupolville (ks. mm. Dessein ym. 2015; Duxbury ym. 2012; Kangas ym. 2017).

Kulttuurin laajempi huomioiminen tulevaisuuden kunnassa edellyttää toimintatapojen muutosta. (Häyrynen 2017). Tämän raportin keskeisiä tarkastelunäkökulmia ovat: minkälaisia rooleja kulttuurille voidaan hahmottaa ja miten kulttuuritoiminnan potentiaali voidaan paremmin hyödyntää kaupunkien kehittämisessä? Tavoitteena ei ole ennustaa tulevaisuutta vaan muodostaa näkemys siitä, että tulevaisuus on avoin ja siihen voidaan vaikuttaa.

5 Tulevaisuusbarometrillä tutkitaan kansalaisten tietoisuutta ja suhtautumista tulevaisuuteen ja tulevaisuuden erilaisiin kehityssuuntiin sekä niihin vaikuttamiseen. Sitran tilaaman kyselyn toteutti Kantar TNS Oy ja aineisto kerättiin TNS Gallupin Forum-paneelissa. Tutkimukseen osallistui 2142 vastaajaa ja aineisto edustaa kattavasti 15–84-vuotiaita mannersuomalaisia.

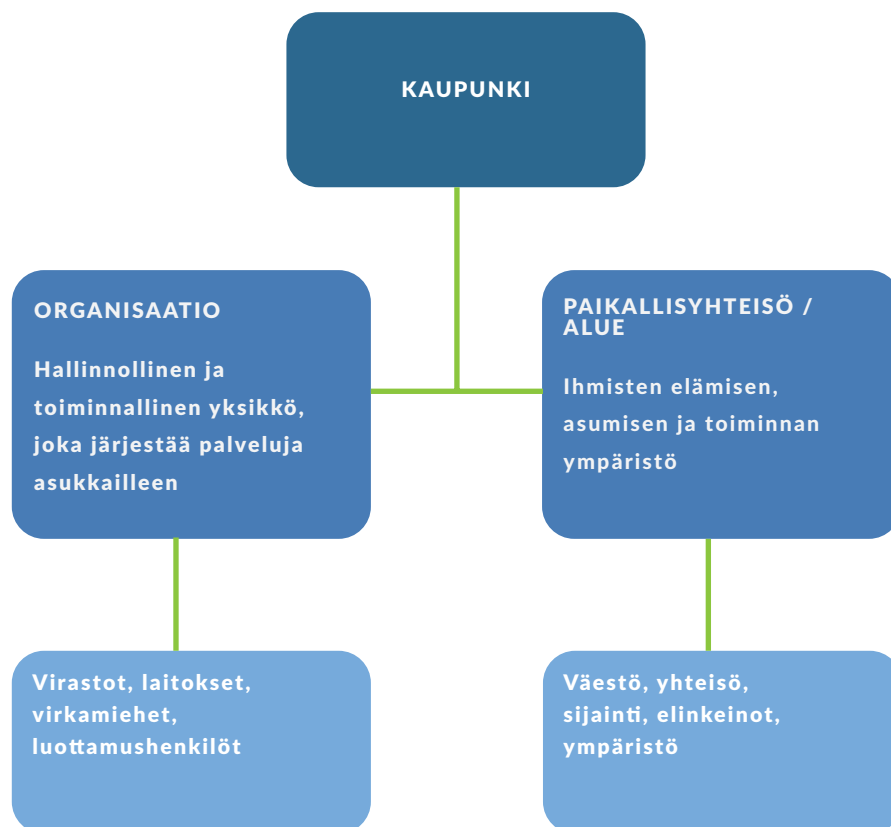
2.2 KAUPUNKI ORGANISAATIONA JA PAIKALLISYHTEISÖNÄ

Kaupunki organisaationa koostuu päätösvaltaa käyttävistä toimielimistä, hallintotehtäviä suorittavista virastoista sekä palveluja tuottavista laitoksista. Toimielinten jäseninä toimivat luottamushenkilöt edustavat kaikkia kuntalaisia, viranhaltijat ja työntekijät ovat virastojen ja laitosten palveluksessa. (Kuvio 4.) Kaupungin organisoituminen on oleellinen tekijä, kun tarkastellaan kaupunkikehittämisen lähtökohtia.

Kaupunki on myös **paikallisyhteisö**, jonka muodostavat esimerkiksi sen maantieteellinen sijainti, fyysinen ympäristö, väestö, yhdyskuntarakenne, elinkeinot, yhteisöt, poliittiset toimijat ja valtasuhteet, historia, arvot ja kulttuuri. (Anttiroiko ym. 2007, 15–16.) Kaupunkien erilaiset ominaisuudet kuten sijainti, koko ja väestörakenne asettavat lähtökohtia kaupungin kehittämiseksi (ks. myös Haila 2018). Erilaisten lähtökohtien takia myös kehittämistoimenpiteet ovat kaupungeissa erilaisia.

KUVIO 4.

Kaksi ymmärrystä kaupungista

Kaupungin rooli paikallisena hallintoyksikkönä korostaa sen organisatorista puolta (Anttiroiko 1991; Jäntti 2016). Perinteisesti kaupunkien ja kuntien organisaatioissa palvelutoiminta on jakautunut konsernihallintoon ja päätoimialoihin, joiden kautta palvelutuotantoa ja sen yksiköitä organisoidaan. Kulttuuritoiminta on tyypillisesti kuulunut sivistystoimen tai vapaa-aikatoimen alle. Viime vuosien aikana kunnissa on rikottu vanhoja hallinnollisia rajoja ja ryhmitelty palveluita uudennlaisiksi kokonaisuuksiksi. Kulttuuripalvelut saattavat kuulua esimerkiksi hyvinvointipalvelujen tai kaupunkikehityksen vastuualueiden alle. (Renko & Ruusuvirta 2018, 22; ks. myös Anttiroiko 2017.)

Kulttuurin asemalla ja paikalla kaupunkiorganisaatiossa on merkitystä. Esimerkiksi Dick ym. tarkastelivat (2019) millaista vaikutusta kulttuurin asemoitumisella kanadalaisten kuntien organisaatiossa on muun muassa kulttuurisuunnitteluun ja politiikkatoimien kehittämiseen, resurssien jakautumiseen, strategiseen näkyvyyteen ja vaikuttavuuteen, tiedolla johtamiseen, yhteistyöhön sekä kunnan ja yhteisöjen suhteeseen kulttuurin alueella. Vastaukset kysymykseen ovat kontekstisidonnaisia, mutta joka tapauksessa kulttuurin organisatorisella asemalla on merkitystä. Tärkeää on myös, että kunnallisen kulttuurihenkilöstön asema kuntaorganisaatiossa tukee kulttuurin laajempaa strategista roolia kunnallisessa päätöksenteossa (Dick ym. 2019, 19).

Paikallisyhteisönä kaupunki tarkoittaa ihmisten elämisen ja yritysten ja yhteisöjen toiminnan ympäristöä. Kaupunki on olemassa siellä asuvia ihmisiä varten. Se ei kuitenkaan ole vain palvelujen järjestäjä, vaan sillä on merkittävä rooli myös yhteisöllisyyden luojana ja paikallisen identiteetin rakentajana (Sallinen 2016, 5). Yhteisöllisyys ja identiteetti eivät ole pelkästään paikallistason ilmiöitä. Paikallisen alueen lisäksi kaupunkilaisten yhteisöllisyys ja identiteetti saattavat rakentua esimerkiksi jokin harrastuksen tai teeman ympärille. Asukkaita lähellä olevana toimijana kaupunkien ja kuntien on tärkeää luoda toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia myös muista lähtökohdista rakentuville yhteisöille ja identiteeteille, sillä ne vahvistavat myös paikallista elinvoimaa. (Ks. Sallinen & Koski 2017, 147.)

Tulevaisuuden väestönkehitys vaikuttaa kaupunkien ja kuntien toimintaan monin tavoin. Väestön määrän ja väestörakenteen muutokset sekä ihmisten elämäntapojen muutokset muokkaavat palvelutarpeita, totumuksia käyttää julkisia palveluja ja odotuksia palveluihin liittyen. Tällä kaikella on vaikutusta paikallistalouden kehitykseen ja kuntaorganisaatioiden tarpeeseen muokata palvelutuotantoaan ja organisaatiotaan. (Esim. Sinervo & Meklin 2017, 77–78.) Kaupungin kehittäminen vaatii tietoa

kaupungin asukkaista, heidän moninaisista lähtökohdistaan, elämäntavoistaan ja toiveistaan.

Yhteiskuntien monimuotoistuesssa ja -mutkaistuesssa myös yhteisten asioiden hoidon organisointiperiaatteet ovat muuttuneet ja esimerkiksi julkisyhteisöt, yritykset ja järjestöt ovat alkaneet tehdä yhteistyötä erilaisissa politiikka- ja hallintaverkostoissa. Julkisen hallinnon näkökulmasta kyse on siirtymästä perinteisestä byrokraatiasta ja hallinnosta (government) hallintaan (governance). (Anttiroiko 2017.) Kaupungin sisäisissä verkostomaisissa ja poikkihallinnollisissa rakenteissa keskiössä ovat erilaisten alueiden ja toimijoiden väliset yhteydet ja vuorovaikutus, joiden kautta muodostuu joustava ja tarpeen mukaan muuttuva kaupunkirakenne. Kaupungin sisäisen yhteistyön lisäksi kaupungeilla on kaupunkien rajat ylittäviä kansallisia ja globaaleita yhteyksiä ja suhteita. (Alppi & Ylä-Anttila 2007.) Kokonaisuudessaan kaupungit organisaatioina ovat kehittymässä avoimempaan ja kaupunkilaisia suoraan osallistavaan ja kuulevaan suuntaan.

2.3 YHTEENVETO

Tässä luvussa esitelimme tutkimuksen kehyksen ja keskeiset käsitteet.

Luku 2.1. esitteli kaupunkipolitiikan ja kulttuuripolitiikan lähtökohtia ja kulttuuripolitiikan suhdetta laajempaan kaupunkikehittämiseen.

- Kaupunkikehittäminen on laaja-alaisesti kaupungin fyysisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin tai kulttuurisiin rakenteisiin ja prosesseihin suuntautuvaa kehittämistyötä.
- Kaupunkipolitiikalla tarkoitetaan kaupunkeihin ja kaupungistumiseen liittyvää tavoitteellista ja tietoista julkisen vallan toimintaa. Kulttuuripolitiikka voidaan nähdä yhtenä kaupunkipolitiikan osa-alueena.
- Kulttuuripoliittisia valintoja tekemällä kaupunki luo omaa kulttuuriprofiliaan. Kaupunkien kulttuuripolitiikasta voidaan erotella erilaisia ulottuvuuksia ja perusteluja, miksi kulttuuripolitiikkaa ylipäänsä harjoitetaan.
- Viime vuosina kulttuurin rooli kaupunkien toiminnassa on korostunut: kulttuuri ei ole yksin kulttuuritoimialan asia vaan liittyy tavalla tai toisella moniin kunnan tehtäväalueisiin.
- Asukkaiden osallisuus ja asukkaiden roolin painottaminen kaupungin toiminnan kohderyhmänä on vahva kehityskulku kaupunkien toiminnassa.

- Eräs oleellinen kehityskulku kulttuurin strategisempaan rooliin kaupungin kehityksessä on kulttuurin tiedostaminen osana kestävästä kehityksestä.

Luku 2.2. avasi kaupunkikehittämisen ja kaupungin toiminnan lähtökoh-
tia kahden ulottuvuuden kautta: kaupunki organisaationa ja kaupunki
paikallisyhteisönä.

- Kaupunki organisaationa koostuu päätösvaltaa käyttävistä toimi-
elimistä, hallintotehtäviä suorittavista virastoista sekä palveluja
tuottavista laitoksista. Kulttuurin asemalla ja paikalla kaupunkior-
ganisaatiossa on merkitystä, mikäli halutaan vahvistaa kulttuurin
roolia kaupunkikehityksessä.
- Kaupungin paikallisyhteisönä muodostavat esimerkiksi sen maan-
tieteellinen sijainti, fyysinen ympäristö, väestö, elinkeinot, yhteisöt,
historia, arvot ja kulttuuri. Tulevaisuuden väestönkehitys muokkaa
palvelutarpeita, tottumuksia käyttää julkisia palveluja ja odotuksia
palveluihin liittyen.
- Yhteiskuntien monimuotoistuessa myös yhteisten asioiden hoidon
organisointiperiaatteet ovat muutoksessa. Toiminnassa korostuu
koordinaatio ja yhteistyö eri toimijoiden välillä.

OSA II: TAVOITTEET, RAKENTEET JA TOIMEENPANO

3. Kaupunkipolitiikan tavoitteet ja kulttuuri Espoossa

Tässä luvussa tarkastelemme Espoon yleisiä kaupunkipolitiikan tavoitteita ja kulttuuripolitiikan suhdetta näihin laajempiin tavoitteisiin. Kaupungin strategiat ja ohjelmat suuntaavat keskeisesti kulttuurin asemaa osana kaupunkikehittämistä. Ne tuovat esiin erilaisia kulttuuripoliittisia painotuksia ja valintoja. Luvun aluksi esittelemme kaupungin strategian – Espoo-tarinan – asettaman kehyksen kaupungin politiikalle. Tämän jälkeen tarkastelemme strategian tavoitteita kulttuuritoiminnan ja kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Näkökulmaosiossa esittelemme kaupunkikulttuurin kehittämisen työkaluja sekä Espoon kaupunkia kansallisissa ja kansainvälisissä vertailuissa.

Kuntalaispalvelu on tietysti se kaikkein tärkein. Se, että me palvellaan kuntalaisia sillä osaamisella ja ammattitaidolla, mikä meillä on. Ja siihen on sitten erilaisia keinoja, niin kuin erilaisia saavutettavuuden ja osallisuuden keinoja. Et kyllä se ehkä se tärkein on. Toinen tärkeä on myöskin jollakin tavalla edistää kaupungin elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä kulttuurin avulla, hyvin laajalla merkityksellä. Ei pelkästään sillä, että täällä on joku EMMA, joka on ainoa laatuaan Suomessa tai korkeatasoinen orkesteri vaan myöskin huomioiden kulttuuri kaupunkisuunnittelussa ja kaikessa rakentamisessa ja julkisen taiteen periaatteissa ja muissa semmoisissa, joka vaikuttaa siihen kaupungin kilpailukykyyn kokonaisuutena. Että kyllä ehkä sanoisin, että ne kaksi asiaa on ne: kulttuuripalveluiden tuottaminen ja sitten se elinvoima ja kilpailukyky, lisäarvon tuominen.
[EspooCult-haastattelu.]

Kulttuuri on ihan kaiken sydämessä. On vaikea ajatella kilpailukykyä, elinkeinoa, jos meillä ei ole innovatiivisia ihmisiä ja me ei rohkaista taidetasvatukseen. Ja lapset oppivat jo ajattelemaan koulun lisäksi sitä, et mitä jos, voisiko tämän ajatella toisinkin. Ei voi olla [...] osallisuutta, jos ihmiset on vaan omissa lokeroissaan. Ja se kaikki, mitä vaikka meidän hieno asukas-yhdistystoiminta tekee, niin että kaikki pääsee mukaan ja jos joku harrastus tai muu puuttuu, niin mietitään yhdessä, että miten sen vois saada. Ei voi olla kestävä kehitystä, jos se on vaan jätteen lajittelua, kun tavallaan se sosiaalinen ulottuvuus puuttuu. Näen, että esimerkiksi meidän teatterilla on tärkeä rooli siinä, että siellä käsitellään teatterin lavalla vaikka sellaisia asioita, jotka liittyy vaikka rasismiin

tai kiusaamiseen ja sitten ihmiset voi katsoo sitä vähän kun mikroskooppilla, et aa noin tuon voi kokea ja tuolla tavalla. [Kulttuuri] on se ilma, jota hengitetään, joka vie tätä kaupunkia eteenpäin. Se ei ole temppuja, se ei ole markkinointikikka, se ei ole vähäteltävää. Se on kaiken sydän.

[EspooCult-haastattelu.]

Espoon kaupungin strategia- ja ohjelmadokumentteja

Espoo-tarina (2017) on Espoon kaupungin strategia valtuustokaudelle 2017–2021. Espoossa strateginen ohjaus on pyritty järjestämään kaupungin eri toimialat läpäiseväksi siten, että kaupungin toimintaa suunnataan yhteisten tavoitteiden mukaisesti yhden Espoo-tarinan avulla. Kaupungin talousarvio ja taloussuunnitelma johdetaan Espoo-tarinasta. Toimialat ja yksiköt, kuten kulttuuri, johtavat puolestaan omat tarinansa ja tavoitteensa Espoo-tarinasta ja yhteisistä valtuustokauden tavoitteista: kaikkien muiden kaupungin ohjelmadokumenttien tulee olla linjassa Espoo-tarinan kanssa. Kaikki kaupunkikonsernin toimijat toteuttavat sitä omilla toimialoillaan.

Sivistystoimen tarina (2018) linjaa opetuksen, varhaiskasvatuksen, liikunnan, nuorison, kulttuurin sekä vapaan sivistystyön näkökulmat Espoo-tarinaan.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma (2015) linjaa Espoo-tarinan tavoitteita kulttuurin näkökulmasta, ja määrittelee, kuinka niihin voidaan vastata poikkihallinnollisesti koko kaupungin tasolla. Espoo-tarinan tapaan KulttuuriEspoo 2030 on kaupunginvaltuuston hyväksymä. Kulttuurilautakunnan pöytäkirjassa 23.05.2017/§31 todetaan: ”KulttuuriEspoo 2030 -toimenpiteet ovat poikkihallinnollisia ja niiden toteutuminen edellyttää eri toimialojen sitoutumista yhteiseen tekemiseen. Toimenpiteet huomioidaan asianomaisten toimialojen ja tulosyksiköiden toiminnan suunnittelussa ja toteutumisesta raportoidaan valtuustokausittain kulttuurilautakunnalle ja valtuustolle.” Ohjelman kirjoittamisesta vastasi kulttuurin tulosyksikkö.

3.1 ESPOO-TARINA KAUPUNKIPOLITIIKAN KEHYKSENÄ

Espoo-tarina on kaiken lähtökohta. Se on se perusta. Ja se on minusta aika hyvä, sillä tavalla, että se on osittain aika väljä, että se tuo esiin sellaisia asioita, jonka sateenvarjon alle on helppo keksiä tai mieltiä niitä omia toimenpiteitä. [EspooCult-haastattelu.]

Espoo-tarina kuvaa kaupungin näkökulmasta sitä, millainen hyvä kaupunki on. Tarinassa kehittämisen suuntia hahmotellaan *Minne olemme menossa?*-otsikon alla seuraaviin kuuteen teemaan liittyen:

- kestävä ja luonnonläheinen Espoo
- kaikkien Espoo
- aktiiviset espoolaiset
- osaavat ihmiset ja yritykset juurtuvat Espooseen
- kaupungin johtaminen
- avoin ja toimiva demokratia.

Espoo-tarinassa korostetaan asukkaiden toimintaa ja osallisuutta. Tarinan mukaan hyvä kaupunki on sekä hyvä paikka elää että vetovoimainen kansainvälinen kaupunki. Hyvä kaupunki on kestävän kehityksen huomioiva, toimivasti johdettu kaupunki, jossa kaikenlaiset ihmiset viihtyvät, osallistuvat sekä voivat vaikuttaa kaupungin kehitykseen. Kaupunki myös houkuttelee asukkaita ja yrityksiä muualta Suomesta ja ulkomailta. Hyvän kaupunkielämän ja vetovoimaisuuden kehittämisen tavoitteet kytkeytyvät tiiviisti yhteen: hyvä elinympäristö myös houkuttelee kansainvälisiä osajia.

Espoo-tarinassa kuvataan valtuustokauden 2017–2021 päämäärät, tavoitteet ja toimenpiteet. Ne on listattu neljän osa-alueen alle:

- I. sivistys ja hyvinvointi**
- II. elinvoima, kilpailukyky ja työllisyys**
- III. ympäristö, rakentaminen ja liikenne**
- IV. talous, henkilöstö ja johtaminen.**

Kaupungin keskeisinä palvelutuotannon tulevaisuuden huomion kohteiksi nimetään nopea väestönkasvu, ikärakenteen vanheneminen ja samanaikainen lasten määrän sekä vieraskielisen väestön kasvu. Nämä heijastuvat kaikille kaupunkiorganisaation toimialoille.

Espoo-tarinan kehityksessä taiteella ja kulttuurilla on tärkeä osa kaupungin elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn edistäjänä. Kulttuuri nähdään

merkittävänä luovaan talouteen ja innovaatioihin liittyvissä asioissa. Asukkaiden osallisuuteen ja toimintaan liittyen Espoo-tarinassa painotetaan esimerkiksi harrastustoiminnan mahdollistamista kaikille espoolaisille lapsille ja nuorille. Tarinassa tuodaan esiin taide- ja kulttuurilaitosten ja tapahtumien merkitys kohtaamisen paikkoina. Tärkeinä kehittämisen kohteina mainitaan kirjastojen tarjoamat lähipalvelut sekä työväenopiston kursistarjonta. Tarinassa Espoo on vetovoimainen tapahtumakaupunki, jota elävöittävät aktiivinen kaupunkikulttuuri sekä rikas ja valtakunnallisesti laadukas kulttuuritarjonta.

Vaikka taiteen ja kulttuurin rooli talouden, vetovoimaisuuden ja osallistumisen näkökulmista mainitaan Espoo-tarinassa, ei kulttuurin yhteyttä kaikkiin kaupunkikehittämisen keskeisiin tavoitteisiin täysin tunnusteta tai tuoda esiin.

Esimerkiksi tarinan elinvoiman, kilpailukyvyn ja työllisyyden kehittämiseen liittyvässä strategisessa päämäärässä viitataan Espooseen ”kansainvälisesti kiinnostavana ja vetovoimaisena osaamisen sekä tieteen, taiteen ja talouden innovaatioympäristönä”. Päämäärän alla listatuissa valtuustokauden tavoitteissa tai toimenpiteissä taidetta tai kulttuuria ei kuitenkaan suoraan mainita lainkaan. Suoraan kulttuurin toimialalle lukeutuvia sisältöjä on strategiategistissä vähän. Useimmiten taide tai kulttuuri kietoutuvat samaan yhteyteen kaupungin muiden toimialojen hallinnoimien sisältöjen kanssa (esim. koulutus, kestävä kehitys, palveluiden saavutettavuus, yritystoiminta). Kulttuuritoimen hallinnoimiin sisältöihin keskittyviä kehityslinjauksia tehdään lähinnä strategian luvussa ”Aktiiviset espoolaiset”, jossa painotetaan taide- ja kulttuurilaitosten, harrastusmahdollisuuksien sekä kulttuuritapahtumien merkitystä kaupunkilaisille. Siten tavoitteissa korostuvat kulttuurin sosiaaliset vaikutukset.

Espoo-tarinan näkökulmat kulttuuriin ovat moninaiset. Tarinan viittaukset kulttuurimaisemaan, kulttuurisesti moninaiseen kaupunkiin, kulttuurisesti kestävään kehitykseen sekä kokeilu- ja toimintakulttuuriin viittaavat laajempaan ymmärrykseen kulttuurista. Se, mitä kulttuurilla näissä tarkoitetaan, jää kuitenkin tarkemmin avaamatta tai määrittelemättä. Ne Espoo-tarinan kohdat, joissa kulttuuria tai kulttuuritoimintaa konkretisoidaan ja avataan, painottavat suppeaa ja taidelähtöistä kulttuurin määritelmää.

Espoo-tarinan näkökulmia kulttuuriin

”Tänään Espoo on turvallinen ja viihtyisä viiden kaupunkikeskuksen ja kahden paikalliskeskuksen muodostama lähes 280 000 asukkaan kaksikielinen ja kulttuurisesti moninainen kaupunki, jossa on kattavat palvelut kaikille espoolaisille.”

”Kehitämme Espoota taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästi.”

”Metsät, pellot ja kulttuurimaisema huomioidaan Espoon kaupunkikehityksessä – ”

”Espoo on vetovoimainen tapahtumakaupunki, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri.”

”Espoolaisilla on mahdollisuus nauttia rikkaasta ja valtakunnallisesti laadukkaasta espoolaisesta kulttuuritarjonnasta.”

”Espoolaisuus on elämää arjessa ja kohtaamisia mm. EMMAn näyttelyissä, Sinfoniettan ja Tapiolan kuoron konserteissa, April Jazzissa, huippu-urheilun ja kulttuurin tapahtumissa, otteluissa ja harrastuksissa.”

”Teemme aktiivista yhteistyötä nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntaseurojen sekä yhdistysten ja partiolaisten kanssa.”

”Espoossa on omaleimaista ja laajaa kulttuuritarjontaa.”

3.2 KAUPUNKISTRATEGIA KULTTUURIN NÄKÖKULMASTA

Sivistystoimen tarina (2018) sekä **KulttuuriEspoo 2030** -ohjelma (2015) tarkentavat Espoo-tarinan tavoitteita sivistystoimen ja kulttuuritoiminnan näkökulmasta.

Sivistystoimen tarinan otsikkona on ”Espoo on sivistyskaupunki”. Tarinassa sivistyskaupunkia kuvataan oppivaksi, elinvoimaiseksi, innovatiiviseksi ja kaikille kuuluvaksi. Sivistystoimen tarinan perustelut kytkeytyvät sosiaalisiin vaikutuksiin: ”Palvelujemme painopiste on voimaannuttamisessa ja yhdenvertaisuuden lisäämisessä [...] Sivistyspalvelumme tukevat yksilön ja yhteisön kokonaisvaltaista hyvinvointia ja käynnistävät hyvän kierteen. Ne on helppo löytää ja kynnyksensä osallistumiseen on matala.”

Kulttuuripalvelut ovat sivistyspalveluiden osa. Sivistystoimen tarina nimeää kulttuuripalvelut ainoastaan kohdassa ”Elinvoimainen sivistyskaupunki”. Kulttuurin nähdään yhdessä liikunnan ja oppimisen kanssa ”vahvistavan kaupungin ja kaupunkilaisten elinvoimaa” ja olevan ”koko kaupungin vetovoimatekijä”. Näin ollen kulttuurilla on sivistystoimen tarinassa vahva kaupunkipoliittinen tehtävä elinvoiman ja vetovoiman kasvattamisessa sekä asukkaiden hyvinvoinnin edistämisessä.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma ”hyödyntää kulttuurin ja taiteen näkökulmaa koko kaupungin tulevaisuuden linjaamisessa”. Ohjelmassa kuvataan kulttuurin osuutta ja toimenpiteitä Espoo-tarinan tavoitteiden toteuttamisessa. Ohjelman tavoitteena on vaikuttaa koko kaupungin tasolla ja kaikilla toimialoilla. Sen mukaan kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli kaupungin kehityksessä.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman perusmääritelmä kulttuurista on laaja, elämäntapaperustainen:

Kulttuuri on kommunikaatiota, kulttuuri on tapa elää ja käyttäytyä.

Kulttuuri ja taide rakentavat ihmisen identiteettiä koko elämän ajan.

Kaikilla on oikeus kulttuuriin. Kaupunkikulttuuri edistää moninaisuutta ja kestäväää elämäntapaa kaupungeissa. Kulttuuri on kaupungin keskeinen vetovoimatekijä ja se tarjoaa edellytyksiä monipuoliselle yritystoiminnalle. (KulttuuriEspoo 2030.)

Samalla ohjelmasta löytyy useita toisistaan niin sisällöltään kuin laajuudeltaan poikkeavia käsityksiä siitä, mitä kulttuurilla tarkoitetaan. Samoin kuin Espoo-tarinassa, KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kulttuurikäsitys liikkuu joustavasti laajan, elämäntapaperustaisen kuvauksen sekä suppeamman, taide- ja kulttuuriperintöperustaisen kuvailun välillä. On vaikea hahmottaa, mistä lähtökohdasta kulloinkin puhutaan.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman keskeiset tavoitteet voidaan luokitella kahteen kokonaisuuteen. Ensinnäkin halutaan vaikuttaa rajatusti kulttuurin hallinnonalalla. Toiseksi halutaan, että kulttuurin merkitys Espoo-tarinan päämäärien toteuttamisessa tunnistetaan kaikilla hallinnonaloilla. Kummastakin näkökulmasta ohjelman määritelmien ja tavoitteiden selkeys on olennaisen tärkeää, jotta eri hallinnonalojen toimijat voivat toteuttaa sitä omassa työssään.

Rajatusti kulttuurin hallinnonalaan liittyvät tavoitteet kytkeytyvät taide- ja kulttuuripalvelujen perustavaan ja perinteiseen ytimeen. Niitä ovat esimerkiksi taide- ja kulttuuritarjonnan määrä, kirjo ja laatu sekä asukkaiden tarpeisiin vastaaminen kulttuurisektorin näkökulmasta. Tästä näkökulmasta KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa korostuu perinteinen hyvinvointivaltion näkemys kulttuurista kuntalaisille tarjottavana palveluna (*cultural services*) (ks. esim. Dick & Jeannotte & Hill 2019).

Kulttuurin ja taiteen arvoa ei mitata sillä, mitä aineellista hyötyä kulttuurilla ja taiteella on, vaan ajatusleikillä siitä, millainen kaupunki Espoo olisi ilman kulttuuria. (KulttuuriEspoo 2030.)

Saavutettavuus edellyttää, että kulttuuripalveluja ja -tapahtumia on tarjolla. Kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua ja nauttia taiteesta ja kulttuurista. Julkisten kulttuuripalveluiden luonteeseen kuuluu, että ne tavoittavat laajasti kaikki kaupungin asukkaat. Palveluista viestitään asukkaille aktiivisesti. (KulttuuriEspoo 2030.)

Laajemmin eri hallinnonaloihin liittyvissä tavoitteissa taide ja kulttuuri nähdään keinoina tai välineinä toteuttaa laajempia kaupunkipoliittisia päämääriä (vrt. myös Gray 2017). Kyse on kulttuurin panoksesta kuntastrategian pitkän tähtäimen poikkihallinnollisten tavoitteiden toteutumiseen: hyvinvointiin, terveyteen, sosiaaliseen integraatioon, luovuuteen, vetovoimaan, taloudelliseen kasvuun tai kaikinpuoliseen alueelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Kulttuurille ja taiteelle tavoitellaan näkyvämpää roolia esimerkiksi ”kaupunkisuunnittelussa, rakentamisessa, oppimisessa, sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa”. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kulttuuri nähdään laajasti kaupungin keskeisenä elinvoima- ja imagotekijänä, jolla voidaan parantaa kaupungin vetovoimaa. Kulttuurin taloudellisille mahdollisuuksille pannaan ohjelmakirjauksissa paljon painoa.

Kulttuuritoimijoiden, korkeakoulujen ja yritysmaailman yhteistyö on aktiivista ja toimivaa; Kulttuuri on tärkeä osa Espoon elinkeino- ja vetovoimapalveluita; Kulttuurin ja elinkeinoelämän yhteistyöllä vahvistetaan

Espoon mainetta ja luodaan Espoosta houkutteleva kotipaikka myös kansainvälisille asiantuntijoille ja toimijoille. (KulttuuriEspoo 2030.)

Esimerkiksi kulttuurin ja luovien alojen yritystoiminta nähdään ohjelmassa kehittämisen ja yhteistyön kohteena. Ohjelman mukaan kulttuuri tarjoaa edellytyksiä monipuoliselle yritystoiminnalle. Mikroyritykset mainitaan eräinä tilojen yhteiskäyttäjinä, ja yritykset kulttuuritoimijoiden yhteistyökumppaneina. Kulttuurin ja luovan alan yritysten toiminnan nähdään myös edistävän kulttuurin taloutta, lisäävän palvelutarjontaa sekä tarjoavan työmahdollisuuksia alan ammattilaisille.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma nimeää myös “kestävän ja innovatiivisen kaupungin tavoitteet”. Osio perustelee kulttuurin merkitystä sen erilaisilla mahdollisilla vaikutuksilla koko kuntapolitiikan alueella. Kulttuuri edistää näiden tavoitteiden mukaan saavutettavuutta ja turvallisuutta, auttaa osaamisen uusiutumisessa, on osa asukaslähtöistä kaupunkikehitystä, turvaa yhteiskuntarauhaa ja rakentaa yhteisöllisyyttä sekä rohkaisee yllätyksellisyyteen ja riskinottoon.

Tavoitteissa korostuu etenkin kulttuurin rooli asukkaiden hyvinvoinnin, osaamisen, osallisuuden ja alueellisen elinvoiman edistämässä. Samalla kulttuurin arvo näyttäytyy lähinnä muiden sektoreiden tavoitteiden edistäjänä.

Espoo-tarina ja kulttuuritoiminnan potentiaali

Sekä KulttuuriEspoo 2030 tavoitteiden että Skot-Hansenin (2005) esittämien kulttuuripolitiikan perustelujen voidaan nähdä liittyvän monin tavoin Espoo-tarinan neljään tavoitealueeseen, I) sivistykseen ja hyvinvointiin, II) elinvoimaan, kilpailukykyyn ja työllisyyteen, III) ympäristöön, rakentamiseen ja liikenteeseen sekä IV) talouteen, henkilöstöön ja johtamiseen. Kaikkia kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia ei ole strategia- ja ohjelma-dokumenteissa tunnistettu. (Taulukko 1.)

Espoo-tarinan ensimmäiseen tavoitealueeseen, sivistykseen ja hyvinvointiin, yhdistyvät KulttuuriEspoon tavoitteista erityisesti osaamisen uusiutuminen sekä yhteiskuntarauha ja yhteisöllisyys. Näissä kulttuuriohjelman tavoitealueissa painotetaan ihmisten kohtaamista taiteen ja kulttuurin äärellä, toisiltaan oppimista sekä kulttuurin merkitystä oppimisessa. Myös kulttuuriohjelman tavoitteet liittyen saavutettavuuteen ja turvallisuuden liittyvät tähän alueeseen.

Tämä Espoo-tarinan ensimmäinen tavoitealue on vahvimmin yhteydessä kulttuuripolitiikan perinteiseen sivistystehtävään (valistus) sekä kulttuurin yksilöitä ja yhteisöitä vahvistaviin vaikutuksiin (voimaantuminen).

Sivistys ja koulutus ovat keskeinen väline yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämässä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Taide- ja kulttuuri-osallistumisen ja -toiminnan kautta ihmiset saavat tietoa, taitoja ja kokemuksia, jotka auttavat heitä pärjäämään yhteiskunnassa (esim. Anheier ym. 2016). Kulttuuritoimijoilla oleva ja kulttuuritoiminnan kautta kertyvä osaaminen on sivistyksellinen resurssi, joka on tärkeä myös kestävä kehityksen näkökulmasta. Myös taiteen ja kulttuurin positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä sekä osana hoitoa ja paranemista on osoitettu monissa tutkimuksissa (ks. Fancourt & Finn 2019; Laitinen 2017). Taide- ja kulttuurikasvatuksen on esimerkiksi todettu vahvistavan lasten ja nuorten kulttuurista pääomaa ja valmiuksia toimia aktiivisesti yhteiskunnassa (Anttila ym. 2017). Yhteistyö kulttuurialan sekä sosiaali- ja terveysalan välillä on todettu toimivaksi tavaksi huolehtia erityisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten kulttuurisista perusoikeuksista ja vahvistaa heidän hyvinvointiaan (Lehikoinen & Rautiainen 2016).

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteista yllätyksellisyys ja riskinotto kytkeytyvät selkeimmin Espoo-tarinan toiseen päämäärään, jossa korostetaan elinvoimaa, kilpailukykyä ja työllisyyttä. Skot-Hansenin (2005) esittämästä neljästä kulttuuripolitiikan perustelusta tähän päämäärään kiinnittyvät vahvimmin valuutta ja viihde. Näistä ensimmäisellä viitataan kulttuurin ja taiteen kautta tavoiteltaviin taloudellisiin vaikutuksiin ja hyötyihin. Kulttuuritoiminnalla voi olla moninaisia suoria tai epäsuoria taloudellisia vaikutuksia alueella liittyen kulttuuritoiminnan kulutukseen tai investointeihin sekä kulutuksen ja investointien säteilyvaikutuksiin paikalliseen talouteen (Kainulainen 2005; Ruokolainen 2017). Näiden eri tavoin mitattavissa tai määrällistettävissä olevien taloudellisten vaikutusten lisäksi kulttuuritoiminnalla voi olla epäsuorasti hahmotettavissa olevia aluetaloudellisia merkityksiä esimerkiksi alueen tai kaupungin imagoon, kulttuuritoimintoja edistävän ilmapiirin kehittymiseen ja kulttuuritoimijoiden keskittymien muodostumiseen (Kainulainen 2005, 98–99, ks. Ruokolainen ym. 2019). Kulttuuripolitiikan perusteluna viihde viittaa kulttuurin viihteellisiin ja vapaa-ajanviettoon liittyviin toimintoihin. Se on keskeinen vetovoimaisen ja elinvoimaisen kaupungin ulottuvuus.

Espoo-tarinan ympäristöön, rakentamiseen ja liikenteeseen liittyvillä päämäärillä on selkeä yhteys KulttuuriEspoon asukaslähtöiseen kaupunki-kehitykseen sekä saavutettavuuteen ja turvallisuuteen liittyviin sisältöihin. Myös kaupunginmuseon roolia kaupunkisuunnittelussa halutaan vahvistaa. Näissä kulttuuriohjelman tavoitealueissa painottuvat kulttuuriympäristöt, paikat ja tilat. Paikka, kaupungin fyysinen ympäristö ja rakentaminen ovat olennaisia tekijöitä siinä, miten alueelle syntyy uusia luovia keskuksia,

kulttuuritoimintaa edistäviä alueita ja edelleen uusia tuotteita, toimeliaisuutta ja työpaikkoja (Markusen & Gadwa 2010). Espoo-tarinassa sivistyksen ja hyvinvoinnin osa-alueen alla mainitut tavoitteet osallistuvasta ja omaleimaisesta kaupunkikulttuurista ja kaupunkikeskuksista linkittyvät siis vahvasti myös Espoo-tarinan elinvoimaan ja talouteen sekä ympäristöön ja rakentamiseen liittyviin tavoitealueisiin. Yksi tapa saada kulttuuri vahvemmaksi osaksi kaupunkisuunnittelua ja luovan kaupungin kehittämistä on kulttuurisuunnittelun menetelmä. Siinä pyritään kartoittamaan alueen kulttuurisia ominaisuuksia ja erityispiirteitä mahdollistamalla paikan, ihmisten ja yhteisöjen aito vuorovaikutus ja osallistuminen prosessiin. (Ghilaridi 2018; Häyrynen 2017.)

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kuvataan myös Espoo-tarinan talouden, henkilöstön ja johtamiseen osa-alueeseen liittyviä tavoitteita. Kulttuuritoiminnan osalta tavoitellaan esimerkiksi uusien indikaattoreiden kehittämistä talouden tunnuslukujen rinnalle, hallintokuntien välistä sujuvaa yhteistyötä sekä yhteistyötä yksityisten kulttuuritoimijoiden kanssa. Myös kulttuurin mahdollisuudet osaamisen uudistamisessa sekä organisaation toimintojen ja rokkeiden ratkaisujen kehittäjänä tunnustetaan KulttuuriEspoo 2030-ohjelmassa. Kulttuuripolitiikan perusteluista (Skot-Hansen 2005) tavoitealueeseen yhdistyvät selkeimmin voimaantuminen ja valuutta. Yhteiskunnan muuttuessa myös työn tekeminen ja työn roolit ovat muutoksessa. Taiteen soveltaminen on yksi mahdollisuus tukea organisaatioita ja niiden työntekijöitä vastaamaan monimutkaistuvan ja nopeasti muuttuvan maailman haasteisiin (Rantala & Korhonen 2012, 5). Työyhteisön taide-toiminnalla voidaan tavoitella esimerkiksi työhyvinvoinnin tai luovuuden kasvua tai tuottavuuden lisääntymistä (Turunen ym. 2018; Ansio ym. 2017).

On tärkeää huomata, että vaikka edellä Espoo-tarinan tavoitealueita on liitetty vahvemmin vain joihinkin KulttuuriEspoo2030-teemoihin ja kulttuuripolitiikan perusteluihin, limittyvät tavoitteet toisiinsa, jolloin tavoitteita edistävillä toimenpiteillä voi olla monenlaisia vaikutuksia. Kaupunkilaisten sivistyksellä ja hyvinvoinnilla on vahva yhteys esimerkiksi kaupungin elinvoimaisuuteen ja taloudelliseen kilpailukykyyn. Kaupunkikulttuurin edistäminen voi samanaikaisesti edistää kaupunkilaisten valistusta, viihtymistä ja voimaantumista, mutta myös taloudellista kasvua. Kytökset eri tavoitteiden ja toimenpiteiden sekä näistä aiheutuvien vaikutusten välillä ovat siis moninaiset. (Vrt. Ruokolainen ym. 2019.)

TAULUKKO 1.*Espoo-tarina ja kulttuuritoiminnan potentiaali*

Espoo-tarinan tavoitteet	KulttuuriEspoo 2030 tavoitteet ja toimenpiteet	Kulttuuripolitiikan perustelut (Skot-Hansen 2005)
Sivistys ja hyvinvointi	Osaamisen uusiutuminen Yhteisöllisyyden rakentaminen Taiteen tuottaminen Taiteilijoiden tukeminen Kulttuuriperintö ja sen suojelu Kulttuurilaitokset Yleisötyö Taidekasvatus Yhteisötaide Taideprojektit erityisille yhteisöille ja tietyille kohderyhmille Kulttuuri alakulttuureiden itseilmaisun välineenä Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen Kulttuuri osana sosiaalityötä Monikulttuurisuuden ja moninaisuuden edistäminen	VALISTUS perinteinen sivistystehtävä
Ympäristö, rakentaminen ja liikenne	Saavutettavuuden ja turvallisuuden edistäminen Asukaslähtöinen kaupunkikehitys Julkinen taide - %-periaatteen käyttöönotto Rakennettu kulttuuriperintö - kehittäminen Kulttuuriympäristön kehittäminen Kulttuurisuunnittelu Kaupunkikulttuuri Kaupunkikeskusten elävöittäminen	VOIMAANTUMINEN yksilöitä ja yhteisöitä vahvistavat merkitykset
Talous, henkilöstö, johtaminen	Taide osana organisaatiota (Innovaatiot, rohkea ajattelu, osaamisen uudistuminen, hyvinvointi)	VALUUTTA taloudellinen hyöty ja kerrannaisvaikutukset
Elinvoima, kilpailukyky ja työllisyys	Osaamisen uusiutuminen Suurtaapahtumat ja lippulaivaprojektit Kaupunkimarkkinointi Laajat yleisötaapahtumat ja festivaalit Kulttuuripalveluiden viihteellisiä piirteitä Kulttuuripolitiikan rajavyöhyke: ihmisten vapaa-ajan tukeminen Kaupunkikulttuuri Kulttuuri ja taide kaduilla Pop-up -toiminta	VIIHDE kulttuuri-harrastusten viihteelliset merkitykset

Yhteistyön merkitys tavoitteiden toteuttamisessa

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman vahvana painotuksena on taiteen ja kulttuurin näkeminen kehitystekijänä (vrt. Saukkonen & Sivonen 2016: 50; Cantell 2014). Tästä näkökulmasta kulttuuri ylittää ja läpäisee yhteiskunnan eri osia sekä yhteiskunnan ja hallinnon eri sektorien rajoja. Siten ohjelma pyrkii saamaan kulttuurin vahvemmin sisään eri toimialoille. Yhteistyö nähdään tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä: ”Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella.” Yhteistyö eri sektoreiden ja toimijoiden välillä on nykyaikaisen, verkostomaisen julkisen hallinnan kantavia ideoita (ks. Anttiroiko 2017). Tämä näkyy myös KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman synnyssä:

Sitähän ei viety koskaan kulttuurilautakuntaan hyväksyttäväksi esimerkiksi sen takia, että se ei ole kulttuurilautakunnan strategia vaan se on valtuuston hyväksymä kaupunkitasoinen [ohjelma] [...] siinä yritetään painottaa sitä, että sen tehtävä on nimenomaan se, että se kattaa kaikki toimialat. Että se antaa vaan ohjeita, miten kulttuurin ja taiteen avulla voidaan edistää yhteistyötä ja kehittää kaupunkia. [EspooCult-haastattelu.]

Ohjelman keskiössä on **poikkihallinnollisuus**, eri hallinnonalojen yhteistyö tavoitteiden toteuttamisessa. Espoon kehittyminen innovatiiviseksi ja kestäväksi kulttuurikaupungiksi saavutetaan ylittämällä organisaatioiden ja hallintosektoreiden väliset raja-aidat. Nykyisen julkishallintoa ja -hallintaa koskevan keskustelun mukaisesti (ks. Anttiroiko 2017) esimerkiksi poikkihallinnollisuus, verkostot, vahvat kumppanuudet ja yhteistyö eri sektoreiden kanssa kulttuuripalvelujen tuottamisessa nähdään alustana jatkotoimille.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma korostaa tavoitteisiin ja politiikkakysymyksiin vastaamista siilorajat ylittäen: sen mukaan vallitsevasta ”sektori- ja siiloajattelusta” on päästävä eroon. Organisaatiomuutos ulotetaan myös kulttuurin kentän perinteisiin ja institutionalisoituneisiin toimintamuotoihin, joita ”olisi tarkasteltava rohkeasti uudessa valossa”. Ohjelma tuo esiin kuilun kaupungin organisointia ja kehittämistä koskevien ideoiden (esim. verkostot, kumppanuudet, avoimuus, innovatiivisuus, yhteistyö) sekä nykyisen todellisuuden (sektori- ja siiloajattelu) välillä. Tämä kuilu tulisi ylittää ”organisaatiomuutoksella”. Ohjelmassa todetaan suoraan, että dokumenttia kirjoitettaessa sektori- ja siilomainen ajattelu ovat kunnianhimoisimpien poikkihallinnollisten visioiden toteuttamisen tiellä (KulttuuriEspoo 2030, 14).

Ohjelma kuvaa erilaisia yhteistyöhön liittyviä linjauksia ja toiveita. Ohjelman eri tavoitekokonaisuuksien lopussa listataan erilaisia tahoja ja

kehityskohteita, jotka kutakin ylätavoitetta erityisesti edistävät. Poikkihallinnollisuutta korostetaan osiossa, jossa määritellään keinoja ohjelmalinjauksen saavuttamiseen koko kaupunkiorganisaation tasolla.

Samaan aikaan käytännön ehdotuksia on vähän. KulttuuriEspoo 2030-ohjelmassa on useita tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden kohdalla vastuuta ei mainita. Ohjelmassa ei myöskään kuvata, kuinka asioita on tarkoitus koordinoita ja viedä eteenpäin. Se ei esitä keinoja siihen, miten sektori- ja siiloajattelua vähennettäisiin tai kuinka poikkihallinnollista yhteistyötä konkreettisesti edistettäisiin tavoitteiden saavuttamiseksi. Varsinaiset toimenpiteet kulttuurin viemiseksi eri toimialojen sisään siis monin paikoin puuttuvat.

Ohjelman laveat muotoilut kaipaavat rinnalleen vastuuta, toteuttajia, aikatauluja sekä odotettuja tuloksia selventävää toimenpideohjelmaa tai -suunnitelmaa. Ohjelma toteaa Espoon kulttuuritoiminnan arvojen luovan ”vahvan perustan verkostoille ja kumppanuuksille” (KulttuuriEspoo 2030). Kuitenkaan ohjelma ei kuvaa, mitä nämä arvot ja kumppanuudet oikeastaan ovat.

3.3 KULTTUURIPOLIITTINEN NÄKÖKULMA ESPOON KAUPUNKIKEHITTÄMISEN TAVOITTEISIIN

Edellä oleva Espoon strategian ja sen alaisten ohjelmien tarkastelu osoittaa hyvin erilaisia kulttuurikäsitteitä, kulttuuripoliittisia tavoitteita ja vastuuta. Kulttuuria käsitteellistetään ja sisällytetään strategioihin eri tavoin. Näillä erilaisilla tavoilla on ratkaiseva merkitys kulttuuriin perustuvan kehityksen lopputuloksille ja onnistumiselle. (Cruickshank 2018, 345.)

Kulttuuria määritellään Espoon strategiassa ja sen alaisissa ohjelmissa monin tavoin. Erilaiset kulttuuria koskevat ymmärrykset jättävät tilaa erilaisten toimijoiden tulkinnoille ja politiikkavaihtoehdoille. Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 sisältävät kumpikin sekä suppeasti että laajasti ymmärretyn kulttuurin käsitteen mukaisia linjauksia. Esimerkiksi Espoon Hongan jalkapallo-ottelua voidaan pitää kulttuurisena ilmaisuna tiettyine piirteineen. Samalla kulttuurin laajaa määritelmää elämäntapana on konkreettisesti toiminnassa hankala ottaa perinteisesti ja kapeasti ajatellun kulttuuripolitiikan lähtökohdaksi. (Vrt. Gray 2009; Pirnes 2008.) Jalkapallo-ottelu on kulttuurista ulottuvuuksistaan huolimatta liikuntapolitiikan ja ehkä ennen kaikkea urheilupolitiikan piirissä.

Tullaan kysymyksiin kulttuuripolitiikan ”rajavyöhykkeistä” (Häyrynen 2015). Kulttuuripolitiikka on eräs väline laajempien yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta sen merkitys ei rajaudu vain tähän: kulttuuripolitiikalla on myös erityisiä yhteiskunnalle sellaisenaan arvokkaita

tehtäviä. Ilman laadukasta taide- ja kulttuuritoimintaa ja -osaamista on mahdotonta saavuttaa laajempia kaupunkipoliittisia tavoitteita.

On tärkeää, että poliittisella ohjauksella ei pyritä vaikuttamaan luovan toiminnan sisältöihin. Samalla taiteen ja kulttuurin toimijoiden on kyettävä perustelemaan poliittisille päätöksentekijöille ja päätösten hallinnollisiin valmistelukoneistoihin kuuluville ihmisille toimintansa tarpeellisuus ja sitä kautta sen rahoittamisen mielekkyys. (Ks. Saukkonen & Sivonen 2016.)

Kulttuurin ymmärtäminen osana kaupungin kehitystä kaikilla toimialoilla edellyttää yhteistä pohdintaa ja näkemystä siitä, mitä kulttuurilla Espoon kaupungin kehityksessä tarkoitetaan. Selkeät määrittelyt ovat edellytys sille, että strategioita ja ohjelmia voi hyödyntää tehokkaasti eri toimialoilla. KulttuuriEspoo-ohjelmassa kulttuurin (eri tavoin määriteltynä) nähdään edistävän laajasti kaikkia kaupungin päämääriä, mutta vaarana on, että tarttumapinta konkreettisiin tavoitteisiin, kehitystoimiin ja vastuisiin jää ohueksi. Taiteilijoita tai taiteilijapolitiikkaa ei myöskään juuri käsitellä olemassa olevissa strategiassa ja ohjelmissa, vaikka taiteilijat ja taiteellinen työ ovat taide- ja kulttuuritoiminnan perusta. Taiteen ja taiteilijoiden asema osana Espoon kaupunkia ja sen strategista kehittämistä tulee ymmärtää ja määritellä vahvemmin.

Tarkastellut strategia- ja ohjelmadokumentit sisältävät sekä *eksplisiittisiä*, suoraan ja selkeästi julkilausuttuja, että *implisiittisiä*, epäsuoraan ilmaistuja, tavoitteita kulttuuritoiminnalle. Kuten edellä on todettu, kulttuurin (laajasti tai suppeasti ymmärrettynä) kautta voidaan edistää kaikkia Espoo-tarinan strategisia päämääriä. Itse Espoo-tarina kuitenkin sisältää melko vähän suoria viitteitä kulttuuriin ja sen rooliin kaupungin kehityksessä. KulttuuriEspoo 2030 pyrkii avaamaan näitä rooleja ja luomaan kaupunkitasoiset tavoitteet kulttuurin näkökulmasta.

Käsitteiden selventämisen ohella tulee määritellä, mihin tavoitteisiin kulttuuri kytketään. Kulttuuri ei yksin kehitä kaupunkia, mutta se on olennainen osa eri alojen muodostamaa kaupunkikehittämisen kokonaisuutta. Tällä hetkellä kulttuuriin kytketään Espoon strategiassa ja ohjelmissa huomattava määrä erilaisia tavoitteita. Samalla resurssit ovat rajalliset. Keskeisten tavoitteiden ja painopisteiden määrittely ja niitä koskevien valintojen tekeminen on olennaista resurssien kohdentamiseksi ja kaupungin kulttuuriprofilin luomiseksi. Keskeiset taide- ja kulttuuripoliittiset tavoitteet tulee siis priorisoida ja perustella ja samalla määritellä, millainen kulttuurikäsitys mihinkin strategiseen tavoitteeseen kytkeytyy. Lisäksi on tärkeää selventää, mitkä ovat konkreettisia tavoitteita ja mitkä ennemmin visioita.

Koko kaupunkikonsernin yhteinen päämäärä on Espoo-tarinan mukaisesti kehittää Espoota sekä hyväksi paikaksi elää että vetovoimaiseksi,

kansainväliseksi kaupungiksi. Tavoitteet kytkeytyvät kiinteästi yhteen. Yhteiset tavoitteet luovat kaikkien toimialojen yhteisiksi nimittäjiksi esimerkiksi asukkaiden hyvinvoinnin lisäämisen. Kulttuurin tulosityksikkö toteuttaa näitä tavoitteita omalta osaltaan.

Kuitenkaan kulttuurin huomioiminen laajemmin osana kaupunkikehitystä ei ole eikä voi olla vain kulttuurin tulosityksikön asia. Ilman kaikkien toimialojen yhteistyötä kulttuuri ei voi olla täydessä määrin mukana osana koko kaupungin kehittämistä. Kuten Dick ym. (2019) kirjoittavat, myös kuntien organisaatorakenteen tulisi mahdollistaa kulttuurin kokonaisvaltainen ja strateginen asema kunnallisessa päätöksenteossa. Tällaiselle organisoinnille ja kulttuurin sijoittumiselle kuntaorganisaatiossa on useita vaihtoehtoja.

Vastuiden selkeä määrittely on edellytys tehokkaalle toimeenpanolle: parhaiten toteutetuiksi tulevat julkilausutut ja laajapohjaisesti ymmärretyt tavoitteet, joilla on tukea läpäisevästi koko kaupunkiorganisaatiossa. Tällä hetkellä monet strategiassa ja ohjelmissa kirjatut vastuut ovat osin epäselviä ja monin paikoin jopa puuttuvat kokonaan. Esimerkiksi KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa useat asiat esiintyvät useaan kertaan eri paikoissa, välillä enemmän tavoitteina ja toisaalla toimenpiteinä. Tavoitteiden, toimenpiteiden ja vastuutahojen sekä niiden suhteiden määrittely jää kuitenkin tarkentamatta.

Yksi kehittämisen keino on erotella toisistaan kulttuurisektorin oimman alan tavoitteet ja laaja-alaisemmat kulttuuriin kytkeytyvät tavoitteet. Näiden määrittelylle ja rajaamiselle voi löytää monta mallia niin sisällöllisesti kuin organisatorisesti.

Eräs ongelma on, ettei KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmaa juuri tunneta kulttuurin tulosityksikön ulkopuolella. Tämä ilmeni haastatteluaineistossa. Tällä hetkellä ajatukset kulttuurin roolista jäävät lähes täysin kulttuurin tulosityksikön ja jonkin verran sivistystoimen seinien sisälle. Kaikkiaan kulttuuri voisi olla huomattavasti kiinteämpi osa kaupunkikehittämistä ja erilaisten kaupunkikehittämisen tavoitteiden toteuttamista. Jotta kulttuurin mahdollisuuksia voidaan hyödyntää kattavasti osana kaupungin kehittämistä, on olennaista, että nämä mahdollisuudet tunnistetaan ja ymmärretään kaupungin eri hallinnonaloilla ja päätöksenteossa.

Tässä yhteydessä on olennaista miettiä, kuinka muiden hallinnonalojen toiminta tukee kulttuurin omia päämääriä ja tuottaa kulttuuriin kohdistuvia, joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia (vrt. Häyrynen 2004, 13). Miten esimerkiksi teknisen toimen ylläpitämät kulttuurin tilat mahdollistavat tai estävät kulttuuritoimintaa? Kuinka tiet ja julkinen liikenne mahdollistavat tai estävät kulkemisen kulttuuripalveluihin? Miten

uudisrakentaminen sovitetaan yhteen kulttuuriperinnön ja -maisemien säilyttämisen kanssa? Millä tavoin sosiaali- ja terveyspalvelut hyödyntävät taiteilijoiden työtä ja näin ollen edistävät kulttuurin alan toimintaedellytyksiä?

Kaikkea kulttuuripolitiikkaa ei ole perusteltua toteuttaa lähtökohtaisesti poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Näistä syistä on olennaista pohtia laaja-alaisemmin, millaisiin käsityksiin kulttuurista Espoossa nojaututaan ja kuka mistäkin osasta kokonaisuuden kehittämisessä vastaa.

Keskeistä on myös kaupunkikonsernin yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä kuntalaisten rooli. Strategia ja ohjelmat painottavat Espoon asukkaiden ja asukasyhteisöjen osallistumista, aktiivisuutta ja kuuntelemista. Verkostojen näkökulmasta yhteiskunnan ja yhteisöjen hallintaan osallistuvat julkisen poliittishallinnollisen järjestelmän kanssa markkinasektori ja kolmas sektori. Nämä sektorit käyttävät kansalaisilta saatua ohjausvaltaa ja samalla toimivat kanavina, joiden kautta kansalaiset voivat vaikuttaa niin yhteiskunnan yleisesti kuin kulttuurisektorin kehityssuuntiin eri rooleissa (Heiskanen ym. 2015, 16). Millainen mahdollisuus ammattilaisilla ja muilla kansalaisilla on käytännössä vaikuttaa kaupungin kulttuuripolitiikkaan?

Näkökulma: Kaupunkikulttuuri - työkaluja kehittämiseen

Kaupunkikulttuurilla tarkoitamme sellaisia yhteisöllisiä ja viihteellisiä tapoja olla, jotka mielletään kaupunkielämälle ominaisiksi. Kaupunkikulttuuri on jokapäiväistä, mutta velvollisuuksien täyttämisen ulkopuolella. Kaupunkikulttuurin aikaa on etenkin vapaa-aika, ja tilallisesti se sijoittuu yksityisten tilojen kuten töiden, kodin ja koulun ulkopuolelle. (Ruoppila & Cantell 2000, 36.)

Sekä Espoo-tarina että KulttuuriEspoo 2030 mainitsevat kaupunkikulttuurin yhtenä espoolaisen kulttuurin ominaispiirteenä. Espoo-tarinassa Espoo nähdään vetovoimaisena tapahtumakaupunkina, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma puolestaan toteaa, että ”kaupunkikulttuuri edistää moninaisuutta ja kestäväää elämäntapaa kaupungeissa” ja että ”kaupunki kannustaa asukkaita luomaan osallistavia kaupunkikulttuuritapahtumia.”

Espoo-tarinassa kaupungin vahvuutena pidetään sen moninapaisuutta ja verkostomaista rakennetta. Onko kaupunkikulttuuri lähikulttuuria, jotain, mikä on läsnä asukkaiden arjessa? Tällöin se linkittyy vahvasti Espoon eri alueisiin ja tavoitteisiin rakentaa omaleimaisia ja omista vahvuuksista ammentavia kaupunkikeskuksia. Kaupunkikulttuuri ei kuitenkaan ole Espoossa itsestään selvää. Osa espoolaisista haluaa kovasti rakentaa sitä, osa tuntuu pitävän kiinni luontoyhteydestä ja maaseutumaisuudesta.

Lähikulttuuri on ehkä Espoossa jokin kaupunkikulttuurin ja kyläkulttuurin silta (vrt. Cruickshank 2018).

Espoolaisille toteutetussa asukaskyselystä⁶ voi löytää viitteitä siitä, mitä kaupunkikulttuuri voisi olla. Vastauksissa moni viittasi Helsinkiin viime vuosina syntyneeseen uuteen yhteisölliseen kaupunkikulttuuriin ja toivoi myös Espooseen jotain samankaltaista (block partyt, julkinen sauna, tanssit julkisessa tilassa jne.). Espoossa koettiin olevan yhteisöllisyyden puutetta ja juurettomuutta, johon kulttuuritoiminta voisi tuoda ratkaisuja.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kaupunkikulttuuria tavoitellaan sekä tapahtumatuotannolla ja kulttuuritilojen ulkopuolella järjestetyillä toiminnalla. Samalla ohjelma tavoittelee suunnitelmallisempaa ja syvemmälle menevää kulttuurisuunnittelua osana julkisen tilan kehittämistä. Espoon kaupunginmuseon asiantuntemusta toivotaan kiinteämmäksi osaksi kaupunkisuunnitteluprosesseja.

Kaupunkikuvan kokonaisuus huomioidaan kaavoituksessa ja lupasasioissa niin, että se tukee alueen identiteettiä. Keskeisissä kaupunkitiloissa huomioidaan laatu ja espoolaisen taiteen huiput. Kulttuurisektori on mukana maankäytön suunnittelussa ja alueiden kehittämisessä.
(KulttuuriEspoo 2030.)

Espoon kaupunginmuseo osallistuu suunnitelmallisesti ja aktiivisesti esimerkiksi kaava-, korjaus- ja rakentamisasioiden valmisteluun. Kaupunginmuseo ja tekninen toimi valmistelevat yhdessä kulttuuriympäristöohjelman, joka ohjaa kaupunkikuvallisten rakennusten, kulttuurimaiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön hoitamista ja vaalimista. Ohjelma mahdollistaa kaupungin rakentamisen ja kasvamisen niin, että kaupunkikerrostumat tukevat kaupunkikuvaa. (KulttuuriEspoo 2030.)

Espoo-tarinan teksteissä korostuu vahvasti asukkaiden osallisuus ja omaehtoinen toiminta. Yksi kaupungin neljästä poikkihallinnollisesta kehitysohjelmasta on nimeltään Osallistuva Espoo.

Osallistuva Espoo -ohjelmalla edistetään asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallistumista Espoo-tarinan mukaisesti. Päämääränä on kaikkien Espoo, kuntalaisten osallistumisen helppous, asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus sekä vaikuttamisen, demokratian ja päätöksenteon kehittyminen. Kansalaistoiminta määrittelee tulevaisuuden kaupungin ja

⁶ EspooCult-hanke toteutti kyselyn espoolaisille asukkaille välillä 4.6.–27.10.2019 ja siihen vastasi 233 henkilöä. Kyselyssä selvitettiin millaista kulttuuritoimintaa asukkaat toivovat Espooseen tulevaisuudessa sekä kartoitettiin osallistumisen esteitä.

tekee Espoosta kansainvälisesti vetovoimaisen. (Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017–2021.)

Yhteisöllinen kaupunkikulttuuri ja omaehtoinen tapahtumatuotanto, jossa päätoimijoina ovat asukkaat ja kaupunkiaktivismi, ovat olennainen osa kaupungin sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä. Yhteisöllisyys ja siitä kumpuava itseorganisoituminen eivät synny pakottamalla (Wallin 2015, 27). Kaupunki voi kuitenkin pyrkiä mahdollistamaan asukkaiden omaehtoista toimintaa. Tämä vaatii tietoa, joka voi kertyä osallistavan kulttuurikartoituksen ja kulttuurisuunnittelun avulla. Kulttuurisuunnittelussa painopiste on kaupunginosakehityksen pitkäjänteisyydessä ja kestävydessä. Kaiken lähtökohtana täytyy olla kaupungin hallinnollispoliittisen rakenteen linjaukset, jotka tukevat osallistavaa kulttuurisuunnittelun menetelmää. Kulttuurisuunnittelu tarkoittaa alueen ja paikan kulttuuristen ominaisuuksien ja erityispiirteiden kartoittamista vuorovaikutteisessa prosessissa alueen ihmisten ja yhteisöjen kanssa. (Ghilardi 2018; Häyrynen 2017.)

Seuraavassa esitellään nämä kolme eritasoista lähestymistapaa kaupunkikulttuurin kehittämiseen kolmen yksittäisen esimerkin kautta (Kuvio 5). Ne kuvaavat erilaisia ymmärryksiä, käytäntöjä sekä aineksia jatkokeskusteluun ja toiminnan kehittämiseen.

KUVIO 5.

Kolme erilaista lähestymistapaa kaupunkikulttuurin kehittämiseen

Yhteisöllinen kaupunkikulttuuri

Yhteisöllistä kaupunkikulttuuria Aalto-yliopiston taiteen maisterin lopputyössään tarkastellut Riina Oikari (2014) on todennut, että erityisesti sosiaalisen median kehittyminen on antanut kansalaisilla uusia mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Urbaaniin elämäntapaan liittyy yhä enemmän aktiivista arvopohjaista toimintaa, jolla voi vaikuttaa omaan elinympäristöön.

Yhteisölliset kaupunkikulttuuritapahtumat ja yhteisöt voivat syntyä miten ja missä vain, hetken impulssista tai pidemmän yhteisöllisen suunnittelun tuloksena. Kuitenkaan ei riitä, että kaveriporukka päättää perustaa ryhmän sosiaaliseen mediaan. Kaupunkilaiset täytyy saada mukaan osallistumaan ja innostumaan mielenkiintoisesta, ajankohtaisesta ja houkuttelevasta konseptista.

Erilaisten kaupunkitapahtumien yhteisiksi tekijöiksi on mahdollista hahmottaa kahdeksan osa-aluetta (Oikari 2014, 48): inspiroiva idea, syyt osallistua, organisaatio ja vapaaehtoistoiminta, sosiaalisen median rooli, skaalautuvuus, liiketoiminta, tukimateriaalit sekä lait ja byrokratia. Oleelliseksi nousee myös tilan käyttö, sekä fyysisessä että virtuaalisessa muodossa. (Kuvio 6.)

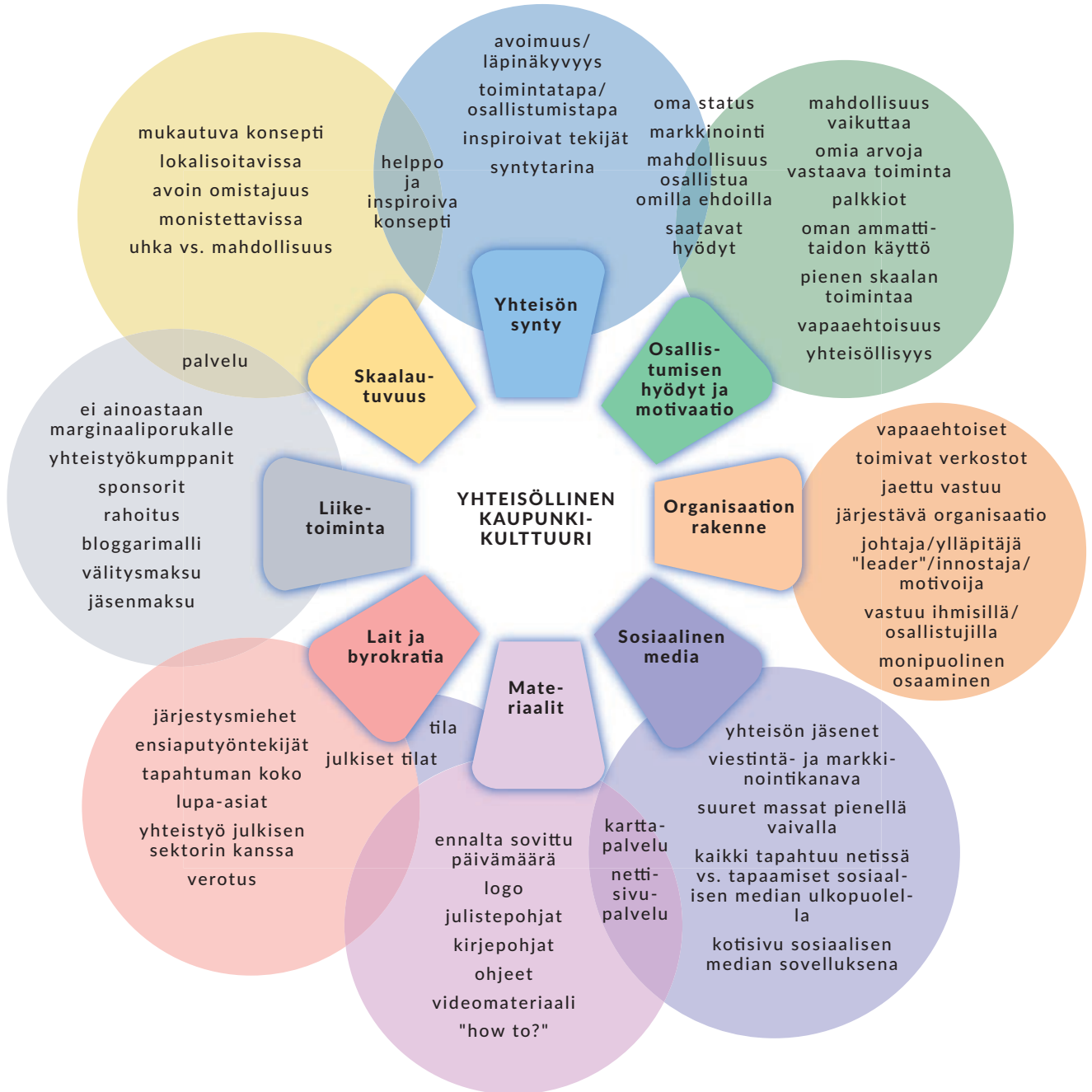
Tulevaisuuden kehittämisen näkökulmiin Oikari (mts., 60–61) laskee ryhmässä toimimisen organisoitumispaineet, yhteisön aktiivien voimavarat, ryhmien koostumusten moninaisuuden ja vaihtuvuuden sekä kaupungin hallinnolliset rajoitukset ja byrokratian.

Kaupunki voi halutessaan edesauttaa yhteisöllistä kaupunkikulttuuria keskittymällä kuviossa mainittujen toiminnan osa-alueiden ja elementtien sekä niihin liittyvien aktiviteettien mahdollistamiseen.

KUVIO 6.

Yhteisöllisestä kaupunkikulttuurista tunnistetut eri toiminnan osa-alueet ja elementit sekä niihin liittyvät toiminnan muodot ja aktiviteetit

Lähde: Oikari 2014, 65.

Kulttuurinen kartoitus ja kulttuurisuunnittelu

Kaupunkikulttuurin tutkija ja kulttuurisuunnittelun käytännön edelläkävijä Lia Ghilardi (2018) nostaa aktiivisen paikallisyhteisön ja alueen omaleimaisuuden tärkeäksi perustaksi kaupunkisuunnittelussa sekä hyvän elinpaikan muotoutumisessa. Hänen mielestään hyvä paikka elää on sellainen, jossa arvostetaan kulttuurin monimuotoisuutta ja paikallista omaleimaisuutta, paikallisyhteisöjen aktiivinen mukanaolo tukee voimavarojen mahdollisimman suurta hyödyntämistä yhteiseksi hyväksi ja erimielisyydet osataan selvittää.

2000-luvun kaupunkeja varten tarvitaan siis kaupunkikehittämisen ja kulttuurisuunnittelun tehtävien uudelleentulkintaa. Etusijalle on asetettava ihmiset ja heidän suhteensa paikkaan. Väitän, että kaupungit pitää nähdä 'suhdejärjestelminä', joilla jokaisella on oma ainutlaatuinen, jatkuvasti muuttuva sosiaalisen, kulttuurisen, alueellisen ja taloudellisen dynamiikkansa. (Ghilardi 2018.)

Yrittäessään aiemmin tehdä kulttuurista (isolla K:lla) merkittävämpää paikallisen talouden ja yhteisön arvojen kannalta päättäjät ja kunnalliset johtajat ovat saattaneet jättää huomiotta kohteena olevan paikan ainutlaatuisen kulttuurin – siinä merkityksessä kuin kulttuuri ymmärretään antropologiassa, eli sisältäen tapojen, muistojen, historioiden, rutiinien, taitojen, kekseliäisyyden ja hallintokehysten paikallisen tekstuurin. Nykypäivänä tällaisten ainutlaatuisten elävien ekosysteemien (joita jokaisessa kaupungissa on runsaasti) strateginen mobilisointi voi hyvinkin olla se tapa, jolla luodaan kestäviä, eheitä ja luovia kaupunkeja. (Ghilardi, 2018.)

Kulttuurisuunnittelu (Cultural Planning) on viime vuosikymmeninä kehittynyt sekä tutkimusmenetelmäksi että käytännön työkaluksi osana yhteisöllistä kaupunkisuunnittelua. Se pitää sisällään käytännöllisen selvitystyön ja kartoituksen, jonka avulla alueellisia erityispiirteitä, toimintoja ja tulkintoja voidaan tunnistaa osallistavilla menetelmillä.

Siihen kuuluu ennen kaikkea osallistavien työkalujen käyttö, kuten kaupungin ja kulttuurin dna-kartoitus, jossa paikkaan tutustutaan tarkastellen sen erilaisia kulttuurisia piirteitä ennen uudistussuunnitelmien tekemistä. Tällaiset kartoituskokeilut voivat tarjota tapoja tuoda näkökulmia ja merkityksiä julkiseen keskusteluun hierarkioita välttäen. Tuloksena voi hyvinkin olla yhteisymmärrys siitä, mitä ja miksi kyseisessä paikassa tulisi muuttaa – ja viime kädessä vallan ja legitimitietin palauttaminen kaupungin eri eturyhmille. Kokemukseni mukaan kulttuurikartoituskokeilut – jotka tuovat paikallisten kulttuuri-identiteettien

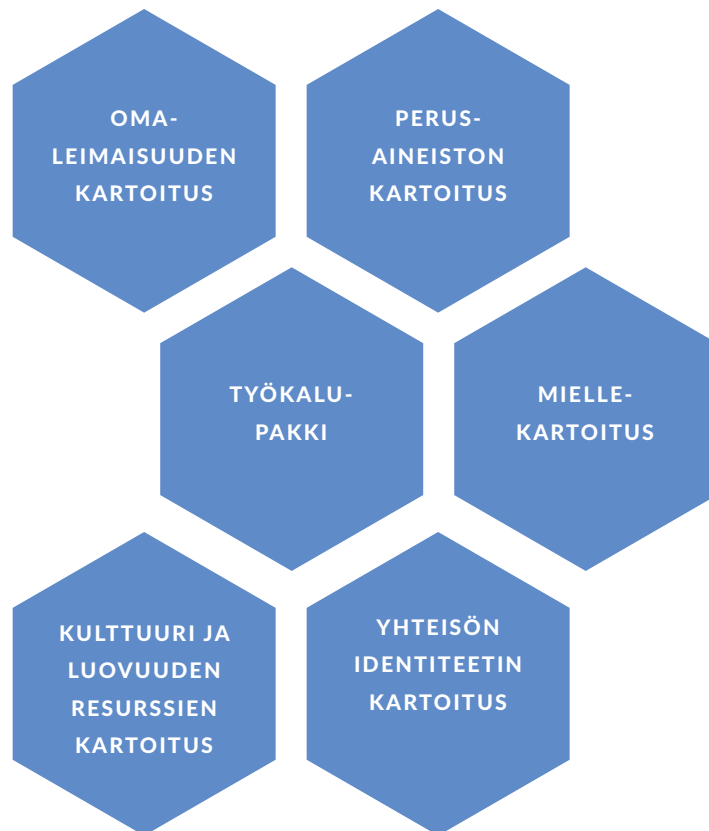
yksilölliset äänet kuuluviin ja yhdistävät ne strategiseen päätöksentekoon – voivat toimia tosielämän laboratorioina, joissa voidaan pilotoida uusia, kaupungin tai kaupunginosan tasolle soveltuvia, mukautuvia suunnittelukehyksiä. (Ghilardi 2018.)

Kulttuurisen suunnittelun työkalupakkia voidaan kuvata laajalla kehikolla, jonka eri elementtien keskinäisriippuvuutta hyödyntäen syntyy syvällistä tietoa ja moninaista dataa (Kuvio 7). Menetelmä pohjautuu kulttuuriseen kartoitukseen (Cultural Mapping), jossa eri tavoin selvitetään jonkun rajatun alueen ominaispiirteet, kehityspotentialit sekä yhteisön ajatukset ja idea toivotusta tulevaisuudesta.

KUVIO 7.

Kulttuurisen suunnittelun työkalupakki

Lähde: Ghilardi 2018.

Perusaineiston kartoitukseen liittyvät olemassa olevat toimintaperiaatteet, suunnitelmat, strategiat ja aloitteet (aihealueina esim. suunnittelu, uudistus, kulttuuriperintö, luovat alat, kulttuuri, kaupungin markkinointi, brändäys, klusterien luominen) sekä perustiedot kohdealueen taloudesta, ihmisistä ja hallinnosta.

Omaleimaisuuden kartoitus sisältää sisäiset ja ulkoiset käsitykset alueesta, sen medianäkyvyyden ja uutisoinnin, matkailuprofiilin ja matkailijoiden havainnot, asukkaiden ajatuskartat, paikan henkeä kuvaavat kartat, kartat kaupungin luomista tuntemuksista sekä erilaiset paikkakertomuskartat.

Miellekartoitus avaa uusien toimintavaihtoehtojen kehittämisen, tarkastelee kulttuurin ja luovien alojen kohdennettuja tukitoimia, soveltaa tapaustutkimuksia ja tukee räätälöityjen luovien hallintomekanismien käyttöön ottamisen.

Yhteisön identiteetin kartoituksen avulla saadaan tietoa eri toimialojen ja talouden tämänhetkisestä dynamiikasta, yhteisön jäsenten erilaisista taidoista, sosiaalisen elämän malleista, yhteisöjen välisistä yhteyksistä, kulttuurisen monimuotoisuuden ja elämäntapojen erilaisista tasoista sekä tiedon ja oppimisen infrastruktuurista.

Laadullinen kulttuuristen ja luovien resurssien kartoitus antaa tietoa luovien alojen arvoketjuista, klustereista ja luovista keskittymistä sekä kulttuurin ja vapaa-ajan infrastruktuurin, kulttuurin elinvoimaisuuden ja monimuotoisuuden sekä kulttuurin kulutuksen ja osallisuuden arvioinnista.

Kaupunkipoliittiset linjaukset ja kaupunkisuunnittelun rakenteet

Kysymykseksi jää, miten kulttuurisuunnittelun prosessit ja ylläpito järjestetään, kenen vastuulla ne ovat ja kuinka ne saadaan osaksi kaupunkisuunnittelun organisaatiota.

Syvälle menevän ja osallistavan paikallisyhteisötason kulttuurikartoituksen muodollisempaa ja strategisempaa mallia on sovellettu Göteborgin Kaupunginmuseon kaupunkikehitysosaston kulttuurisuunnitteluasiakirjoissa.

Tällöin tavoitteena on saada kulttuurisuunnittelu osaksi kaupungin kehitystä ohjaavia strategisia dokumentteja. Lähtökohtana on, että kulttuurin mukanaolo kaupunkisuunnittelussa on perusteltava sekä sen tuomalla lisäarvolla kulttuuriohjelmaan että kaupungin muiden tavoitteiden ja ohjelmien näkökulmasta. Göteborgin kohdalla näitä ovat muun muassa kaupungin elinkeino-ohjelma, kaupunginosien paikalliset kehittämissuunnitelmat (Lokala utvecklingsplaner), kehittämiseen jo sovelletut sosiaalisen

vaikutuksen seuranta sekä erityisesti lasten näkökulmiin sovelletut vaikutusseurannat (Social konsekvensanalys ja Barnkonsekvensanalys).

Keskeisenä työkaluna pidetään viiden kulttuurisen arvon muodostamaa kehikkoa, jonka kautta jokaista kehitettävää aluetta tulisi arvioida osana muutossuunnitelmia. Näiden avulla tavoitellaan syvennettyä ymmärrystä alueiden ja kaupunginosien nykyisistä kulttuurisista ominaisuuksista ja niiden kehittämistarpeista. Yhteisesti määritellyt kulttuuriarvot toimivat myös kokoavana ytimenä poikkihallinnollisessa prosessissa, joka tuo yhteen suuren määrän julkisia ja yksityisiä toimijoita.

Kulttuuriarvot toimivat Göteborgin Kaupunginmuseon kaupunkisuunnitteluosaston käytännön työkaluina kaupunginosien ja alueiden analyysissä. Ne muodostavat kokonaisuutena kulttuuristen vaikutusten analyysin (Kulturkonsekvensanalys, KKA), jota hyödynnetään sosiaalisen ja lapsinäkökulman rinnalla. (goteborgsstadsmuseum.se/stadsutveckling)

Kulttuuriarvot Göteborgin kulttuurisuunnittelun työkaluina

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöiksi luetaan ihmisen luomia tai muunneltuja sisä- ja ulkotiloja, sekä aineellinen tai aineeton kulttuuriperintö. Kulttuuriympäristön voidaan tarkentaa ja rajata tiettyyn laitokseen tai jäänteeseen, laajempaan tai suppeampaan maisemaan, seutuun tai alueeseen. Tämä voi myös olla osa kaupunkinäköymää, tai viheralueiden ja vesistöjen läheisyys ihmisten reitteihin ja oleskelutiloihin. Kulttuuriympäristö ei rajaudu ainoastaan fyysiseen maisemaan vaan myös aineettomiin ilmiöihin kuten paikannimiin tai paikkoihin liittyviin tarinoihin.

Kulttuuriset kohtaupaikat

Kaupungin julkiset tilat, ihmisten läheisyys ja mahdollisuus kohtaamisiin ovat kaupungin vahvuus ja yksi sen perusideoista. Julkisesti saavutettavat paikat ja kadut, huolellisesti toteutettuna ja hyvin integroituna rakennettuun ympäristöön edistävät erilaisia kohtaamisia. Tämän kulttuuriarvon tavoitteena on luoda pysyviä rakenteita ja resursseja kohtaamispaikolle esimerkiksi kirjastoille, kulttuuritaloille ja muille instituutioille, mutta myös väliaikaisille rakenteille, jotka mahdollistavat spontaaneja toimintoja, kuten festivaaleille, tapahtumille ja julkisen tilan näyttelyille. Kyse on fyysisistä paikoista kohtaamisille ja kulttuuritoiminnalle mutta myös ihmisten mahdollisuuksista tehdä, kokea, osallistua tai vastaanottaa kulttuuria sen laajassa merkityksessä. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni voi kokea lisääntyvää kulttuurista läsnäoloa omassa elinympäristössään.

Estetiikka

Tässä tarkoitetaan ihmisten aistimaa estetiikkaa, erityisesti taiteellista suunnittelua ja julkiseen tilaan tuotettua taidetta. Julkinen taide voi koskettaa, antaa virikkeitä, huolestuttaa tai herättää ajatuksia. Sen tehtävänä on ensisijaisesti juuri olla taidetta. Estetiikka kaupunkiympäristön suunnittelussa on oleellinen tilan toimivuudelle ja sen arvostukselle. Käsitteeseen sisältyy sekä rakennusten, sisustusten, odotustilojen, pintakäsittelyiden että valaisutuksen suunnittelu. Esteettiset arvot koskevat myös katseen suuntia ja näkymiä kaupunkitilassa. Hyvin muotoiltu paikka osoittaa paikan arvoa ja voi vaikuttaa ihmisten viihtyvyyteen ja paikan käyttöön. Tapa millä julkinen tila on muodostettu ja miten siihen on panostettu, kertoo paikan merkityksestä.

Luovat alat

Kulttuurin arvot manifestoituvat myös elinkeinoelämässä, työmarkkinoilla, turismissa, kaupungin profiilissa ja sen vetovoimassa. Kaupungin kulttuuriohjelmassa todetaan, että kulttuurin ja taiteen rahoitus on nähtävä strategisena investointia, jolla on merkitys koko kansantalouteen. Tämä kulttuuriarvo kohdistuu luovuuden, osallistavuuden ja luomisen edellytyksiin ja resursseihin, kuten luovien alojen toimitiloihin, itseohjautuviin toimintoihin, yksityisiin taiteilijoihin ja toimijoihin. Nämä mahdollistavat ihmisten taiteellista luomista sekä sen vastaanottamista. Suvaitsevainen ja myötämielinen ympäristö yhdistettyä joustavaan tilakäyttöön luo edellytykset luoville aloille.

Identiteetti

Tässä on kyse identiteettiä luovista symboleista, maamerkeistä tai laajemmista fyysisistä muodostelmista kaupungissa. Voi olla kyse rakennuksista, jotka antavat kaupungille tai tietylle alueelle erityisen identiteetin, rakenteen tai suunnan. Monesti lähiympäristön paikallisilla, arkisilla kohtaamispaikoilla voi olla yhtä suuri merkitys asukkaiden identiteetille kuin monumentaalisilla paikoilla tai arkkitehtonisilla kohteilla. Voi olla kyse paikoista, jotka näyttävät mitättömiltä, mutta joilla on suuri sosiaalinen merkitys. Tällaisten paikkojen tunnistaminen antaa edellytyksiä säilyttää kaupungin sosiaalisia identiteettejä. Identiteetin arvo sisältää oman alueen kertomukset ja siinä korostetaan yhteenkuuluvuutta. Kohtaamispaikat ovat usein vahvoja identiteetin muovaajia, ja paikallista identiteettiä vaalitaan arkisen elämän laadukkaalla ja johdonmukaisella kehittämisellä.

Kymmenen toimenpidettä kulttuurisuunnittelun sisällyttämiseksi kaupunkisuunnitteluun

Göteborgissa nähdään mahdollisuuksia kehittää kulttuurisuunnittelua olemassa olevien rakenteiden sisällä. Tässä listataan konkreettisia toimia, jotka lähtevät viidestä määritellystä kulttuuriarvosta. Näin kaupungissa voidaan soveltaa kulttuurisuunnittelua kootusti ja pitkäjänteisesti.

1. Sisällytetään ja laajennetaan kulttuuriarvon käsite uuteen yleiskaavaan.
2. Priorisoidaan tulevia suunnitelmia ja ohjelmia kulttuuriarvojen näkökulmasta.
3. Annetaan kulttuuriarvoille selkeämpi osuus paikallisissa kehitys-suunnitelmissa (Lokal utvecklingsplan, LUP).
4. Sisällytetään kulttuuriarvot osaksi kuntapalvelujen suunnittelua.
5. Kehitetään ja käytetään syvennettyä kulttuurivaikutusanalyysiä (Kulturkonsekvensanalys, KKA).
6. Sisällytetään kulttuuriarvot sosiaaliseen vaikutusanalyysiin ja lapsi-vaikutusanalyysiin (Social konsekvensanalys, SKA ja Barnkonsekvensanalys BKA).
7. Kerätään kulttuuridataa kartalla: yhteinen tietopankki kaupungin kulttuuriarvoille.
8. Vahvistetaan tapoja käyttää taidetta strategisena työkaluna kaupunkisuunnittelussa.
9. Vahvistetaan ja kehitetään kaupungin työtä arkkitehtuuri- ja muotoilupedagogiikan aloilla.
10. Kehitetään kokeiluna kriteereitä kulttuuriarvojen vahvistamiseksi luovilla aloilla.

Näkökulma: Espoo kaupunkivertailuissa

Espoon kaupunki on viime vuosina aktiivisesti hakenut sekä myös saanut tunnustusta kaupunkikehityksen edelläkävijänä. Kansallisella tasolla Espoo on profiloitunut erityisesti kehittämällä kulttuuripalveluiden toimintamalleja. Espoo otti yhtenä ensimmäisistä kaupungeista käyttöön Kaikukortti-toimintamallin. Malli palkittiin sosiaalialan vuoden 2018 Hyvä käytäntö-palkinnolla. Vuonna 2018 Espoosta valittiin myös vuoden museo (EMMA) ja vuoden kaupunginosa (Kauklahti). Lisäksi Espoo valittiin vuoden kirjastokunnaksi.

Vuonna 2018 Espoo valittiin eurooppalaisten kaupunkien yhteistyöverkoston Eurocitiesin kulttuurifoorumin johtoon.⁷ Vuonna 2019 Espoon kaupunginkirjasto voitti Lontoon kirjamesujen palkinnon maailman parhaasta kirjastosta. Palkintolautakunta perusteli valintaansa Espoon kaupunginkirjaston kaikille avoimella, innovatiivisella tilalla ja kaikki ikäryhmät huomioivilla lukuhaasteilla, joita kirjasto tarjoaa.

Etenkin kansainvälisesti edelläkävijäroolin painopiste on kuitenkin ollut laajemmin kaupunkikehityksen ajankohtaisissa teemoissa. Kaupunki valittiin vuosina 2016 ja 2017 Telos-tutkimusinstituutin tutkimuksessa Euroopan taloudellisesti, sosiokulttuurisesti ja ekologisesti kestävimmäksi kaupungiksi. Espoon vahvuuksina tutkimuksessa nousivat erityisesti osaaminen, turvallisuus ja luonto, kun taas eniten kehitettävää suhteessa verrokki-kaupunkeihin nähtiin taiteeseen ja kulttuuriin liittyvissä kestävässä kasvun indikaattoreissa.⁸

Espoo oli ensimmäisenä kaupunkina mukana Suomen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksessa. Vuonna 2018 Espoon kaupunki kutsuttiin mukaan YK:n kestävä kehityksen edelläkävijäkaupungiksi. Yhteensä edelläkävijäkaupungiksi kutsuttiin 25 kaupunkia. Edelläkävijäkaupunkina ja johtajuusohjelmassa Espoo sitoutuu saavuttamaan YK:n tavoitteet vuoteen 2025 mennessä. Espoon toiminta ohjelmassa painottuu oppimiseen,

7 Eurocities on eurooppalaisten kaupunkien yhteistyöverkosto, joka tarjoaa jäsenkaupungeille alustan tietojen ja ideoiden vaihtoon.

8 Telos project team 2017. Benchmarking Sustainability performance of Espoo with selected EU cities.

koulutukseen ja innovaatioihin.⁹ Vuonna 2018 Espoo valittiin maailman älykkäimmäksi yhteisöksi kansainvälisessä Intelligent Community Awards 2018 -kilpailussa, jonka järjesti Intelligent Community Forum (ICF). Kilpailun teemana oli datan hyödyntäminen ihmislähtöisessä palvelujen kehittämisessä. Espoo oli ainoa seitsemän finalistin joukkoon yltänyt kaupunki Euroopasta.¹⁰

Vuonna 2019 Espoo valittiin mukaan Euroopan komission *Cultural and Creative Cities Monitoriin*, joka tarkastelee ja vertailee kaupunkeja erityisesti kulttuurin ja luovien alojen näkökulmasta. Monitori tarjoaa myös välineitä kehittää kaupunkeja kulttuurin keinoin. Keskeinen kysymys tulevaisuudessa on, miten kaupunkikehityksen kulttuuriset ulottuvuudet saataisiin osaksi Espoon edelläkävijyyttä.

The Cultural and Creative Cities Monitor

Kulttuurin asema kaupunkien kehityksessä on yhä tärkeämpi eurooppalaisessa kaupunkipolitiikassa. Euroopan komission piirissä on viime vuosien aikana kehitetty erityinen mittaristo *The Cultural and Creative Cities Monitor* seuraamaan kulttuurista ja luovaa kehitystä eurooppalaisissa kaupungeissa. Mittariston tavoitteena on tuottaa aineistoa, joka tukee kulttuuripoliittisia pyrkimyksiä osoittaa kulttuurin vaikuttavuutta ja merkitystä ihmisten ja kaupunkien kehityksessä. Samalla monitoroinnin kehittämis-työ on osoitus Euroopan unionin sitoutumisesta pitää kulttuurikysymykset mukana eurooppalaisessa yhteistyössä. (Kuvio 8.)

Syksyllä 2019 julkaistiin *The Cultural and Creative Cities Monitor* -raportti toista kertaa. Raportissa on mukana yhteensä 190 kaupunkia 30:stä eri maasta. Raporttiin valikoidut kaupungit on tunnistettu kulttuuriin ja luovuuteen sitoutuneina toimijoina, joten monitorointiin mukaan pääseminen on tunnustus pyrkimyksestä kehittyä kulttuuriseksi ja luovaksi kaupungiksi: 98 mukana olevasta kaupungista on ollut tai tulee olemaan Euroopan kulttuuripääkaupunki (ECOC), 33 kaupunkia on valikoitunut mukaan Unescon luovien kaupunkien verkostosta (UCCN) ja 59 kaupunkia on päässyt mukaan vähintään kahden merkittävän kansainvälisen kulttuurifestivaalin järjestäjinä.

9 Ks. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Espoo_YKn_kestavan_kehityksen_edellakavi\(144092\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Espoo_YKn_kestavan_kehityksen_edellakavi(144092))

10 Espoo nosti kilpailussa konkreettisina esimerkkeinä esille mm. Ison Omenan palvelutorin sekä Kestävä Espoo -kehitysohjelman. Ks. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/espoo-innovation-garden-maailman-alykkain-yhteiso?publisherId=3385&releaseId=68408542>

Suomesta monitorointiin on otettu mukaan neljä kaupunkia, Helsinki, Espoo, Turku ja Tampere. Näistä Espoo on tullut mukaan uutena kaupunkina vuoden 2019 raporttiin.

Monitoroinnissa seurataan kaupunkien kulttuuria ja luovuusastetta 29:llä eri indikaattorilla, jotka on jaettu yhdeksään ulottuvuuteen ja ryhmitelty kolmeen ryhmään. Kolmen ryhmän ydin koostuu kulttuurisesta elinvoimasta, luovasta taloudesta sekä mahdollistavasta ympäristöstä. Niiden arvo kokonaisarviossa jakautuu 40 + 40 + 20 prosentin jakaumilla.

Kulttuurisella elinvoimalla (40 %) mitataan kaupungin kulttuurista sykkettä kahden indikaattorin avulla: kulttuurin infrastruktuuri ja kulttuuriin osallistuminen.

Luova talous -osio (40 %) kuvaa miten kulttuuriala osallistuu kaupungin talouteen työllisyyden, työpaikkojen lisääntymisen sekä innovaation merkeissä.

Mahdollistavaan ympäristöön (20 %) luetaan aineettomat ja aineelliset voimavarat, joiden avulla kaupunki houkuttelee luovaa osaamista ja kannustaa kulttuurista sitoutumista.

Mittaristossa pisteytykset tehdään indikaattorien mukaan, jolloin maksimipistemäärä on 100. Mikään eurooppalainen kaupunki ei yllä 100 pisteeseen, vaan mittariston ideaalikaupunki koostuu yhteensä seitsemästä eri kokoisesta kaupungista.¹¹ Näin ollen jokaisella mukana olleista kaupungeista on aina jotain parannettavaa.

On muistettava, että mittaristo pohjautuu saatavilla olevaan tietopohjaan. Se, samoin kuin muut kaupunkimittaristot (esim. Telos), tarjoaa vain yhden näkökulman käsiteltyihin teema-alueisiin eikä näytä kokonaisvaltaista kuvaa tarkastellusta ilmiöstä.

11 Tämän mittariston ideaalikaupunki vuonna 2019 oli yhdistelmä seitsemästä kaupungista: Weimar, Firenze, Pariisi, Eindhoven, Budapest, Glasgow ja Århus

KUVIO 8.*The Cultural and Creative Cities Monitor 2019 -ulottuvuudet**Lähde: The Cultural and Creative Cities Monitor, 2019. ¹²*

Eurooppalainen vertailu luovien ja kulttuurisesti elinvoimaisten kaupunkien vertailu ei imartele suomalaisia kaupunkeja. Tämän hetkiset vahvuudet löytyvät erityisesti kolmannesta ryhmästä eli mahdollistavasta ympäristöstä. Hyviin arvioihin yltävät elinympäristön avoimuus, suvaitsevaisuus ja luottamus sekä hallinnon laatu.

¹² Kuvion käännökset: Cupore.

Kaupungit on kategorisoitu kolmella tavalla: asukasluvun, työllistymisasteen sekä bruttokansantuotteen (GDP) mukaan. Suomalaiset kaupungit kuuluvat kategorisoinneissa eri ryhmiin. Helsinki sijoittuu omassa 40 kaupungin ryhmässä sijalle 10, ja Turku on omassa luokassaan numero 14. Sekä Espoo että Tampere jäävät molemmat sijalle 21 vaikkakin eri kokoluokassa.

Espoon kokonaispisteet ovat 22,4, mikä asettaa kaupungin kokonaisuudessaan neljästä suomalaisesta kaupungista viimeiseksi (Taulukko 2). Tämänkaltaista vertailua on mahdollista hyödyntää Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikön tavoitteiden täsmennyksessä. Vertailun kautta saatavan tiedon ja mittareiden pohjalta voidaan kehittää käyttökelpoisia työkaluja tiedonkeruuseen ja seurantaan kulttuurin merkityksestä kaupungin kehittämisessä.

TAULUKKO 2.

Neljän suomalaisen kaupungin tulokset The Cultural and Creative Cities -monitorissa

Lähde: The Cultural and Creative Cities Monitor, 2019. Ks. myös <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/cultural-creative-cities-monitor/performance-map>.

Kulttuurinen ja luova kaupunki	Helsinki	Espoo	Turku	Tampere
Kokonaispisteet (maksimi 100)	34,6	22,4	25,8	28,1
Kulttuurinen elinvoimaisuus	31,6	15,6	33,2	20,6
Kulttuuritilat ja -palvelut	24,9	9,9	27,9	20,3
Nähtävyydet ja maamerkit	14,1	0,7	6,3	5,4
Museot ja galleriat	38,9	10,7	26,5	36,4
Elokuvateatterit	23,0	15,3	10,1	13,4
Konserttitalit	17,5	4,5	26,4	21,7
Teatterit	32,7	14,1	58,7	25,1
Kulttuuriosallistuminen ja houkuttelevuus	38,3	21,2	38,5	20,9
Matkailijoiden yöpymiset	22,9	5,2	16,5	18,5
Museokävijät	33,2	10,6	50,9	24,0
Elokuvakävijät	25,1	6,8	28,5	31,4
Tyytyväisyys kulttuuripalveluihin	64,3	54,3	47,1	8,6*

Luova talous	38,0	23,0	19,1	26,8
Luovat ja tietoon perustuvat työpaikat	50,0	28,6	24,9	30,2
Taiteiden, kulttuurin ja viihdealojen työpaikat	62,9	26,4	36,1	34,1
Media- ja viestintäalojen työpaikat	58,8	40,0	19,3	36,5
Muiden luovien alojen työpaikat	28,3	19,5	19,2	19,9
Immateriaalioikeudet ja innovaatiot	57,7	25,4	26,6	57,4
ICT-patenttien hakemukset	66,2	1,4	29,4	84,1
Yhteisömuotoilun hakemukset	49,3	49,3	23,8	30,7
Luovien toimialojen uudet työpaikat	16,1	16,1	9,5	8,1
Uudet työpaikat taiteiden, kulttuurin ja viihteen aloilla	15,0	15,0	10,0	9,9
Uudet työpaikat media- ja viestintäaloilla	19,3	19,3	9,1	9,1
Uudet työpaikat muilla luovilla aloilla	14,0	14,0	9,3	5,3
Mahdollistava ympäristö	34,0	35,1	36,1	34,4
Inhimillinen pääoma ja koulutus	23,9	25,9	34,4	35,6
Tutkinnot taiteiden ja humanismin aloilla	17,3	8,3	27,7	15,1
Tutkinnot IT-aloilla	26,9	46,9	51,4	64,4
Keskimääräinen esiintyminen yliopistorankingeissa	27,4	22,6	24,2	27,4
Avoimuus, suvaitsevaisuus ja luottamus	39,5	41,8	37,7	36,4
Ulkomaalaisten opiskelijoiden tutkinnot	13,7	25,6	11,3	9,6
Ulkomaalaistaustainen väestö	21,0	21,0	14,6	9,6
Suvaitsevaisuus	59,3*	59,3*	59,3*	59,3*
Kotouttaminen	6,7*	6,7*	6,7*	6,7*
Ihmisten luottamus	96,7*	96,7*	96,7*	96,7*
Paikalliset ja kansainväliset yhteydet	31,1	27,1	20,9	10,9
Saavutettavuus lentoliikenteellä	15,8	16,3	3,5	4,5
Saavutettavuus tieliikenteellä	37,4	40,2	52,3	25,5
Saavutettavuus raideliikenteellä	40,7	24,8	6,8	2,7
Hallinnon laatu	78,5	78,5	81,9	80,0
Hallinnon laatu	78,5	78,5	81,9	80,0

*Arvio

3.4 YHTEENVETO

Tässä luvussa tarkastelimme kaupunkipolitiikan tavoitteita Espoossa sekä kulttuurin ja kulttuuripolitiikan suhdetta näihin laajempiin tavoitteisiin. Luvussa 3.1. esittelimme kaupungin strategian, Espoo-tarinan, asettaman kehyksen kaupungin politiikalle.

- Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017-2021 on kaupungin keskeinen strategia, jota kaikki kaupunkikonsernin toimijat toteuttavat omilla toimialoillaan.
- Tarinan mukaan hyvä kaupunki on sekä hyvä paikka elää että veto-voimainen kansainvälinen kaupunki.
- Keskeisiksi palvelutuotannon kehitysnäkökulmiksi tarinassa listataan nopea väestönkasvu, ikärakenteen vanheneminen ja samanaikainen lasten määrän sekä vieraskielisen väestön kasvu.
- Vaikka taiteen ja kulttuurin rooli talouden, vetovoimaisuuden ja osallistumisen näkökulmista mainitaan Espoo-tarinassa, kulttuurin yhteyttä kaikkiin kaupunkikehittämisen keskeisiin tavoitteisiin ei täysin tunnisteta tai tuoda esiin.
- Kulttuuritoimen hallinnoimiin sisältöihin keskittyvät kehityslinjaukset linkittyvät taide- ja kulttuurilaitosten, harrastusmahdollisuuksien sekä kulttuuritapahtumien merkitykseen kaupunkilaisille.

Luvussa 3.2. tarkastelimme sivistystoimen ja kulttuurin näkökulmaa Espoo-tarinaa ja sen tavoitteisiin

- Sivistystoimen tarina (2018) sekä KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma (2015) tarkentavat Espoo-tarinan tavoitteita sivistystoimen ja kulttuuritoiminnan näkökulmasta.
- Sivistystoimen tarina painottaa sivistyspalveluiden voimaannuttavia, yksilöitä ja yhteisöjä vahvistavia perusteluita. Hyvinvointi on keskeinen, laaja-alainen näkökulma.
- KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kulttuuri nähdään laajasti kaupungin keskeisenä elinvoima- ja imagotekijänä, jolla voidaan parantaa kaupungin vetovoimaa.
- KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman vahvana painotuksena on taide ja kulttuuri kaupungin kehitystekijänä. Ohjelman keskiössä on poikkihallinnollisuus, eri hallinnonalojen yhteistyö tavoitteiden toteuttamisessa.

Luvussa 3.3. kokosimme yhteen kulttuuripoliittista näkökulmaa Espoon kaupunkikehittämisen tavoitteisiin

- Espoon strategian ja ohjelmien tarkastelu osoittaa hyvin erilaisia kulttuurikäsitteitä, kulttuuripoliittisia tavoitteita ja vastuutahoja. Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 sisältävät kumpikin sekä suppeasti että laajasti ymmärretyn kulttuurin käsitteen mukaisia linjauksia.
- Taide ja kulttuuri ovat itsessään arvokkaita. Samalla niillä on keskeinen rooli laajempien yhteiskunnallisten tavoitteiden toteuttamisessa. Kulttuurin ymmärtäminen osana kaupungin kehitystä kaikilla toimialoilla edellyttää yhteistä pohdintaa ja näkemystä siitä, mitä kulttuurilla Espoon kaupungin kehityksessä tarkoitetaan.
- Tällä hetkellä kulttuuriin kytketään Espoon strategiassa ja ohjelmissa huomattava määrä erilaisia tavoitteita. Samalla resurssit ovat rajalliset. Keskeisten tavoitteiden ja painopisteiden määrittely ja niitä koskevien valintojen tekeminen on olennaista resurssien kohdentamiseksi ja kaupungin oman kulttuuriprofilin luomiseksi.
- Parhaiten toteutetuiksi tulevat julkilausutut ja laajapohjaisesti ymmärretyt tavoitteet, joilla on tukea läpäisevästi koko kaupunkiorganisaatiossa. Eräs ongelma on, ettei KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmaa juuri tunneta kulttuuriyksikön ulkopuolella.
- Taiteilijoita tai taiteilijapolitiikkaa ei juuri käsitellä olemassa olevissa strategiassa ja ohjelmissa, vaikka taiteilijat ja taiteellinen työ ovat taide- ja kulttuuritoiminnan perusta.
- Yksi kehittämisen keino on erotella toisistaan kulttuurisektorin omimman alan tavoitteet ja laaja-alaisemmat, yhteistyössä muiden alojen kanssa toteutettavat kulttuuriin kytkeytyvät tavoitteet.
- Vastuiden selkeä määrittely on edellytys tehokkaalle toimeenpanolle. Keskeistä on myös kaupunkikonsernin yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä kuntalaisten rooli.

Näkökulmaosiossa pohdittiin kaupunkikulttuurin käsitettä ja tarkasteltiin Espoota kaupunkivertailuissa.

- Näkökulmassa esiteltiin kolme eritasoista lähestymistapaa kaupunkikulttuurin kehittämiseen: yhteisöllinen kaupunkikulttuuri, kulttuurinen kartoitus ja kulttuurisuunnittelu sekä kaupunkipoliittiset linjaukset ja kaupunkisuunnittelun rakenteet.
- Sekä Espoo-tarina että KulttuuriEspoo 2030 mainitsevat kaupunkikulttuurin yhtenä espoolaisen kulttuurin ominaispiirteenä. Espoo-tarinassa Espoo nähdään vetovoimaisena tapahtumakaupunkina, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri. Ei kuitenkaan ole itsestään selvää, mitä kaupunkikulttuurilla Espoossa tarkoitetaan.
- Yhteisöllisessä kaupunkikulttuurissa ja itseohjautuvassa tapahtumatuotannossa päätoimijoina ovat asukkaat ja kaupunkiaktivismi.
- Kulttuurisessa kartoituksessa ja kulttuurisuunnittelussa painopiste on kaupunginosakehityksen pitkäjänteisyydessä ja kestävydessä.
- Yhteisöllinen kulttuurisuunnittelu hallinnollisena prosessina antaa esimerkin siitä, miten kaupunginosasuunnittelu ja asukaslähtöisyys pyritään samaan osaksi hallinnollista-poliittista rakennetta ja siihen sisältyvää tukirakennetta.
- Espoon kaupunki on viime vuosina aktiivisesti pyrkinyt profiloitumaan kansallisena ja kansainvälisenä edelläkävijänä, hakenut ja saanut tunnustusta kaupunkikehityksen näkökulmasta ajankohtaisilla teemoilla.
- Erilaisten mittaristojen kehittäminen on keskeistä tämän hetken kaupunkipolitiikassa. Yksi näistä on Euroopan komission The Cultural and Creative Cities Monitor. Sen mukaan Espoon tämänhetkiset hetkiset vahvuudet kulttuurisena ja luovana kaupunkina ovat mahdollistava ympäristö, elinympäristön avoimuus, suvaitsevaisuus ja luottamus sekä hallinnon laatu.

4. Kaupunki kulttuuritoiminnan kehiksenä

Minkälaisen kehiksen Espoon kaupunki tarjoaa kulttuuritoiminnalle? Tässä luvussa esittelemme Espoon kaupunkia kulttuuripolitiikan ja kulttuuritoiminnan näkökulmasta. Luvussa tarkastelemme Espoon kaupunkia organisaationa sekä kaupungin väestöä ja väestörakenteen ennakoituja muutoksia. Luvun kolmessa näkökulmaosiossa luomme katsaukset Espoon kaupunkiin kulttuuritoiminnan paikkana, vieraskielisen väestön kehitykseen Espoossa sekä Göteborgin kaupungin kulttuurihallintoon.

4.1 KULTTUURI ESPOON KAUPUNGIN ORGANISAATIOSSA

Kulttuuri kaupungin organisaatiossa

Espoon kaupungin organisaatio jakautuu päätöksenteko-organisaatioon ja hallinnolliseen organisaatioon. Päätöksenteko-organisaatioon kuuluvat kuntalaisten valitsema ja kaupungin ylintä päätösvaltaa käyttävä valtuusto, kaupungin hallinnosta vastaava kaupunginhallitus, 11 lautakuntaa, jotka vastaavat palveluiden järjestämisestä ja kehittämisestä omalla alallaan, sekä kaksi liikelaitoksista vastaavaa johtokuntaa (pelastuslaitoksen johtokunta sekä Tilapalvelut-liikelaitoksen johtokunta). Kaupungin hallinnollinen organisaatio muodostuu konsernihallinnosta ja kolmesta toimialasta: sosiaali- ja terveystoimesta, sivistystoimesta sekä teknisestä ja ympäristötoimesta. Koko Espoon kaupungilla tarkoitetaan peruskaupungin, liikelaitosten sekä erillisten taseyksiköiden muodostamaa kokonaisuutta. (Kuvio 9.)

KUVIO 9.

Espoon kaupungin päätöksenteko- (luottamuselin) ja hallinnollinen (viranhaltija)organisaatio Lähde: https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Organisaatio_ja_yhteystiedot.

Kulttuuria sekä kaikkia muita kaupunkikonsernin osa-alueita ohjaa kaupungin poliittinen organisaatio: ylintä päätösvaltaa käyttävä 75-jäseninen valtuusto, valtuuston nimittämä kaupunginhallitus, valtuuston valitsema kaupunginjohtaja sekä kaupunginhallitukselle linjausehdotuksia tekevät 11 lautakuntaa ja 2 johtokuntaa. Vain osa poliittisen organisaation toimijoista toimii rajatusti kulttuuripolitiikan alalla. Kuitenkin myös muiden politiikan alojen käsittelemät kysymykset liittyvät usein kulttuuriin, esimerkiksi tilojen- ja maankäytön sekä strategisten painopisteiden osalta. Kaiken kaikkiaan poliittisilla päätöksentekijöillä on keskeinen asema kaupungin kulttuuria koskevassa päätöksenteossa. (Bell & Oakley 2014, 97.)

Kaupungin tytäryhteisöihin kuuluvat muun muassa Espoon Kaupunginteatterisäätiö, Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö, Espoon taidemuseosäätiö sekä WeeGee Oy, joka vuokraa WeeGee-talon tiloja. WeeGeen tiloissa toimivat esimerkiksi Espoon modernin taiteen museo EMMA, Espoon kaupunginmuseo, Suomen Kellomuseo sekä Suomen Lelumuseo Hevosenkentä. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten toiminta on opetus-toimen alla. Kaikki taiteen perusopetuksen toimijat ovat yksityisiä toimijoita. Myös monia muita kulttuuripalveluita tuottavat yksityiset toimijat, joista osaa kaupunki avustaa.

Espoossa kulttuurilla on oma lautakunta, joka päättää keskeisesti kulttuuripolitiikan piiriin luetuista kirjastoista, taide- ja kulttuurilaitoksista, kulttuuritaloista ja kulttuurikeskuksista sekä yleisestä kulttuuritoiminnasta. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta vastaa taiteen perusopetuksesta ja taideoppilaitoksista.¹³ Svenska rum -lautakunta päättää opetusta, varhaiskasvatusta, työväenopistoa, kulttuuria ja nuorisoa koskevista asioista siltä osin, kuin ne koskevat sivistystoimen ruotsinkielisten palvelujen järjestämistä.¹⁴ Kaikissa lautakunnissa on 13 jäsentä.

Espoon kaupungin hallintosäännössä määritellään, kuinka monta valtuuston jäsentä eri lautakuntiin tulee kuulua. Ohjeen mukaan esimerkiksi kulttuurilautakunnassa puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettu tai varavaltuutettu. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan jäsenistä puolestaan vähintään viiden tulee olla valtuutettuja tai varavaltuutettuja ja lautakunnan puheenjohtajan tulee olla valtuutettu ja varapuheenjohtajan valtuutettu tai varavaltuutettu. Myös lautakuntien kokouspalkkioiden, puheenjohtajien ja jäsenten palkkioiden määrät vaihtelevat.¹⁵ Lautakuntaan

13 Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta on vastannut taiteen perusopetuksesta 1.1.2014 alkaen. Aikaisemmin taiteen perusopetus oli kulttuurilautakunnan alaista toimintaa.

14 Espoossa aikaisemmin toimineet kirjastolautakunta ja työväenopiston johtokunta lakkautettiin vuonna 1989, museo- ja kotiseutulautakunta vuonna 1992.

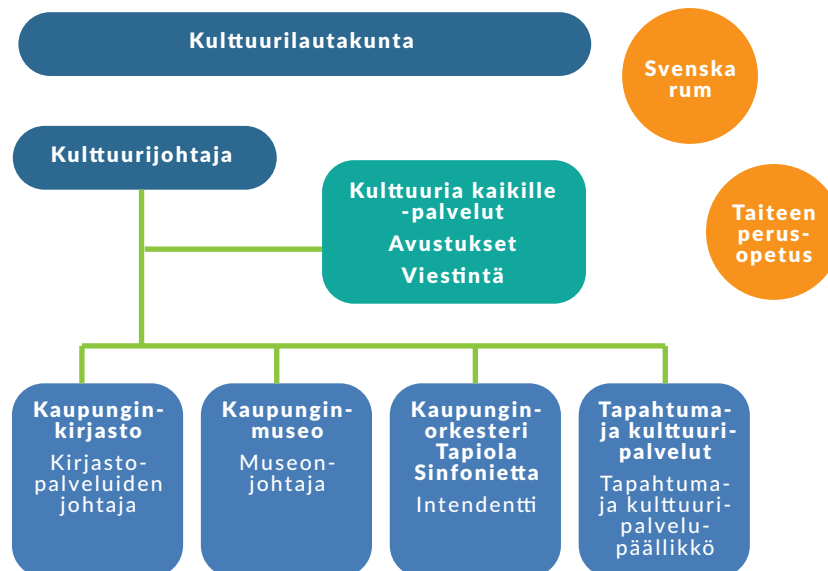
15 Ks. tarkemmin Espoon kaupungin hallintosääntö: https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteke/Saantokokoelma/Hallintosaanto

kuuluvien valtuuston jäsenten määrä ja kokouspalkkioiden suuruus heijastavat osaltaan lautakunnan arvostusta, ja siten asemaa ja valtaa kaupungin päätöksenteko-organisaatiossa.

Hallinnollisessa organisaatiossa kulttuurin tulosityksikkö toimii sivistystoimen alla. Kulttuurin tulosityksikön palvelualueita ovat tapahtuma- ja kulttuuripalvelut, Espoon kaupunginmuseo, Espoon kaupunginorkesteri Tapiola Sinfonietta, Espoon kaupunginkirjasto sekä tulosityksikön esikunta. Tapahtuma- ja kulttuuripalveluiden palvelualueeseen kuuluvat kaupungin kulttuuritalot ja -keskukset sekä alueellinen kulttuurityö ja tapahtumat. Kulttuurin tulosityksikön esikunnassa toimii lisäksi kulttuurin yhteyspalvelut, joka vastaa kulttuurin avustuksista ja Kulttuuria kaikille -palveluista. (Kuvio 10.)

KUVIO 10.

Kulttuurin hallinnon organisaatio Espoon kaupungissa 2019

Kaupungin kulttuuripalvelut

Espoon kaupungin taloudelliset resurssit kulttuuritoimintaan ovat valtakunnallisesti melko hyvät, taiteen ja kulttuurin rahoitus muodostaa kuitenkin vain pienen osuuden kaupungin kokonaistaloudesta. Suurimpia kaupungeja koskeneen selvityksen (Renko & Ruusuvirta 2018) mukaan kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannusten osuus Espoon taloudesta oli 3,8 prosenttia vuonna 2016.¹⁶ Suurimmissa suomalaisissa kaupungeissa osuus vaihteli 1,7:n ja 4,4 prosentin välillä vuonna 2016. Kulttuuritoimintaan kohdistuvissa

16 Nettokäyttökustannukset saadaan, kun käyttökustannuksista vähennetään käyttötuotot. Käyttökustannukset muodostuvat toimintamenoista sekä poistoista, arvonalentumisista ja muista laskennallisista menoista. Käyttötuotot muodostuvat toimintatuloista sekä laskennallisista tuloista.

kustannuksissa painottuvat vakiintuneet rakenteet ja instituutiot. Valtaosa kaupungin tilinpäätökseen sisältyvistä kulttuuritoiminnan kustannuksista kohdistuu kirjastojen ja ammattimaisten taide- ja kulttuurilaitosten toimintaan joko kaupungin omana toimintana tai avustuksina.

Myönteisestä asennoitumisesta kulttuuritoimintaa kohtaan kertovat viime vuosien aikana tehdyt investoinnit kulttuurin tiloihin. Suuri investointi on ollut muun muassa entiseen painotaloon perustettu WeeGee-talo, joka valmistui kulttuuritaloksi vuoden 2005 lopussa. Viimeisten vuosien aikana on peruskorjattu ja uudistettu myös esimerkiksi Lasten kulttuurikeskus Auroran, Teatteri Hevosenkengän sekä keväällä 2018 avautuneen Saaristomuseo Pentalan tiloja. Espoon kulttuuritoiminnassa näkyy myös aloitteellisuus ja kehityshalukkuus. Espoo oli esimerkiksi ensimmäisiä kaupunkia, jossa otettiin käyttöön Kaikukortti. Kaikukortin tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien henkilöiden mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä. Vuonna 2018 Espoo valittiin eurooppalaisten kaupunkien yhteistyöverkoston Eurocities kulttuurifoorumin johtoon.

Espoossa kulttuuritarjontaa ja -palveluja on runsaasti sekä omassa kaupungissa että naapurikaupungeissa, etenkin Helsingissä. Sijainti pääkaupunkiseudun runsasväkisellä alueella mahdollistaa yleisön ja osallistujien houkuttelemiseen laajemmin lähiseudulta, mutta myös lisää kilpailua yleisöistä ja vaikeuttaa erottautumista.

Espoon kaupunki järjestää ja mahdollistaa kulttuuritoimintaa sekä tuottamalla sitä itse kunnallisessa organisaatiossa että avustamalla tai tukemalla muuten yksityisiä kulttuuritoimijoita. Kulttuuripalveluiden kokonaisuuteen kuuluvat kirjastot, taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja -keskukset, taiteen perusopetus sekä yleinen kulttuuritoiminta.

Kirjastotoiminta on kunnallista. Espoossa toimii kaikkiaan 16 sivukirjastoa, yksi laitoskirjasto sekä kaksi kirjastoautoa.

Taide- ja kulttuurilaitoksista Espoon kaupunki ylläpitää kunnallista museota (Espoon kaupunginmuseo) ja orkesteria (kaupunginorkesteri Tapiola Sinfonietta). Kuntakonserniin tytäryhteisöinä kuuluvat Espoon Kaupunginteatteria ylläpitävä Espoon Kaupunginteatterisäätiö, Espoon modernin taiteen museo EMMA:a ylläpitävä Espoon taidemuseosäätiö sekä Helinä Rautavaaran museota ylläpitävä Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö. EMMA vastaa myös Espoon kaupungin omistamista taide- ja taiteesta ja niiden osana julkisiin tiloihin sijoitetusta julkisesta taiteesta. Julkisilla paikoilla on lukuisia Espoon kaupungin kokoelmaan kuuluvia veistoksia. Espoossa julkaistiin vuonna 2019 julkisen taiteen periaatteet. (Ks. Näkökulma: Julkinen taide Espoossa.)

Kunnallisia kulttuuritaloja ja -keskuksia toimii Espoossa useita. Kulttuuritaloista Espoon kulttuurikeskus on esittävän taiteen päänäyttämö, joka sijaitsee Tapiolan keskustassa. Muita kunnallisia kulttuuritaloja ja -keskuksia ovat Sellosali Espoon Leppävaarassa kauppakeskus Sellon yhteydessä, Karatalo Karakalliassa, erityisesti teatteri- ja elokuvaesityksiin sekä konsertteihin suunniteltu Kannusali Espoon keskuksessa sekä Vindängen-Sali Espoon Folkhälsan -talon yhteydessä Espoon Tapiolassa. Näyttelykeskus Weegee sijaitsee Tapiolassa entisessä Weilin&Göös in painotalossa. Espoon kaupunki osti kiinteistön vuonna 2001, ja se valmistui kulttuuritalaksi vuoden 2005 lopussa. Weegee Oy on Espoon konsernihallinnon tytäryhteisö. Espoolle ominaista on myös julkisten palvelujen (ml. kulttuuripalvelut) tuominen kauppakeskuksiin. Esimerkiksi monet kirjastot toimivat kauppakeskuksen yhteydessä.

Taiteen perusopetusta¹⁷ Espoossa antavat yksityiset oppilaitokset, joista useita kaupunki avustaa. Avustukset jaetaan opetus- ja varhaiskasvatustalokunnassa. Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omniaan kuuluvassa Espoon työväenopistossa tarjotaan taiteen perusopetusta käsityön, kuvataiteen ja musiikin aloilla.

Yleisen kulttuuritoiminnan painopiste Espoossa on lasten ja nuorten kulttuuripalveluissa. Kunnan yleiseen kulttuuritoimintaan kuuluvat esimerkiksi koululaisten kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapolku KULPS! sekä kulttuurineuvolatoiminta neuvoloissa. Kulttuuripalvelujen saavutettavuuteen liittyviä toimia kohdistetaan myös muihin erityisryhmiin esimerkiksi toteuttamalla Kulttuuriketju-toimintaa ja kulttuuritapahtumia hoito- ja hoivalaitoksissa sekä tarjoamalla kulttuurietua uusille kansalaisille ja Kaikukortteja¹⁸ pienituloisille. Kunnan yleiseen kulttuuritoimintaan kuuluvat myös suurtapahtumat kuten Itsenäisyyspäivän juhlakonsertti ja EspooLive-nuorisokonsertti Barona Areenalla, Espoo-päivän tapahtumat eri puolilla Espoota sekä alueellinen kulttuuritoiminta eri puolilla Espoota.

Mualla kaupunkiorganisaatiossa kulttuuritoimintaa toteutetaan laajemmin sivistystoimen alla suomenkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen,

17 Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää, ensisijaisesti lapsille ja nuorille annettavaa opetusta. Taiteen perusopetus antaa oppilaille valmiuksia itseilmaisuuksiin taiteen avulla sekä opintojen jatkamiseen taiteenalan ammatillisessa koulutuksessa. Taiteen perusopetusta annetaan yleisen ja laajan oppimäärän mukaan.

18 Kaikukortti on tarkoitettu taloudellisesti tiukassa asemassa oleville henkilöille, joilla ei sen vuoksi ole mahdollisuuksia kokea taidetta ja kulttuuria. Kortilla voi hankkia maksuttomia pääsylippuja esimerkiksi espoolaisiin teattereihin tai osallistua Espoon työväenopiston kurseille. Ks. lisää: https://www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Kulttuuri/Kulttuuria_kaikille/Kaikukortti

ruotsinkielisten palvelujen (Svenska bildningstjänster) sekä liikunta- ja nuorisopalvelujen alla. Muiden toimialojen alla toteutetaan esimerkiksi kulttuurisen nuorisotyön palveluja sekä kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapolkua.

Kaupunki avusti vuonna 2018 yhteensä 16 ammattimaista taide- ja kulttuuritoimijaa, 32 kotiseutuyhdistystä ja 55 kulttuuriyhdistystä. Ammatilliset taide- ja kulttuurilaitokset ovat teattereita ja museoita sekä musiikki-, kuvataide ja elokuvatoimijoita, joista useat ovat tapahtumia.

4.2 MONIMUOTOINEN ESPOO

Espoo on kasvanut 1900-luvun alun maanviljelykseen painottuvasta, Helsinkiä ympäröivästä maaseudusta asukasluvultaan maan toiseksi suurimmaksi kaupungiksi. Sijainti osana pääkaupunkiseudun metropolialuetta on luonut kehyyksen Espoolle ja kaupungin kehitykselle. Espoota halkovat useat merkittävät liikenneväylät, jotka ovat osaltaan vauhdittaneet ja suunnanneet kaupungin alueiden kehitystä. Kaupunkimaisten keskusten rinnalla laajat luontoalueet sekä saaristo ovat Espoon ominaispiirteitä.¹⁹

Espoo alueena

Pinta-ala: 528 km²

Maa-pinta-ala: 312 km²

Vesistöä: 216 km²

Saaria: 165

Järviä: 95

Merenrantaa: 58 km

Naapurikunnat: Helsinki, Kauniainen, Kirkkonummi, Nurmijärvi, Vantaa, Vihti

Espoossa oli vuodenvaihteessa 2018/2019 yhteensä 283 632 asukasta. Väestönkasvu on nopeaa. Vuodesta 2008 Espoon väkiluku on kasvanut 17,4 prosentilla (n. 42 000 henkilöllä). Koko Suomen asukasluvun kasvu vastaavalla aikavälillä on ollut 3,6 prosenttia. Ennusteen mukaan kaupungin väestömäärä ylittää 300 000 asukkaan rajan vuoden 2022 aikana (Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta). Väestön keskittyminen suuriin kaupunkeihin näkyy siis vahvasti myös Espoon kehityksessä.

19 Ks. https://www.espoo.fi/fi-fi/espoo_kaupunki/tietoa_espooosta/historia

Samalla väestö moninaistuu. Ikäryhmistä kasvussa on etenkin yli 65-vuotiaiden määrä. Vieraskielisten osuus on kuitenkin kasvanut ja kasvaa kaupungissa vielä nopeammin. Kun vuonna 1990 vieraskielisten osuus väestöstä oli Espoossa 1,3 prosenttia (2 271 henkilöä), vuoden 2019 alkuun mennessä se oli kohonnut 17,0 prosenttiin (48 085). Ennusteen mukaan osuus nousee 29,9 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Tuolloin vieraskielisiä olisi Espoossa arvion mukaan runsaat 105 000. (Kuvio 11; Kuvio 12.)

Espoon väestö on moniin muihin Suomen kaupunkeihin verrattuna keskimääräistä koulutetumpaa ja varakkaampaa. Espoolaiset kokevat itsensä keskimääräistä terveemmiksi ja elämänlaatunsa keskimääräistä paremmaksi. Sen sijaan itsensä suurimman osan aikaa neljän viime viikon aikana onnelliseksi kokeneita on Espoossa hieman koko maan keskiarvoa vähemmän (Taulukko 3). Espoossa on myös selkeitä eri väestöryhmien välisiä sosioekonomisia ja hyvinvointi- ja terveyseroja (ks. Espoon kaupunki 2019). Myös koettu elämänlaatu vaihtelee eri väestöryhmillä (Kuvio 13).

Espoolaisista liki puolet pitää arkeaan melko tai erittäin raskaana. Yleisesti sukupuolten välillä ei ole merkittävää eroa, mutta vieraskieliset miehet kokevat arkensa useammin (67 %) raskaammaksi kuin vieraskieliset naiset (54 %) ja keskimäärin espoolaiset yleensä. Samaan aikaan yli 80 prosenttia espoolaisista pitää arkeaan kuitenkin erittäin tai melko mielenkiintoisena. Vieraskieliset miehet kokevat arkensa kaikkein mielekkäimmäksi (90 %), kun taas vieraskieliset naiset kokevat arkensa muihin verrattuna huomattavasti useammin ikävyyttävänä. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.)

Kouluterveyskyselyn perusteella espoolaiset perusopetuksen ja lukion oppilaat ovat pääosin elämäänsä joko erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä (Taulukko 4). Tulokset ovat samanlaisia kuin Suomessa keskimäärin. Tyytyväisyyden tunne kuitenkin laskee merkittävästi siirryttäessä alakoulusta yläkouluun. Espoossa ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten tyytyväisyys on hieman alemmalla tasolla kuin suomalaistaustaisten.

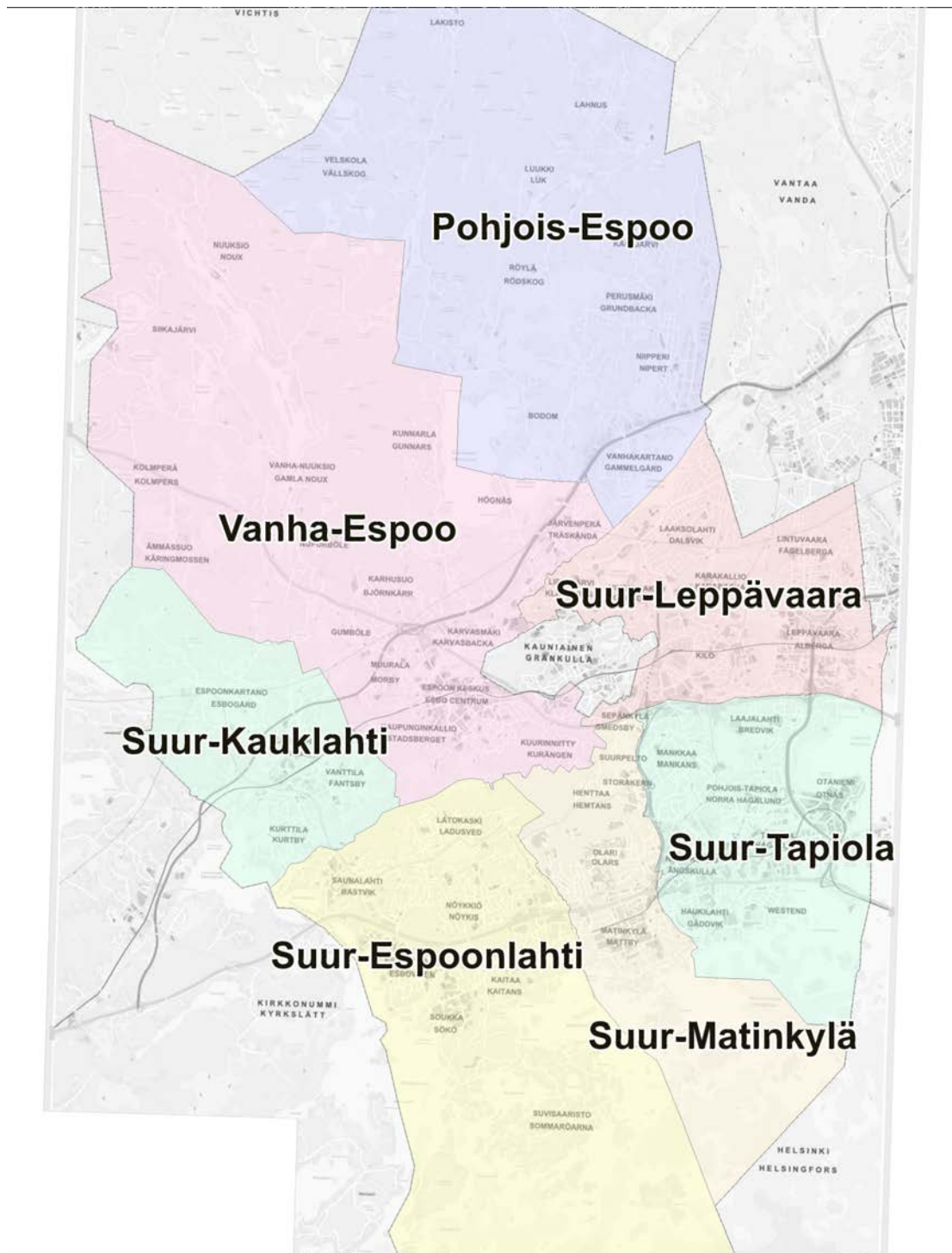
Alueellisesti Espoo jakautuu seitsemälle suuralueelle, joissa sijaitsee viisi kaupunkikeskusta (Espoon keskus, Espoonlahti, Leppävaara, Matinkylä-Olari ja Tapiola) sekä kaksi paikalliskeskusta (Kauklahti ja Kalajärvi). Keskukset ovat profiileiltaan vaihtelevia ja kaupungin strategian mukaan niitä myös halutaan kehittää ”niiden omien vahvuuksien mukaisesti” (Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017–2021, 2). (Kartta 1.)

Espoossa alueellinen segregatio eli ei-toivottu eriytyminen on ollut viime aikoihin saakka suhteellisen pientä. Kiurun (2014) mukaan ”koko kaupungin tasolla – – sosioekonomiset resurssit ovat hyvin sekoittuneita ja eriarvoisuus Espoon eri asuinalueiden välillä on verrattain pientä”. Kortteinen

ja Vaattovaara (2015) kuitenkin totesivat alueelliseen segregatio edenneen jossain määrin myös Espoossa 2000-luvun alussa.

Alueiden väliset erot väestön kasvussa ja ikäjakauman kehityksessä ovat suuria. Vuoteen 2028 ulottuvan ennusteen mukaan väkimäärältään eniten kasvavia suuralueita ovat Suur-Leppävaara, Suur-Espoonlahti ja Suur-Tapiola. Näillä alueilla väkimäärän ennustetaan kasvavan vuosien 2019 ja 2028 välillä 8 000–10 250 asukkaalla. Suhteellinen väestönkasvu on puolestaan suurinta Suur-Kauklahdessa (30,1 %) ja Suur-Tapiolassa (17,1 %). Paljon kasvavia pienalueita ovat Suurpelto, Perkkää, Otaniemi, Niitykumpu ja Iivisniemi. (Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokanta; Espoon väestöennuste 2019–2028.) (Kuvio 14; Kuvio 15.)

Asukkaiden koettu elämänlaatu vaihtelee melko paljon eri alueiden välillä (Kuvio 16). Parhaimmaksi elämänlaatu koetaan Tapiolassa, jossa noin 70 prosenttia kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi ja 71 prosenttia keskimääräistä paremmaksi. Leppävaarassa, Espoonlahdessa, Kauklahdessa ja Vanha-Espoon alueella elämänlaatunsa kokee hyväksi 60–65 prosenttia asukkaista. Vähiten elämänlaatunsa hyväksi kokevia on Matinkylän ja Pohjois-Espoon alueilla. (Parikka ym. 2019.)

KARTTA 1.*Espoon seitsemän suuraluetta**Taustakartta: Espoon kaupunki, paikkatieto, avoimet aineistot.*

TAULUKKO 3.

Tietoja väestöstä, Espoo ja koko Suomi

Väkiluku 31.12.2018 ESPOO: 283 632, SUOMI: 5 517 919

Lähteet: Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu];

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu];

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjaon kokonaistilasto [verkkojulkaisu];

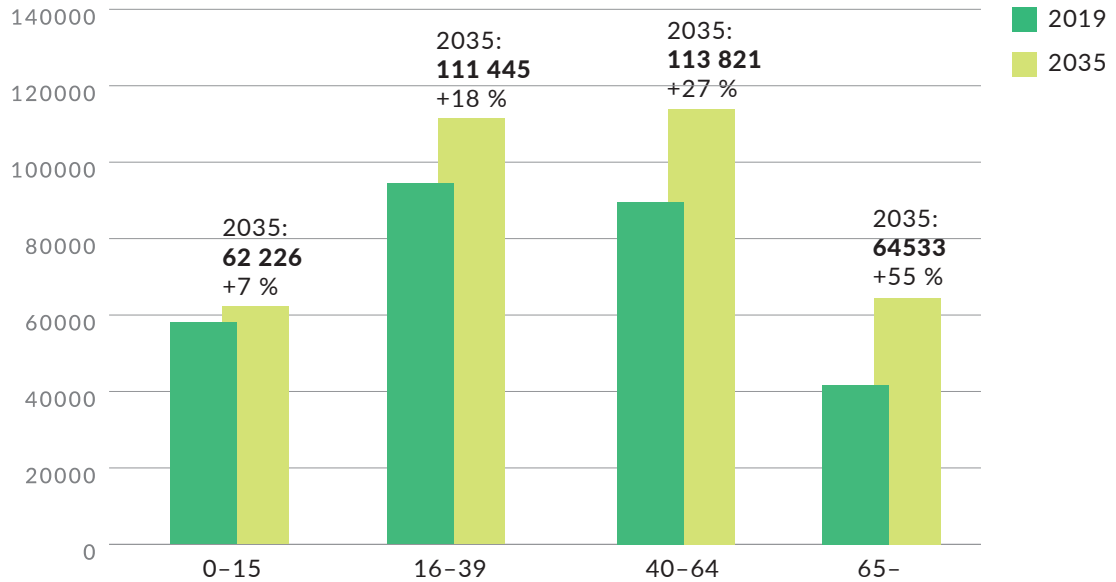
Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]*; Parikka ym. 2019.

	Espoo, lkm	Espoo, %	Koko maa, lkm	Koko maa, %
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta	4 588	1,6	4789	0,1
Alle 15-vuotiaita	54 646	19,3	882 234	16,0
15-64-vuotiaita	187 355	66,1	3 430 848	62,2
Yli 64-vuotiaita	41 631	14,7	1 204 837	21,8
Suomenkieliset	215 533	76,0	4 835 778	87,6
Ruotsinkieliset	19 999	7,1	288 400	5,2
Saamenkieliset	15	0	1 995	0
Muut kielet	48 085	17,0	391 746	7,1
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneet (15 vuotta täyttänyt väestö)	176 253	77,0	3 399 532	73,3
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet (15 vuotta täyttänyt väestö)	108 105	47,2	1 473 008	31,8
Kolmessa ylimmässä tulokymmenyksessä oleva asuntokuntaväestö	132 767	48,8	1 615 791	30,0
Työttömät* (osuus työvoimasta)	11 272	8,5	256 454	11,3
Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevat		24,8		33,2
Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevat	-	63,8	-	60,1
Elämänlaatunsa keskimääräistä paremmaksi kokevat	-	61,1	-	58,6
Itsensä suurimman osan aikaa 4 viime viikon aikana onnelliseksi kokeneet	-	51,5	-	52,9

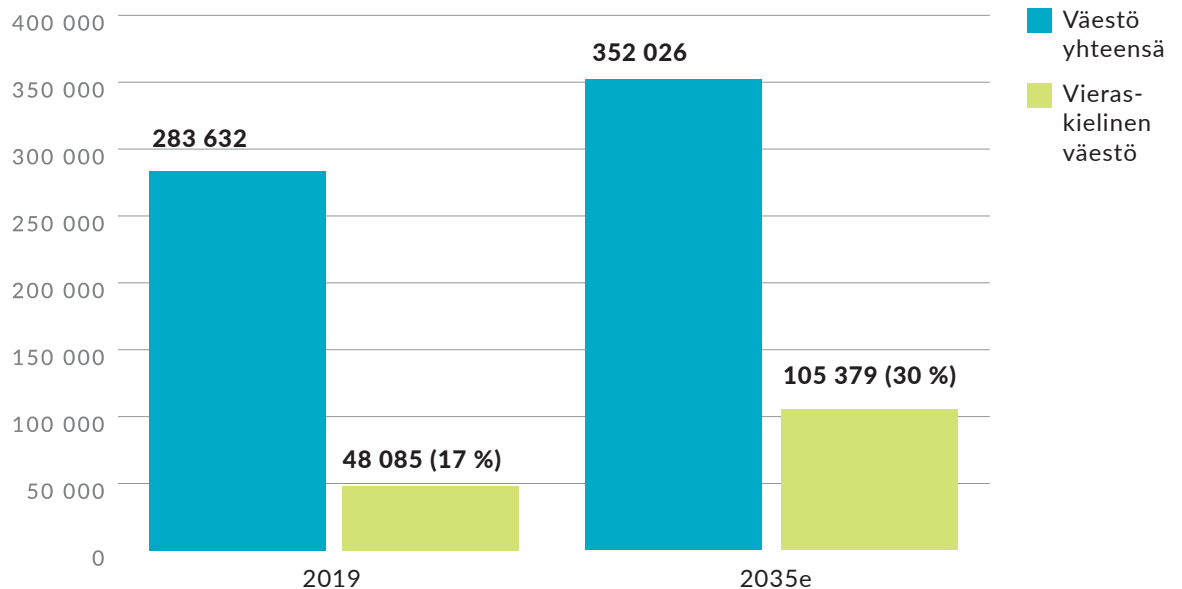
*Työssäkäyntitilaston tiedot ovat vuoden 2018 osalta ennakkotietoja.

KUVIO 11.**Espoon väestö ikäryhmittäin 1.1.2019 ja ennuste 2035**

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta, Tilastokeskus ja Espoon tilastotoimi.

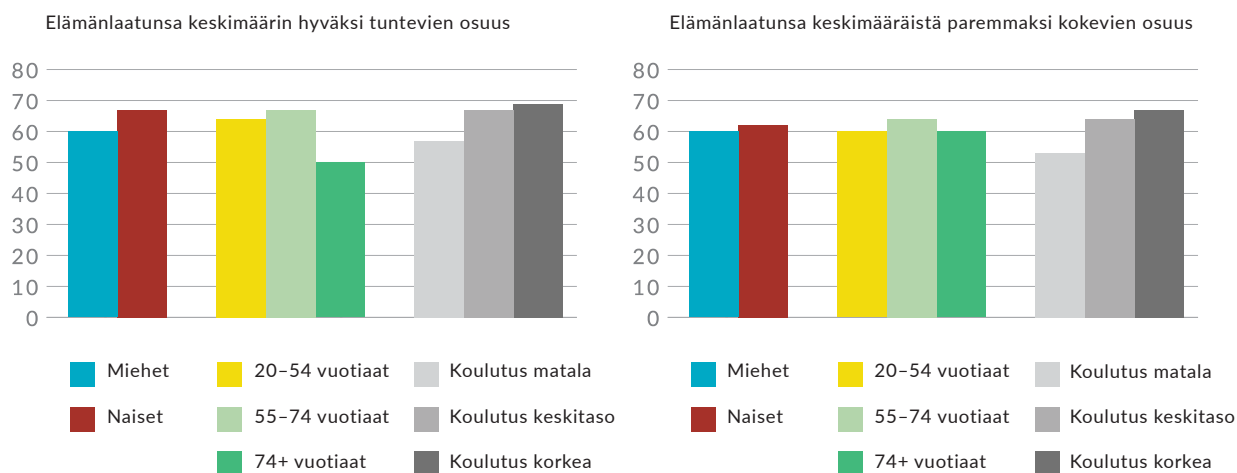
KUVIO 12.**Espoon väestö ja vieraskielinen väestö (osuus koko väestöstä) 1.1.2019 ja**

ennuste 2035 Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta, Tilastokeskus ja Espoon tilastotoimi.

KUVIO 13.**Espoolaisten koettu elämänlaatu (%)**

Lähde: Parikka ym. 2019.

TAULUKKO 4.

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, espoolaiset perusopetuksen ja lukion oppilaat (%) Lähde: Kouluterveyskysely 2017.

	Koko Espoo	Tytöt	Pojat	Suomalaistaustaiset ^a	Ulkomaalaistaustaiset ^a
Alakoulu (4. ja 5. luokkalaisten)	90 (n=5142)	89 (n=2579)	92 (n=2555)	91 (n=4545)	88 (n=508)
Yläkoulu (8. ja 9. luokkalaisten)	75 (n=3988)	68 (n=2025)	83 (n=1903)	75 (n=3558)	70 (n=369)
Lukio (1. ja 2. vuosi)	76 (n=1274)	70 (n=691)	84 (n=576)	77 (n=1199)	62 (n=71)

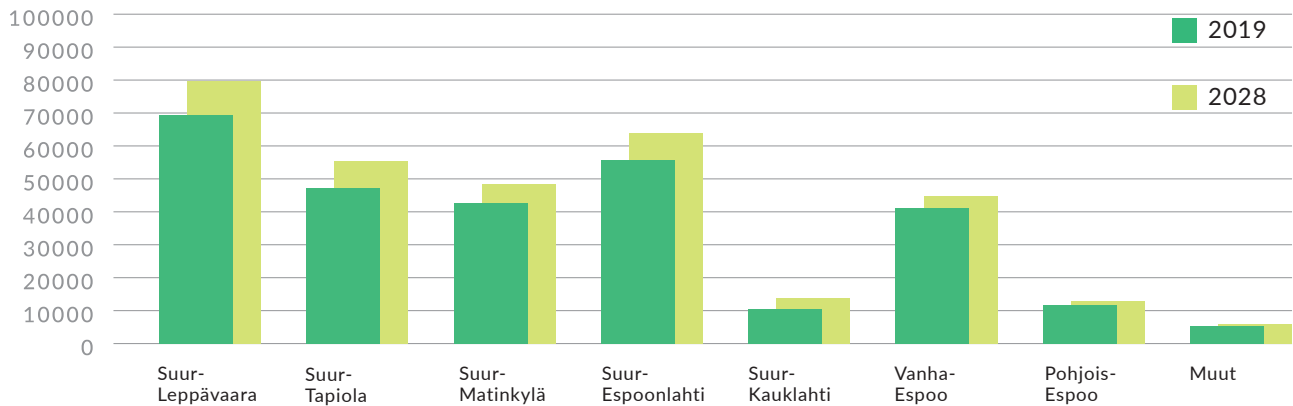
Tarkastelussa ovat ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet olevansa erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.

Vähäisen vastausmäärän vuoksi taulukosta jätetty pois vastaukset, joissa sukupuolesta tai taustasta ei tietoa.

^a Kouluterveyskyselyn aineisto luokitellaan nuoren tai tämän vanhemman (ala-aste) syntymämaan perusteella neljään luokkaan; suomalainen syntyperä, toinen vanhemmista ulkomaalaistaustainen, ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa, ulkomaalaistaustainen syntynyt ulkomailla. Tässä raportissa käytetään luokkia suomalaistaustainen ja ulkomaalaistaustainen. Luokka suomalaistaustainen sisältää suomalaista syntyperää olevat, luokka ulkomaalaistaustainen sisältää kolme edellä mainittua ulkomaalaistaustaiset-kategoriaa. Aineiston luokittelusta ks. esim. Halme ym. 2017.

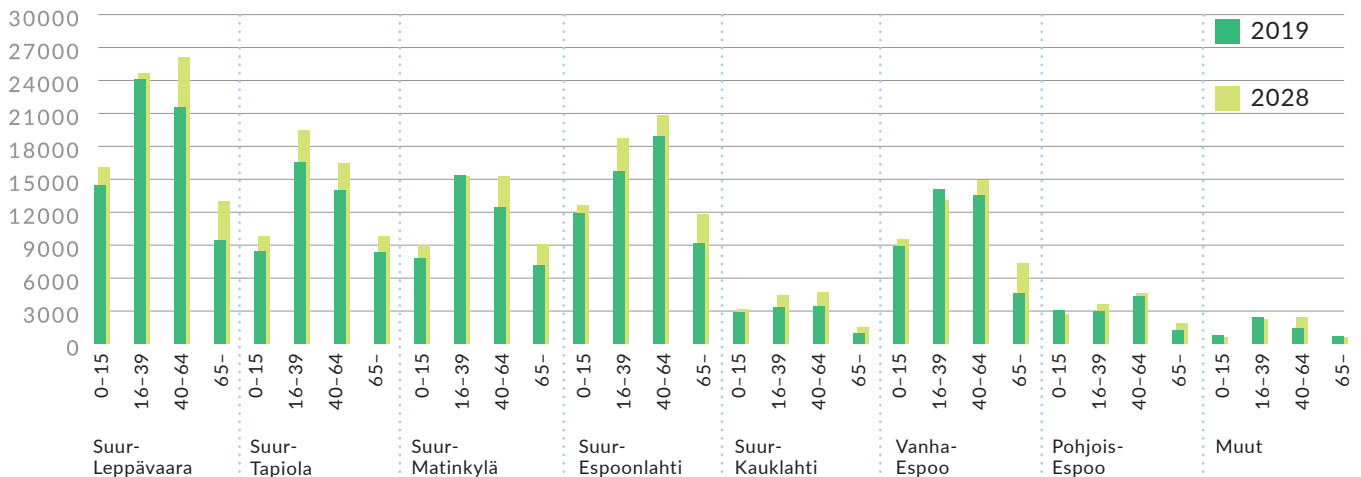
KUVIO 14.

Espoon väestö suuralueittain 1.1.2019 ja ennuste 2028 Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta, Tilastokeskus ja Espoon tilastotoimi.

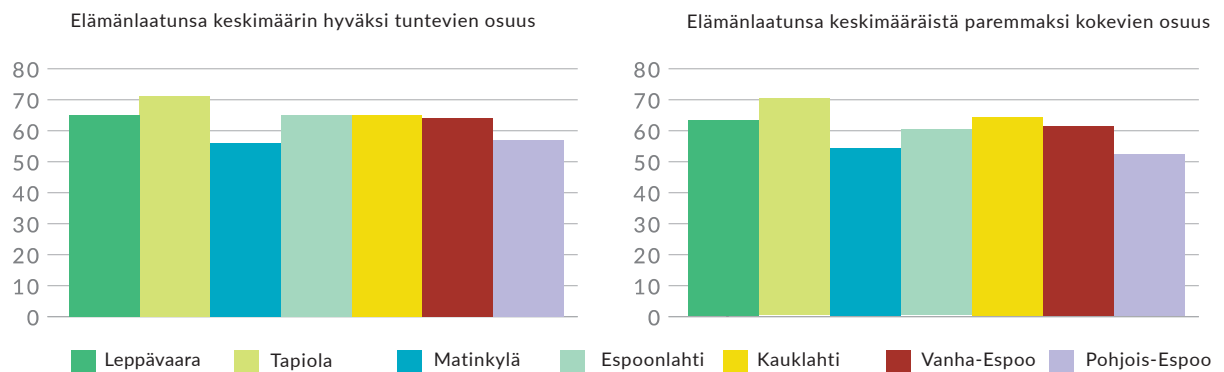
KUVIO 15.

Espoon väestö suuralueittain ja ikäryhmittäin 1.1.2019 ja ennuste 2028 Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta, Tilastokeskus ja Espoon tilastotoimi.

KUVIO 16.

Espolaisten koettu elämänlaatu eri alueilla (%) Lähde: Parikka ym. 2019.

Näkökulma: Espoo kulttuuritoimijoiden näkökulmasta

Espoolaisten kulttuuritoimijoiden näkemyksiä liittyen Espoon kaupungin kanssa tehtävän yhteistyön nykytilaan ja tulevaisuuteen selvitettiin kyselyn kautta. Kysely suunnattiin espoolaisille kulttuuritoimijoille, jotka hakivat Espoon kaupungin toiminta-avustusta vuosina 2018 ja/tai 2019, sekä Espoon kaupungin organisaatioon kuuluville taide- ja kulttuuritoimijoille. Verkko-kysely toteutettiin 10.10.–9.11.2018 välillä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 69 espoolaista kulttuuritoimijaa. Vastajat olivat pääosin kolmannen sektorin yhteisöjä.

Espoolaisille kulttuuritoimijoille suunnatussa kyselyssä kartoitettiin toimijoiden näkemyksiä Espoosta toiminnan paikkana. Kyselyn vastauksissa Espoo koetaan pääosin kulttuurimyönteisenä ja mahdollisuuksia omaavana paikkana. (Kuvio 17.)

Espoo on erinomainen paikka kaltaisellemme kulttuuritoimijalle, sillä yhteistyö alalla eri organisaatioiden kesken toimii hyvin, toimijoiden keskuudessa on hyvä henki ja kaupunki huolehtii kulttuuritoimijoista mm. säännöllisten tapaamisten muodossa. [Toimijakyselyn vastaus.]

Toimijat näkevät kaupungin vahvuuksina esimerkiksi kaupungin yleisen myönteisyyden kulttuuritoimintaa kohtaan, avoimuuden uudelle, aktiivisuuden, innovatiivisuuden ja pyrkimyksen edistää kulttuuritoimintaa. Kunnan suhteellisen hyvä taloudellinen tilanne sekä valmius ja halu panostaa monipuolisesti kulttuuriin esimerkiksi avustuksia myöntämällä saivat kiitosta toimijoilta. Myös kaupungin toiminta kulttuuritoimijoiden välisen yhteistyön kehittämisessä sai myönteistä palautetta. Esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntapolku KULPS nähtiin hyvänä mallina, joka mahdollistaa erilaisten toimijoiden yhteistyötä. Vaikka kaupungin hallinto koettiin pääosin kulttuurimyönteisenä ja vuorovaikutus virkamiesten kanssa hyvänä, osa kulttuuritoimijoista piti hallinnon byrokratiaa haasteena.

Espoo on monessa mielessä hyvä toimintaympäristö. Toisaalta kaupungin johtaminen ja rakenteet vievät pohjaa palvelutuotannolta. Toimialataso ja konsernitaso pyörittävät hallinnollista organisaatiota, joka puolestaan ei arvosta palvelutuotantoa. Rakenteet tukevat hallintoa eivät sisältötyötä. [Toimijakyselyn vastaus.]

Monet asiat tapahtuvat jähmeästi ja virkamiehet eivät itsekään tunnu osaavan toimia yli toimialojen rajojen niin, että asiat sujuisivat jouhevasti. Viime aikoina kulttuurin tuloksikkö on lisännyt tarpeetonta byrokratiaa: liian paljon tilastoja, joissa kaikissa kysytään samoja asioita. Tämä on ajanhukkaa. [Toimijakyselyn vastaus.]

Espoon sijainti väkimäärältään suurella pääkaupunkiseudulla luo hyvän pohjan kulttuuritoiminnan ja -tarjonnan ylläpitämiseen ja yleisön ja osallistujien houkuttelemiseen laajemmin pääkaupunkiseudulta. Sijainti esimerkiksi naapurikaupunki Helsingin laajan kulttuuritarjonnan äärellä kuitenkin myös lisää kilpailua yleisöistä ja vaikeuttaa erottautumista. Perinteisesti Espoosta on kuljettu enemmän kulttuuritarjonnan perässä Helsinkiin kuin päinvastoin. Liikenneyhteydet ovat keskeisessä asemassa kulttuurin saavutettavuuden edistämässä. Muun muassa länsimetron liikennöinti Espoossa nähtiin mahdollisuutena saada yleisöjä Espooseen myös Helsingin suunnasta. Espoon ristiriitainen suhde naapurissa sijaitsevaan pääkaupunkiin tuli esiin myös vastauksista: ”Espoo on entinen maalaiskunta pääkaupungin kyljessä; sitä se on edelleen, kovasti irti pyristellen”.

Myös kaupungin alueellisessa rakentumisessa nähtiin sekä hyviä puolia että kehittämisen varaa. Erilaiset, omaleimaiset aluekeskukset ja luonnonläheisyys tuovat Espooseen sekä suurkaupungin että pikkukylän elementtejä. Hajautunut kaupunkirakenne, pitkät välimatkat ja osittain heikot julkisen liikenteen yhteydet hankaloittavat kulttuuritoimintaan osallistumista ja siitä tiedottamista. Vastauksissa myös tuotiin esiin espoolaisen identiteetin ja omaleimaisuuden puutetta ja pohdittiin, miten näitä asioita olisi mahdollista kehittää.

Espoossa on useita kaupunkiryppäitä joiden välimatkat ovat pitkiä ja liikenneyhteydet niiden välillä vaihtelevat kohtuullisesta heikkoon. Taidenäyttelyn pitäminen Espoon kulttuurikeskuksen näyttelytilassa ei tavoita helposti Keski- ja Pohjois-Espoossa asuvia kuvataiteesta kiinnostuneita asukkaita. [Toimijakyselyn vastaus.]

Tilojen puute nähtiin ongelmana monessa vastauksessa. Vastaajat toivat esiin tilanpuutetta liittyen muun muassa konsertti- ja näyttelytoimintaan. Erityisesti pienimuotoiselle ja omaehtoiselle kulttuuritoiminnalle kaivattiin lisää tiloja. Esiin tuotiin myös suurempien tilojen tarvetta: ”Puuttuu menomestoja eli noin 400–600 hengen esiintymispaikka anniskeluoikeuksineen.”

Monet kulttuuriyhteisöjen näkökulmasta kehittämistä kaipaavat seikat vaativat eri hallintokuntien ja politiikkasektoreiden toimia sekä yhteistyötä – pelkällä kapeasti rajatulla kulttuuripolitiikalla ei voida ratkaista esimerkiksi liikenteeseen tai tiloihin liittyviä ongelmia (vrt. Häyrynen 2015 ja kulttuuripolitiikan rajavyöhykkeet sekä muiden politiikan alojen kulttuurivastuut).

KUVIO 17.**Espoo kulttuuritoiminnan paikkana**

Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille (n=69)

Espoo on kulttuuriystävällinen paikka

Kaupungin suhteellisen hyvän taloudellisen tilanteen sekä valmius ja halu panostaa monipuolisesti kulttuuriin esimerkiksi avustuksilla.

Vuorovaikutus kaupungin päättäjiin ja virkamiehiin

Kaupunki on aktiivisesti kehittänyt kulttuuritoimintaa ja esim. edistänyt kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä

Kaupungissa riittävä väestöpohja kulttuuritarjonnan ylläpitämiseen. Mahdollisuus tavoitella yleisöjä ja osallistujia myös muualta pääkaupunkiseudulta. Metro tuo uusia mahdollisuuksia.

Kaupunkirakenteen ja -ympäristön hyvät puolet kuten luonnonläheisyys, erilaiset aluekeskukset ja monipuolisuus: ”suurkaupunki ja pikkukylä” samassa kaupungissa.

Hallinnon byrokratia

Yhteistyö hallinnon virkamiesten kesken eri toimialojen sisällä ja välillä ei aina toimi

Espoolaista identiteettiä ja omalaatuisuutta ei tunnisteta

Tilojen puute

Pääkaupunkiseudun kilpaileva tarjonta

Hajanainen kaupunkirakenne, pitkät välimatkat ja osittain heikot julkisen liikenteen yhteydet hankaloittavat kulttuuritoimintaan osallistumista ja siitä tiedottamista

Näkökulma: Väestön moninaistuminen

[...] et haluaks he [kulttuuritoimijat] olla relevantti toimija espoolaisille vai ei? Et sit jos ei haluu, niin sit kannattaa pidättäytyä siinä, mitä on aina ennenki tehny, ja sit tulla päivä päivältä sen väestömuuton kautta niinku epärelevantimmaks. – Mut sit, jos on kiinnostunu siitä vähän, että palveleeks se kaupunkilaisia, palveleeks se kaupunkia, ketä ne kaupunkilaiset nykyään on, niin sit kannattais kyl vähän niinku... avata vähän laajemmin sitä hommaa. [EspooCult-haastattelu.]

Viel tietysti erityisesti kun meil on niin paljon maahanmu-, tai vieras-kielisiä Espoossa, 16 prosenttia, niin sit se on entistä tärkeempi kysymys semmonen kulttuurisensitiivisyys, et ei myöskään se, et okei, meil on täällä suomalainen kulttuuri ja tehkää näin ku me, vaan et miten me saadaan seki dialogi siinä synnytettyä. Toi on tosi mielenkiintonen kysymys. Eikä sitte toisaalta tuputeta tämmösii keskiluokkaisia arvoja ja näkemyksiä siitä, et miten pitäs elää. Se on koko ajan sitä dialogii.

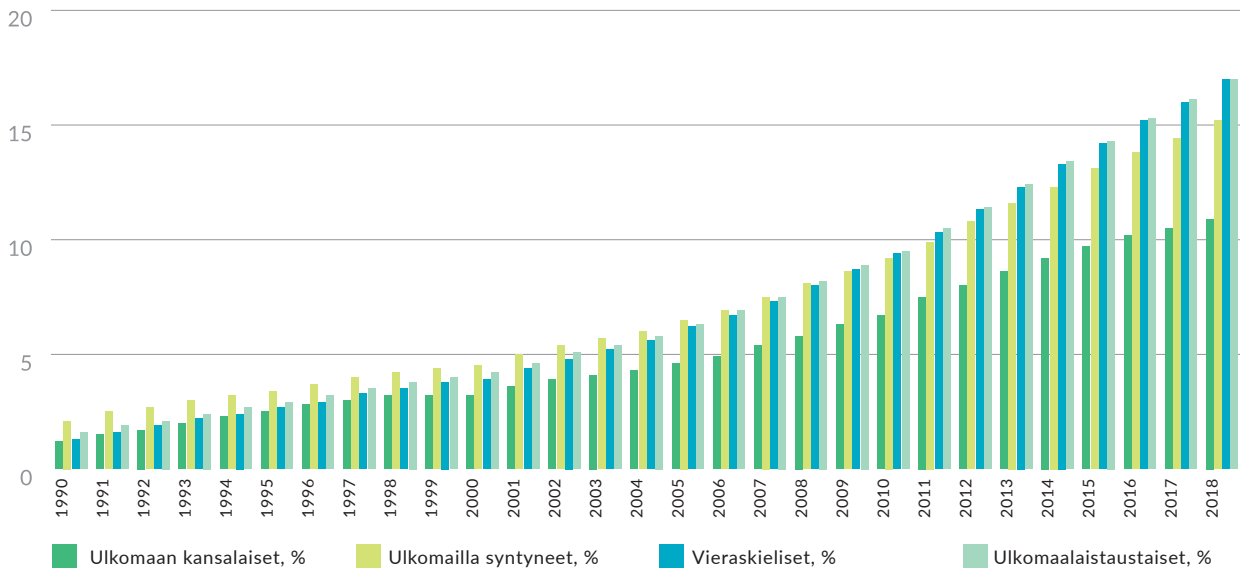
[EspooCult-haastattelu.]

Espoon väestömäärän on ennustettu edelleen kasvavan ja asukkaiden taustojen moninaistuvan. Väestönkasvu ja väestön moninaistuminen tuo uusia näkökulmia myös kulttuuripalvelujen tarjontaan ja niiden roolille kaupunkipalvelujen joukossa. Muutos on ollut Espoossa Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen nopeaa. Siksi seuraavassa tarkastelu keskitetään ulkomaalaistaustaisen väestön kehitykseen Espoossa.

Väestötilastoissa ulkomaalaistaustaisuudelle ei ole olemassa yhtä, kiistatonta määritelmää. Kuvio 18 esittää Espoon väestörakenteen muutosta tästä näkökulmasta vuosina 1990–2018 neljän eri kriteerin avulla: ulkomaan kansalaiset, ulkomailla syntyneet, vieraskieliset (muu kuin suomi, ruotsi tai saame) ja ulkomaalaistaustaiset. Näistä viimeksi mainittu on tilastoissa määritelty henkilöiksi, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Kuvio osoittaa, että kaikkien näiden mittarien mukaan kehitys on ollut Espoossa nopeaa viimeisten 20 vuoden aikana. Vuonna 2018 vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten osuudet olivat samalla tasolla (17,0 %), sen sijaan ulkomaan kansalaisten osuus (10,9 %) näitä selvästi matalampi.

KUVIO 18.

Espoon ulkomaalaistaustaisen väestön kehitys 1990–2018 eri mittarien kautta esitettynä (%) Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne.

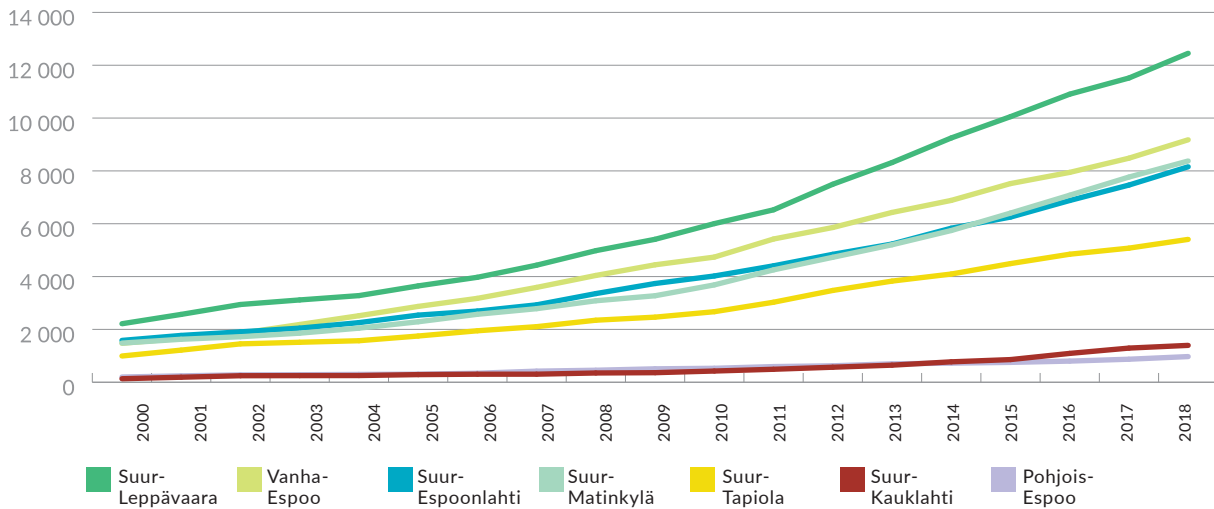
Vuoteen 2028 ulottuvan väestöennusteen mukaan Espoon väestö kasvaa keskimäärin 4 600 asukkaalla vuodessa. Ennustetusta kasvusta suurin osa on muuttovoittoa, joko muista kunnista tullutta tai maahanmuuttoa. (Espoon väestöennuste 2019–2028.) Samaan aikaan väestö ikääntyy, 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa ennustekaudella 14 500 asukkaalla, ja 75 vuotta ja 85 vuotta täyttäneiden määrät kasvavat vastaavasti 12 000 ja 2 800 asukkaalla (mt.). Niin ikään lasten määrä kaupungissa ja vieraskielisten osuus heidän keskuudessaan enenevät nopeasti. Vuonna 2018 Espoossa syntyneistä 3 083 vauvasta 29,0 prosenttia (895) syntyi vieraskielisille äideille (Jaatinen 2019b, 4).

Vieraskielisen väestön määrän ennustetaan kasvavan Espoossa nykyisestä 44 700:sta 105 400:aan vuoteen 2035 mennessä eli 2,4-kertaiseksi. Kaikki vieraskielisten kieliryhmät kasvavat. Eniten suurenevat kieliryhmät ”muu Aasia” (mm. kiina, vietnam, thai, nepali, bengali) ja ”Lähi-Itä, Pohjois-Afrikka” (mm. arabia, kurdi, persia, turkki). Vähiten kasvava kieliryhmä on puolestaan Baltian kielet (viro, latvia, liettua). (Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018–2035, Espoo.) Vuodenvaihteessa 2018–2019 vieraista kielistä puhutuimpia olivat venäjä (6 937), viro (5 974), arabia (3 905), englanti (3 068), somali (2 733) ja kiina (2 672). Vuotuinen kasvu oli suurinta arabiankielisten määrässä (+19,0 %). Kaikkiaan Espoossa puhuttiin yhteensä 118:aa eri vierasta kieltä. (Jaatinen 2019c, 6.)

Espoon eri alueilla vieraskielisten asukkaiden määrä, osuus ja tausta vaihtelevat suuresti. Vuoden 2019 alussa vieraskielisiä oli lukumääräisesti eniten Suur-Leppävaarassa, liki 12 500 henkeä (Kuvio 19). Prosentuaalisesti eniten vieraskielisiä on sen sijaan Vanha-Espoossa (22,3 %; vajaat 9 200 henkeä). Toisena tulee Suur-Matinkylä (19,6 %) ja vasta kolmantena Suur-Leppävaara (17,9 %). Pohjois-Espoossa sekä vieraskielisten osuus (8,4 %) että heidän lukumääränsä (noin 970 henkeä) jäävät alhaisiksi. (Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta.) Suur-Leppävaarassa puhuttiin vuoden 2019 alussa 98:aa eri kieltä, joista yleisemmät olivat venäjä, viro ja arabia; Suur-Matinkylässä kieliä oli 95 ja samat kolme kieltä olivat sielläkin yleisimmät. Vanha-Espoossa kielten määrä oli 96, ja kolme yleisintä siellä olivat viro, venäjä ja albania. (Jaatinen 2019a.)

KUVIO 19.

Vieraskielisten määrä Espoon eri alueilla 2000–2018 Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta, Tilastokeskus ja Espoon tilastotoimi.

Espoossa asuvien vieraskielisten maahanmuuton syistä ei ole saatavilla tietoa, mutta yleisesti merkittävin yksittäinen maahanmuuton syy ovat perhesuhteet. Toiseksi usein Suomeen muutetaan työn vuoksi, etenkin pääkaupunkiseudulla, ja noin joka kymmenes on tullut Suomeen pakolaisena tai turvapaikanhakijana. (Pitkänen ym. 2019; Nieminen ym. 2015.) Suomeen muuton syy vaihtelee kieliryhmien välillä. Vuonna 2019 tehdyn tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo ja Vantaa) venäjänkielisistä noin puolet ja englanninkielisistä kaksi kolmasosaa on muuttanut Suomeen perhesyistä. Vironkielisistä suurin osa on tullut puolestaan maahan työn perässä. Somalin- ja arabiankielisten keskuudessa maahanmuuton syinä korostuvat pakolaisuus, turvapaikanhaku ja kansainvälinen suojelu. (Pitkänen ym. 2019, 19–20.)

Espoossa asuvat vieraskieliset muodostavat heterogeenisen ryhmän, joka koostuu eri syistä ja eri puolilta maailmaa Suomeen ja Espooseen muuttaneista henkilöistä. Ikärakenteeltaan vieraskielisten ryhmä painottuu vahvemmin lapsiin, nuoriin ja varhaiskeski-ikäisiin kuin suomen, ruotsin ja saamen puhujien ryhmä: vieraskielisistä oli 45 vuotta täyttäneitä 20,7 prosenttia, kun kotimaisten kielten puhujista tähän ikäryhmään kuului 42,5 prosenttia. Vuoden 2017 lopun tietojen mukaan Espoossa asui 44 935 ulkomaalaistaustaista henkilöä²⁰, joista työvoimaan kuului 49,2 prosenttia (suomalaistaustaisista 51,8

20 Tässä tilastolähteessä ulkomaalaistaustaisiksi on määritelty ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ne ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä.

%). Työttömyysprosentti oli merkittävästi korkeampi ulkomaalaistaustaisten keskuudessa (18,2 %) kuin suomalaistaustaisilla (6,8 %), mutta siinä oli isoja eroja kieliryhmien välillä. (Jaatinen 2019a.) Työllisyyden suhteen Espoon ulkomaalaistaustaisessa väestössä ilmenee polarisaatiota. Pääkaupunkiseudulla vuonna 2014 tehdyn kyselytutkimukseen mukaan Espoossa työllisestä ulkomaalaistaustaisesta väestöstä kolmasosa (33 %) työskentelee ylempänä toimihenkilönä, kun Helsingissä (23 %) ja Vantaalla (12 %) osuudet ovat paljon matalampia (Saukkonen & Peltonen 2018, 35–36).

Tietopohja ulkomaalaistaustaisten, etenkin ulkomailla syntyneiden henkilöiden koulutustasosta on yhä puutteellinen, vaikka Tilastokeskuksen tutkintorekisteriä on viime aikoina täydennetty ulkomailla suoritetuilla tutkinnoilla. Vuoden 2019 alussa lähes puolet (45,5 %) ulkomailla syntyneistä 15-vuotta täyttäneistä espoolaisista kuului rekisteritietojen pohjalta koulutustasoltaan luokkaan ”perustaso tai tuntematon” (Suomessa syntyneistä 18,5 %).²¹ (Jaatinen 2020.) Edellä mainittu vuonna 2014 tehty kyselytutkimus kuitenkin osoitti, että Espoossa asuvista ulkomaalaistaustaisista liki puolella (47 %) oli korkea-asteen tutkinto (Saukkonen & Peltonen 2018, 19–21).

Kun Espoon väestön moninaistumista tarkastellaan kulttuuripoliittisesta näkökulmasta, on korostettava, että ulkomaalaistaustainen väestö on kaikkea muuta kuin yhtenäinen. Esimerkiksi heidän koulutuksensa ja sosioekonominen asemansa vaihtelevat merkittävästi. Näiden seikkojen tiedetään kulttuurisosiologisten tutkimusten mukaan vaikuttavan kulttuuriosallistumiseen. Kielikysymys nousee kulttuuritoiminnassa monesti olennaiseksi. Niin ikään uskonnolliset ja kulttuuriset syyt voivat vaikuttaa siihen, mihin, missä ja millä tavalla halutaan tai voidaan osallistua. Sukupuoli saattaa vaikuttaa osallistumismahdollisuuksiin joissain tapauksissa. Joistakin taustoista tuleville esimerkiksi länsimainen klassinen musiikki voi olla vierasta, toisissa sitä taas arvostetaan keskimäärin enemmän kuin väestössä yleensä (ks. esim. Lammi & Protassova 2012). Osa ryhmistä voi kenties toivoa kulttuuriharrastusmahdollisuuksia omassa keskuudessaan, osa taas näkee juuri tämän alueen kanavana tutustua muihin ja päästä osalliseksi ja aktiiviseksi toimijaksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Erilaiset ryhmät, kuten esimerkiksi kieliryhmät, muodostuvat kuitenkin aina yksilöistä ja siksi ryhmästä puhuminen voi johtaa liialliseen yleistämiseen ja yksilöllisten tarpeiden ohittamiseen.

On myös muistettava, että osa ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on tullut tänne jäädäkseen, osa taas näkee Espoon ja Suomen vain välitappina. Pääkaupunkiseutua koskevan tutkimuksen mukaan useimpien

21 On huomattava, että ulkomailta muuttaneilla koulutustieto ei useinkaan ole tutkintorekisterissä.

vieraskielisten mielestä nykyinen asuinkaupunki on kaikesta huolimatta oman identiteetin kannalta yhtä tai lähes yhtä merkittävä kuin lähtömaa. Maahantulosyö vaikuttaa kokemukseen. Tärkeintä nykyinen kotikaupunki (Helsinki, Espoo tai Vantaa) on somalinkielisten identiteetille (67 %) ja vähiten merkityksellistä vironkielisille (27 %). Venäjänkielisistä ja arabiankielisistä lähes puolet kokee nykyisen kotikaupungin tärkeäksi identiteettinsä kannalta. (Pitkänen ym. 2019, 34–38; 51–53.)

Maahanmuuttajaväestö on niin älyttömän heterogeenistä, ja sit ne tavallaan ääripäät on kauempänä toisistaan kuin kantaväestössä, ja se polariisaatio on voimakkaampaa. [...] Et tavallaan siin keskellä on vähemmän jengiä, ja sit ollaan enemmän siellä ääripäissä. [...] Et vaikka mäkin täs koko ajan puhun ulkomaalaistaustasista ja vieraskielisistä maahanmuuttajista, niin tietenkään se ei oo mikään monoliittinen kokonaisuus, vaan älyttömän heterogeeninen juttu, ja sit tavallaan ne ihmisten... ikään kuin mukanaan tuomat käsitykset kulttuurista ja kulttuurin kuluttamistottumukset tai kulttuurin tekemisen tavat, ja niinku itse... jos toimii subjektina ja tekee musiikkia tai mitä hyvänsä, niin ne vaihtelee valtavasti. [EspooCult-haastattelu.]

Näkökulma: Göteborg

Göteborgs stad har en tydlig linje att vi ska göra ett ”hela staden” arbete. Man vill ju bort från dom här stuprören och jobba mera i gemensamma frågor. Ibland tycker jag att utmaningen för oss är att det finns en så stor efterfrågan, så vi hinner inte riktigt med annat. [EspooCult-haastattelu.]

Vi har fått en tydligare roll, och ett tydligare uppdrag. Kulturen pekas tydligt ut i stadens styrande program. I näringslivsprogrammet pratar man om kulturens betydelse för att näringslivet ska etablera sig. I jämlikhetsprogrammet pratar man om kulturens betydelse socialt. Stadens besöksnäringsprogram talar om kulturens betydelse för att locka turister, och så vidare. Och då blir det ju väldigt hög efterfrågan på oss, men vi kan inte riktigt möta det, för vi har inte de resurserna. Men det som är vårt tydliga budskap till nämnden är att nu måste nämnden bestämma sig. Nu måste vi ändå ha en verksamhet som är i relation till dom ekonomiska förutsättningarna. [EspooCult-haastattelu.]

Tidigare var vårt huvudansvar att driva verksamheterna, ge ett stöd, men nu är vi även en kulturförvaltning som ska bidra med kulturperspektivet inåt i staden i olika frågor. Och det förväntas av oss. Men då är det den utmaningen att hinna möta det här behovet som staden har. [EspooCult-haastattelu.]

Göteborgin kaupungin kulttuurihallinto valikoitui ulkomaalaiseksi esimerkkikaupungiksi EspooCult-tutkimuksessa. Näkökulmana on kulttuuritoimen rooli kaupungin kehittämistyössä, sekä osana laajempaa kaupunkiorganisaatiota että toimen oman organisaation ja strategisen suunnittelun näkökulmasta tarkasteluna. Keskeinen kysymys on: mikä vaikutus kulttuurihallinnon organisoitumisella on kulttuurin asemaan kaupungin organisaatiossa ja kaupungin kehityksessä?

Päakohtena on Göteborgin kaupungin kulttuuritoimen nykytila, joka on viimeisen viiden vuoden aikana tapahtuneen kehittämistyön tulos. Esimerkin aineisto koostuu Göteborgin kaupungin ja kulttuuritoimen strategisista asiakirjoista sekä avainhenkilöiden haastatteluista.

Espoo ja Göteborg ovat hyvin erilaisia kaupunkeja, mutta omaavat myös yhtäläisyyksiä. Suurin ero on kaupunkien koossa; Göteborg on asukasluvultaan kaksi kertaa Espoon kokoinen. Espoota karakterisoi sen sijainti tiiviinä osana pääkaupunkiseutua, kun taas Göteborg on läntisen Ruotsin ylivoimaisesti suurin kaupunki. Molemmat ovat oman maansa toiseksi suurimpia kaupunkeja, ja niitä leimaa hyvin vahva väestönkasvu sekä pyrkimys innovatiiviseen kehittämiseen. Kaupunkien kulttuuritoiminnan päätavoitteet näyttävät hyvin samanlaisina: molemmat pohjautuvat pohjoismaiseen kulttuuripoliittiseen malliin ja demokraattisiin päätöksentekoprosesseihin. Myös tulevaisuuden kehityssuunnat nähdään kaupungeissa hyvin samoin. Molempien kaupunkien kulttuuritoimissa sopeudutaan nopeaan väestön kasvuun ja demografiseen muutokseen sekä pyritään toimintatason ja resursoinnin varmistamiseen investoinneissa ja kehittämistyössä. Molemmat kaupungit ovat aktiivisesti mukana eurooppalaisessa Eurocities-verkostossa.

Sekä Göteborg että Espoo ovat mukana Euroopan komission The Cultural and Creative Cities Monitor-raportissa.²² Monitoroinnin yhteenvedossa ilmenee, että vaikka kaupunkien väliset erot eivät ole suuret, Espoon arvot kulttuurisena ja luovana kaupunkina ovat tämän mittariston mukaan Göteborgia alhaisemmat etenkin luovan talouden ja kulttuurisen elinvoiman osioissa.

”Hållbar stad – öppen för världen ” – maailmalle avoin kestävä kaupunki

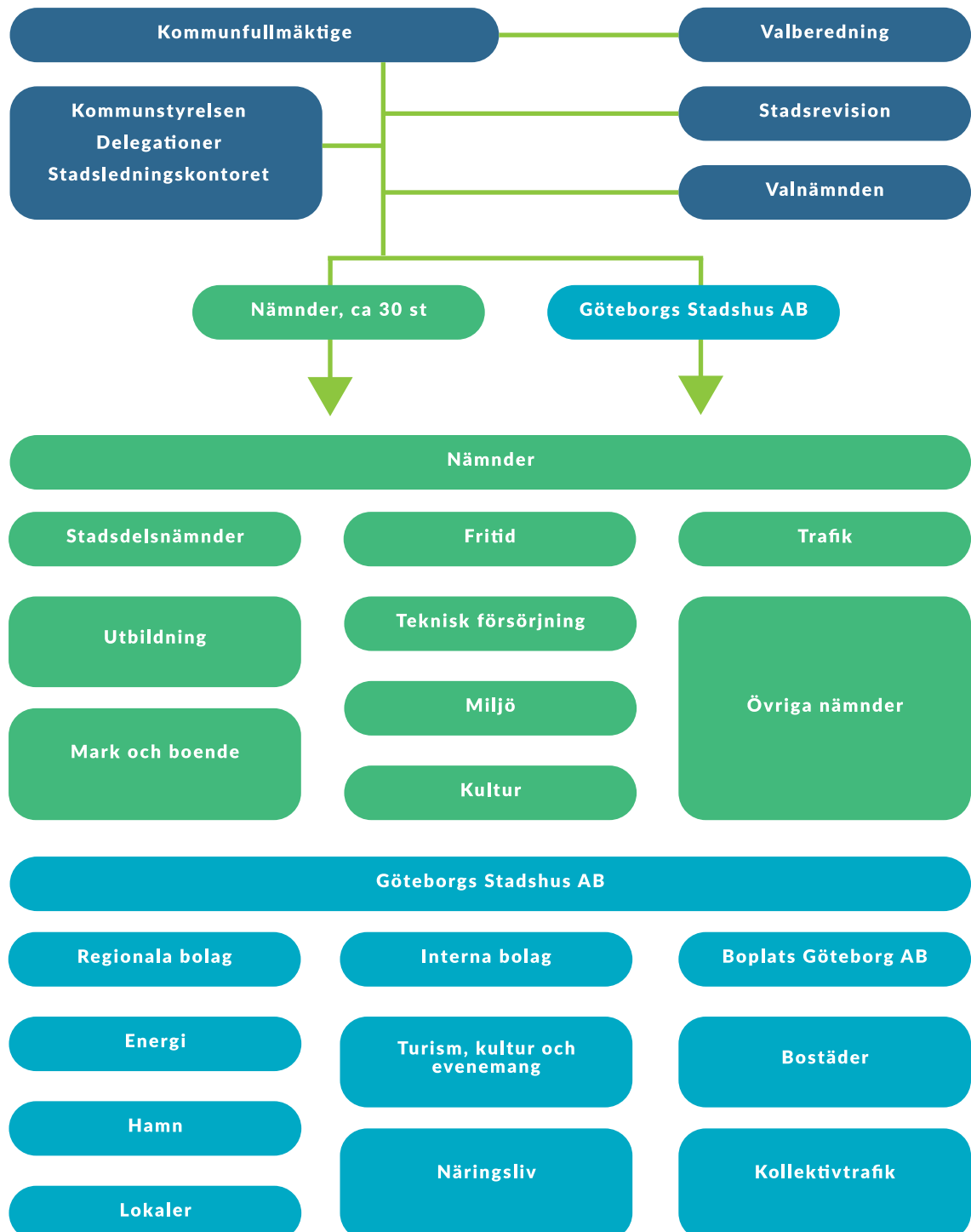
Göteborg on Ruotsin toiseksi suurin kaupunki, jonka asukasluku vuonna 2018 oli 567 337. Kaupunki on 48 muun kunnan kanssa osa Västra Götaland -aluetta, jossa asuu yhteensä 1,7 miljoonaa asukasta.

22 The Cultural and Creative Cities Monitor -raportista kerrotaan tarkemmin tämän raportin luvussa 3 Espoo kaupunkivertailuissa -näkökulmassa.

Göteborgin kaupunkia johtaa kunnanvaltuusto, jonka päätösten toteuttamisesta, seurannasta ja arvioinnista vastaa kunnanhallitus. Hallinnollisena toimeenpanijana on kaupungin johto esikuntineen. Kaupungin eri toimialat on jaettu noin 30 lautakuntaan ja kaupungin omistuksessa oleviin erimuotoisiin osakeyhtiöihin. (Kuvio 20.)

KUVIO 20.

Göteborgin kaupungin organisaatio

Göteborgin kaupungin yhteinen visio on kiteytetty sloganiin ”Hållbar stad – öppen för världen”, jossa kestävä kehityksen tavoitteet korostuvat. Kaupungin yhteiset tavoitteet kuvataan kasvupohjana, johon sisältyvät perustavanlaatuiset arvot ja asenteet: a) tiedämme mitä teemme ja ketä varten, b) välitämme, c) teemme yhdessä, d) uudistumme.

Kaupungin ajankohtaisen kehittämisen toteutus jakautuu kahteen laajaan hankekokonaisuuteen, joita on työstetty ja kehitetty viimeisen kymmenen vuoden ajan. Nämä ovat *Vision 2021* sekä *Vision Älvstaden*.

Vision 2021 tähtää vuoteen 2021, jolloin Göteborg viettää 400-vuotisjuhliansa. Juhlavuoden nimissä kymmenen vuoden aikana on nostettu esiin erityisesti kestävyden, demokratian, työllisyyden ja osallisuuden teemoja kaupunkilaisten elämässä. Joka vuosi kehittämistoimia on fokusoitu eri aloille. Vuonna 2016 fokus oli kulttuurissa ja vuoden 2019 teemana on osaaminen ja sivistys. (www.goteborg2021.com)

Vision Älvstaden on laaja kaupunkisuunnitelma, jossa Göteborgin keskusta leviää seitsemälle kaupunkialueelle molemmin puolin Göta Älv-vesistöä. Kehittämistyön keskeiset päämäärät ovat vahvistaa ydintä (stärka kärnan), kohdata vesi (möta vattnet) sekä koota ja parantaa kaupunkia (hela staden).

Kaupunkisuunnitteluvirasto valmistele uutta yleiskaavaa, Översiktsplan för Göteborg, jonka aikajänne ulottuu vuoteen 2050 saakka. Jo 2035 mennessä asukasmäärän oletetaan lisääntyvän 150 000 henkilöllä ja asuntokannan 80 000 uudella asunnolla.

Yleiskaavaan perustuvaa kaupungin kehittämistä ja maankäyttöä on täsmennetty rinnakkaisissa liikenne-, laajennus- sekä kaupunkiympäristöstrategioissa (*Trafikstrategi*, *Utbyggnadsstrategi*, *Grönstrategi*). Kaikissa näissä tavoitteena on pitää kaupungin kasvua hallinnassa ja ihmisen mittakaavassa. Jokainen kaupunginosalautakunta on myös valmistellut omalle alueelleen paikallisen kehittämissuunnitelman (*Lokalt utvecklingsprogram*)²³, jossa kuvataan alueen asukkaiden elinolosuhteet, alueen erityispiirteet ja erityistarpeet.

Vuonna 2017 Göteborgin kaupunki toteutti laajan ja läpileikkaavan sosioekonomisen tutkimuksen (*Jämlikhetsrapporten*), jonka pohjalta on kehitetty koko kaupungin toimintaa läpileikkaava yhdenvertaisuusohjelma (Göteborg stad 2017). Siinä on määritelty neljä tavoitealuetta: hyvä elämänalku, edellytykset työelämään, kestävä ja yhdenvertainen elinympäristö sekä osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet ja luottamus.

Näiden perusarvojen ja yhteisten visioiden ja kehittämishankkeiden pohjalta rakentuu *Göteborg-tarina*, jota tukee seitsemän eri alustaa, joista

23 Kaupunginosalautakuntia on kymmenen.

yksi on kulttuuri (Kuvio 21). Jokainen alusta kehittää omalle toiminnalleen ydintavoitteet ja suunnitelmat. (Mehner 2014.)

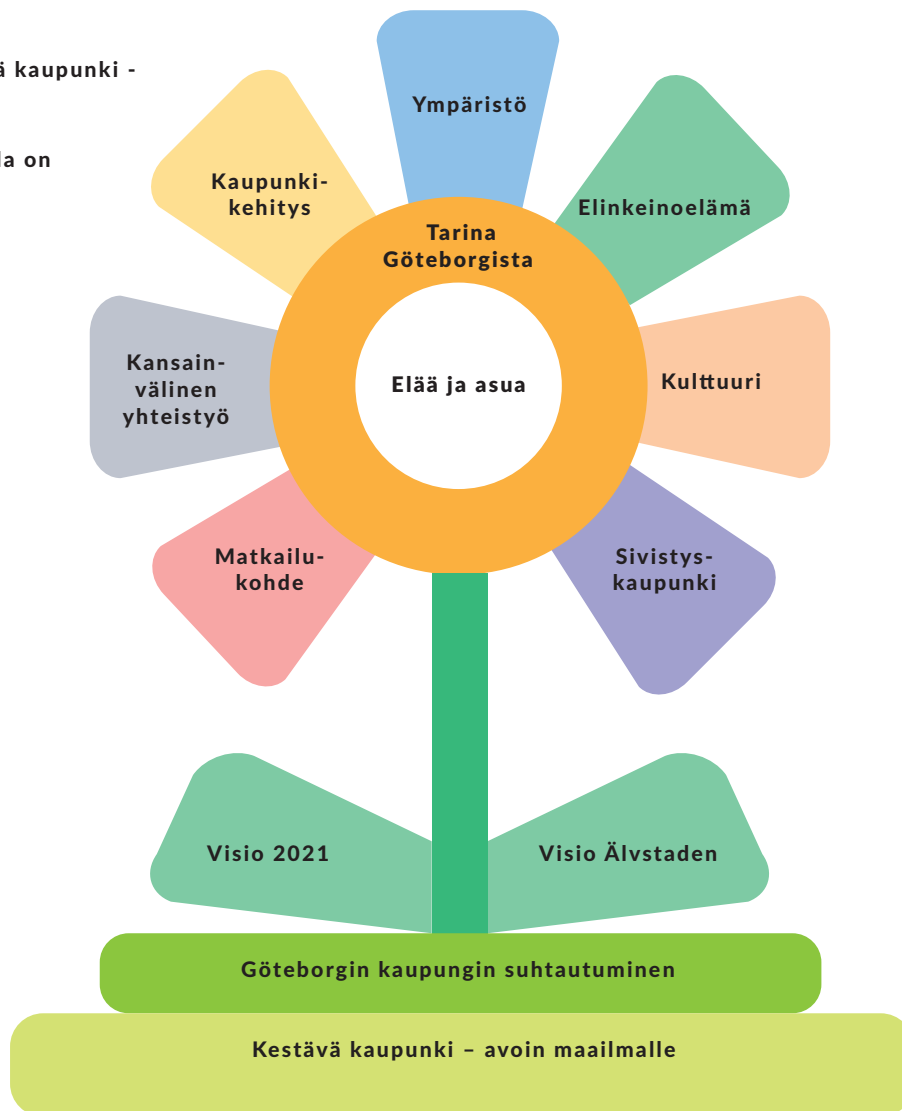
KUVIO 21.

"Göteborg-tarina" Lähde: Mehner 2014.

SISÄLTÖ - VIESTI

Pääviesti: Kestävä kaupunki - avoin maailmalle

Jokaisella alustalla on "oma" viesti.

Kulttuuripoliittinen hallinto kaupungin rakenteissa

Ruotsissa kulttuuripoliittikkaa linjaavat parlamentaarisesti hyväksytyt kansalliset kulttuuripoliittiset tavoitteet. Ne ohjaavat ensisijaisesti valtion rakenteissa toimivaa kulttuurihallintoa, mutta myös suuntaa-antavasti alueellisesti ja paikallisesti toteutettua kulttuuripoliittikkaa. (Göteborgs stad 2014a, 15.) Niissä todetaan:

Kulturen skall vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.

Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- *främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor*
- *främja kvalitet och konstnärlig förnyelse*
- *främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas*
- *främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan*
- *särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur*

Vastuu kulttuuripolitiikasta ja -toiminnasta on Göteborgissa jaettu kolmeen eri tasoon: alueelliseen, kaupunki- sekä kaupunginosatasoon. Aluetason yhteistyötä ohjataan Västra Götaland aluehallinnossa kulttuurisuunnitelmalla, johon kuuluvat muun muassa yhteisomistuksessa olevat Göteborgin ooppera sekä Göteborgin sinfoniaorkesteri.²⁴

Kaupungin kulttuuripoliittiset kysymykset ja päätökset käsitellään kulttuurilautakunnassa, jossa vuonna 2019 oli 17 jäsentä kahdeksasta eri poliittisesta puolueesta. Kulttuurilautakunta toimii kunnanvaltuuston alaisena ja käsittelee kaupungin kehittämiseen liittyviä kysymyksiä osana omaa toimeksiantoa. Lautakunta kokoontuu 10 kertaa vuodessa yleisölle avoimissa kokouksissa.²⁵

Kulttuurilautakunnan puheenjohtajisto käy tiiviissä yhteistyössä kulttuurihallintojohtajan kanssa säännöllisiä poikkihallinnollisia keskusteluja muiden lautakuntajohtajistojen ja eri asianosaisten kanssa. Tärkeitä yhteistyötoimijoita ovat muun muassa kaupunkiosalautakunnat sekä yhtiötetyt matkailu- ja elinkeinoalat sekä tilapalvelut.

Kaupunginosalautakuntia Göteborgissa on kymmenen, ja ne vastaavat kaupunginosansa sosiaalipalveluista sekä paikallisista yleisistä kulttuuripalveluista.²⁶

24 Uusimmasta alueellisesta kulttuuriohjelmasta vuosille 2020-2023 päätettiin 23.10.2019. Tämä versio on nyt lausuntokierroksella.

25 Kokoukset pidetään keskuskirjastossa ja yleisöllä on läsnäolo-oikeus koko kokouksen ajan. Yleisökysymykset esitetään ensimmäisen puolen tunnin aikana.

26 2019 saakka vastuisiin sisältyi myös kirjastotoimi, joka keskitettiin kulttuurilautakunnalle 1.4.2019 alkaen. Suurimmissa kaupunginosissa on omat kulttuuritalot, mm Blå Stället Angeredissä sekä Frölunda Kulturhus. Seitsemässä kaupunginosassa tarjotaan lapsille ja nuorille suunnattua taiteen perusopetusta Kulturskolan-verkostossa. Kysymys kaupunginosalautakuntien tulevaisuudesta itsenäisinä tai integroitui-
na toimintoina on poliittisessa valmistelussa.

Kulttuurihallinnon organisaatio ja tehtäväalueet

Kulttuurihallinnon työtä ohjaa kunnanvaltuuston vahvistama kulttuuri-ohjelma. Nykyinen ohjelma ulottuu vuoteen 2021. Sen pääalueet ovat taidepolitiikka, kulttuuripolitiikka sekä kulttuurisuunnittelu, jotka limittyvät ja tukevat toisiaan. Jokaiselle alueelle on määritelmät, tavoitteet sekä kuvaukset strategisista tulevaisuuden suunnitelmista. (Kuvio 22.)

Taidepolitiikassa keskiössä on taiteen itseisarvo sekä taiteilijoiden toimintaedellytykset. Vastuualueena on ammattimaisesti tuotettu, laadukas taide kaikissa ilmenemismuodoissaan.

Kulttuuripolitiikassa tavoitteena on laajentaa kulttuurista pohjaa tarjoamaan paikkoja eri väestöryhmien kohtaamiselle ja yhteisöllisyydelle. Vastuualueeseen kuuluvat osallisuutta lisäävät toimet sekä poikkihallinnollinen yhteistyö.

Kulttuurisuunnittelun kautta kulttuuriset näkökulmat tuodaan konkreettisesti mukaan kaupunkisuunnitteluun. Tavoitteena on luoda kulttuurisia ulottuvuuksia julkiseen tilaan taiteen, arkkitehtuurin ja sosiaalisen toiminnan avulla.

Kulttuurihallinnon vastualueet, tehtävät ja tavoitteet määritellään kulttuuritalousarviossa, kaupungin kirjastosuunnitelmassa sekä kaupungin kulttuuri-ohjelmassa. Kulttuurilautakunnan talousarviossa tulee kiinnittää huomiota koko kaupungin toiminnan läpileikkaaviin, erityis- ja huomiota saaviin ryhmiin ja periaatteisiin, joita ovat lapset ja nuoret, tasa-arvo, moninaisuus, ympäristö sekä kaupunkikehitys. Kaupunkikehitystyössä kulttuurihallinnossa otetaan erityisesti huomioon kaupungin yhdenvertaisuusohjelma, elinkeinostrateginen ohjelma sekä matkailualan kehittämisohjelma.²⁷

Vuoden 2020 talousarviossa kunnanvaltuusto määrittelee kulttuurilautakunnalle kolme tavoitetta (Göteborgs Stad 2019a, 90):

- *Göteborgs stad ska skapa goda förutsättningar för stadens institutioner och det fria kulturlivet för att erbjuda kulturupplevelser av hög kvalitet och bredd.*
- *Göteborgs stad ska sträva efter att tillgängliggöra kulturen för fler, inte minst de grupper som sällan tar del av stadens kulturliv.*
- *Göteborgs stad ska verka för att kulturperspektivet är en integrerad del i stadsutvecklingen.*

²⁷ Näiden lisäksi kulttuuritoimen on otettava huomioon seuraavat toimenpideohjelmat: Handlingsplan för finskt förvaltningsområde, Handlingsplan för nationella minoritetsfrågor, Handlingsplan för Göteborgs Stads miljöprogram 2018–2020, Göteborgs Stads plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor, Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, Program för Göteborgs Stads trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete.

Kaupungin kulttuurihallinto työskentelee kulttuurilautakunnan päätösten mukaisesti, seuraten kunnanvaltuuston ja lautakunnan vuosittain vahvistamaa talousarviota sekä siihen liittyvää tavoitetta ja suuntaohjelmaa (Göteborgs Stad 2019c). Kulttuurilautakunnan talousarvio vuodelle 2020 on suuruudeltaan noin 55 miljoonaa euroa (Göteborgs Stad 2019a).

Kulttuurihallinnon alaisuudessa työskentelee yhteensä noin 600 henkilöä. Toimi on hallinnollisen kanslian lisäksi organisoitu kolmeen kulttuuritalousarvion ja kulttuuriohjelman määrittelemään sektoriin. Kulttuurihallinnon johtoon kuuluu kulttuurihallinnonjohtajan lisäksi kolmen sektorin johtajat, kulttuuristrategiayksikön johtaja sekä viestintäjohtaja.

Kulttuurihallinnon kanslia ja kulttuuristrateginen yksikkö. Kansliassa koordinoidaan talous-, henkilöstö-, IT- sekä viestintätoimintoja, ja tuetaan johtoa, osastoja ja yksiköitä. Kulttuuristrategisen yksikön neljä työntekijää kehittävät yhteisiä suunnitelmia, työskentelymetodeja sekä malleja yhteistyölle, joka tukee pitkäjänteistä kulttuuristrategista suunnittelua kaupungissa.

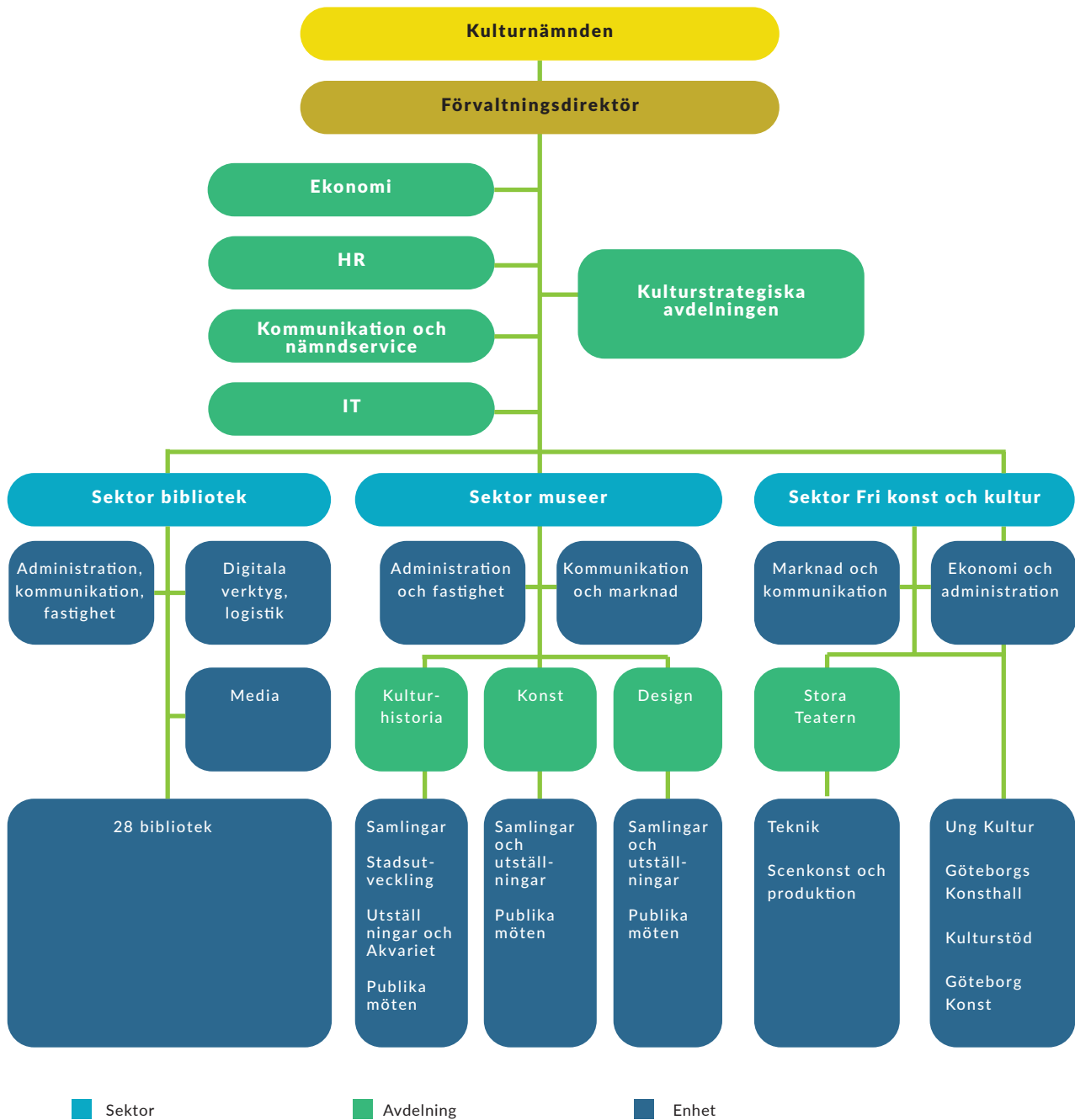
Kirjastosektori koostuu lähes 30 kirjastosta, joista kaksi on keskustassa ja muut eri puolilla kaupunkia. Aikaisemmin kaupunkiosalautakuntien vastuulla olevat kirjastopalvelut siirrettiin kulttuurilautakunnan alaisuuteen keväällä 2019. Sektori vastaa digitaalisista palveluista ja mediapalveluista.

Museosektori koostuu kaupungin neljästä museosta, joita ovat Göteborgin taidemuseo, Göteborgin kaupungin museo, muotoiluun keskittyvä Röhsska museet sekä merenkulkuun liittyvä Sjöfartsmuseet Akvariet. Osana kaupunginmuseota toimii kaupunkikehitysyksikkö, joka vastaa kulttuurisuunnittelusta ja kulttuuriarvojen kehittämisestä osana kaupunkisuunnittelua.

Vapaan taiteen ja kulttuurin sektoriin kuuluu kolme kulttuurilaitosta: Göteborgin taidehalli, vierailuteatteri Stora Teatern sekä kulttuuritalo Frilagret. Tämän lisäksi sektori vastaa itsenäisten kulttuuriammattilaisten tuesta sekä prosenttiperiaatteeseen pohjautuvan julkisen taiteen tuotannosta (Göteborg Konst). Se vastaa myös tapahtumatuotannosta kuten festivaaleista ja kesätapahtumista. Tehtäviin kuuluu myös tukea ja konsultoida kaupunginosien ja koululaitoksen kulttuuritoiminnasta vastaavia.

KUVIO 22.

Kulttuurihallinnon organisaatio Göteborgin kaupungissa

Kulttuurihallinnon ydinalueet

Göteborgin kulttuurihallinnon organisaatioon tutustuttiin hallinnollisten dokumenttien lisäksi haastattelemalla kulttuuripolitiikan kehittämisestä vastaavia henkilöitä. Heidän keskuudessaan vallitsi yksimielisyys siitä, että kulttuuri on selkeästi osa kaupungin kehittämistä. Kulttuurihallinnossa koetaan, että heidän toivotaan osallistuvan poikkihallinnollisiin hankkeisiin enemmän kuin mihin siihen osoitetut resurssit riittävät. Siksi on tehty priorisointeja sekä kulttuurihallinnon organisaation sisällä että kulttuuri-ohjelmaan mukaisten temaattisten tavoitteiden välillä.

Kulttuurihallinnossa on identifioitu neljä pääasiallista ydinaluetta (Kuvio 23). Niiden avulla tuotetaan kulttuurituotteita ja -palveluita asukkaille, käyttäjille ja vieraille.²⁸

1. Taiteen, kulttuuritoiminnan ja itsenäisten kulttuuritoimijoiden tukeminen ja edistäminen

Tavoitteena on luoda hyvät ja kestävät toimintaedellytykset taiteelle ja taiteilijoille. Taidepolitiikan tehtävänä on varmistaa taiteen ja taiteilijoiden mahdollisuus toimia vapaasti, riippumattomasti ja sitoutumattomasti. Keskeistä on taiteen esteettisen ulottuvuuden, taiteen autonomian ja itseisarvon tukeminen. Vastuualueena on ammattimaisesti tuotettu laadukas taide.

Med konst avses här gestaltandet av upplevelser, erfarenheter, idéer och kunskap i konstnärlig form inom litteratur, bildkonst, samtidskonst, musik, scenkonst, film, design liksom hybridformer och gränsöverskridande verk.

(Göteborgs stad 2014a, 17.)

Kulttuurihallinnon tehtävänä on myös lisätä tietoa taiteen ja taiteilijoiden olosuhteista hallinnon sisällä, poliittisen johdon keskuudessa sekä ulkoisten toimijoiden piirissä.

Göteborgin kaupungin koko taide- ja kulttuuritarjontaa tehdään paremmin näkyväksi ja tunnetuksi yhteistyössä Göteborg & Co -yhtiön kanssa.²⁹

2. Julkisten kulttuurilaitosten, kohtauspaikkojen ja toimintojen ylläpitäminen ja kehittäminen

Kulttuuripolitiikan tavoitteena on edistää osallisuutta, kulttuurienvälistä vuoropuhelua sekä ihmisten halua ja motivaatiota ottaa osaa ja harjoittaa taidetta ja kulttuuria. Etusijalla ovat lapset ja nuoret sekä vanhukset.

²⁸ Tavoitteet esitellään niin kuin ne on määritelty 2019 kulttuuritalousarviodokumentissa.

²⁹ Göteborg & co on Turism, Kultur & Evenemang -klusterin emoyhtiö

Näyttelyiden ja eri ohjelmien avulla tuodaan esille monipuolisia kertomuksia kaupungista, maailmasta ja elämästä.

Kirjastojen kautta kulttuurihallinto tarjoaa avoimia kohtauspaikkoja, jotka edistävät ihmisten halua ja motivaatiota tutustua kirjallisuuteen, mediaan, yhteiskuntatietoon, kulttuurielämyksiin ja luovaan toimintaan.

3. Kulttuurilautakunnan alan kokoelmien aktiivinen hallinnointi ja avaaminen

Kulttuurihallinnon tulee edistää ja mahdollistaa tiedonrakentumista, kontekstualisointia ja osallisuutta. Museoiden kokoelmien ja tiedon saatavuuden ja saavutettavuuden lisäämiseksi on vahvistettava museosektorin sisäistä yhteistyötä. Kokoelmahallinnon prosessia tulee kehittää keskittyen kestävyteen ja laatuun. Kulttuurihallinnon tulee myötävaikuttaa siihen, että yhä useampi voi kokea taidetta julkisissa tiloissa ja kaupunkiympäristössä.

4. Kestävän kaupunkikehityksen tukeminen kulttuuriarvoja ja julkisen taiteen asemaa vahvistamalla

Kulttuurihallinnon tulee myötävaikuttaa siihen, että kaupunki on houkutteleva ja vetovoimainen elinympäristö. Kulttuurihallinto on tuottanut ohjeistuksen kulttuurisuunnittelulle. (Göteborgs Stad/Kultur 2019b.) Se sisältää viisi kulttuurista arvoa, jotka toimivat lähtökohtana kaupungin kasvulle ja kehitykselle: kulttuuriympäristöarvot, kulttuuriset kohtauspaikat, estetiikka, luovat toiminnat sekä identiteetti. (Tarkemmin raportin sivulla 56–57.)

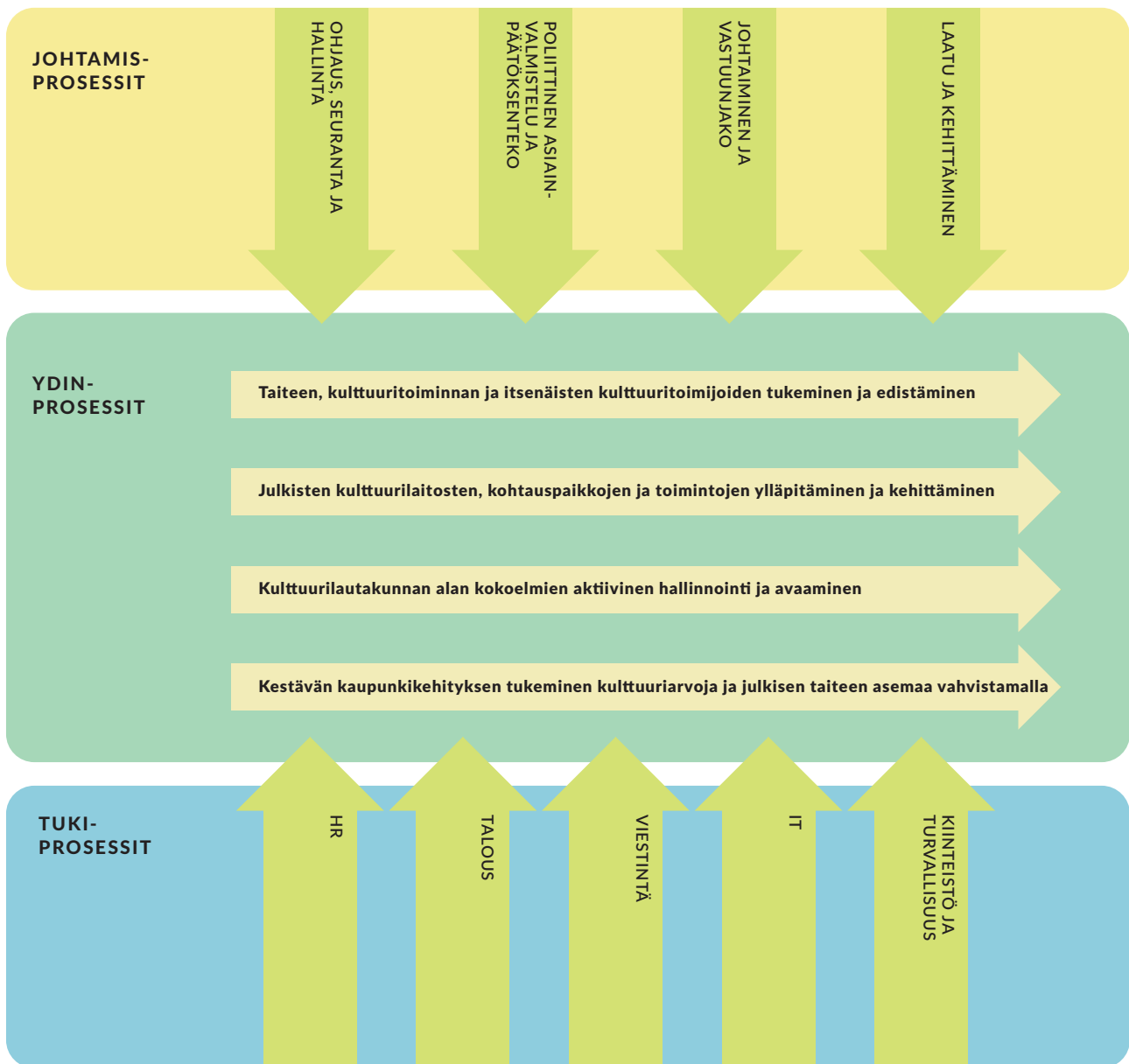
Kulttuuriset arvot on huomioitava uudessa Göteborgin yleiskaavassa ja tietoisuutta kulttuurisuunnittelusta kaupungin kehittämisessä on lisättävä. Näkökulmia yhteiskunta- ja kaupunkisuunnittelun historiasta ja nykyajasta tuodaan esille yleisölle suunnatussa toiminnassa.

Kulttuurihallinnon tulee kehittää sisäistä yhteistyötä ja muodostaa poikkihallinnollinen työskentelytapa kulttuurin ja kaupunkikehityksen alueella. Kaupunginmuseon kaupunkikehittämissyksikölle on varmistettava hallinnonalarajat ylittävä tehtävä sekä uudet työskentelytavat yhteistyössä prosenttiperiaatetaiteen tuotannosta vastaavan Göteborg Konst -yksikön kanssa.

Kulttuurihallinnon tulee edistää taiteellista integriteettiä ja riippumattomuutta siten, että laaja kirjo erilaisia taiteellisia ilmaisuja ja näkökulmia saa tilaa kaupungin elinympäristöissä.

KUVIO 23.

Yhteenveto kulttuurihallinnon toimintakaaviosta

Organisoitu kulttuuripolitiikka

Kulttuurin ja kulttuurihallinnon osuus kaupungin kehittämisessä on monitahoinen sisällöllinen ja organisatorinen kysymys. Göteborg toimi Espoo-Cult-tutkimuksessa esimerkkipaupunkina, jota tarkasteltaessa nousi esiin näkökulmia, miten kulttuurihallinnon organisointi voi olla kytköksissä kulttuurin rooliin kaupungissa. Näiden näkökulmien avulla on mahdollista tarkastella kaupungin organisaation eri osien vaikutusta kulttuuripolitiikan harjoittamiseen käytännössä.

Kaupungin visiot ja kehitystyön hankkeistaminen

Göteborgin kaupungin kulttuurilautakunta ja sen alainen kulttuurihallinto rakentaa omaa toimintaansa kaupungin yhteisesti ilmaistujen visioiden ja ohjelmien varaan. Toimintaa tukevat koko kaupungin organisaatiota ja toimintaa läpäisevät periaatteet, arvot ja tavoitteet, jotka antavat poikkihallinnollisille hankkeille kehyksen. Kaupungin kehitystyö on hankkeistettu kahteen laajaan kokonaisuuteen, mikä rajaa ja suuntaa kehittämisen aikataulua ja paikantamista. Valmistelun alla oleva uusi yleiskaava on ollut laajalla lausuntokierroksella, jolloin kulttuurilautakunnan näkökulma tulevaan kaupunkiin on tuotu selkeästi esiin ja huomioitu. (Göteborgs Stad/ Kultur 2019b.)

Kulttuuripolitiikkaa ohjaavat kolmen tason tavoitteet

Ruotsin kansallista kulttuuripolitiikkaa ohjaa parlamentaarisesti vahvistetut tavoitteet. Nämä antavat suuntaa myös aluehallinnon tason kulttuuripolitiikalle, joka osittain pitää sisällään kuntakohtaisen paikallisen politiikan. Göteborgin kaupungissa kulttuuripolitiikka seuraa ylempien hallintotasojen tavoitteita ja ohjelmia, ja täsmentyy käytännön tasolle kulttuurihallinnon ja kulttuurilautakunnan valmistelemassa kulttuuriohjelmassa, jonka kunnanvaltuusto vahvistaa.

Kulttuurilautakunnan asema

Göteborgin kulttuurilautakunta on yksi kahdeksasta isosta toimialalautakunnasta. Kunnanvaltuusto päättää lautakuntien tehtävistä, jotka on kirjattu erilliseen säännöstöön. Jokavuotisessa talousarviodokumentissa täsmennetään ajankohtaiset tavoitteet sekä toimenpiteet. Lautakunta vastaa kulttuuripolitiikan tavoitteista, seurannasta ja strategisesta kehittämisestä. Lautakunnan tulee myös varmistaa, että kulttuuriset arvot ovat osa kaupunkikehitystä. Kulttuurihallinto ja kulttuurilautakunta pitävät useamman yhteisen kehittämisspäivän vuodessa. Uusille lautakuntajäsenille pidetään erillinen perehdyttämisspäivä.

Kulttuurihallintojohtajan työn tuki

Kulttuurihallinnon johtajan vastuulla on valmistella vuosittainen talousarvio sekä toimenpideohjelma, joka perustuu kulttuuriohjelmaan ja muihin ohjaaviin dokumentteihin. Hän työskentelee tiiviissä yhteistyössä lautakunnan puheenjohtajiston sekä poikkihallinnollisten työryhmien kanssa. Hän johtaa kulttuurihallintoa, vastaa sen organisaatiosta, kehittämisestä sekä strategisten tavoitteiden priorisoinnista. Tukenaan hänellä on sektorijohtajista koostuva johtoryhmä sekä esikunnan kulttuuristrateginen yksikkö.

Kulttuuristrategisen yksikön merkitys

Kulttuuristrategisen yksikön tehtävä on tukea kulttuurihallinnon johtajan sekä sektorijohtajien työtä, toimia lausunnonantajana, osoittaa kulttuurihallinnon merkitys kaupungin kehittämisprosesseissa, ennakoida toimintaympäristömuutoksia, valmistella sektoritoimijoiden kanssa vaadittavia esityksiä, kehittämissuunnitelmia ja toimintalinjauksia sekä kehittää poikkihallinnollisia yhteistyöverkostoja.

Kulttuurihallinnon sektorijaon selkeys

Laajan, monisuuntaisen ja -tasaisen kulttuuritoiminnan laadukkaan hallinnan varmistamiseksi on Göteborgissa kehitetty selkeä organisaatorakenne, jossa on rajattu vastuutehtävät ja alueet. Jatkuvan kehittämistyön avulla vastuujaako sekä prosessien omistajuudet ovat selvät. Poikkihallinnollisuus kaupungin yhteisten kysymysten kehittämisessä on selkeytynyt.

Kaupungin yhtiöiden verkoston hyödyntäminen

Kulttuurihallinnon toiminnan eri osat ovat strategian ja käytännön tasoilla tiiviisti verkottuneet niiden kaupungin yhtiöiden kanssa, jotka erityisesti liittyvät kulttuurialaan. Tila- ja kiinteistövastaavien lisäksi tärkeitä kumppaneita ovat elinkeinotoimintaa, mukaan lukien luovia aloja tukeva Business Region Göteborg sekä matkailua ja markkinointia edistävä Göteborg & co.

Vapaan taiteen ja kulttuurin sektorin merkitys

Kulttuurihallinnon vapaan taiteen ja kulttuurin sektori vastaa itsenäisille ammattitoimijoille suunnatuista avustuksista. Kymmenen eri kaupungin-osalautakuntaa hallinnoivat muun muassa yhdistystoimijoille suunnattuja yleisiä kulttuuriavustuksia. Kulttuurihallinnon vapaan taiteen ja kulttuurin sektorissa toimii erillinen yksikkö, Göteborg konst, joka hallinnoi kaupungin rakennushankkeisiin liittyvän julkisen taiteen tuotantoa prosentti-periaatteen mukaisesti.

Kaupunkisuunnittelu kulttuurisuunnitteluna

Kaupunginmuseon alaisuudessa toimii erityinen kaupunkisuunnittelu-yksikkö, joka vastaa kunnanvaltuuston vahvistamasta kulttuurisuunnitteluohjelmasta. Ohjelmassa on määritelty viisi kulttuuriarvoa, joita tulee huomioida kaupunkisuunnittelussa ja alueiden kehittämisessä. Yksikkö toimii poikkihallinnollisesti ja koko kaupunkia läpäisevästi. Tavoitteena on toteuttaa jokaisen kaupunkiosan kulttuuriarvojen inventaario sekä kulttuurisuojelun että kulttuurisen kehittämisen näkökulmasta.

Kulttuurinen moninaisuus voimavarana

Kulttuurinen moninaisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat läpileikkaavia teemoja kaupungin yhteisissä linjauksissa. Vuonna 2019 kaupungin koko väestöstä 26,9 prosenttia oli syntynyt muualla kuin Ruotsissa. Monikulttuurisuus on integroitu osaksi yhteiskuntaa, ja kulttuurin nähdään yhdistävän ihmisiä sekä lisäävän tietoa ja toiseuden ymmärrystä. Kulttuurihallinnon alalla tehdään jatkuvaa kehittämistyötä yhdenvertaisuuden eteen. Joka neljäs vuosi julkaistava sosioekonominen tutkimus (*Jämlikhetsrapporten*) toimii muutosten seurantatyökaluna ja ennakointivälineenä.

Tulevaisuuden kysymykset

Kirstyvä taloudellinen tilanne patistelee kaikkia kulttuurialan toimijoita moninaiseen yhteistyöhön ja rahoituspohjan laajentamiseen. Kulttuurihallinto pyrkii vahvistamaan yhteistyötä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti sekä julkisen että yksityisen sektorin toimijoiden kanssa.

Kulttuurin merkitys sijoituksena eikä vain kustannuksena on selkeytettävä. Kulttuurin tulee olla kytkettynä rakenteellisesti kaupungin investointisuunnitelmiin. Kulttuuritoiminnan vaikutusten esiin tuominen vaatii monipuolista tiedonkeruuta, jota toteutetaan kaupungin tilastointiyksikön kanssa. Systemaattiset vaikuttavuustutkimukset, erityisesti kulttuurin taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset, ovat osa kulttuuristrategisen yksikön työtä.

Kulttuurin aktiivinen osuus kaupungin kehittämisessä vaatii enemmän resursseja kuin mitä kulttuurihallinnolle on kaupungin talousarviossa osoitettu. Jatkuvuuden varmistamiseksi poikkihallinnollisten toimenpiteiden vastuut ja toimijoiden sitoutumiset on selkeämmin kirjattava strategisiin dokumentteihin ja suunnitelmiin. Tämä tullaan huomioimaan erityisesti 2020 alkavassa kulttuuriohjelman uudistamistyössä.

4.3 YHTEENVETO

Tässä luvussa esiteltiin Espoon kaupunkia organisaationa, kaupungin väestöä ja kulttuuritoimintaa.

Luvussa 4.1 loimme katsauksen kulttuuriin Espoon kaupungin organisaatioon.

- Espoossa kulttuurilautakunta päättää keskeisesti kulttuuriin liittyvistä asioista.
- Kulttuurilautakunnan asema ja valta kaupungin päätöksenteossa ei ole erityisen vahva.
- Kulttuuriin liittyvää päätöksentekoa on myös hajallaan muiden lautakuntien alla: opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta vastaa taiteen perusopetuksesta ja taideoppilaitoksista, Svenska rum -lautakunta päättää ruotsinkielisiä kulttuuripalveluja koskevista asioista.
- Hallinnollisessa organisaatiossa sivistystoimi on kulttuurista vastaava toimiala.
- Sivistystoimen sisällä kulttuuripalveluista vastaa kulttuurin tulosityksikkö.
- Tutkimusten ja vertailujen perusteella voidaan todeta, että kulttuurin ja kulttuurihenkilöstön asemalla, paikalla ja arvostuksella kuntaorganisaatiossa on merkitystä sille, kuinka vaikuttavasti kulttuurin laajempi strateginen rooli osana kuntapäätöksentekoa ja -kehitystä toteutuu.
- Kulttuuritarjonnan suhteen espoolaiset ovat edullisessa asemassa. Palveluja on runsaasti tarjolla sekä omassa kaupungissa että naapurikaupungeissa.
- Vaikka Espoon kaupungin taloudelliset resurssit kulttuuritoimintaan ovat valtakunnallisesti melko hyvät, taiteen ja kulttuurin rahoitus muodostaa vain pienen osuuden kaupungin kokonaistaloudesta. Kulttuuritoimintaan kohdistuvissa kustannuksissa painottuvat vakiintuneet rakenteet ja instituutiot.
- Espoon kaupunki järjestää ja mahdollistaa kulttuuritoimintaa sekä tuottamalla sitä itse kunnallisessa organisaatiossa että avustamalla tai muuten tukemalla yksityisiä kulttuuritoimijoita.

Luvussa 4.2 tarkastelimme Espoon kaupungin väestöä ja aluerakennetta

- Sijainti osana pääkaupunkiseudun metropolialuetta luo kehyksen Espoolle ja kaupungin kehitykselle.
- Kaupungin väestö kasvaa nopeasti. Samalla väestö moninaisuutuu. Ikäryhmistä eniten kasvaa yli 65-vuotiaiden määrä. Vieraskielisten osuus on kuitenkin kasvanut ja kasvaa kaupungissa vielä nopeammin.
- Alueellisesti Espoo jakautuu viiteen kaupunkikeskukseen ja kahteen paikalliskeskukseen. Kaupungin strategian mukaan keskuksia kehitetään ”niiden omien vahvuuksien mukaisesti”.
- Alueiden väliset erot väestön kasvussa, kieli- ja ikäjakauman kehityksessä ja koetussa hyvinvoinnissa ovat Espoossa suuria.

Näkökulmat tarjosivat katsaukset Espoon kaupunkiin kulttuuritoiminnan paikkana, vieraskielisen väestön kehitykseen Espoossa sekä Göteborgin kaupungin kulttuurihallintoon.

- Espoolaisten kulttuuritoimijoiden näkökulmasta Espoo koetaan pääosin kulttuurimyönteisenä ja mahdollisuuksia omaavana paikkana.
- Espoon vieraskielisen väestön määrä kasvaa nopeasti, vuoteen 2035 määrän ennustetaan kasvavan nykyisestä 44 700 asukkaasta 2,4-kertaiseksi eli 105 400 asukkaaseen.
- Espoon eri alueilla vieraskielisten asukkaiden määrä, osuus ja tausta vaihtelevat suuresti.
- Espoossa asuvat vieraskieliset muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän, esimerkiksi ihmisten koulutustausta ja taloudellinen asema vaihtelevat merkittävästi.
- Tutkimuksessa tarkasteltiin Göteborgin kaupungin kulttuurihallinnon organisaatiota. Hyviä käytänteitä, jotka edistävät kulttuurin asemaa kaupungin organisaatiossa ja kaupungin kehityksessä ovat muun muassa:
 - Organisaatiossa toimii kulttuuristrateginen yksikkö, joka mahdollistaa pitkäjänteisen strategisen kehittämistyön.
 - Kaupungin taide- ja taiteilijapoliittisen linjaukset vahvistavat vapaan taiteen merkitystä niin kulttuuripalveluiden keskiössä kuin osana kaupungin rakentumista.

- Kulttuuriympäristöjen suojelu on samalla kaupungin kehittämistä tulevaisuuden näkökulmasta.
- Selkeä kulttuurihallinnon organisaatio ja selkeästi määritellyt vastuut vahvistavat toimintayksikköjen sisäistä yhteistyötä, prosessien koordinoitua sekä viestinnän sujuvuutta.
- Yhteistyö kaupungin yhtiöiden kanssa on koordinoitua.

5. Tavoitteista toimeenpanoon

Tässä luvussa paneudumme kulttuuripoliittisten tavoitteiden toimeenpanoon. Erityisesti tarkastelemme poikkihallinnollisuuden toteuttamista Espoon kaupungin organisaation sisällä toimialojen välillä sekä yhteistyötä kulttuuripalvelujen tuottamisessa kaupungin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Luvun lopussa tarkastelemme kulttuuripolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden käsitteitä ja pohdimme KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman seurantaa. Näkökulmaosio perehtyy julkisen taiteen periaatteisiin Espoossa.

5.1 YHTEISTYÖ TOIMEENPANON KESKIÖSSÄ

Poikkihallinnollisuus on eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä.

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat väline, jolla Espoon kaupunki toteuttaa Espoo-tarinaa. Kehitysohjelmat läpäisevät kaikki kaupunkiorganisaation toimialat. Valtuustokauden 2017–2021 poikkihallinnollisia kehitysohjelmia ovat 1) Hyvinvoiva Espoo, 2) Kestävä Espoo, 3) Innostava, elinvoimainen Espoo ja 4) Osallistuva Espoo.

Sitä mukaa kun länsimaiset yhteiskunnat ovat monimutkaistuneet ja moniarvoistuneet, hierarkioiden purkamista on korostettu yhteisten asioiden hoidossa eli politiikan ja hallinnon vuorovaikutuksessa. Julkinen sektori on perinteisesti rakentunut ”siiloista”, jotka vastaavat kukin omasta alueestaan kuten koulutuksesta, terveydenhoidosta, infrastruktuurista tai muista tehtävistä. Tätä rakennetta kuvaavat ammattimaisuus ja sektoroituneisuus. Etenkin viime vuosikymmeninä julkisyhteisöt, yritykset ja järjestöt ovat alkaneet tehdä yhteistyötä erilaisissa hallinta- ja politiikkaverkostoissa esimerkiksi palveluiden tuottamiseksi tai kehityshankkeiden toteuttamiseksi. Muutos on nostanut esiin kysymyksiä sektorien välisestä yhteistyöstä ja sektorirajat ylittävän toiminnan koordinoinnista sekä demokratiasta. (Anttiroiko 2017, 77–80.) Poikkihallinnollisuuden ja sektoreiden välisen yhteistyön teemat ovat tulleet osaksi myös suomalaista nykykulttuuripolitiikkaa ja sen kehittämistavoitteita (ks. Kangas 2017).

Poikkihallinnollinen yhteistyö liittyy kumppanuuksiin, verkostoihin ja yhteistyöhankkeisiin, jotka ovat nykyään yleinen tapa toteuttaa kulttuuri-toimintaa. Kulttuuripolitiikassa verkoston muodostaa laaja toimijajoukko: toimijakenttä, virkamiehet ja poliitikot eri toimialoilla (Bell & Oakley 2014, 97). Yleisesti kunnissa toteutetaan poikkihallinnollisena yhteistyönä tai

kolmannen sektorin kanssa etenkin hankkeita, joissa kulttuuri on keino kehittää kuntalaisten aktiivisuutta, itsenäisyyttä ja omaehtoisuutta. (Ks. Karttunen 2011, 19–20.) Yhteistoiminnassa ja kumppanuuksissa on kyse myös oman toiminnan tekemisestä oikeutetuksi ja merkitykselliseksi muiden silmissä (ks. Kann-Rasmussen 2019).

Kulttuuripolitiikkaan kytkeytyvässä poikkihallinnollisuudessa vaaditaan aloitteellisuutta nimenomaan kulttuurisektorilta. Kyse on kulttuurisektorin kyvystä nostaa kulttuuri kunnan toimien keskiöön (ks. Kangas 2002, 337).

Jos ajatellaan sitä, miten kulttuuri käsitetään, niin silloinhan se on virkamiehet ja lähinnä kulttuuri- ja sivistystoimen virkamiehistö, ja jossain määrin kaupunginjohtaja joissain asioissa, pienemmissä mutta kuitenkin jossain asioissa. Ja sitten tietysti kulttuurin lautakunta, kaupunginhallitus ja valtuusto linjaa niitä asioita. Mutta sitten jos puhutaan tavallaan sillä tavalla kulttuurista [...] että kulttuuri on läpileikkaava kaikessa yhteiskunnassa, sittenhän me tullaan ihan kaikkeen niin kuin rakennusvalvonnan luvanantajiin asti. Ja kaupunkisuunnittelun kaavoittajiin ja projektinjohtajiin, jotka suunnittelee alueita ja kiinteistöhoitajiin ja kaikkeen, että sittenhän [...] ihan joka paikassa tavallaan on niitä päättäjiä, jotka tekee arkisia, pieniä päätöksiä, jossa on kulttuuria tai ei ole kulttuuria mukana. [EspooCult-haastattelu.]

Kaikki kaupungin toimialat vaikuttavat omalta osaltaan kulttuurin perustan elinvoimaisuuteen. Teknisen ja ympäristötoimen toimiala esimerkiksi tarjoaa toiminnan tiloja sekä vaikuttaa julkisen liikenteen kautta niiden saavutettavuuteen. Sosiaali- ja terveystoimen toimiala tukee toimijoita ja edistää omalta osaltaan hyvinvointia. Konsernihallinto ohjaa ja kehittää koko kaupunkikonsernia. Poliittinen päätöksenteko suuntaa kaikkien toimialojen kulttuurin perustaa koskevia toimia. Kulttuurin elinvoimainen perusta mahdollistaa kulttuurin moninaisia vaikutuksia kuten hyvinvoinnin ja alueellisen vetovoiman lisäämistä. Näitä koskevat kysymykset myös edellyttävät eri hallintosektoreiden välistä yhteistyötä (ks. lisää Häyrynen 2015).

Strategisten tavoitteiden toteuttaminen vaatii niiden etenemistä tukevia poikkihallinnollisia rakenteita; mikään sektori tai toimiala ei pääse tavoitteisiin yksin. Tämä edellyttää yhteyksien luomista eri sektoreilla toimivien ihmisten välille (esim. Kangas 2017, 77). Yhteydet on myös saatava juurtumaan pysyviksi rakenteiksi, ettei yhteistyö jää yksilöiden varaan. Keskeisiä kysymyksiä ovat, millaiseksi poliitikkojen ja sektoriviranomaisten rooli verkostoissa muodostuu, tai miten kaupunkien poliittinen johto ja viranhaltijat osallistuvat alueellisiin kehittämisverkostoihin (Anttiroiko 2017, 85–86).

Poikkihallinnollisuus Espoossa

Poikkihallinnollisuudesta ja sen toteutumisesta kerättiin tietoja perehtymällä Espoon kaupungin strategiisiin ja hallinnollisiin dokumentteihin sekä haastatteleamalla kaupungin eri toimialojen työntekijöitä ja viranhaltijoita. Haastatteluja tehtiin yhteensä 12, haastateltavat edustivat sekä kulttuurin sektoria (3) että muita toimialoja (9). Haastateltaviksi valittiin mahdollisimman monipuolinen edustus kaupunkikonsernin eri osista.

Espoo-tarina asettaa kaupunkitasoiset tavoitteet, ja KulttuuriEspoo 2030 määrittlee keinoja, joilla niihin voidaan poikkihallinnollisesti vastata.

(KulttuuriEspoo 2030.)

Poikkihallinnollisuus eli eri hallinnonalojen välinen yhteistyö korostuu Espoon strategiassa ja ohjelmissa (ks. luku 3). Keskeinen toimenpide poikkihallinnollisen yhteistyön edistämiseksi ovat poikkihallinnolliset kehitysohjelmat. Kullakin poikkihallinnollisella kehitysohjelmalla (Hyvinvoiva Espoo, Kestävä Espoo, Innostava, elinvoimainen Espoo sekä Osallistuva Espoo) on omat tavoitteensa (hyötytavoitteet) ja suunnitelmansa (ohjelmasuunnitelmat).

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien ongelma on, että ne ovat erilisiä toimialojen omista tavoitteista. Esimerkiksi kulttuuri näkyy poikkihallinnollisten kehitysohjelmien suunnitelmissa ja toimenpiteissä vain vähän. Analyysin (ks. esim. EspooCult-tietokortti 2) sekä ohjelmien omien ohjelmasuunnitelmien perusteella poikkihallinnolliset ohjelmat ovat resurssiltaan pienehköjä, jokseenkin irrallisia suhteessa kunkin toimialan ja hallintosektorin arkityöhön, eikä ohjelmissa saavutettujen hyötyjen todentaminen ole helppoa.

Poikkihallinnolliset ohjelmat ovat semmoinen virkamiesten ja poliitikkojen kohtaamisfoorumi. Että sitten jos puhutaan toimialojen tai hallintokuntien välisestä yhteistyöstä, niin se tapahtuu ihan muualla [...] siinä on myös se riski, että [ohjelmat jäävät] sellaiselle informaatiotasolle, semmoiseen lillumiseen, että keskustellaan asioista, että ei saada konkreettina aikaseksi. Tai sitten tehdään rinnakkaiskonkreettina arjen kanssa.

[EspooCult-haastattelu.]

Keskeinen työkalu strategisten tavoitteiden toteuttamisessa ovat myös tulokortit. Kaikki kaupunkikonsernin toimialat ja yksiköt johtavat omat tarinansa ja tavoitteensa Espoo-tarinasta ja yhteisistä valtuustokauden tavoitteista. Mitattavat tavoitteet kirjataan tulokortteihin (Espoon kaupunki 23.5.2013). Tulokorttien kohdalla käytännön vaikeus on, että ne rajaavat toimenpiteet vain tietyn toimialan ja yksikön sisäiseksi. Siten

poikkihallinnollisen yhteistyön edistämisen sijaan ne pikemminkin ylläpitävät toimintaa siiloissa.

Käytännössä poikkihallinnollinen yhteistyö toteutuu Espoossa sekä yksittäisinä kokeiluina ja hankkeina että pysyvämpänä yhteistoimintana. Käytännön työssä yhteistyötä tehdään esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouden kanssa (esim. Kaikukortti, kulttuurineuvola ja kulttuuriketju)³⁰, jolloin toiminnan perustelut ja tavoitteet liittyvät etenkin asukkaiden hyvinvointiin, voimaantumiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen (ks. Skot-Hansen 2005). Myös sivistystoimen sisällä opetuksen ja varhaiskasvatuksen piirissä tehdään aktiivista yhteistyötä kulttuurin kanssa (esim. Kulps, Kulttuurikurkkaus)³¹. Tällöin puolestaan ollaan lähellä kulttuuripolitiikan sivistyksellistä ja voimaannuttavaa ulottuvuutta.

Poikkihallinnollisilla toimilla ja yhteistyöverkostoilla voidaan edistää myös muita kulttuurin kannalta tärkeitä teemoja, jotka liittyvät kulttuuri-tiloihin, ympäristö-, rakennus- ja kaavoituskysymyksiin (myös yhdistettynä kulttuurisesti kestäväan kehitykseen) sekä luovien alojen pienten yritysten toimintaedellytysten ja yhteistyön parantamiseen, myös taiteilijoiden kanssa. Esimerkiksi hyvä elinympäristö luo pohjan kunnan asukkaiden hyvinvoinnille, arjelle ja perustarpeiden tyydyttämiselle. Se tarjoaa mahdollisuuden asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin. Tässä mielessä kunnan teknisen sektorin vastuut (mm. yhdyskuntasuunnittelu, kaavoitus ja maapolitiikka, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu, puistot ja yleiset alueet, liikenneväylät, vesihuolto ja jätehuolto, energiahuolto, toimitilapalvelut ja joukkoliikenne) muodostavat myös kulttuurielämän näkökulmasta keskeisen osa-alueen. Espoossa Keran alueen taideohjelman laadintaan on osallistunut kaupungin ja Espoon modernin taiteen museo EMMAn asiantuntijoista koostuva poikkihallinnollinen työryhmä (ks. Näkökulma: Julkinen taide Espoossa).

Poikkihallinnollisen yhteistyön toteutumiseksi Espoossa on vielä monia olemassa oleviin rakenteisiin ja ohjaukseen, käytäntöihin ja resursseihin sekä asenteisiin liittyviä esteitä (ks. EspooCult-tietokortti 2).

Eri hallinnonalojen välisen yhteistyön edistämiseksi keskeistä on eri poliittikkasektoreiden ja hallinnonalojen kulttuurivastuiden hahmottaminen (ks. Häyrynen 2006, 78). Käytännössä poikkihallinnollisuuden toteutuminen Espoossa on toistaiseksi lähinnä yksittäisten aloitteiden ja henkilöiden varassa. Poikkihallinnollinen yhteistyö on edellytys sille, että kulttuuri

30 Ks. tarkemmin https://www.espoo.fi/fi-fi/kulttuuri_ja_liikunta/kulttuuri/Kulttuuria_kaikille.

31 Ks. tarkemmin https://www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Kulttuuri/Opettajille_ja_kasvattajille

on kattavasti mukana kaupungin kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Poikkihallinnollisuuden toteutumista tulee tukea tavoitteissa ja käytännön tasolla (esim. resurssien, tulokorttien, johtamisen ja koordinoinnin avulla). Tarvitaan paikkoja ja välineitä erilaisten toimijoiden säännölliseen kanssakäymiseen ja verkostoitumiseen.

Espoon poikkihallinnollisessa toiminnassa näkyy edellä kuvattu muutos kohti verkostomaista yhteiskunnallista hallintaa. Aiemmasta siiloutuneesta toiminnasta halutaan siirtyä kohti verkostomaista yhteistyötä. Kuitenkaan erilaiset uudet hallinto- ja ohjausmallit sekä -ideat eivät ole syrjäyttäneet aikaisempia hallintorakenteita ja käytäntöjä. Tuloksena on monimutkainen ja ”hybridisoitunut” hallinnollinen järjestelmä, joka sisältää erilaisia elementtejä eri hallintamalleista (Anttiroiko 2017, 82). Nykyiset strategisuuksi ja tuloksia painottavat julkishallinnon ohjausmekanismit ovat päinvastaisesta tavoitteestaan huolimatta joissain tapauksissa entisestään vahvistaneet siiloutumista (Hertting & Vedung 2012; myös Anttiroiko 2017). Tämä asetelma näkyy myös Espoossa ja sitä painotettiin myös useassa haastattelussa. Espoon strategiset tavoitteet joustavasta, verkostomaisesta ja yhteistyöhön perustuvasta julkishallinnosta eivät vielä täysin kohtaa organisaatioiden todellisuuden kanssa. Tuloksellisuus- ja mittaamisteemat yhdistettynä olemassa oleviin siilorajoihin nousivat esiin yhteistyötä hidastavana rakenteellisena tekijänä niin kulttuurisektorilla kuin toisillakin toimialoilla:

[...] isoimmat esteet varmasti liittyvät siihen perinteiseen toimintakulttuuriin, mikä ilmeisesti ei ole pelkästään Espoon kaupungin ongelma, vaan kunnallishallinnossa yleensäkin, että on selkeitä yksiköitä ja on määritelty aika pitkälle, että mitkä tehtävät kuuluvat mihinkin yksikköön ja sitten niistä pidetään kiinni ja ennemminkin saatetaan ehkä tiedostamattaankin rakentaa raja-aitoja sen sijaan, että pyrittäisiin niitä liudentamaan. [EspooCult-haastattelu.]

[...] kaikki nämä asioiden kääntäminen tulokorttikielelle ja mitattavaksi aiheuttaa harmaita hiuksia. [EspooCult-haastattelu.]

[...] meitä arvioidaan tiettyjen mittareitten perusteella ja tulosten ja Excelien perusteella, niin siinä on kyllä se suurin este [...] kylmästi seurataan sitä tuottavuutta [...] miten meidän palvelualue [toimii], niin en minä kyllä toistaiseksi ole vielä nähnyt yhtään semmoista mittaristoa, missä mitataan, et mitäs me yhdessä tehdään [...] mutta että se on se suurin este mielestäni tällä hetkellä, että me tuijotetaan edelleen niitä omia suoritteita ja tuottavuutta [...] kun se ei tänä päivänä näytä riittävän se laadullinen mittarointi, kun se on koko ajan vähän silleen, et no

toi on ihan mutua, vaan pitäisi näyttää paljon kovemmilla luvuilla, että tämä on kannattavaa duunia tehdä yhdessä [...] ja vaikuttavaakin jopa.
[EspooCult-haastattelu.]

Kestävä poikkihallinnollinen yhteistyö edellyttää pysyviä käytäntöjä ja menettelytapoja. Tällä hetkellä esimerkiksi toimijoiden prosessit kulkevat eri tahtiin, eikä resurssien jakaminen tue poikkihallinnollista toimintaa Espoossa. Poikkihallinnollisuuden edistäminen vaatii yhteisesti jaettuja, läpinäkyviä ja selkeitä rooleja. Poikkihallinnollisuus ei onnistu tiukan kontrollin ja autoritaarisen byrokratian oloissa, vaan vaatii joustavuutta, luovuutta ja osaamista. (Ks. EspooCult-tietokortti 2).

Mutta siinä on kysymys siitä, miten ne resurssit jaetaan [...] mitä asioita priorisoi. Et kyllä se aika siilo on kuitenkin. Ja yksi syy siihen on ihan niin kuin se, että miten rahat jaetaan, että jos ne jaetaan siiloihin. Että kyllähän siihenkin olisi malleja olemassa sellaisia, enemmän sellaista poikkihallinnollista rahoitusta ja muuta. [EspooCult-haastattelu.]

[...] varmaan semmoiset ihmiset, joilla on se osaaminen, pystyvät kaikista näistä siiloista huolimatta tekemään makeita juttuja.
[EspooCult-haastattelu.]

Haastattelujen perusteella Espoon kaupungin organisaatio nähdään kehitysmuotoisena. Silti erimielisyydet asioiden omistajuudesta ja johtamisesta sekä toimintakulttuurien erot vaikeuttavat yhteistyötä ja vain osa johtajista tukee poikkihallinnollisuutta toiminnallaan. Nykyisellään yhteistyö on myös henkilöitynyttä. Ajattelutapana on usein ”oman siilon” näkökulma, eikä välttämättä ratkaistavana oleva, yhteistyötä vaativa ongelma tai ilmiö. Oman hallinnonalan eduista pidetään kiinni, eikä yhteisiä nimittäjiä toiminnalle kyetä näkemään. Kulttuurin toimialan ulkopuolella esiintyy myös kulttuuria vähättelevää asennetta. (EspooCult-tietokortti 2.)

Pitäisi vaan oikeasti miettiä eikä olettaa, että asiat rupeaa toimimaan jotenkin [...] jonkun pitää johtaa sitäkin työtä. Tällä hetkellä ei ehkä johdeta vaan oletetaan, että kun ihmiset vaan kokoontuvat niin sitten ne toimii poikkihallinnollisesti [...] Monta ihmistä saman pöydän ääressä, niin kaikki toimii sieltä sen oman siilon lähtökohdista, et sitten pitäisi olla samantyyppistä ajattelua kun silloin kun sinut valitaan jonkun yhtiön hallitukseen, niin et enää edustakaan siellä sitä, jonka takia sinut on valittu, vaan edustat siellä sitä hallitusta. Ja se ehkä ihmisten ajattelusta puuttuu, kun ne tekevät poikkihallinnollisissa hankkeissa yhteistyötä.
[EspooCult-haastattelu.]

Yhteistyö espoolaisten kulttuuritoimijoiden kanssa

Espoolaisten kulttuuritoimijoiden näkemyksiä liittyen Espoon kaupungin kanssa tehtävän yhteistyön nykytilaan ja tulevaisuuteen selvitettiin kyselyn avulla. Kysely suunnattiin espoolaisille kulttuuritoimijoille, jotka hakivat Espoon kaupungin toiminta-avustusta vuosina 2018 ja/tai 2019, sekä Espoon kaupungin organisaatioon kuuluville taide- ja kulttuuritoimijoille. Verkkokysely toteutettiin 10.10. – 9.11.2018 välillä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 69 espoolaista kulttuuritoimijaa. Vastaajat olivat pääosin kolmannen sektorin yhteisöjä.

Kaupungin oman organisaation sisällä toteutettavan poikkihallinnollisuuden rinnalla Espoon kaupungin strategiassa ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa korostuvat yksityisten kulttuuritoimijoiden ja kansalaisten rooli toiminnan toteuttajana ja kehittäjänä. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa painotetaan verkostoja, vahvaa kumppanuutta ja yhteistyötä kulttuuripalvelujen tuottamisessa sekä kaupungin sisällä että kaupungin ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Espoossa yksityiset kulttuuritoimijat tuottavat melko paljon kulttuuri-toimintaa. Monet kulttuuripolitiikkaa toteuttavat yhteisöt eivät ole julkisen sektorin osia tai kaupungin suoraan omistamia tahoja. Useat toimijoista ovat kaupungin suoran kontrollin ulkopuolella. Kaupungin rooli on tukea ja mahdollistaa toimintaa (ks. luku 4.1.).

Tavoitteiden ja ohjauksen tason asettaminen kulloinkin oikealle tasolle on julkishallinnon näkökulmasta oleellista, kun toteutetaan ja koordinoidaan yhteistyötä erilaisten toimijatahojen kanssa (ks. Anttiroiko 2017, 87). Milloin pyritään ennen kaikkea luomaan toimintaedellytyksiä yhteisöjen omien tavoitteiden toteuttamiselle? Entä missä tapauksissa yhteistoiminnalla tavoitellaan suoraan kaupungin näkökulmasta toivottuja tuloksia? Jälkimmäisessä tapauksessa kyseeseen tulee edellistä tiukempien ehtojen asettaminen toiminnalle.

Millaisia yhteistyömuotoja kaupungilla on kulttuuritoimijoiden kanssa? Entä kuinka kulttuuritoimijat näkevät yhteistyön kaupungin kanssa ja Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan paikkana? Miltä tulevaisuus näyttää kulttuuritoimijoiden silmin ja mitkä he näkevät tärkeimpinä tavoitteinaan? Kun vapaan kentän roolia kunnan kulttuuripalveluiden tarjonnassa halutaan vahvistaa, keskeisessä osassa ovat usein esimerkiksi avustuspolitiikka, sopimuskäytännöt sekä tilajärjestelyt (ks. Karttunen 2011).

Tutkimusten mukaan (esim. Crossick & Kaszynska 2016, 85) pienimuotoisella kulttuuritoiminnalla voi olla paljon positiivisia vaikutuksia naapurustoihin ja yhteisöihin. Tämänkin vuoksi kulttuurin toimijakentän

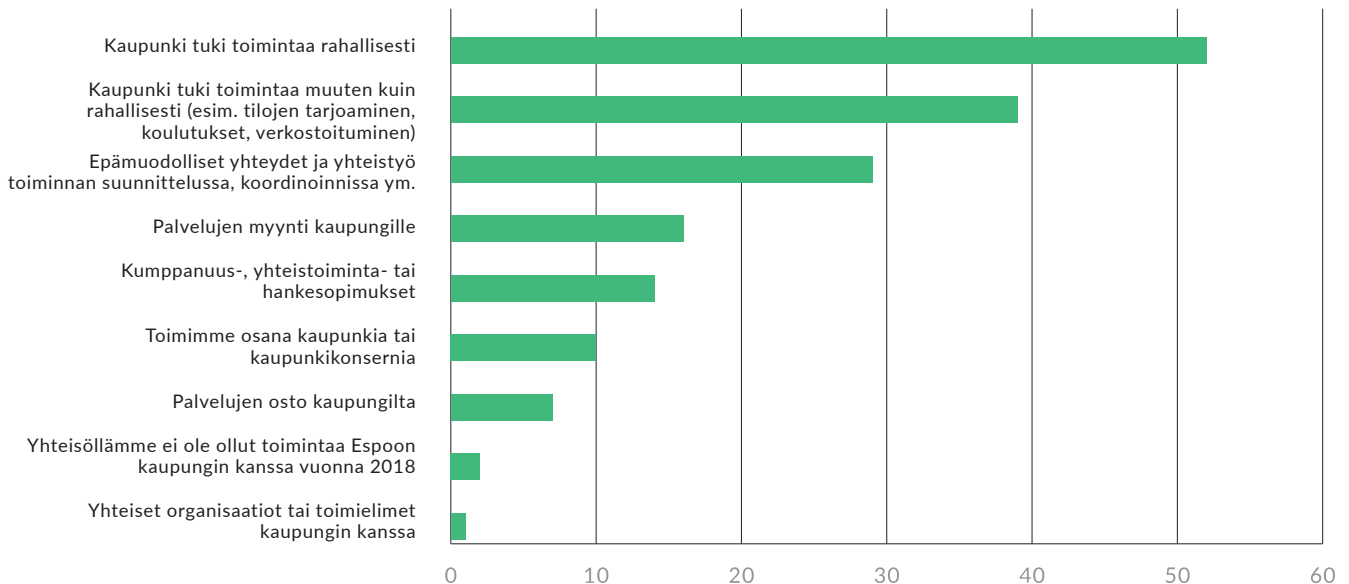
kuuleminen ja tukeminen on keskeistä kestävän ja ihmisille hyvän kaupungin kehittämiseksi.

Espoon kaupungin yhteistyömuodot kolmannen sektorin kanssa ovat moninaisia. Yleisin yhteistyön muoto on kulttuuritoimijoiden avustaminen, mutta kaupungilla on myös muita toiminnan muotoja, joiden kautta se tukee kulttuurin kentän toimintaa. Kulttuuritoimijoille suunnattuun kyselyyn vastanneiden joukossa yleisimmät yhteistoiminnan muodot Espoon kaupungin kanssa olivat vuonna 2018 olleet kaupungilta saatu rahallinen tuki, kaupungin tarjoama muu kuin rahallinen tuki (esimerkiksi tilat tai koulutukset) sekä kolmanneksi yleisimpänä epämuodolliset yhteydet, esimerkiksi suunnittelu, koordinointi (Kuvio 24). Selvästi vähemmän yhteistyötä tehtiin palvelujen myynnin tai ostojen sekä erilaisten sopimusten avulla. Näiden toimintamallien osalta yksityisten kulttuuritoimijoiden ja kaupungin välille voisi olla mahdollisuuksia kehittää yhteistoimintaa. Osa vastaajista toimi osana kaupunkikonsernia. Kaupungin organisaatiossa kulttuuritoimijoiden yhteistyö painottui sivistystoimen toimialalle, jonne myös kulttuurin tulosityksikkö kuuluu. Jonkin verran toimijat olivat tehneet yhteistyötä myös teknisen toimen, konsernihallinnon ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa.

KUVIO 24.

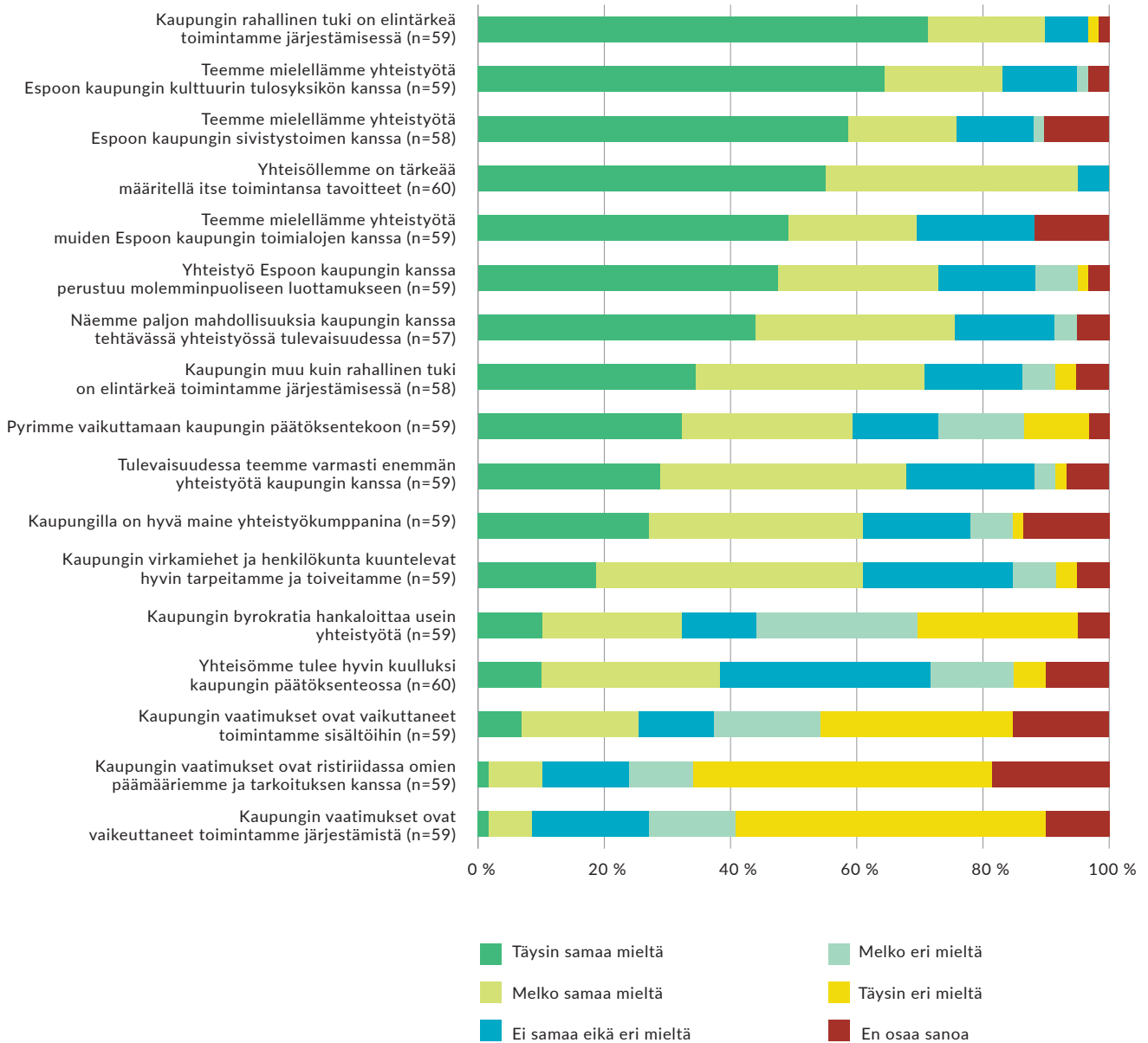
Espoolaisten kulttuuritoimijoiden yhteistyömuotoja Espoon kaupungin kanssa vuonna 2018 (lkm)

Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille (n=69).

KUVIO 25.

Espoolaisten kulttuuritoimijoiden arvioita yhteistyöstä Espoon kaupungin kanssa vuonna 2018 (%) Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille.

Miten kulttuuriyhteisöt näkevät yhteistyön kaupungin kanssa? Lähes kaikille vastanneille yhteisöille kaupungin rahallinen tuki on elintärkeää (Kuvio 25). Tämä on tuloksena odotettu, sillä kyselyn vastaajat koostuivat pääosin yhdistyksistä sekä pienemmältä osin kaupunkiorganisaation osana toimivista tahoista, eivätkä esimerkiksi kaupallisista toimijoista tai luovien alojen yrityksistä. Yhteisöt tekevät pääsääntöisesti mielellään yhteistyötä kulttuurin tulosityksikön ja Espoon kaupungin muidenkin

toimialojen kanssa, mutta yhteisöille on erittäin tärkeää saada määritellä itse toimintansa tavoitteet: tässä kysymyksessä ”täysin” ja ”melko samaa mieltä” -jakaumat olivat yhteensä kaikkein suurimmat. Toisin sanoen yhteistyön kaupungin kanssa ei haluta menevän kaupungin sanelun tai liiallisen tavoiteohjauksen suuntaan vaan perustuvan kulttuurin kentän autonomiaa ja omaa asiantuntemusta kunnioittavaan yhteistoimintaan ja tukeen.

Neljännes vastanneista näkee kaupungin vaatimusten vaikuttaneen jollain tavoin oman toiminnan sisältöihin. Pääsääntöisesti yhteisöt näkevät, että kaupungin vaatimukset eivät ole ristiriidassa yhteisöjen tavoitteiden kanssa tai vaikeuta toimintaa. Noin kymmenesosa vastanneista kokee kuitenkin ristiriitoja ja toiminnan hankaloitumista vaatimusten takia. Yhteisöt myös näkevät yhteistyön kaupungin kanssa perustuvan molemminpuoliseen luottamukseen (yli 70 % vastauksista). Yhteistyön suhteen nähdään paljon mahdollisuuksia tulevaisuudessa (yli 70 % vastauksista).

Kaupungin maine yhteistyökumppanina on pääsääntöisesti hyvä, mutta yhteensä 40 prosenttia vastanneista ei osannut ottaa asiaan kantaa tai oli eri mieltä. Kaupungin henkilökunnan ja virkamiesten nähdään kuuntelevan kulttuurin kenttää kohtuullisen hyvin. Toisaalta asiassa on myös kehittämistä, sillä noin 40 prosenttia vastanneista ei ollut asiasta samaa mieltä tai ei ottanut kantaa. Tiedusteltaessa kuinka yhteisöt tulevat kuuluksi kaupungin päätöksenteossa, hajontaa syntyi selvästi enemmän. Vain alle 40 prosenttia vastanneista koki tulleensa hyvin kuulluksi. Kolmannes vastaajista myös näkee kaupungin byrokratian hankaloittaneen yhteistyötä.

Useista myönteisistä kehityskuluista huolimatta kulttuurin kentällä nähdään yhteistyössä kaupungin kanssa monin paikoin myös parantamisen mahdollisuuksia. Kyselyvastausten perusteella toivotaan, että:

1. virkamiehet ja kaupungin muu henkilökunta kuuntelisivat vielä nykyistä paremmin yhteisöjen tarpeita ja toiveita,
2. liiallinen byrokratia ei hankaloittaisi yhteistyötä,
3. kaupunki ottaisi kaikessa päätöksenteossään kulttuurin ja kulttuuriset vaikutukset paremmin huomioon,
4. kaupunki huolehtisi, etteivät sen vaatimukset liikaa ohjaa yhteisöjä tai ole ristiriitaisia yhteisöjen tavoitteiden kanssa – kulttuurin kenttä haluaa toimia yhteistyössä mutta autonomisesti.

Kulttuuritoimijat näkivät toiminnallaan olevan sekä suoraan kulttuuritoimintaan ja kulttuuripalveluihin liittyviä – ja näin olleen kulttuuri- ja taidepolitiikkaan linkittyviä – tavoitteita mutta myös laajempia kaupunkipoliittisia

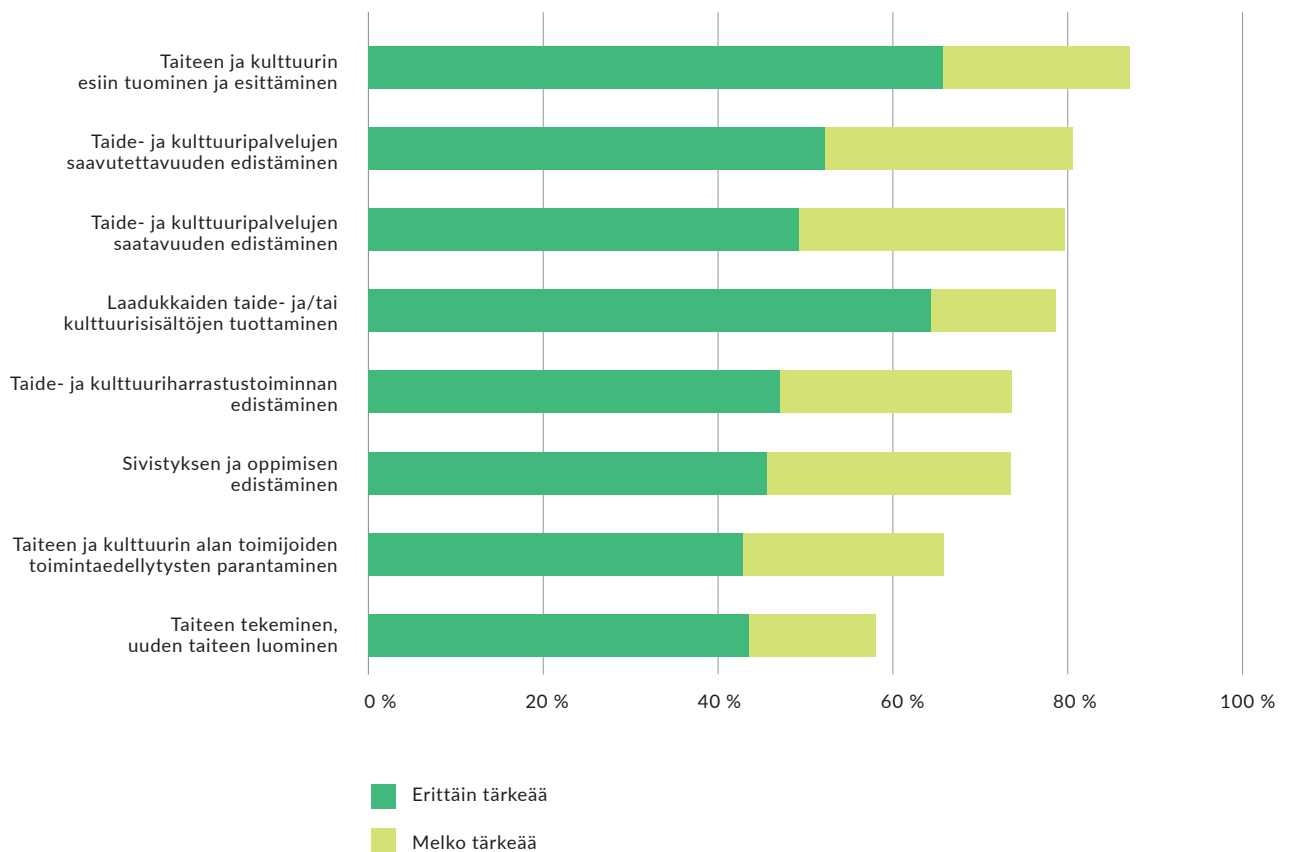
tavoitteita. Nämä liittyvät esimerkiksi elinkeinopolitiikkaan ja vetovoimaisuuteen tai asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen. (Kuviot 26–28.)

Tärkeimpinä oman toiminnan tavoitteina kulttuuritoimijat näkivät suoraan kulttuuritoimintaan ja kulttuuripalveluihin tai asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvät tavoitteet. Reilu kaksi kolmasosaa vastaajista piti erittäin tärkeinä tavoitteina taiteen ja kulttuurin esiin tuomista ja esittämistä, laadukkaiden taide- ja kulttuurisisältöjen tuottamista sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämistä. Vähiten tärkeinä oman toiminnan tavoitteina nähtiin työpaikkojen luominen ja elinkeinotoiminnan edistäminen. Ensimmäistä piti erittäin tärkeänä tavoitteena viidenes vastaajista ja jälkimmäistä yhdeksän prosenttia vastaajista.

KUVIO 26.

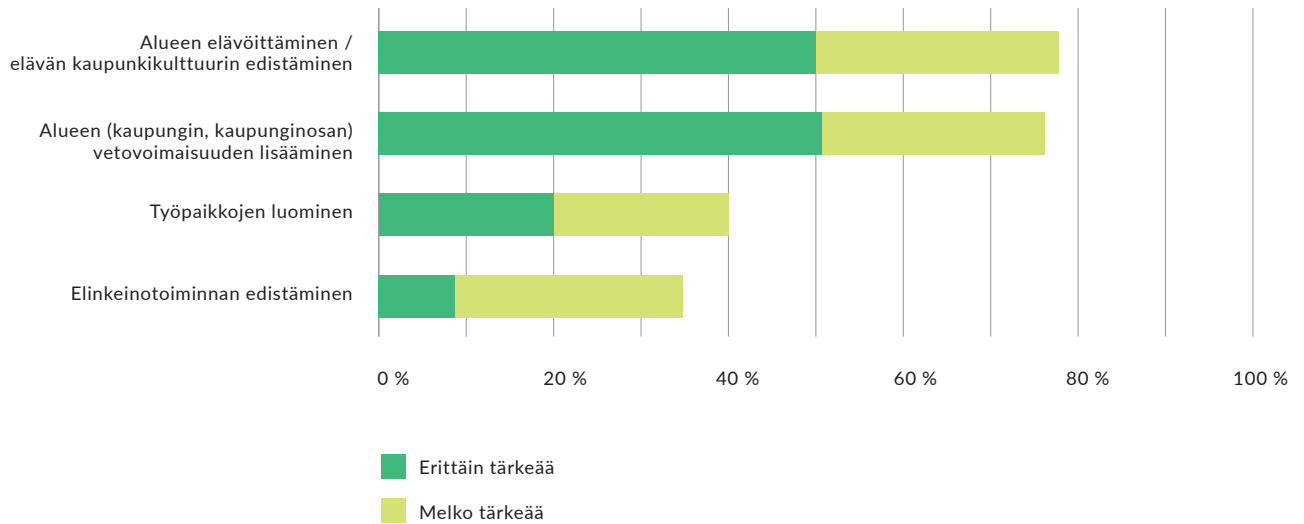
Kulttuuritoimintaan ja -palveluihin liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä

Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille (n=69).

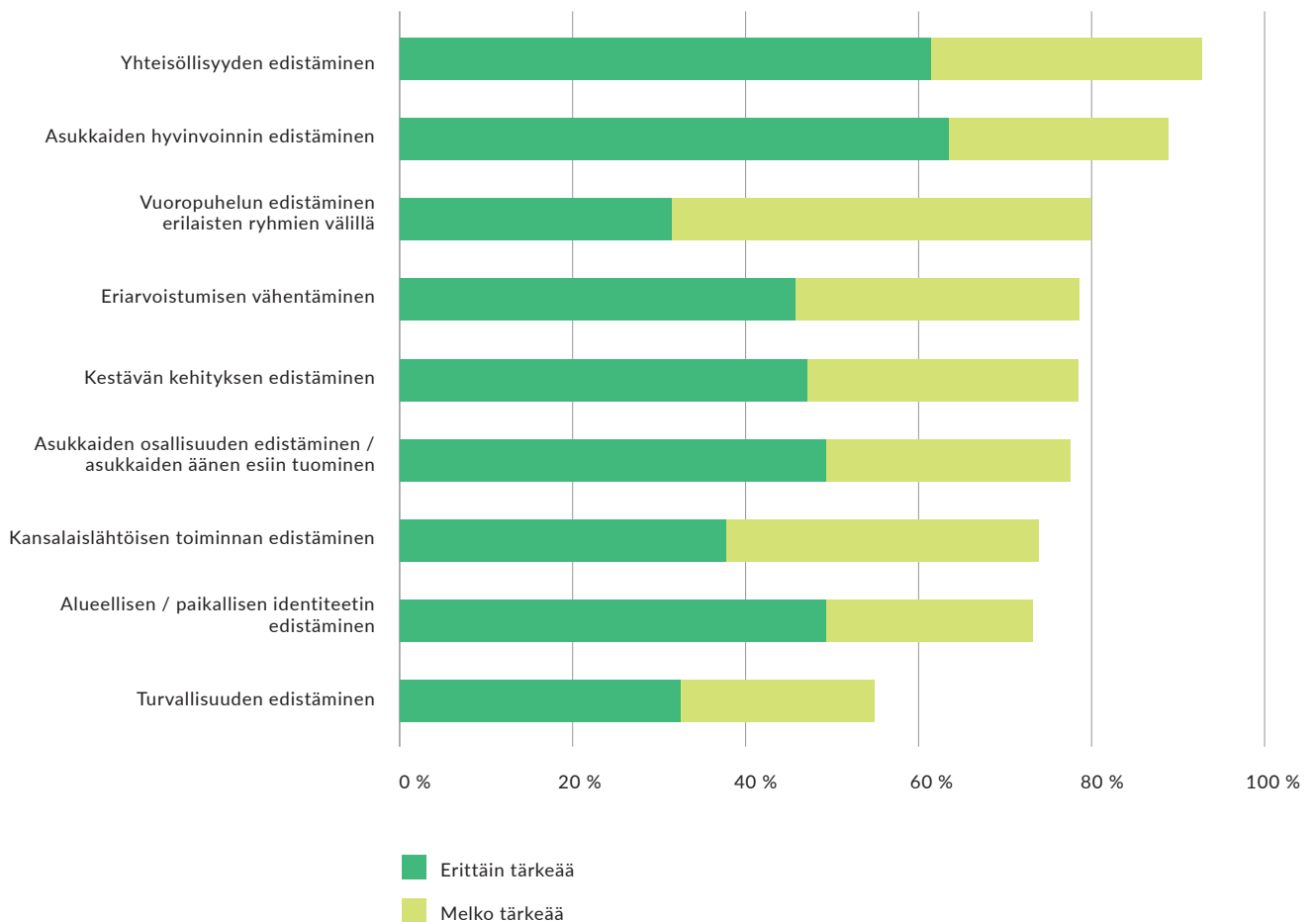

KUVIO 27.

Elinkeinotoimintaan ja vetovoimaisuuteen liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille (n=69).

KUVIO 28.

Asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvien tavoitteiden tärkeys toiminnassa, osuus vastaajista, jotka näkevät tavoitteen erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä Lähde: EspooCult-kysely kulttuuritoimijoille (n=69).

Futuro. Kuva: Jussi Helimäki

Tulevaisuuden toiveet

Alle on tiivistetty kyselyvastaajien toiveita tulevaisuuden yhteistyöstä. Ne osoittavat kulttuuritoimijoiden tunnistavan hyvin ne edellä mainitut (ks. luvut 2 ja 3) taiteiden ja kulttuurin ulottuvuudet, jotka kytkevät kulttuurisisällöt monipuolisesti kaupungin kehittämiseen. Kyselyvastaajat kaipaavat yhteistyötä niin perinteisten sivistystä tukevien toimintamuotojen, taloudellisten hyötyjen saamisen, yhteisöjen ja yksilöiden voimaantumisen kuin viihteellisten sisältöjenkin kehittämiseksi. Yhteistyötä toivottiin sivistystoimen lisäksi myös muiden hallinnonalojen kanssa. Tekniseen ja ympäristötoimen kanssa vastaajat toivoivat yhteistyötä ja toimintaa liittyen esimerkiksi julkiseen taiteeseen, tiloihin, infrastruktuuriin (esim. liikenneväylien ja joukkoliikenteen kehittämiseen) sekä kestäväan kehitykseen ja ympäristön suojelemiseen liittyen. Lisää yhteistyötä kaivattiin tulevaisuudessa myös elinkeino- ja kaupunkimarkkinoinnin kanssa esimerkiksi matkailijoiden houkuttelemiseksi kulttuurikohteisiin, kulttuuritoiminnan mainostamisessa ja näkyvyyden lisäämisessä. Ylipäänsä toivottiin kumppanuuksien kehittämistä kulttuurialan ja espoolaisen elinkeinoelämän välillä.

Saukkonen ja Sivonen (2016) totesivat tutkimuksessaan paikallisesta kulttuuripolitiikasta, kuinka saman paikkakunnan kulttuuritoimijat eivät välttämättä ole paljoakaan olleet toistensa kanssa tekemisissä, vaikka olemassaolosta onkin oltu tietoisia. EspooCult-hankkeen mittaan olemme tehneet vastaavia havaintoja Espoossa. Kaupungin järjestämät taiteen ja kulttuurin toimijoiden väliset tapaamiset eri teemojen alla ovat hyvä toimintamalli yhteistyön edistämiseen, jonka jatkaminen ja kehittäminen on tärkeää. Tapaamisiin voisi koota yhteen edustajia myös muilta kuin kulttuurisektoreilta, esimerkiksi yrity maailmasta.

”Millaista yhteistyötä erityisesti kaipaisitte Espoon kaupungin kanssa tulevaisuudessa?”

- tilat kulttuurille ja yhteistoiminnalle, tilojen käyttöoikeudet, ilmaiset ja/tai edulliset tilat
- taloudellinen tuki kulttuuritoimijoille
- julkinen taide, esiintymismahdollisuudet, tilaustyöt, taiteilijoiden osaaminen käyttöön
- infran kehittäminen, kunnostaminen ja ympäristön suojeleminen, kestävä kehitys edistävä kaavoitus, liikenneväylien kehittäminen ja joukkoliikenteen parantaminen
- matkailijoiden houkuttelu kulttuurikohteisiin, mainostaminen, näkyvyys, alueelliset imagot ja tunnettuus, kulttuuriyksikön kanssa tehtävä yhteistyö viestinnässä ja mainostamisessa
- yhteistyökumppanuudet kulttuurialan ja espoolaisen elinkeinoelämän välillä
- kaupungin tukirakenteet ja hankkeet yhteistyön edistämiseksi, tapaamiset, koulutukset, kulttuurialan vahva yhteistyö – sivistystoimi, kulttuurin tulosityksikkö, kulttuuritoimijat
- keskustelut asukkaiden ja kulttuuritoimijoiden kanssa, tiedon jakaminen, asukkaiden asiantuntemuksen todellinen hyödyntäminen.

Lähde: EspooCult -kysely kulttuuritoimijoille.

5.2 VÄLINEITÄ KULTTUURIPOLITIIKAN TOIMEENPANOON

Toimeenpanovaihe on kulttuuripolitiikassa keskeinen (Kettunen 2016; Häyrynen 2015; myös Jeannotte 2019). Se ratkaisee, toteutuvatko kulttuuripolitiikalle linjatut perusteet käytännössä vai jäävätkö ne vain lausutuiksi aikomuksiksi (esim. Skot-Hansen 2005, 31). Clive Gray (2017) puhuu ”toimeenpanon kuilusta” – retoriikka ja tavoitteet eivät välttämättä vastaa sitä, mitä politiikassa todella tehdään. Esimerkiksi lainsäädännöllisen velvoitteen, allkoitujen resurssien tai selkeän vastuutahon puuttuessa politiikka jää helposti kauniiksi aikomuksiksi.

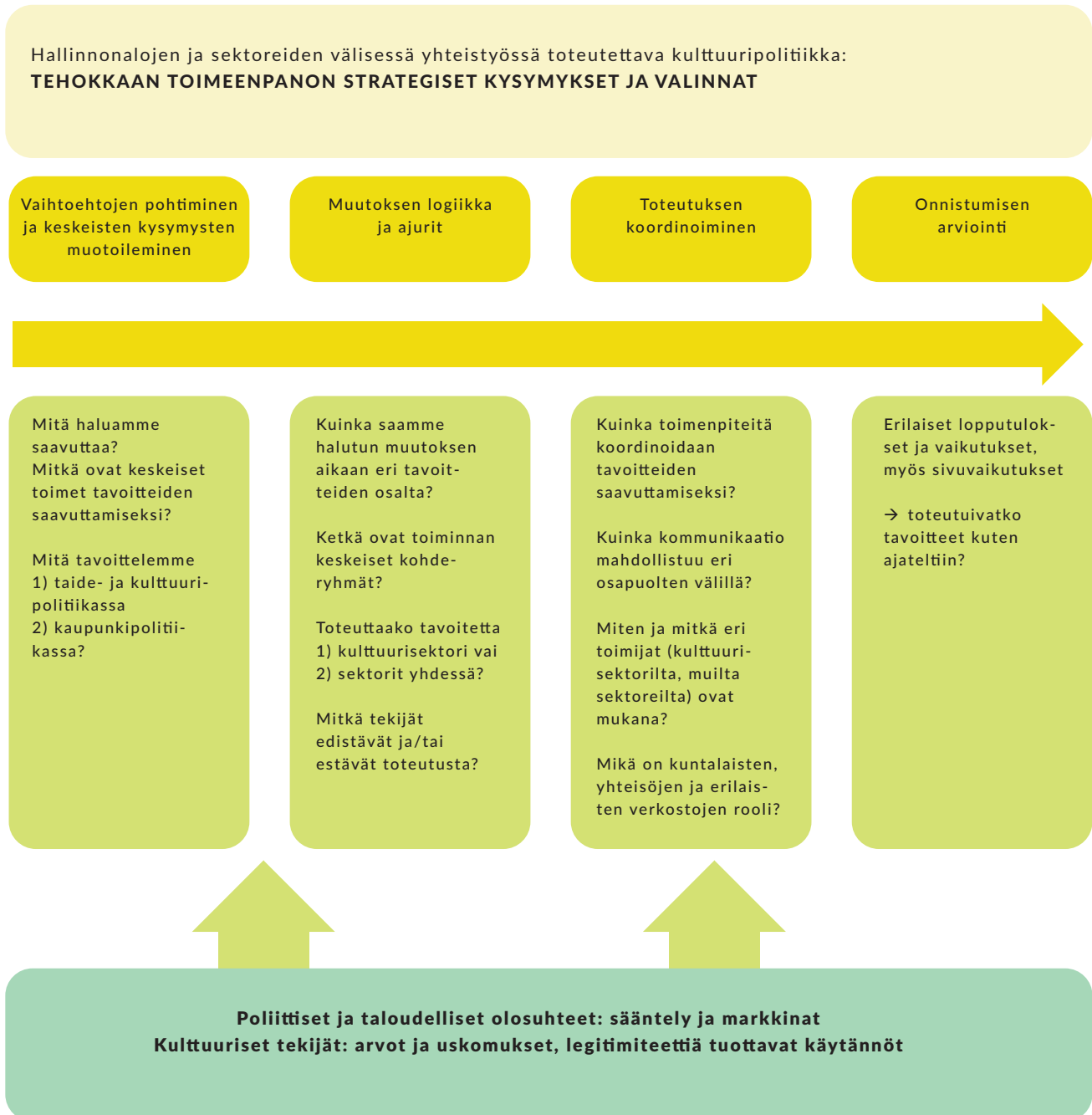
Kuntien varsin vapaasta päätäntävällasta huolimatta kulttuuripolitiikan toimeenpano suomalaisissa kunnissa noudattelee usein urautuneita ratoja. Suurimmissa suomalaisissa kaupungeissa on lakisääteisen kirjastotoiminnan lisäksi yhtenäinen taide- ja kulttuurilaitosten joukko, joka sisältää kaupunginteatterin ja -orkesterin sekä kulttuurihistoriallisen museon ja taidemuseon. Myös valtaosa kulttuurin rahoituksesta kohdistuu toistuvasti samoille, perinteisiä kulttuuri- ja taidetoiminnan aloja edustaville vakiintuneille toimijoille (vrt. Saukkonen 2014, 45). Samalla uusien toimijoiden ja toimintojen pääsy kaupungin tukemaksi voi olla yllättävän vaikeaa ja mahdollisuudet uusien aloitteiden ja toiminnan tukemiseen voivat olla niukkoja.

Tällä hetkellä kulttuuripalvelujen nykytila Espoossa ei täysin vastaa strategia- ja ohjelmadokumenttien puhetta. Esimerkiksi kulttuurin kustannus- ja avustustietojen mukainen kuva kaupungin kulttuuritoiminnasta on vielä varsin kaukana KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteista. Dokumentissa esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksien mahdollisuuksia kaupungin kehittämisessä tuodaan lopulta esiin varsin vähän, vaikka suuri osa kaupungin satsauksista kohdistuu näiden laitosten toimintaan. Niiden toiminta myös kytkeytyy monin tavoin KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteisiin. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus rahoituksesta on puolestaan pieni, mutta sen vastuulle asetetaan ohjelmatekstissä monia odotuksia. Nykyisellään kulttuuripalvelut ja niiden käyttö jakautuvat epätasaisesti kaupungin eri alueiden ja käyttäjäryhmien kesken. Myös kulttuuritoiminnan yhteydet elinkeinotoimintaan ja vetovoimapalveluihin ovat melko vähäisiä eivätkä vastaa strategia- ja ohjelmadokumenteissa asetettuja tavoitteita. (Ks. Jakonen ym. 2018; vrt. Gray 2017.)

Miten strategioiden toimeenpanoa voidaan edistää? Toimeenpanon lähtökohtana ovat selkeästi määritellyt tavoitteet, jotka vastaavat kulttuuripolitiikan keskeisiin kysymyksiin. Aiemman tutkimuksen mukaan verkostojen, yhteistyön ja kumppanuuksien luominen on helpompaa, kun osapuolet jakavat yhteisen ymmärryksen toiminnan perusteluista. Vastaavasti erilaiset näkemykset toiminnan arvoista ja tavoitteista aiheuttavat kitkaa ja vaikeuttavat yhteistyön onnistumista. (Skot-Hansen 2005, 35–36.) (Kuvio 29.)

KUVIO 29.**Strategioiden toimeenpanon mekanismit**

Kuvion pohjana Sandfort & Moulton 2015, 281.

Tavoitteet painottuvat eri tavoin kulttuuripolitiikkaan ja kaupunkipolitiikkaan (ks. luku 3). Siten tehokkaan toimeenpanon lähtökohtana tulisi erottaa 1) ongelmat ja tarpeet, jotka voidaan ratkaista etenkin kulttuuripolitiikan ja -sektorin keinoin (rajatummin kulttuuripolitiikka) sekä 2) laajemmat ongelmat ja tarpeet, joiden vastaamiseen tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä kunnan eri sektoreiden välillä (kaupunkipolitiikka).

Laajempaa eri sektoreiden välistä yhteistyötä vaativiin teemoihin kuuluvat Espoo-tarinan (Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017–2021, 2) mukaan taloudellinen toimintaympäristö, kestävä kehitys, digitalisaatio, kaupungistuminen, ikääntyminen, menetettyjen teknologiateollisuuden työpaikkojen korvautuminen uusilla ja maahanmuuttajien kotoutuminen. Tällaisten teemojen äärellä koordinaatio nousee tutkimusten mukaan keskeiseen asemaan (ks. Hertting & Vedung 2012, 30).

1. Ongelmat ja tarpeet, jotka voidaan ratkaista erityisesti kulttuuripolitiikan ja -sektorin keinoilla

Taide- ja kulttuuritarjonnan, -palveluiden ja -toimintojen määrä, laatu ja monipuolisuus; kohtaanto asukkaiden kulttuurisiin tarpeisiin; vastaavuus erilaisten väestöryhmien kulttuurisiin arvoihin ja odotuksiin.

2. Laajemmat ongelmat ja tarpeet, joihin vastaamiseen tarvitaan yhteistyötä poikkihallinnollisesti ja kunnan eri sektoreiden kesken

Kulttuurisektorin ja -toimijoiden panokset ja vaikutukset kuntastrategian poikkihallinnollisten tavoitteiden toteutumiseen; yhteistyö ja sektorirajojen ylitykset. Kunnan politiikka- ja hallintosektoreiden kulttuurielämään ja -toimintoihin eri tavoin vaikuttavat toimet (esim. kaavoitus, infrastruktuuri). Monimutkaiset ja useita sektoreita koskettavat ongelmat, tarpeet ja ilmiöt (muuttoliike, sosiaalinen eriytyminen, segregatio ja köyhyys, ilmastonmuutos, kestävä kehitys) ja niihin vastaaminen verkostojen näkökulmasta. (Vrt. Häyrynen 2015, 126.)

Tavoitteita ja niiden toimeenpanoa täsmentävät muutoksen ajurit: miten ja kenen toiminnalla haluttu muutos saadaan aikaan. Tässä vaiheessa olennaista on keskeisten kohderyhmien ja toimenpiteiden tarkentaminen. Keskeinen keino pitää yllä yhteyttä rajatummin taidepoliittisten ja laajemmin kaupunkipoliittisten tavoitteiden välillä on poliittinen ohjaus. Kulttuurin asemaa tulee vahvistaa myös osana poliittista organisaatiota. Kulttuuri-ohjelman toimenpiteitä tulee edistää kunnallisessa päätöksenteossa ja kulttuurihallinnossa.

Toimenpiteiden koordinaatio liittyy tavoitteiden toteuttamiseen kulttuurisektorilla ja yhteistyössä kaupunkikonsernin muiden toimijoiden kanssa. Anita Kangas (2015, 57–58) totesi kuntien kulttuuritoiminnan kehittämistä koskeneen KUULTO-tutkimuksen johtopäätöksissä kunnissa tarvittavan nykyistä vahvempaa kulttuuritoiminnan koordinaatiota. Kulttuuritoiminnan järjestäminen peruspalveluna edellyttää sitoutunutta henkilöstöresurssia, joka voi koostua useista poikkihallinnollisesti vastuuta jakavista ihmisistä. Asiantuntijuuden tulisi olla nykyistä laajempaa: tarvitaan moniammatillista osaamista sekä kumppanuuksia luovia työmuotoja. Lisäksi Kangas näkee keskeisenä kulttuuripolitiikan keinona kulttuuritoimen yhteistyön muiden sektoreiden kanssa. Siinä kulttuuritoimi voisi olla koordinoiva toimija, joka on vastuussa ”toiminnan tunnistamisesta kuntien kehityksessä eri toimintasektoreilla.” (Mts. 58.)

Lopulta tehokas toimeenpano lähtee ja palaa toiminnan kohderyhmiin. Kaupunki on kansalaisia varten. Taide- ja kulttuuripolitiikan tulee vastata kansalaisten tarpeisiin sekä tukea taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden työskentelyedellytyksiä. Vuoropuhelun kehittämisessä kaupunkiorganisaation ja kansalaisten välillä keskeistä on *kaupunkilaisten* mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kaupunkiorganisaation toimintaan pistemäisen konsultaation sijaan laajemman, aktiivisen osallistumisen kautta.

Kulttuurin asema kuntaorganisaatiossa vaikuttaa siihen, miten kulttuuriin liittyviä päämääriä saadaan toteutettua. Espoossa keskeiset taide- ja kulttuuripolitiikasta vastaavat tahot kaupunkikonsernissa ovat kaupungin kulttuurilautakunta ja kulttuurin tulosityksikkö. Näiden toimijoiden keskinäinen suhde sekä Espoon poliittisen johdon ja virkamiesjohdon näkemys kulttuurin roolista kaupungissa sekä kaikkien näiden toimijoiden osallistuminen kehittämistoimiin on edellytys kulttuuripolitiikan tehokkaalle toimeenpanolle.

Poikkihallinnollisuudesta puhutaan usein hallinto keskiössä. Tämä on selvä lähtökohta, sillä virkamiehillä on paljon valtaa Suomessa. Poliittikkaa ei saa kuitenkaan unohtaa, sillä poliittiset päättäjät voivat olla myös kuntatasolla keskeisessä roolissa kaupungin kulttuurisen profilin luomisessa. Poliittinen ohjaus on eräs keino pitää yllä yhteyttä kulttuurin omien tavoitteiden ja laajempien kunnallisten tai yhteiskunnallisten tavoitteiden välillä. Tämä toteutuu esimerkiksi kunnallisissa kulttuurilautakunnissa tai muissa vastaavissa elimissä. Lautakunnissa muodostuvan asiantuntijuuden luonne vaikuttaa kulttuuriasioiden edistämiseen kunnassa (Häyrynen 2006, 77).

Toisaalta kulttuuripolitiikkaa toteuttava toimijakenttä ei välttämättä pysty vaikuttamaan kulttuurin kannalta olennaisiin poliittisiin päätöksiin (ks. luku 5.1). Olennaista on yhteistyö ja konsultaatio, joka läpäisee koko

kunnan toiminnan kansalaisyhteiskunnasta hallinnon kautta poliittiseen päätöksentekoon.

Mikäli kulttuurin tulosityksikkö on taho, joka kaupungin kokonaiskehitykseen liittyvää kulttuuripolitiikkaa ja -toimintoja linjaa ja toteuttaa, sille tulee tarjota riittävät toimintamahdollisuudet. Kulttuurin periaatteellisen arvostuksen tulee näkyä myös konkreettisesti toimeenpanossa ja resursseissa. On tarpeen pohtia täsmällisemmin, mitkä osat kulttuurisektoria halutaan vahvimmin liittää kaupunkikehityksen välineiksi ja millaisia toimia se kaupungin taholta vaatisi. Rahoituksen osalta tulisi pohtia, miten kulttuurin edistämistehtävät ja kulttuuria keinona käyttävät toimet voitaisiin rahoittaa.

5.3 TOIMEENPANON SEURANTA, VAIKUTUKSET JA VAIKUTTAVUUS

Tavoitteiden ja toimenpiteiden tuloksena syntyy erilaisia *vaikutuksia*. Yksittäisiä vaikutuksia laajempi käsite on kulttuuripolitiikan *vaikuttavuus*. Vaikuttavuudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Usein vaikuttavuudella tarkoitetaan sellaisten pitkäkestoisten vaikutusten toteutumista, joita toiminnalla tavoitellaan. Kulttuuripolitiikan vaikuttavuus on siten tarkoituksellisen toiminnan tulosta: kykyä asettaa tavoitteita ja saada aikaan tavoiteltuja vaikutuksia. (Kettunen 2016; Jakonen 2016.)

Kulttuuritoimintojen ja erilaisten lopputulosten välisiä syy-seuraus-suhteita on kuitenkin hyvin vaikeata kuvata yksiselitteisesti (esim. Jeannotte 2019, 9). Tämä vaikeus korostuu, kun kyse on perinteisesti rajatun kulttuuripolitiikan ja sen ulkopuolisten tavoitteiden välisistä suhteista. Vaikuttavuus on yleisesti vaikea teema kulttuuripolitiikassa: kulttuuripolitiikan toimeenpanoa ja tuotoksia voidaan toki tarkastella erilaisten tunnuslukujen ja mittareiden avulla, mutta ne tarjoavat tyypillisesti niukasti tietoa toiminnan varsinaisista vaikutuksista tai vaikuttavuudesta (Saukkonen 2014, 32). Usein kulttuuritoiminnan kohdalla juuri erilaiset välilliset vaikutukset ja sivuvaikutukset ovat merkityksellisempiä kuin välittömästi mitattavat asiat, kuten osallistujien tai esitysten määrät. Keskittyminen kulttuuritoiminnan välittömiin, helposti mitattaviin vaikutuksiin voi pahimmillaan hämärtää kuvaa kulttuurin todellisesta merkityksestä.

Kulttuurisektorin rakenteet, toimeenpano ja tuotokset ovat edellytys vaikutusten ja vaikuttavuuden syntymiselle (Saukkonen 2014). Edellytyksiä vaikutusten ja vaikuttavuuden tarkastelulle ja toteutamiselle ovat tieto ja seuranta. Tuotosten ja suoritusten tarkastelu vain kapeasta, sektori- ja organisaatiokohtaisesta näkökulmasta (esim. tulosityksiköt) voi hankaloittaa laajan vaikuttavuuden perustana olevan yhteistyön muodostumista ja

mittaamista. Kun tavoitteiden toteutuminen vaatii laajapohjaista toimintaa, myös seuranta on mietittävä laajapohjaisesti.

Vaikuttavuuden hahmottamista helpottaa kahden vaikuttavuuden lajin erottaminen: kulttuurisektorin vaikuttavuuden ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden (Karttunen 2011, 33). Kuten KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa linjataan, kulttuuritoiminta hakee tänä päivänä vaikuttavuutta yhtäällä kulttuurin alueella ja toisaalla koko kuntapolitiikan alueella. Samalla on olennaista, että vaikuttavuudesta ei voi puhua pelkästään yhden organisaation vaikuttavuutena, koska vaikuttavuus luodaan kumppanuuksien ja poikkihallinnollisuuden kautta. (Ks. esim. Rajahonka 2013.) Tähän viittaavat vaikutusverkot tai -verkostot (”impact networks”).

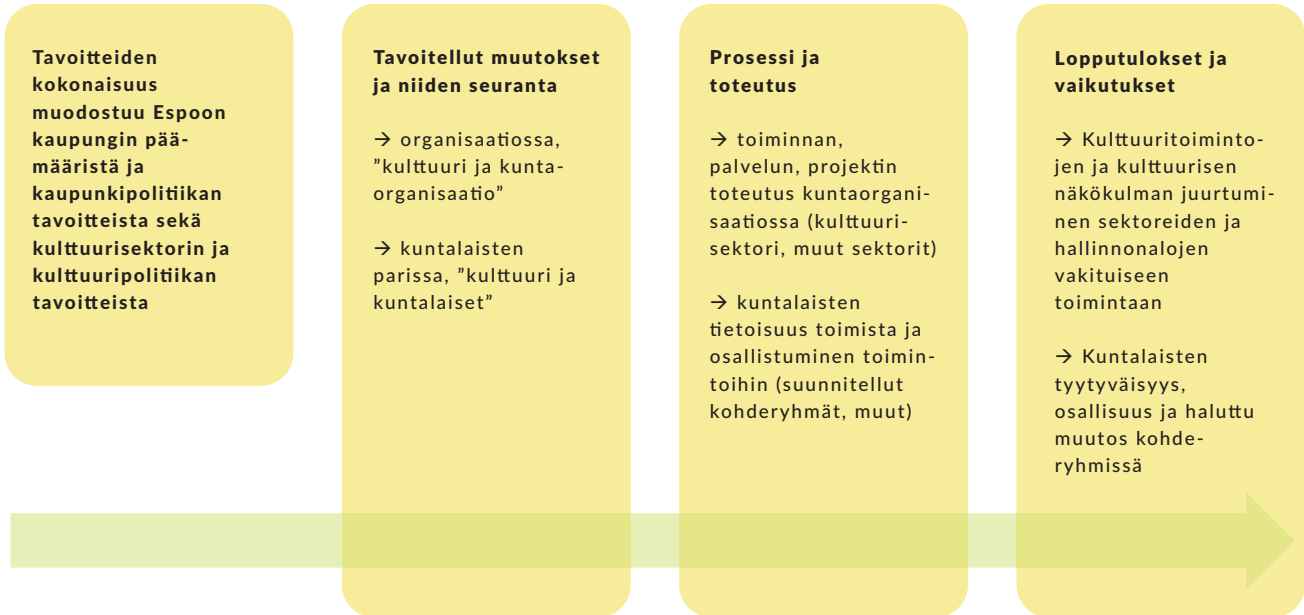
Näistä näkökulmista kaupungin kulttuuripolitiikan tulisi lähteä liikkeelle nykyistä vahvemmin erilaisiin tavoitealueisiin ja kulttuuripolitiikan lohkoihin sidotuista vastuista ja toimeenpanosta, ei niinkään odotetuista tuloksista ja vaikuttavuudesta. Vasta panostusten ja toimeenpanon myötä voi syntyä erilaisia tuloksia ja laajempia vaikutuksia.

Kuvio 30 kuvaa KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman toimeenpanon seurannan mahdollisia tasoja. Lähtökohtana ovat toisaalta kaupungin laajat, poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämisohjelmat ja toisaalta kulttuuritoimen omat tavoitteet. Toimeenpanon seurannan tasolla tavoitellaan muutosta kahdella tasolla: kuntaorganisaatiossa sekä kuntalaisten parissa. Prosessiin kuuluvat siten toisaalta poikkihallinnolliset toimenpiteet ja toisaalta kuntalaisten osallistuminen toimeenpanoon. Lopputuloksia eli vaikutuksia ja tavoiteltua vaikuttavuutta kuvaavat toiminnan poikkihallinnollinen juurtuminen sekä tavoiteltu muutos kuntalaisten näkökulmasta.

KUVIO 30.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman seurantakehys. Organisaation ja kuntalaisten näkökulma

Kuvion pohjana Sandfort & Moulton 2015, 280–281.

Toiminnan seuranta vaikeuttaa se, että asetettujen tavoitteiden näkökulmasta tietoa on saatavana vain rajallisesti. Tietopohja on oleellinen myös siinä mielessä, että ilman oikeaa informaatiota saatetaan tehdä (sitä suoraan tarkoittamatta) erilaisten paikallisten kulttuurikysymysten kehityksen kannalta jopa negatiivisia päätöksiä (ks. Jeannotte 2019, 10). Tulisi esimerkiksi kyetä seuraamaan kulttuuritoimijoiden rahoituksen kehitystä suomalaisessa monikanavaisessa mallissa, jossa taloudellisia voimavaroja toimintaan voidaan saada valtiolta ja kunnilta sekä monilta yksityisiltä tahoilta, kuten säätiöiltä.

Kulttuuripolitiikan suunnittelussa ja seurannassa tarvitaan sekä tavoitteiden saavuttamista mittaavia että asioiden nykytilaa tarkastelevia indikaattoreita (Karttunen 2011). Tiedon kokoaminen on olennaista monesta syystä. Se kuvaa nykytilaa, konkretisoi strategiaa sekä ohjaa ja motivoi henkilöstöä. Tieto auttaa myös huomion kohdentamisessa ja viestinnässä. Tiedon kokoamisen lähtökohtana ovat selkeästi määritellyt tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet.

Seuranta kuvaa pitkäaikaista tiedonkeruuta. Usein juuri kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden osoittaminen vaatii toiminnan pitkäaikaista seuranta. Tuloksia ei välttämättä synny yhden toimintavuoden aikana, ei edes

valtuustokauden aikana. Vaikuttavuuden suhteen tulisi ymmärtää tulosten ja vaikutusten lisäksi myös prosessi: miten vaikutukset syntyvät poikkihallinnollisesti? Päätelmiä tulisi tehdä toiminnan ja tulosten keskinäisistä yhteyksistä ja vaikutusketjuista sekä -verkostoista. Kulttuurisia vaikutuksia voi olla myös muulla toiminnalla tai muilla sektoreilla kuin varsinaisella kulttuuripolitiikalla. Vastaavasti kulttuurisektorilla voi olla lukuisia muita kuin puhtaasti kulttuurisia vaikutuksia. Lisäksi tulee tarkastella, miksi tietyt interventiot ja toimenpiteet onnistuvat ja toiset eivät sekä millaisia sivuvaikutuksia niillä on (Vedung 1997).

Näkökulma: Julkinen taide Espoossa

Espoon vuonna 2015 hyväksytty kulttuuristrategia, KulttuuriEspoo 2030, määrittelee kulttuurin ja taiteen näkökulman läpäiseväksi, kun linjataan kaupungin tulevaisuutta. Vision mukaan kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä (mts. 2). Kulttuurille osoitetaan strategiassa entistä näkyvämpi rooli myös maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa, alueiden kehittämisessä ja rakentamisessa. Taide ja kulttuuri liitetään kaupunkikuvan kokonaisuuteen, kaupunkiympäristön asukaslähtöiseen kehittämiseen sekä paikallisten ja alueellisten identiteettien luomiseen. Niin ikään puhutaan paikkojen ja tilojen turvallisuudesta ja saavutettavuudesta. Yhtenä konkreettisenä toimenpiteenä kulttuuristrategiassa esitetään poikkihallinnollisen työryhmän perustamista pohtimaan asuin ympäristöjen viihtyvyyttä ja taiteen näkymistä katukuvassa. Toimenpiteisiin kuuluu myös prosenttiperiaatteen ottaminen käyttöön kaupungissa kaikessa rakentamisessa.³² (Mts. 16.)

Kulttuuristrategian linjaukset johtivat siihen, että kaupunginhallitus hyväksyi Espoon ensimmäiset julkisen taiteen periaatteet toukokuussa 2019.³³ Periaateohjelman on toteuttanut arkkitehti-taiteilija Maija Koverin perustama *Public Art Agency Finland* kaupungin edustajista koostuvan poikkihallinnollisen työryhmän kanssa. Julkisen taiteen periaatteilla tarkoitetaan asiakirjaa, joka määrittelee kaupunkitasolla julkiselle taiteelle asetettavat tavoitteet ja keinot niihin pääsemiseksi. Asiakirjassa painottuvat usein poikkihallinnolliset prosessit, joita tarvitaan taiteen suunnittelemiseksi ja

32 Cuporen vuonna 2012 tekemän kyselyn mukaan Espoon kaupunki ei ollut tehnyt erityistä päätöstä prosenttiperiaatteen käytöstä, mutta periaatetta oli noudatettu isoissa rakennushankkeissa (Karttunen & Herranen 2013, 45).

33 <http://espooprod.fi.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2019463013-20>

toteuttamiseksi. Laajan periaateohjelman ohella tehdään aluekohtaisia taideohjelmia tai hankekohtaisia taidekonsepteja. Suomessa julkisen taiteen periaatteet (joskus taidestrategian tai -ohjelman nimellä) on hyväksytty 2010-luvun lopulla Espoon lisäksi Tampereella, Mikkelissä ja Jämsässä. Helsingissä julkisen taiteen linjauksia sisältyy kaupunkistrategiaan. (Pulkinen 2019, 30–32.) Kaupunkitasoisten periaatteiden laadinnalla on kansainvälinen tausta. Espoo kuuluu noin 140 kaupunkia kattavaan Eurocities-verkostoon, joka selvitti äskettäin jäsenistönsä suhdetta julkiseen taiteeseen. Vuonna 2017 tehtyyn kyselyyn vastasi 25 kaupunkia, Suomesta Espoo ja Turku. Viidellätoista oli julkista taidetta koskeva strategia tai toimintasuunnitelma, ja yhdeksän kaupunkia oli parhaillaan laatimassa sellaista, näiden joukossa molemmat suomalaiset vastaajat. (Eurocities 2018.)

Espoon julkisen taiteen periaateohjelmassa esitellään erilaisia julkisen taiteen toteutusmalleja, perusteluita julkisen taiteen käytölle ja esimerkkejä siitä saatavista hyödyistä. Julkisen taiteen mahdollisuuksia Espoossa konkretisoidaan Matinkylän ja Keran esimerkkialueiden kautta. Periaateohjelman mukaan Espoossa on tarkoitus toteuttaa sekä pysyviä julkisia taideteoksia että väliaikaisia teoksia ja tapahtumia. Asiakirjassa ehdotetaan, että kaupunginjohtaja nimeäisi julkisen taiteen työryhmän vastaamaan alueellisten ohjelmien valmistelusta ja liikkeelle panosta. Ohjelmassa näkyy Suomessa viime vuosina tapahtunut siirtymä kohti taiteen tavoitteellista käyttöä osana kaupunkisuunnittelua ja kehittämistä (ks. Pulkinen 2019, 38):

Taiteelle luodaan rooleja ja tehtäviä sen mukaan, mitä kyseinen paikka kaipaa osana alueen toiminnallista ja kaupunkikuvallista kokonaisuutta. Taiteen roolina voi tilanteen mukaan olla esimerkiksi parantaa turvatomon tilan tunnelmaa – –. Toisessa kohtaa taiteen tehtävänä voi olla maamerkin muodostaminen tilaan, johon halutaan syntyvän kaupunkikuvallinen solmukohta ja pysähtymisen paikka. (Espoon julkisen taiteen periaatteet, 4.)

Espoon Public Art Agencyltä tilaama Keran alueen taideohjelma oli nähtävillä osana Keran kaavaehdotusta tammi–helmikuussa 2020. Alue on saanut nimensä keramiikkatehtaasta, ja tällä hetkellä alueen suurin työnantaja on Nokia. Monet vanhoista teollisuus- ja toimistorakennuksista ovat tyhjillään tai vajaakäyttöisiä. Kaupungin tavoitteena on kehittää Kerasta kansainvälinen kiertotalouden esimerkkialue.³⁴ Kulttuurin tulosityksikössä alue nähdään myös luovan toiminnan keskittymänä (EspooCult-haastattelu). Keraan suunnitellaan asuntoja vähintään 14 000 asukkaalle, ja tavoitteena on synnyttää sinne 10 000 uutta työpaikkaa. Taideohjelmassa

34 <https://www.espoo.fi/kerä>.

julkisen tilan taiteelle on asetettu tavoitteeksi tuoda alueen asukkaat yhteen ja rakentaa alueen yhteisöllisyyttä ja arvostuksen kokemusta (mts. 17). Taideohjelman laadintaan on osallistunut kaupungin ja Espoon modernin taiteen museo EMMA:n asiantuntijoista koostuva poikkihallinnollinen työryhmä.

EMMA toimii yleensäkin asiantuntijana Espoon kaupungin julkisen taiteen hankkeissa. Museota ylläpitää yksityinen säätiö, joka saa kaupungilta rahoitusta. Suuri osa EMMA-kokoelman teoksista on jatkuvasti kaikkien kaupunkilaisten saavutettavissa julkisissa ulko- ja sisätiloissa, kuten kouluissa, uimahalleissa ja palvelutaloissa. EMMA vastaa Espoon kaupungin omistamista taideteoksista ja niiden osana julkisiin tiloihin sijoitetusta taiteesta. Lisäksi EMMA toteuttaa julkisen taiteen hankkeita. Vuonna 2019 valmistui esimerkiksi kaksi teosta Tapiolan keskustaan: Elina Aution seinämaalaus *Crossings* Merituulentorille ja Seela Petran teoskokonaisuus *Sinä päivänä* uuteen pyöräparkkiin. Akseli Leinosen Alberganportin alikulkutunneliin sijoittuva katutaide-teos *Love Love* julkistettiin Leppävaarassa. Vuoden 2020 alussa valmistui Ilona Niemen teos *Personae mythologicae* työmaa-aitaan Näyttelykeskus WeeGeen edustalle.

EMMA:n tähän saakka mittavin julkisen taiteen hanke on ollut vuonna 2016 Jorvin sairaalan viereen valmistunut kuntoutussairaala. Sinne tilattiin kuusi teosta ja poliklinikan odotustilaan videoteos, minkä lisäksi potilashuoneisiin ja odotustiloihin sijoitettiin liki 300 teosta EMMA:n ja Saastamoisen säätiön kokoelmista. Tilatut teokset on osittain integroitu osaksi sairaalan arkkitehtuuria. Taide pyrkii edistämään potilaiden toipumista ja kaikkien sairaalan toimijoiden ja vierailijoiden hyvinvointia. Sairaalan taiteeseen ohjaa taidepolku, jota voi hyödyntää myös osana asiakkaiden hoitoa. Lisäksi on saatavana julkaisu *Toipuminen ja taide Espoon sairaalassa*.³⁵ Taideohjelman toteuttamisesta ja tilausteosten valinnasta vastasi taidetoimikunta, johon kuului pääsuunnittelijan ohella Espoon kaupungin edustajia useilta hallinnonaloilta. Taiteilijavalintoihin liittyvä asiantuntijatyö saatiin EMMAsta. Hankkeella oli myös taidekoordinaattori.

Espoon Otaniemessä sijaitseva Aalto-yliopisto noudattaa prosenttiperiaatetta kaikessa rakentamisessa ja peruskorjauksissa. Teoksia sijoitetaan sekä sisä- että ulkotiloihin. Yliopisto käyttää taidetta tavoitteellisesti osana Otaniemen alueen kehittämistä. Taidehankinnalle on laadittu strategia ja visio, jotka pohjautuvat yliopiston strategiaan. Kolmelle Aallon kampuksen rakennukselle on määritelty omat taidekonseptinsa, joita taidekoordinaattori on hionut yhdessä yliopiston henkilöstön ja opiskelijoiden

35 Toipuminen ja taide Espoon sairaalassa: <https://docplayer.fi/59969350-Toipuminen-ja-taide-toipuminen-ja-taide-espoon-sairaalassa-espoon-sairaalassa.html>

kanssa. Aalto-yliopiston päärakennuksen Dipolin kokoelman teemana on *Radical Nature*, taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun uudisrakennuksen (2018) *Global Equality* ja kaupunkorakennuksen uudisrakennuksen (2019) *Human Approach*.

Otaniemen ohella Espoon kaupunginosista Suur-Leppävaaran alueella sijaitseva Karakallio on profiloitunut viime vuosina julkisen taiteen kautta. Karakalliossa kyse on paikkaan sidotusta, yhteisöllisestä taidetoiminnasta ja seinämaalaushankkeista. Taidehankkeissa kohtaavat asukasyhdistyksen aktiivit, kolmannen ja osin neljännenkin sektorin toimijat ja kaupungin kulttuuriyksikkö. Toimijoita yhdistää tavoite edistää taiteen saavutettavuutta ja vahvistaa taiteen kautta Karakallion henkeä. Muraaleja ja niihin liittyviä tapahtumia on toteutettu alueella jo useilla hankenimillä. Kaupunki on myöntänyt toiminnalle avustuksia ja Karatalo on tarjonnut tiloja tapahtumille. Vuonna 2018 aloitti Karakallio Creative, jossa Karakallio-Seura toimii linkkinä asukkaiden ja hanketta toteuttavan Elävä Espoo ry:n sekä Espoon kaupungin välillä. Hanke on monivuotinen ja elävöittää aluetta taiteen ja tapahtumien avulla. Karakallio Creativen aikana alueelle on toteutettu jo useita pysyviä teoksia tai teoskokonaisuuksia. Hanketta toteuttava Elävä Espoo ry kuuluu julkisen taiteen kehittämishankkeita koordinoivaan UPEART-taidekollektiiviin, joka järjestää vuosittain valtakunnallisen kaupunkitaidefestivaalin. Espooseen on festivaalin tuottamana syntynyt teoksia paitsi Karakallioon myös Matinkylään. Karakallio Creativen käynnisti argentiinalaisen Pastelin maalaama kasviaiheinen muraali (2018).

Länsimetro on lisännyt myös taiteen saavutettavuutta. Kaikille ensimmäisen vaiheen kahdeksalle asemalle määriteltiin taiteelle paikka ja hankittiin taiteilijoilta luonnokset teoksesta, mutta tähän mennessä teoksia on Espoossa toteutettu vain Keilaniemeen, Niittykumpuun ja Tapiolaan. Niitykummun ja Keilaniemen teokset voitiin toteuttaa Länsimetron budjetista. Kun Tapiolaan suunniteltu teos oli vaarassa jäädä toteuttamatta, EMMA keräsi sille rahoituksen Espoon kaupungilta, Saastamoisen säätiöltä sekä Svenska Kulturfondenilta. Kim Simonssonin teos *Emma jättää jäljen* toimii sekä Tapiolan että EMMA:n tunnuksena ja suuntaviittana. Taidetta hankitaan myös Länsimetron kakkosvaiheessa. Taidekoordinaattorina jatkaa taiteilija Jaakko Niemelä. Taidetyöryhmään kuuluvat arkkitehtien ohella edustajat EMMAsta, kulttuurin tulosityksiköstä ja Länsimetrosta. Taiteen tehtävänä on lisätä paitsi asemien viihtyisyyttä myös niiden tunnistettavuutta ja metrossa suunnistamisen helppoutta.

Espoossa vaikuttaa tällä hetkellä olevan runsaasti toimintaa julkisen taiteen saralla, mutta kaupungin kartalla on yhä valkoisia läikkiä. Wikipediaan kootussa luettelossa Espoon julkisista taideteoksista ja muistomerkeistä oli vuoden 2020 alussa yhteensä 98 teosta, joista on tarjolla

paikkatiedot.³⁶ Luetteloon on sisällytetty avoimiin julkisiin ulkotiloihin pysyvästi sijoitettuja patsaita, veistoksia, muistomerkkejä ja muistolaattoja. Valtaosa teoksista voidaan laskea kuvanveistoksi, mutta joukossa on myös muutamia muraaleja, kuten edellä mainitut Karakallion ja Matinkylän teokset. Kaikki luettelon teokset eivät ole Espoon kaupungin hankkimia. Pysyvien teosten lisäksi kaupunkiympäristöä on viime vuosina elävöitetty väliaikaisella taiteella ja esimerkiksi valotapahtumilla, mutta niiden alueellisesta levinneisyydestä ei ole saatavilla koottua tietoa.

5.4 YHTEENVETO

Luvussa tarkastelimme yhteistyön toteutumista Espoon kaupungin organisaation sisällä toimialojen välillä sekä yhteistyötä kulttuuripalvelujen tuottamisessa kaupungin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Lisäksi pohdimme vaikutusten ja vaikuttavuuden näkökulmia. Näkökulma avasi julkisen taiteen tilaa Espoossa.

Luvussa 5.1. tarkastelimme poikkihallinnollista yhteistyötä kaupungin sisällä ja kaupungin yhteistyötä espoolaisten kulttuuritoimijoiden kanssa.

- Espoon poikkihallinnollisilla kehitysohjelmilla on omat tavoitteensa (hyötytavoitteet) ja suunnitelmansa (ohjelmasuunnitelmat), jotka koskevat välillisesti myös kulttuuriasioita. Ohjelmat ovat kuitenkin jokseenkin erillisiä toimialojen konkreettisesta arkityöstä.
- Espoossa on hyviä esimerkkejä poikkihallinnollisesta yhteistyöstä liittyen kulttuuritoiminnan edistämässä ja kulttuurin huomioimisessa osana laajempaa kaupunkikehittämistä. Poikkihallinnollisen yhteistyön vakiintuneelle ja vaikuttavalle toteutumiselle on silti vielä monia olemassa oleviin rakenteisiin, käytäntöihin ja asenteisiin liittyviä esteitä.
 - Sektorikohtainen budjetointi sekä tuloksellisuuden ja tuotoksien mittaaminen yhdistettynä olemassa oleviin siilorajoihin nousivat esiin yhteistyötä hidastavana rakenteellisena tekijänä.
 - Tulokortit kuvaavat keskeiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta käytännössä ne rajaavat toimenpiteet ja tuotokset vain tietyn toimialan ja yksikön sisäiseksi.

³⁶ https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Espoon_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeist%C3%A4. Ks. myös Veistoksia ja muistomerkkejä Espoossa: <https://espoonperinneseura.net/perinnetietoa/veistoksia-ja-muistomerkkeja-espoossa-2/>.

- Yhteistyö on vielä monin paikoin henkilöitynyttä. Hallintokunnilla/sektoreilla on omanlaisensa toimintakulttuurit ja aikataulut, mikä hankaloittaa säännöllistä yhteistyötä.
- Poikkihallinnollinen toiminta ja yhteistyö kansalaisyhteiskunnan kanssa vaatii selkeitä suuntaviivoja ja hyvää johtamista.
- Poikkihallinnollisen toiminnan suunnittelussa voidaan apuvälineenä käyttää edellä esitettyjä kulttuuripolitiikan perusteluja ja ulottuvuuksia, jotka laajenevat perinteisestä taide- ja kulttuuripolitiikasta kaupunkipolitiikkaan.
- Espoon kaupungin yhteistyömuodot kolmannen sektorin kanssa ovat moninaisia. Kyselyyn vastanneiden kulttuuritoimijoiden yleisimmät yhteistoiminnan muodot Espoon kaupungin kanssa olivat vuonna 2018 kaupungilta saatu rahallinen tuki, kaupungin tarjoama muu kuin rahallinen tuki (esimerkiksi tilat tai koulutukset) ja epämuodolliset yhteydet, esimerkiksi suunnittelu ja koordinointi.
- Yhteisöt tekevät pääsääntöisesti mielellään yhteistyötä kulttuurin tulosityksikön ja Espoon kaupungin muidenkin toimialojen kanssa. Yhteistyön kaupungin kanssa ei haluta menevän sanelun tai liiallisen tavoiteohjauksen suuntaan vaan perustuvan kulttuurin kentän autonomiaa ja omaa asiantuntemusta kunnioittavaan yhteistoimintaan.
- Yhteistyön nähdään nykyisellään perustuvan luottamukseen ja tulevaisuuden mahdollisuudet koetaan hyviksi. Kaupungin virkamiesten ja henkilökunnan tulisi kuitenkin kuulla yhteisökenttää nykyistä paremmin. Byrokratiaa voitaisiin vähentää.
- Kulttuuri ja kulttuuriset vaikutukset tulisi huomioida nykyistä paremmin kaupungin päätöksenteossa. Yhteistyötä kulttuurialan ja kaupungin välillä voisi vahvistaa esimerkiksi matkailun ja markkinoinnin, kulttuurialan ja taiteilijoiden potentiaalın hyödyntämisen, kulttuuritilojen sekä infranstruktuurin kehittämisen ja elinkeinoelämäsuhteiden osalta.

Luvussa 5.2. käsitteimme tehokkaan toimeenpanon edellytyksiä.

- Toimeenpanon lähtökohtana ovat selkeät ja yhteisesti ymmärretyt tavoitteet. Keskeistä on erottaa suppeammin kulttuurisektorin ja laajemmin eri sektoreiden yhteistyön kautta edistettävät tavoitteet. Tavoitteiden välisten yhteyksien luomisessa poliittisella ohjauksella on tärkeä rooli.
- Olennaista on yhteistyö ja konsultaatio, joka läpäisee koko kunnan toiminnan kansalaisyhteiskunnasta hallinnon kautta poliittiseen päätöksentekoon. Tavoitteisiin pääsemiseksi erilaiset, monimuotoiset verkostot ovat kulttuurisektorille elintärkeitä. Yhteydet on saatava juurtumaan pysyviksi rakenteiksi, ettei yhteistyö jää yksittäisten henkilöiden varaan.
- Kulttuurin saamisessa läpileikkaavaksi ja strategiseksi osaksi kaupunkiorganisaatiota kulttuurisektorin ja kaupungin kulttuurin tulosityksikön rooli on olennainen.

Luvussa 5.3. käsitteimme kulttuuripolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden näkökulmia.

- Vaikuttavuudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Usein vaikuttavuudella tarkoitetaan sellaisten pitkäkestoisten vaikutusten toteutumista, joita toiminnalla tavoitellaan.
- Kulttuuripolitiikan vaikuttavuus on tarkoituksellisen toiminnan tulosta: kykyä asettaa tavoitteita ja saada aikaan tavoiteltuja vaikutuksia.
- Kulttuurisektorin rakenteet, toimeenpano ja tuotokset ovat edellytys vaikutusten ja vaikuttavuuden syntymiselle.
- Edellytyksiä vaikutusten ja vaikuttavuuden tarkastelulle ja toteamiselle ovat tieto ja seuranta.
- Tuotosten ja suoritusten tarkastelu vain kapeasta, sektori- ja organisaatiokohtaisesta näkökulmasta (esim. tulosityksiköt) voi hankaloittaa laajan vaikuttavuuden perustana olevan yhteistyön muodostumista ja mitaamista.
- KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tulisi lähteä liikkeelle nykyistä vahvemmin erilaisiin tavoitealueisiin ja kulttuuripolitiikan lohkoihin sidotuista vastuista ja toimeenpanosta, ei niinkään odotetuista tuloksista ja vaikuttavuudesta.

Näkökulmaosiossa paneuduttiin julkiseen taiteeseen Espoossa

- Espoon kaupungin ensimmäiset julkisen taiteen periaatteet hyväksyttiin kaupunginhallituksessa toukokuussa 2019.
- Julkisen taiteen mahdollisuuksia pyritään hyödyntämään esimerkiksi Keran alueella. Alueen taideohjelmassa julkisen tilan taiteelle on asetettu tavoitteeksi tuoda alueen asukkaat yhteen ja rakentaa alueen yhteisöllisyyttä sekä arvostuksen kokemusta.
- Muita julkista taidetta hyödyntäneitä hankkeita Espoossa ovat muun muassa Jorvin sairaalan viereen valmistunut kuntoutussairaala sekä Länsimetron rakentaminen.
- Espoon Otaniemessä sijaitseva Aalto-yliopisto noudattaa prosenttiperiaatetta kaikessa rakentamisessa ja peruskorjauksissa. Karakallion alueen julkisen taiteen hankkeissa yhteistyötä tekevät asukasyhdistyksen aktiivit, kolmannen ja osin neljännen sektorin toimijat ja kaupungin kulttuuriyksikkö.
- Pysyvien teosten lisäksi kaupunkiympäristöä on viime vuosina elävöitetty väliaikaisella taiteella ja esimerkiksi valotapahtumilla.

OSA III: ESPOOLAINEN KULTTUURIN KÄYTTÄJÄ – ARKI JA VAPAA-AIKA

6. Kulttuurinen osallisuus

Tässä luvussa avaamme sitä, mitä kulttuuriset oikeudet, kulttuurin saavutettavuus ja osallisuus tarkoittavat. Millaisista eri näkökulmista kaupungin toimintaa osallistumisen ja osallisuuden edistämiseksi on mahdollista tarkastella? Tarkastelemme myös kulttuuritoiminnan suhdetta luottamukseen ja demokratiaan. Luvun näkökulmaosiossa kerromme, kuinka luottamus toisiin ihmisiin ja kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista vaihtelevat eri väestöryhmillä Espoossa. Lopuksi tuomme esiin, millaisia toimintamalleja Espoon kulttuuripalveluissa on rakennettu erilaisten kohderyhmien huomioimiseen ja miten espoolaiset taide- ja kulttuurilaitokset huomioivat kulttuurista moninaisuutta toiminnassaan.

Mahdollisuus osallistua ja kokemus osallisuudesta kehittävät luottamusta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Nämä ovat kaupungin kestävä kehityksen edellytyksiä. Yhteiskunnan moninaisuuden lisääntyessä kaupunkien tulee kyetä edistämään kaikkien väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua.

Keskeisiä käsitteitä

Kulttuuriset oikeudet ovat osa ihmisoikeuksia, ja niihin kuuluvat muun muassa oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeus kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla, oikeus osallistua taide- ja kulttuurielämään ja sitä koskevaan päätöksentekoon sekä oikeus taiteen tekemiseen. Kulttuuristen oikeuksien toteutumista edistetään saavutettavuudella ja ihmisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien varmistamisella. (Ks. esim. Koivunen & Marsio 2006; Lahtinen ym. 2017; Rautiainen 2019.)

Kulttuuriset oikeudet on turvattu YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa (731/1999). Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen on kirjattu esimerkiksi kuntalakiin (410/2015), nuorisolakiin (1285/2016), lakiin yleisistä kirjastoista (1492/2016), lakiin kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sekä lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (60/1991) on kirjattu lapsen oikeus kulttuuriin, taiteeseen sekä virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus on yhteiskunnan moninaisuuden ja ihmisten erilaisten ominaisuuksien ja tarpeiden huomioimista. Saavutettava palvelu on toimiva kaikkien käyttäjien tarpeet huomioiden. Saavutettavuus

liittyy paitsi tilojen esteettömyyteen, myös muun muassa viestintään, sijaintiin, hinnoitteluun, ymmärtämisen ja osallistumisen tukemiseen, strategia-työhön ja asenteisiin. Saavutettavuus on eri asia kuin saatavuus. Saatavuus merkitsee, että palvelu on saatavissa, mutta ei kerro sen toimivuudesta ja käytettävyydestä asiakkaan kannalta.

Yhteiskunnan moninaisuus koostuu erilaisista ryhmistä ja yhteisöistä, joita ihmiset erilaisten ominaisuuksiensa, identiteettiensä ja kiinnostuksen kohteidensa vuoksi muodostavat. Samaistuminen ryhmään voi liittyä esimerkiksi ikään, sukupuoleen, uskontoon, kieleen, seksuaalisuuteen, sosioekonomiseen asemaan, fyysisiin ominaisuuksiin, vammaisuuteen, ulkonäköön tai kulttuurieroihin. Siten esimerkiksi taloudellinen eriarvoisuus on osa yhteiskunnan moninaisuutta. Moninaisuuden huomioiminen on ihmisten erilaisten ominaisuuksien kunnioittamista.

Osallisuudella kuvataan kuulumista, osallistumista yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan ja kokemusta siitä, että on merkityksellinen yhteisön jäsen (esim. Kiilakoski ym. 2012, 252; Anttiroiko 2003). Rajanveto osallistumisen ja osallisuuden käsitteiden välillä on hankalaa ja usein niitä käytetäänkin lähes synonyymeinä (Virolainen 2015, 12; Kangas ym. 2014, 50). Osallisuus on osallistumista itselle tärkeään ja merkitykselliseen toimintaan. Siten osallistuminen taiteisiin ja kulttuuriin on yksi tapa kokea osallisuutta. Se edellyttää kulttuuristen oikeuksien toteutumista, hyvää saavutettavuutta ja moninaisuuden huomioimista.

6.1 KULTTUURINEN OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN

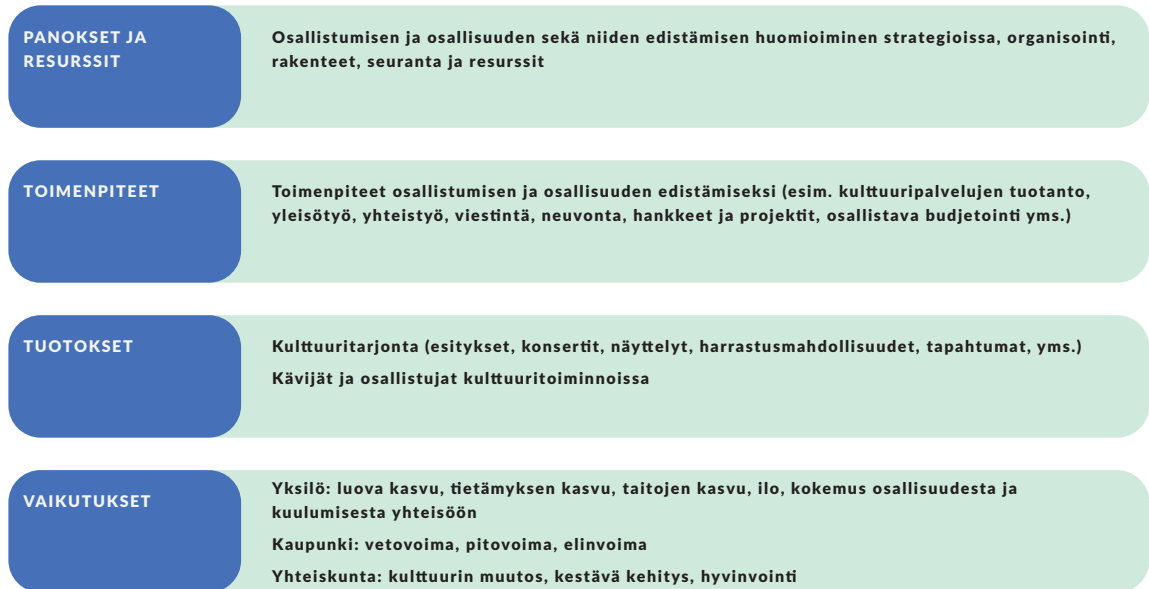
Eri väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutuminen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen kuuluvat kulttuuripolitiikan keskeisiin tavoitteisiin. Kiinnostus edistää kulttuurista osallistumista kytkeytyy osaksi laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, jossa osallisuutta painotetaan voimakkaasti eri yhteyksissä (Virolainen 2015, 6). Sen lisäksi, että kulttuuriosallistuminen on jokaisen oikeus ja arvo itsessään, osallistuminen kulttuuriin nähdään usein välineenä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin, yhteiskunnallisen osallisuuden, sosiaalisen koheesion, kestävän kaupunki-kehityksen, paikallisen identiteetin ja alueen vetovoimaisuuden edistämiseen (esim. Ruusuvirta ym. 2019). Kulttuuriosallistumiseen kohdistuu näin ollen monesti suuria odotuksia: osallisuus ja hyvinvointi lisääntyvät, syrjäytyminen vähenee ja keskinäinen luottamus, suvaitsevuus ja yhteenkuuluvuuden tunne kasvavat (esim. Barratt 2016; Fancourt ym. 2019).

Kulttuurinen osallisuus ja osallistumisen mahdollisuudet arjen ympäristössä ovat osa alueen ”pitovoimaa” (Aro 2019). Kyse on siitä, kuinka alueen omat asukkaat ja toimijat näkevät lähiympäristönsä, sen palvelut ja ilmapiirin. Vetovoima taas antaa viitteitä, miten kiinnostava, dynaaminen

ja houkutteleva alue on ulkopuolisten näkökulmasta. Jos alue on veto-voimainen, ulkopuoliset ovat halukkaita esimerkiksi muuttamaan sinne tai sijoittamaan sinne varojaan tai liiketoimintaansa. Aro (mt.) luonnehtii pitovoimaa neljän ulottuvuuden avulla: 1) tyytyväisyys palveluihin ja omaan asuin- ja elinympäristöön, 2) ilmapiiri, maine, viihtyvyys, mukavuus ja onnellisuus, 3) yhteisöllisyys, luottamus, arvostus ja identiteetti ja 4) elämänlaatu, hyvinvointi ja turvallisuus. Kulttuurilla eri merkityksissään on kytköksensä kaikkiin näihin seikkoihin, ja Aro luonnehtiikin kulttuuria ”liimaksi”. Ylipäätään hän katsoo taiteen ja kulttuurin vaikuttavan monin eri tavoin alueen elinvoimaan, vetovoimaan ja pitovoimaan samoin kuin mainekuvaan ja ilmapiiriin. Kulttuurin vaikutukset ovat kuitenkin usein luonteeltaan epäsuoria ja välillisiä, eikä niiden osoittaminen ole ongelmattoma. (Mt.)

Kulttuuriosallistumisen lupaamaa hyvää ei saada ilman osallistumisen mahdollisuuksia. Osallistuminen voi olla kollektiivista tai yksilöllistä, suoraa tai välillistä (Virolainen 2015; Matthies 2013, 12). Kulttuuriosallistumisella voidaan tarkoittaa paitsi osallistumista erilaisiin kulttuuritoimintoihin ja -palveluihin, myös mukana oloa kulttuuritoimintoja koskevassa keskustelussa ja päätöksenteossa (Kangas ym. 2014, 49).

Osallistumista ja osallisuutta sekä kaupungin toimintaa niiden edistämiseksi on mahdollista lähestyä useista eri näkökulmista (Kuvio 31). Tavanomaisesti kulttuuripolitiikan tutkimuksessa osallistumista on tarkasteltu osallistuja- ja kävijämäärien ja muiden kävijöistä saatavien tietojen kautta. Erilaisissa tilaisuuksissa käymistä on perinteisesti pidetty osoituksena osallisuudesta yhteiskuntaan (Liikkanen 2005, 67–68). Samalla tietyytyyppinen kulttuurinen aktiivisuus on liitetty aktiivisen kansalaisuuden ihanteeseen; näkökulma on usein normatiivinen, arvottava. Kun kulttuuriosallistumista pidetään yhteiskunnassa ihanteena, ongelmaksi nousevat ne, jotka eivät osallistu. Kulttuuripolitiikassa näihin henkilöihin viitataan usein ei-kävijän tai ei-osallistujan käsitteillä (ks. esim. Heikkilä 2016), ja heidän tilanteensa tulkitaan edellyttävän kulttuuripoliittista interventiota. On kuitenkin tärkeä muistaa, että osallistumista ja osallisuutta ja niitä edistävää toimintaa tapahtuu myös perinteisten osallistumisen määrittelyjen ulkopuolella. Lisäksi osallistumisen kohteet, tavat ja alustat muuttuvat ajassa eivätkä seuranta-välineet aina pysy muutosten tahdissa. Onkin syytä pohtia sitä, millaista osallisuutta esimerkiksi kulttuuritoimen kautta edistetään, ja kuka ja miten määrittellee toivottavan osallistumisen ja miten määrittely tehdään (ks. esim. Nivala & Ryynänen 2015). Kulttuuripoliittisissa arviointikehikoissa mahdollisesti piilevään normatiivisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, kun yhteiskunta moninaistuu.

KUVIO 31.*Näkökulmia kulttuuriosallistumisen ja osallisuuden tarkasteluun***Miksi on tärkeää tarkastella osallistumista ja osallisuutta?**

Kaupunkien on perusteltua ja kannattavaa kehittää inklusiivisia rakenteita ja palveluita useista eri syistä. British Councilin julkaisussa *Mainstreaming EO&D in the Design of Cultural Services* (2013) erotetaan kolme toisiinsa kietoutuvaa ulottuvuutta, joiden kautta organisaatio voi pohtia sitoutumistaan tasa-arvoisten mahdollisuuksien ja moninaisuuden edistämiseen. Ensimmäinen ulottuvuusista on eettinen: tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen liittyy yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksiin ja ihmisten arvokkuuteen – näin yksinkertaisesti tulee tehdä. Toinen ulottuvuus on juridinen, eli on olemassa lainsäädäntöä, joka suojelee ihmisten oikeuksia ja yhdenvertaista kohtelua. Kolmas näkökulma liittyy elinkeinoelämään ja liiketoimintaan ja viittaa konkreettisiin hyötyihin, joita onnistuneesta moninaisuuden hallinnasta saadaan. (Mts. 7.) Richard Florida (2011) on kiteyttänyt, että moninaisuus edistää taloudellista kehitystä mutta tasakoosteisuus hidastaa sitä. Monet tutkimukset ovat viime aikoina osoittaneet esimerkiksi, että työvoiman moninaisuus vaikuttaa yritysten tuottavuuteen ja innovatiivisuuteen (ks. esim. Mohammadi ym. 2017).

Sitä mukaa kun yhteiskunnan moninaisuus lisääntyy, tarve ja kyky hallinnoida sitä kasvaa. Usein epätasa-arvoa luovat tekijät kasautuvat, sosiaalinen osallistuminen vähenee ja epävarmuus ja tyytymättömyys kasvavat. Kun sosioekonomiset resurssit jakaantuvat epätasaisesti ja eriarvoisuus alueiden kesken kasvaa suureksi, puhutaan alueellista segregatiosta eli ei-toivotusta eriytymisestä (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 2015). Eritoten

maahanmuuttajakeskittymien syntyä pelätään, vaikka etninen segregatio ei tutkimustietojen mukaan ole yksiselitteisen kielteistä (ks. esim. Dhalmann 2011). Joka tapauksessa on tärkeää huolehtia perusoikeuksien yhdenvertaisesta toteutumisesta ja välttää toisistaan täysin irrallisten todellisuuksien syntymistä. Etenkin julkisten palveluiden vastuu asiassa on tärkeää. Esimerkiksi yleisiä kirjastoja voi pitää mallina kaikille tasavertaisesta julkisesta kulttuuripalvelusta. (Ks. esim. Barrett 2016; Anheier ym. 2016.)

Espoon kaupungin kotouttamisohjelma vuosille 2018–2021 pohjaa Espoo-tarinaa, jonka mukaan Espoon arvoja ja toimintaperiaatteita ovat muun muassa asukas- ja asiakaslähtöisyys, oikeudenmukaisuus, avoimuus, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus ja inhimillisyys. Tarina korostaa aktiivisia ja osallistuvia espoolaisia. (Haapalehto 2018, 3.) Kulttuuri mainitaan ohjelmassa, mutta kuten Suomessa yleisestikin, kotoutumista käsitellään vahvasti työmarkkinoiden kautta: huolta aiheuttavat muuta väestöä alhaisempi työllisyysaste ja korkeat työttömyysluvut. Kotoutuminen on kuitenkin paljon muutakin. Esimerkiksi paikallisten arvojen, normien ja sääntöjen ymmärtäminen sekä eri väestöryhmien väliset sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat tärkeitä yleisen ilmapiirin ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. (Pitkänen ym. 2019, 7–8.) Täysivaltaisesta kotoutumisesta voidaan puhua vasta, kun henkilö kokee itsensä yhdenvertaiseksi ja tuntee yhteenkuuluvuutta muiden kaupunkilaisten kanssa. Tällöin myös oma asuinalue näyttäytyy todennäköisemmin myönteisessä valossa. (Ks. esim. Saukkonen 2016.)

Kestävä ja suvaitseva kaupunki edellyttää eri väestöryhmien osallisuutta, vuorovaikutusta ja keskinäistä luottamusta. Oikeus määrittellä oma identiteettinsä, oikeus yhteisöön kuulumiseen ja oikeus vaikuttamismahdollisuuksiin ovat osallisuuden kokemisen edellytyksiä. Henkilön määrittely ulkoapäin vain yhden ominaisuuden, kuten iän, etnisen taustan tai vamman kautta asettaa hänet yhteiskunnassa vain tietynlaiseen rooliin. Se saattaa kaventaa hänen mahdollisuuksiaan osallistumiseen ja luovuuteen. Kulttuuriset oikeudet edistävät osallisuuden kokemista. Kaupungin kaikkien palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti asukkaiden saavutettavissa ja päätöksenteon tarjota kaikille osallistumisen mahdollisuuksia. Osallisuus lähiyhteisöön vahvistaa yhteisöllisyyttä ja demokratiaa (esim. Lahtinen ym. 2017).

Näkökulma: Luottamus toisiin ihmisiin ja kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista vaihtelevat eri väestöryhmillä **Espoossa**

Kaupunkilaisten keskinäinen luottamus on tärkeää osallisuuden kannalta ja se vaikuttaa myös kaupunkilaisten hyvinvointiin ja tyytyväisyyteen. Luottamus sekä toisiin että myös itseän ja omiin kykyihin on ensisijaista rakennettaessa avointa, suvaitsevaa ja kaikki asukkaat huomioivaa kaupunkia.

Kunnioitus toisia ihmisiä ja heidän oikeuksiaan kohtaan koskee paitsi yksilöitä myös päätöksentekijöitä sekä taide- ja kulttuuritoimijoita. Kulttuuriosallistumisella ja sosiaalisilla suhteilla on tutkimuksissa todettu yhteys luottamuksen, elämäntyytyväisyyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemukseen (esim. Fancourt ym. 2019; Anheier ym. 2016).

Espoo-tarinassa mainitaan kaupungistumisen ja kasvun tuomia tulevaisuuden haasteita, kuten yksinäisyys, syrjäytyminen ja monenlaiset sosiaaliset ongelmat. Yhtenä kaupungin suurena haasteena mainitaan maahanmuuttajien kotoutuminen. Seuraava tarkastelu osoittaa, että esimerkiksi kokemus yksinäisyydestä, luottamus eri ihmisiin ja kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista vaihtelevat eri väestöryhmien kesken.

Espoolaisista valtaosa pitää säännöllisesti yhteyttä ystäviin ja tuttaviiin. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan useimmat espoolaiset tapaavat ystäviään vähintään kerran kuukaudessa mutta lähes viidennes vain muutaman kerran vuodessa (Suomen virallinen tilasto: Vapaa-ajan osallistuminen). Kansallisen terveysterveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten mukaan 82 prosenttia espoolaisista pitää yhteyttä kotitalouden ulkopuolisiin ystäviin ja sukulaisiin vähintään kerran viikossa. Espoolaisista naisista yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin pitää 87 prosenttia, miehillä osuus on selkeästi pienempi, 76 prosenttia. Reilu kolme neljännestä (77,5 %) espoolaisista kokee olevansa tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa. Naiset (83 %) ovat miehiä (72 %) useammin tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa. Yksinäisiksi tuntee itsensä seitsemän prosenttia Espoolaisista. Useimmin itsensä yksinäiseksi tuntevat matalan koulutuksen omaavat miehet (12 %) ja 20–54 vuotiaat miehet (10 %). Samat ryhmät kokevat vähiten tyytyväisyyttä ihmissuhteisiinsa. Alueiden välisessä vertailussa eniten yksinäisyyttä koetaan Pohjois-Espoossa (10 %), Matinkylässä (10 %) ja Vanha-Espoossa (9 %). (Parikka ym. 2019.)

Tutkimuksessa *Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnostumisesta Suomeen* todetaan, että englanninkielisillä on muihin kieliryhmiin (venäjä, viro, englanti, somali ja arabi) verrattuna selvästi eniten suomenkielisiä ystäviä. Tutkimuksessa tarkasteltiin Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla asuvia vieraskielisiä henkilöitä. Venäjän- ja vironkielisistä liki 90 prosentilla on vähintään muutama suomalainen ystävä tai tuttava, kun taas arabiankielisistä liki kolmanneksella ja somalinkielisistä lähes puolella ei ole lainkaan suomalaisia ystäviä. Samaan aikaan suurin osa kaikkien kieliryhmien edustajista pitää suomalaisia ystäviä tai tuttavuuksia erittäin tai joksseenkin tärkeinä. (Pitkänen ym. 2019, 43–44.)

Luottamus toisiin ihmisiin vaihtelee eri väestöryhmien kesken. Suomen- ja ruotsinkielisistä espoolaisista useimpiin oman asuinalueen ihmisiin luottaa 83 prosenttia, mutta vieraskielisistä vain vähän yli puolet

(Taulukko 5). Luottamus oman asuinalueen ihmisiin kasvaa merkittävästi iän myötä. Myös luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin vaihtelee kieliryhmien välillä. Suomen- ja ruotsinkielisiin espoolaisiin verrattuna vieraskielisistä merkittävästi suurempi osa ei osaa arvioida omia vaikutusmahdollisuuksiaan poliittisessa päätöksenteossa.

TAULUKKO 5.

Näkemykset luottamuksesta ja poliittisesta vaikuttamisesta, 10 vuotta täyttänyt väestö, Espoo (%) Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

	Espoolaiset, yhteensä			Espoolaiset, suomen- ja ruotsinkieliset			Espoolaiset, vieraskieliset		
	Samaa mieltä ^a	Eri mieltä ^b	EOS ^c	Samaa mieltä ^a	Eri mieltä ^b	EOS ^c	Samaa mieltä ^a	Eri mieltä ^b	EOS ^c
Yleisesti ottaen ihmisiin voi luottaa	82	15	3	85	14	2	65	25	10
Luotan useimpiin asuinalueeni ihmisiin	78	16	6	83	13	5	55	30	15
Kaltaisellani ihmisellä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä valtiovalta tekee	43	49	7	45	51	4	30	41	30
Mielestäni olen melko hyvin perillä Suomea koskevista ajankohtaisista poliittisistä kysymyksistä.	72	22	7	75	21	4	47	27	25

^a Täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä.

^b Täysin eri tai jokseenkin eri mieltä.

^c En osaa sanoa.

Valtaosa espoolaisista nuorista kokee itsensä arvokkaaksi ja suhtautuu myönteisesti omiin voimavaroihin, päätöksentekokykyyn ja elämänhallintaan (Taulukko 6). Suomalaistaustaiset nuoret luottavat kuitenkin vahvemmin omiin kykyihin, vaikuttamismahdollisuuksiin ja läheisiin ihmisiin kuin ulkomaalaistaustaiset. Tyttöjen kokemukset omista voimavaroista ja mahdollisuuksista ovat selkeästi kielteisempiä kuin poikien (Taulukko 6). Pojista 79 prosenttia kokee olevansa arvokas, kun tytöistä samoin tuntee vain 66 prosenttia. Vielä suurempi ero on väittämien ”koen elämäni olevan hyvin hallinnassani” ja ”koen pärjääväni elämässä” kohdalla.

TAULUKKO 6.

Espoolaisten nuorten (yläkoulu ja lukio) arviot oman elämän arvosta ja hallinnasta, taustan ja sukupuolen mukaan 2017 (%)

Lähde: Kouluterveyskysely 2017.

	Täysin samaa mieltä tai samaa mieltä, %				
	Kaikki yhteensä (n=5193-5227)	Tytöt (n=2708-2721)	Pojat (n=2446-2471)	Suomalais-taustainen ^a (n=4716-4744)	Ulkomaalais-taustainen ^a (n=432-440)
Tunnen, että elämälläni on päämäärä ja tarkoitus	72	66	79	72	67
Tunnen olevani arvokas	72	66	79	73	66
Pystyn tekemään elämäni liittyviä päätöksiä	83	78	89	84	75
Pystyn toimimaan sen mukaisesti, mitä itse pidän tärkeänä	84	81	88	85	75
Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani	71	62	81	71	65
Koen pärjääväni elämässäni	75	67	83	76	67
Jos joudun vaikeuksiin, keksin niihin yleensä ratkaisun	82	76	88	83	73
Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa	83	81	86	84	75

^a Kouluterveyskyselyn aineisto luokitellaan nuoren syntymämaan perusteella neljään luokkaan; suomalainen syntyperä, toinen vanhemmista ulkomaalaistaustainen, ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa, ulkomaalaistaustainen syntynyt ulkomailta. Tässä raportissa käytetään luokkia suomalaistaustainen ja ulkomaalaistaustainen. Luokka suomalaistaustainen sisältää suomalaista syntyperää olevat, luokka ulkomaalaistaustainen sisältää kolme edellä mainittua ulkomaalaistaustaiset-kategoriaa. Aineiston luokittelusta ks. esim. Halme ym. 2017.

Vähäisen vastausmäärän vuoksi taulukosta jätetty pois vastaukset, joissa sukupuolesta tai taustasta ei tietoa.

6.2 KULTTUURIPALVELUT, OSALLISUUS JA MONINAISUUS

Kulttuuritoiminta on väline edistää osallisuutta, ihmisten välistä luottamusta ja demokratiaa. Kulttuuritoiminta auttaa ihmisiä ilmaisemaan itseään luovasti ja asettumaan alttiiksi vaihtoehtoisille näkökulmille. Heille voi jopa tarjoutua mahdollisuuksia kohdata ihmisiä, joiden taustat, uskomukset ja arvot ovat erilaisia kuin heidän omansa. Tämän kaiken voidaan odottaa kasvattavan erilaisuuden sietokykyä sekä kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisiä kohtaan. Niin ikään sen arvioidaan lisäävän kykyä toimia aktiivisesti demokraattisessa elämässä. (Anheier ym. 2016, 29.)

Kulttuuriosallistumista ja osallisuutta edistäviä toimintamalleja Espoossa

Kaupungin strategia Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma korostavat vahvasti asukkaiden osallisuutta ja osallistumista. Tärkeimpinä huomioon otettavina ryhminä dokumenteissa mainitaan lapset ja nuoret, ikääntyneet sekä eri taustoista tulevat asukkaat. Väestön monimuotoisuuden kautta kulttuuripalvelut on ryhtynyt rakentamaan uusia, inklusiivisempia toimintamalleja erilaisille kohderyhmille.

Espoolaiset taide- ja kulttuuritoimijat kohdistavat yleistä toimintaansa melko tasaisesti eri ryhmille, eniten kuitenkin työikäisille ja vähiten erityisryhmille, kuten vammaisille henkilöille. Toiminnasta kohdistetaan erityisryhmille useammin vain yksittäinen tilaisuus tai tapahtuma. Lapset ja nuoret sekä iäkkäämpi väestö tulevat huomioiduiksi monien taide- ja kulttuuritoimijoiden työssä, työttömät, pienituloiset sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvat henkilöt sen sijaan harvemmin. (EspooCult-kyseily kulttuuritoimijoille.)

Espoon kaupungin kulttuuritoiminnassa on käytössä erilaisia toimintamalleja, joiden kautta erilaisia väestöryhmiä pyritään tavoittamaan ja heidän osallistumistaan tukemaan. Espoossa on esimerkiksi yhteistyössä Ikäinstituutin kanssa kehitetty Kulttuuriketju-toimintamalli, jonka tavoitteena on mahdollistaa ja toteuttaa kulttuuripalveluja erilaisissa hoitopaikoissa ja palvelutaloissa. Espoo on myös ensimmäisiä kaupunkia, jossa on otettu käyttöön Kaikukortti. Kaikukortin tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien henkilöiden mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä. (Ks. Jakonen ym. 2018.) Kulttuurikurkkaus on toimintamalli, jossa taiteen ja kulttuurin ammattilaiset vierailevat päiväkodeissa esiintymässä tai ohjaamassa lapsille suunniteltuja sisältöjä. Espoolle ominaista on julkisten palvelujen tuominen kauppakeskuksiin, ihmisten arkisten reittien varrelle. Esimerkiksi monet kirjastot sijaitsevat kauppakeskusten yhteydessä (ks. Näkökulma: Kirjasto

espoolaisten osallistumisen paikkana). Vuoden 2019 lopulla Helinä Rautavaaran museo alkoi toimimaan kauppakeskus Entressen tiloissa Espoon keskuksessa. Kaupungin järjestämät säännölliset tapaamiset kulttuuritoimijoille ja asukasyhdistyksille luovat mahdollisuuksia osallistumiselle ja vuorovaikutukselle sekä kulttuuritoimijoiden ja kaupungin välillä että toimijoiden keskuudessa. (Taulukko 7.)

TAULUKKO 7.

Esimerkkejä osallistumista edistävästä toimintamalleista Espoossa

Kohderyhmä	Toiminta
Varhaiskasvatusikäiset ja koululaiset	<p>Kulttuurikurkkauksessa taiteen ja kulttuurin ammattilaiset vierailevat päiväkodeissa esiintymässä tai ohjaamassa lapsille suunniteltuja sisältöjä.</p> <p>KULPS – kulttuuri- ja liikuntapolku tutustuttaa espoolaisia peruskoululaisia kaupungin kulttuuri- ja liikuntatarjontaan sekä kirjastopalveluihin opettajan johdolla koulupäivän aikana.</p> <p>Kaksi kirjastoautoa kiertää kouluilla, päiväkodeissa ja alueilla, joilla ei ole omaa lähikirjastoa.</p> <p>Taiteen perusopetusta järjestetään muun muassa varhaiskasvatuksen piirissä (päiväkodeissa).</p>
Lapsiperheet	<p>Kulttuurineuvola kiertää neuvoloissa antamassa kulttuurivinkkejä ja ideoita, miten linkittää kulttuuriharrastus osaksi lapsiperheen arkea.</p> <p>Pomppupallo-konsertit kohtuvauvoille.</p>
Taloudellisesti tiukassa asemassa olevat	<p>Kaikukortilla voi hankkia maksuttomia pääsylippuja Kaikukortti-verkostossa mukana oleviin kulttuurikohteisiin.</p> <p>Toiminnan maksuttomuus on olennainen osa kirjastopalveluja.</p> <p>Vapaa pääsy Helinä Rautavaaran museoon ja Pentalan saaristomuseon museoalueelle (laivalippu maksullinen). Muissa museossa on ilmaisia sisäänkäyntiaikoja.</p>
Sairaalat	<p>Sairaalamuusikko. Muutamalla Tapiola Sinfoniettan muusikolla on sairaalamuusikon koulutus. Sinfonietta myös vierailee espoolaisissa sairaaloissa.</p> <p>Taidetta sairaalassa. Espoon sairaalassa sijaitsee yhteistyössä EMMAn kanssa suunniteltu ja toteutettu taidekokonaisuus. Taide levittäytyy sairaalan eri tiloihin, myös kaikkiin potilashuoneisiin.</p>
Ikääntyneet	<p>Kulttuuriketju vie kulttuurielämyksiä suoraan asiakkaan luokse: vanhusten hoivaitoksiin ja palvelukeskuksiin.</p> <p>Ikääntyneiden kulttuuriesitteeseen on koottu tietoa kulttuuripalveluista, joiden sisällöissä tai saavutettavuudessa on erityisesti huomioitu varttuneempi väki.</p> <p>Ilmainen sisäänkäynti yli 70-vuotiaille esimerkiksi WeeGeen näyttelyihin.</p>
Uudet espoolaiset, vieraskieliset	<p>Uusien kansalaisten kulttuurietu. Uudet espoolaiset voivat tutustua ilmaiseksi kaupungin kulttuuritarjontaan.</p> <p>Muunkielisten kokoelmien osuutta kirjastoissa on kasvatettu. Sellon kirjastossa toimii venäjänkielinen kirjasto.</p>
Sosiaalista tukea ja seuraa tarvitsevat	<p>Kulttuurikaveri on vapaaehtoinen henkilö, jonka voi tilata seuraksi ja tueksi mukaan kulttuurivierailulle.</p>

Erityisryhmät	Osassa kirjastoissa jaetaan valtion erikoiskirjasto Celian aineistoja niille asiakkaille, joille painettu kirja ei heikenneen näön tai muun terveydellisen syyn vuoksi enää sovellu. Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota taide- ja kulttuurilaitosten toiminnassa.
Muuta	<p>Omatoimikirjastot mahdollistavat kirjastokäynnit normaalien aukioloaikoja laajempien aukioloaikojen puitteissa.</p> <p>Ison Omenan palvelutori on matalan kynnyksen tila, josta asukkaan on mahdollista saada keskeisiä palveluja yhdestä paikasta yli toimialarajojen.</p> <p>Kulttuuripalveluja (kirjastoja, Helinä Rautavaaran museo, Sellosali) sijaitsee kauppakeskuksissa ihmisten arkisten reittien varrella.</p> <p>Espoo-päivä on Espoon suurin vuosittainen kaupunkitapahtuma, jonka osatapahtumat levittäytyvät eri puolelle kaupunkia. Kaikki Espoo-päivän tapahtumat ovat maksuttomia.</p> <p>Kaupunki järjestää säännöllisiä tapaamisia kulttuuri toimijoiden ja asukas-yhdistysten kanssa.</p>

Espoolaiset taide- ja kulttuurilaitokset ja kulttuurinen moninaisuus

Kasvava maahanmuutto ja lisääntyvä moninaisuus pakottavat pohtimaan, kuinka yhteisistä arvoista sovitaan ja kuinka niitä vaalitaan, kuinka keskinäistä luottamusta rakennetaan, miten kaikkien osaaminen ja potentiaali saadaan käyttöön ja kuinka moninaisuutta voisi ymmärtää ja arvostaa paremmin. Erilaisten kokemusten ja todellisuuksien näkyväksi tekeminen sekä varmistaminen, että kaikilla on mahdollisuus ja vapaus tuottaa kulttuuria itse määrittämällään tavalla, vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edistää kulttuuridemokratiaa.³⁷ Asian toteutuminen edellyttää kunnianhimoa kulttuuripolitiikalta, taide- ja kulttuurialan toimijoilta sekä asettaa vaatimuksia yhteistyölle. Omistajuuden ja edustuksellisuuden takaamiseksi eri väestöryhmät on otettava mukaan niin toiminnan suunnitteluun, toteutukseen kuin arviointiin. (Ks. Barrett 2016; Wilson ym. 2017.)

Entistä parempi ymmärrys Espoossa ilmenevästä kulttuurisesta moninaisuudesta auttaa huomioimaan erilaiset ryhmät ja heidän tarpeensa sekä edistämään vuoropuhelua ja yhteenkuuluvuutta eri asukasryhmien välillä. Osana Cuporessa vuosina 2017–2020 toteutettua tutkimusta *Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä* selvitettiin muun muassa kulttuurisen

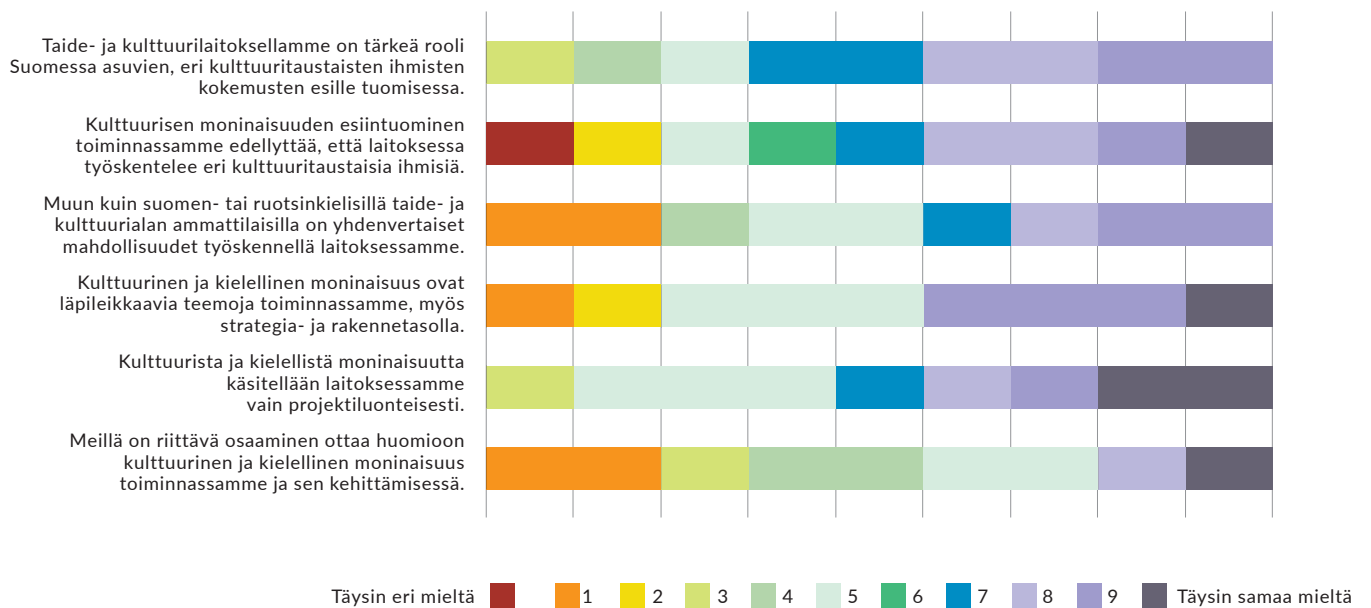
37 Kulttuuridemokratia tarkoittaa erilaisten kulttuurimuotojen samanarvoisuutta sekä demokraattista määrittelyä, mitä kulttuuri on. Kulttuuridemokratialla on perinteisesti pyritty edistämään vähemmistöjen oikeuksia ja vähemmistökulttuurien tasa-arvoa suhteessa ns. valtakulttuuriin. Sittenkin se on laajentunut tarkoittamaan yleisemmin kulttuuria koskevan päätöksenteon hajauttamista: päätösvalta omasta elinympäristöstä, elämäntavasta ja kulttuurista kuuluu jokaiselle. (Häyrynen 2006, 114–117.)

moninaisuuden huomioimista valtionosuusjärjestelmään (VOS)³⁸ kuuluvissa museoissa, teattereissa ja orkestereissa. Espoossa VOS-laitoksia on 11, ja niistä 9 vastasi kyselyyn.³⁹ Kyselyssä kulttuurisella moninaisuudella tarkoitettiin etupäässä maahanmuuttoon kytkeytyvää moninaisuutta.

Valtaosa espoolaisten VOS-laitosten johtajista pitää Suomessa asuvien, eri kulttuuritaustaisten ihmisten kokemusten esille tuontia tärkeänä taide- ja kulttuurilaitoksensa toiminnassa (Kuvio 32). Hieman harvempi näkee, että asia edellyttää, että laitoksessa työskentelee myös eri kulttuuritaustaisia henkilöitä. Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia taiteen ja kulttuurin ammattilaisia työskentelee espoolaisissa museoissa, teattereissa ja orkestereissa laitosten itsensä raportoimana yhteenlaskettuna vain vähän. Espoon kaupungin kotouttamisohjelmassa (2018–2021) tavoitteeksi on asetettu, että kaupungin palveluiden asiakaslähtöisyyden parantamiseksi henkilöstön tulee heijastaa kaupungin väestörakennetta ja vieraskielisiä työntekijöitä tulee työskennellä myös esimies- ja asiantuntija-tehtävissä (Haapalehto 2018, 15).

KUVIO 32.

Espoolaisten VOS-laitosten johtajien näkemyksiä kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta koskeviin väitteisiin 2018 Lähde: *Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä -tutkimus.*

38 Valtionosuusjärjestelmään kuuluvien museoiden, teattereiden ja orkestereiden ylläpitäjille myönnetään valtionosuutta (VOS) laitosten käyttökustannuksiin. Valtionosuusjärjestelmä on laskennallinen ja perustuu henkilötyövuosiin ja sen yksikköhintaan. Museo, teatteri tai orkesteri voidaan hyväksyä valtionosuuden piiriin hakeuksen perusteella. (Ks. <https://minedu.fi/valtionosuudet>)

39 Espoolaisista vos-laitoksista kaksi on kunnallisia ja loput yksityisiä toimijoita, joita kunta avustaa.

Espoolaiset taide- ja kulttuurilaitokset huomioivat Avaus-tutkimuksen mukaan kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden usein suhteessa yleisöihin ja yhteistyöverkostoihin, mutta vain hyvin harvoin organisaation kehittämässä tai henkilöstöhallinnossa. Helinä Rautavaaran museo poikkeaa asiassa niin muista espoolaisista laitoksista kuin koko Suomen kulttuurihistoriallisista museoista. Museossa toimii vieraskielisiä ammattilaisia oppaina, työpajaohjaajina, asiantuntijoina ja kouluttajina. Kulttuurinen moninaisuus on huomioitu myös suhteessa organisaation kehittämiseen. Moninaisuuskysymyksissä on tehty yhteistyötä eritaustaisten ihmisten kanssa niin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissa.

Yleisellä tasolla niin Espoossa kuin koko Suomessa orkesterit ja tanssiteatterit työllistävät museoita ja puheteattereita enemmän ulkomaalaissyntyisiä taide- ja kulttuurialan ammattilaisia. Johtajien vastausten perusteella orkesterit ja tanssiteatterit ovat myös valmiimpia järjestelemään työtehtäviä, jotta myös vieraskielisillä olisi mahdollisuus työskennellä laitoksessa. Asiaan vaikuttaa erityisesti eri taiteenalojen kielisidonnaisuus. Espoolaiset kirjastot ovat kuitenkin muihin taide- ja kulttuurilaitoksiin verrattuna asiassa edelläkävijöitä, niin oman kuntansa kuin koko valtakunnan mittapuulla. Kirjastot ovat Espoossa tunnistaneet tarpeen palvella erikielisiä väestöryhmiä ja nähneet yhteyden henkilökunnan ja kirjaston käyttäjien moninaisuuden välillä: kaupungin asukkaita tulee pystyä palvelemaan eri kielillä ja erikieliset työntekijät antavat viestin erilaisuuden hyväksyvistä tilasta. Kirjastot ovat tietoisesti rekrytoineet ulkomaalaistaustaisia luomalla harjoittelupaikkoja, mahdollisuuksia kielen oppimiseen työn ohessa sekä tarkastelemalla pätevyysvaatimuksia ja tarvittaessa joustamalla niistä. Pitkäjänteisen työn tuloksena Espoon kirjastot ovat avoimen monikulttuurisia paikkoja, joissa työskentelee prosentuaalisesti enemmän ulkomaalaistaustaisia henkilöitä kuin kaupungin henkilökunnassa keskimäärin. (Jäppinen 2018.)

Tilanteessa, jossa eri kieliä puhuvien espoolaisten osuus on jyrkässä kasvussa, pelkkä moninaisuuden tunnistaminen ei riitä. Jos kulttuurinen moninaisuus ei ole näkyvää laitosten henkilökunnassa tai sisäisissä käytännöissä ja rakenteissa, sen ajatellaan helposti olevan jotain laitoksen ulkopuolista. Tällöin käytäntöjen yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden toistuva tarkastelu voi jäädä tekemättä. Laitosten kansainvälistä toimintaa ei myöskään pidä sekoittaa Espoon väestön kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen. Siksi moninaisuus tulee huomioida myös strategiatasolla ja rekrytointikäytännöissä. Näissä on vielä Avaus-tutkimuksen mukaan parannettavaa. Suurimmalla osalla espoolaisista taide- ja kulttuurilaitoksista ei ole esimerkiksi yhdenvertaisuussuunnitelmaa, eli suunnitelmaa toimista yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelma vaaditaan yhdenvertaisuuslain

mukaan organisaatioilta, jotka työllistävät säännöllisesti enemmän kuin 30 henkilöä, mutta myös pienemmät toimijat voivat laatia suunnitelman.

Espoon kaupungilta tukea hakeneille taide- ja kulttuurialan toimijoille suunnatun kyselyn mukaan suurin osa vastanneista toimijoista pitää tulevaisuuden kehityssuuntana Espoon väestökehitystä, erityisesti lasten, vanhempien ikäryhmien sekä vieraskielisten määrän kasvua. Tärkeinä lähitulevaisuuden tavoitteina toimijoille näyttäytyvätkin yhteisöllisyyden ja asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuus sekä vuoropuhelun edistäminen erilaisten ryhmien välillä. Kaikkein tärkeimpinä koetut tavoitteet ovat kuitenkin taiteen ja kulttuurin esiintuominen ja esittäminen sekä laadukkaiden taide- ja/tai kulttuurisisältöjen tuottaminen. Laadun kohdalla on kuitenkin hyvä pysähtyä pohtimaan, miten ja kuka laadun määrittelee. Millainen mahdollisuus eritaustaisilla ammattilaisilla ja asukkailla on päästä mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin?

Espoon VOS-laitosten johtajista (Avaus-tutkimus) suurin osa on sitä mieltä, ettei laitoksella ole riittävää osaamista ottaa kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus huomioon toiminnassa ja sen kehittämisessä. Johtajat kokevat kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden vahvuutena ja tunnistavat siinä useita mahdollisuuksia, mutta he kaipaavat apua etenkin käänös- ja tulkkausasioissa, verkostoitumiseen maahanmuuttajaryhmien kanssa sekä rahallista tukea työharjoittelupaikkojen ja erikielisten oppaiden kouluttamiseen ja palkkaamiseen. Myös yleiselle tiedolle ja osaamiselle kulttuurista ja kielellisestä moninaisuudesta on tarvetta.

6.3 YHTEENVETO

Tässä luvussa tarkastelimme, mitä kulttuuriset oikeudet, kulttuurin saavutettavuus ja osallisuus tarkoittavat. Lisäksi avasimme eri näkökulmista kaupungin toimintaa osallistumisen ja osallisuuden edistämiseksi.

Luvussa 6.1. loimme yleisen katsauksen kulttuuriseen osallisuuteen ja osallistumiseen.

- Yhteiskunnan moninaisuuden lisääntyessä tarve ja kyky hallinnoida sitä kasvaa. Yhteiskunnan moninaisuus koostuu erilaisista ryhmistä ja yhteisöistä, joita ihmiset erilaisten ominaisuuksiensa, identiteettiensä ja kiinnostuksen kohteidensa vuoksi muodostavat. Samaistuminen ryhmään voi liittyä esimerkiksi ikään, sukupuoleen, uskontoon, kieleen, seksuaalisuuteen, sosioekonomiseen asemaan, fyysisiin ominaisuuksiin, vammaisuuteen, ulkonäköön tai kulttuurieroihin.

- Kaupunkien on perusteltua ja kannattavaa kehittää inklusiivisia rakenteita ja palveluita eettisistä, juridista ja taloudellisista syistä.
- Julkisilla palveluilla on vastuu huolehtia perusoikeuksien ja osallisuuden yhdenvertaisesta toteutumisesta. Osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi kokemusta siitä, että on merkityksellinen yhteisön jäsen.
- Kulttuurinen osallisuus ja osallistumisen mahdollisuudet arjen ympäristössä ovat osa alueen pitovoimaa.
- Seurattaessa kaupungin toimintaan osallistumista on tärkeää pohtia, millaista osallisuutta toiminnan kautta edistetään, kuka määrittelee toivottavan osallistumisen ja miten.

Luvun näkökulmaosiossa tarkastelimme, kuinka luottamus toisiin ihmisiin ja kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista vaihtelevat eri väestöryhmillä Espoossa.

- Espoossa on eroja eri väestöryhmien kokemassa luottamuksessa muihin ihmisiin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin.
- Espoolaisten nuorten tyytyväisyys omaan elämään laskee merkittävästi siirryttäessä alakoulusta yläkouluun. Tulokset ovat samanlaisia kuin Suomessa keskimäärin.
- Yläkoulu- ja lukioikäisissä nuorissa tyttöjen kokemukset omista voimavaroista ja mahdollisuuksista ovat selkeästi kielteisempiä kuin poikien. Suomalaistaustaiset nuoret luottavat vahvemmin omiin kykyihin, vaikuttamismahdollisuuksiin ja läheisiin ihmisiin kuin ulkomaalaistaustaiset.

Luvussa 6.2. tarkastelimme kulttuuripalveluja ja osallisuutta Espoossa

- Espoolaiset taide- ja kulttuuritoimijat kohdistavat yleistä toimintaansa melko tasaisesti eri ryhmille, eniten kuitenkin työikäisille. Lapset ja nuoret sekä iäkkäämpi väestö tulevat huomioituiksi, työttömät, pienituloiset sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvat henkilöt sen sijaan harvemmin. Erityisryhmille toiminnasta kohdistuu useammin vain yksittäinen tilaisuus tai tapahtuma.
- Espoon kulttuuripalvelut ovat aktiivisesti rakentaneet toimintamalleja, joiden kautta erilaisia väestöryhmiä pyritään tavoittamaan ja tukemaan heidän osallistumistaan.

- Erilaisten kokemusten ja todellisuuksien näkyväksi tekeminen sekä varmistaminen, että kaikilla on mahdollisuus ja vapaus tuottaa kulttuuria itse määrittämällään tavalla, edellyttävät kunnianhimoa kulttuuripolitiikalta ja taide- ja kulttuurialan toimijoilta. Omistajuuden ja edustuksellisuuden takaamiseksi eri väestöryhmät on otettava mukaan niin toiminnan suunnitteluun, toteutukseen kuin arviointiin.
- Espoolaiset taide- ja kulttuurilaitokset huomioivat kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden usein suhteessa yleisöihin ja yhteistyöverkostoihin, mutta vain hyvin harvoin organisaation kehittämisessä tai henkilöstöön liittyen.
- Kirjastot ovat Espoossa edelläkävijöitä monikielisen henkilökunnan rekrytoinnissa. Kirjastoissa on rekrytoitu ulkomaalaistaustaisia luomalla harjoittelupaikkoja, mahdollistamalla kielen oppiminen työn ohessa sekä tarkastelemalla pätevyysvaatimuksia ja tarvittaessa joustamalla niistä. Kirjastoissa työskentelee prosentuaalisesti enemmän ulkomaalaistaustaisia henkilöitä kuin kaupungin henkilökunnassa keskimäärin.
- Vain harvoilla espoolaisilla taide- ja kulttuurilaitoksilla on yhdenvertaisuussuunnitelma.
- Taide- ja kulttuurilaitoksilta puuttuu osaamista kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden huomioimisessa toiminnassa ja sen kehittämisessä.

7. Espoolaisten kulttuuriosallistuminen

Tässä luvussa tarkastelemme espoolaisia kulttuurin käyttäjinä ja harrastajina. Tarkastelemme sitä, kuinka erilaiset taustamuuttajat, kuten ikä, sukupuoli, kieli, sosioekonominen asema ja asuinalue vaikuttavat kulttuuriharrastuksiin. Pohdimme myös kulttuuritarjonnan saavutettavuutta ja osallistumismahdollisuuksia suhteessa erilaisiin ihmisiin ja ryhmiin. Erityistä huomiota kiinnitämme väestön moninaistumiseen ja eri ryhmien osallisuuden edistämiseen. Näkökulmissa avaamme syitä olla osallistumatta kulttuuriin ja kirjastojen roolia espoolaisten osallistumisen paikkoina.

7.1 ESPOOLAISET KULTTUURITILAISUUKSISSA JA -TAPAHTUMISSA KÄVIJÖINÄ

Espoolaiset ovat valtakunnallisessa vertailussa aktiivisia kulttuurikävijöitä.⁴⁰ Kävijäprofiililtaan he muistuttavat muiden Suomen suurimpien kaupunkien asukkaita. Vuoden 2017 vapaa-aikatutkimuksen mukaan 84 prosenttia espoolaisista oli käynyt viimeisten 12 kuukauden aikana⁴¹ vähintään kerran ainakin yhdessä seuraavista kulttuuritilaisuuksista tai kohteista: elokuvissa, konsertissa, ooppera-, teatteri- tai tanssiesityksessä, taidenäyttelyssä tai museossa (Taulukko 8). Espoolaiset ovat edullisessa asemassa kulttuuritarjonnan suhteen. Palveluja on runsaasti sekä omassa kaupungissa että naapurikaupungeissa, etenkin Helsingissä.

40 Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ymmärretään tässä samalla tavalla kuin Tilastokeskuksen väestötason raportoinnissa.

41 Tutkimuksen tiedonkeruu tapahtui syyskuusta 2017 tammikuulle 2018.

TAULUKKO 8.

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen viimeisten 12 kuukauden aikana, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

Käynyt viimeisten 12 kuukauden aikana	Espoo	Muut kuutos- kaupungit ¹	Muu Suomi	Koko Suomi
Konserteissa, keikoilla, kuuntelemassa musiikkiesityksiä	62	60	53	55
Seuraamassa oopperaesityksiä	12	10	4	6
Katsomassa teatteri-, musikaali- tai operettiesityksiä	44	43	37	39
Katsomassa tanssiesityksiä	21	18	13	15
Taidemuseossa tai taidenäyttelyssä	55	52	32	38
Käynyt jossain muussa museossa kuin taidemuseossa	47	45	31	36
Elokuville	77	70	56	61
<i>Ainakin yhdessä yllä mainituista</i>	84	82	73	76

¹ Kuutoskaupungit ovat kuusi väkiluvultaan suurinta kaupunkia: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku, ks. <https://www.kuusikkokunnat.fi/>.

Espoolaiset kävivät vuoden 2017 aikana eniten elokuvissa, konserteissa ja taidenäyttelyissä. Oopperassa tai tanssiesityksissä käynti on sen sijaan harvinaisempaa. Elokuvia harrastavat kaikenikäiset espoolaiset, eniten kuitenkin nuoret. Teatterissa ja oopperassa taas käyvät aktiivisimmin yli 45-vuotiaat. Toisin kuin Suomessa yleensä sukupuolella ei ole Espoossa vaikutusta kulttuuritilaisuuksissa käymiseen, vaan kävijöiden osuus on sekä naisten että miesten keskuudessa samat 84 prosenttia. Eroja sukupuolen välillä ilmenee tarkasteltaessa eri taiteenaloja ja tapahtumatyyppisiä. Vuoden 2017 aikana miehet olivat käyneet naisia harvemmin etenkin teatterissa, tanssiesityksissä ja taidemuseoissa. Miehistä lähes puolet (46 %) ei ollut koskaan käynyt tanssiesityksissä, kun naisilla vastaava osuus oli vajaa kolmannes (29 %). (Kuviot 33 ja 34.)⁴²

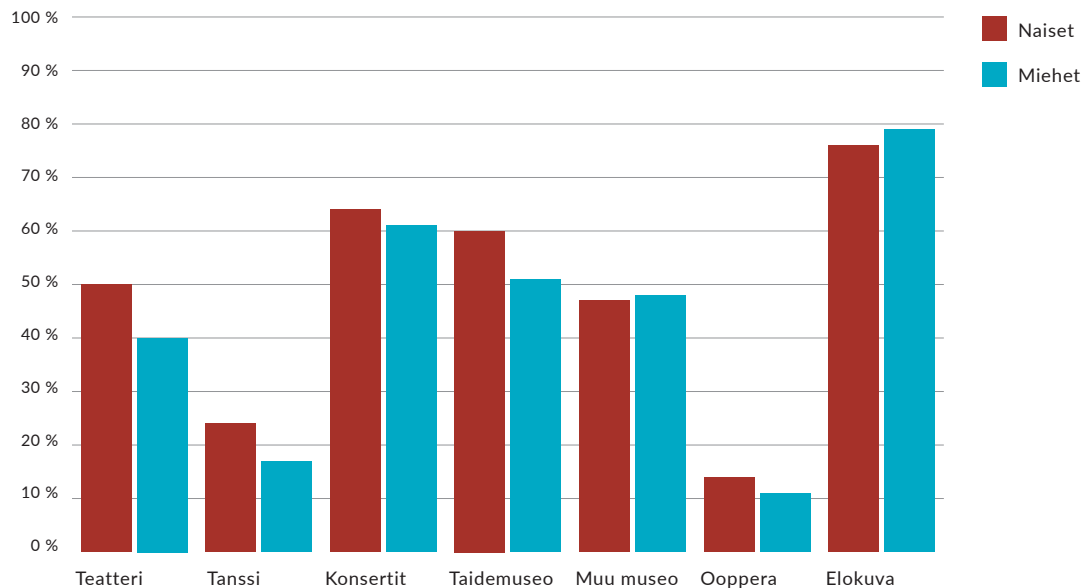
42 Lisää väestöryhmittäin eriteltyjä liitetaulukoita on saatavilla EspooCult-hankkeen verkkosivulta: <https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espoo-cult>.

Eroja kulttuuritilaisuuksissa käymisessä esiintyy myös esimerkiksi äidinkielen ja koulutustaustan mukaan (Kuviot 35 ja 36). Koulutus lisää tutkimusten mukaan kiinnostusta kulttuuritilaisuuksissa käymistä kohtaan (ks. esim. Heikkilä 2016, 6) ja korkeasti koulutetut ovat yleisesti ottaen kaikkein aktiivisimpia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä. Espoossa väestö on keskimääräistä korkeammin koulutettua. Elokuviissa käymiseen koulutustaso ei kuitenkaan Espoossa juuri vaikuta, vaan se on kaikkien suosiossa. Myös alueiden välillä on selkeitä eroja eri tilaisuuksissa käymisessä (Kuvio 37).

KUVIO 33.

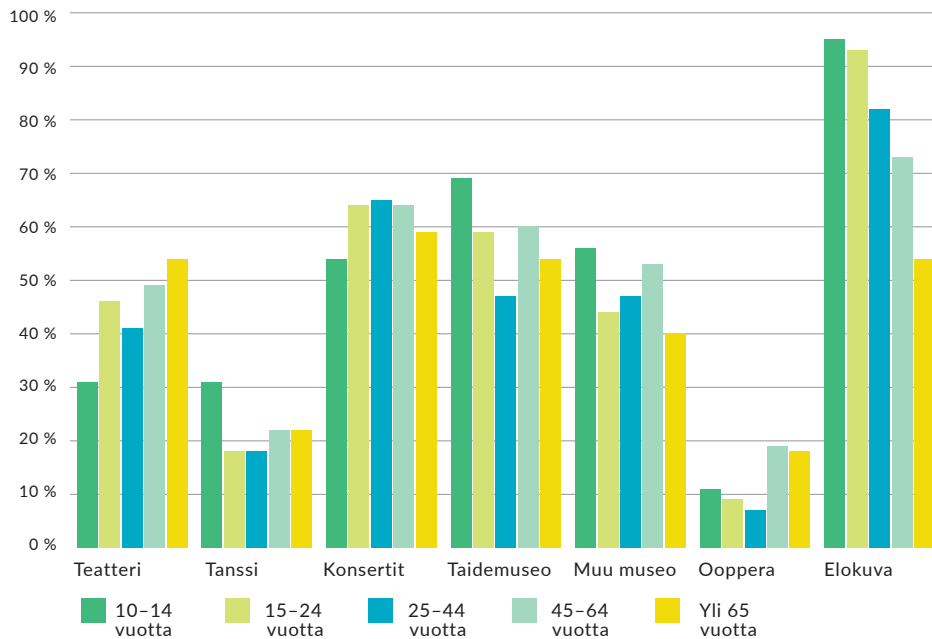
Kulttuuritilaisuuksissa käyminen sukupuolen mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

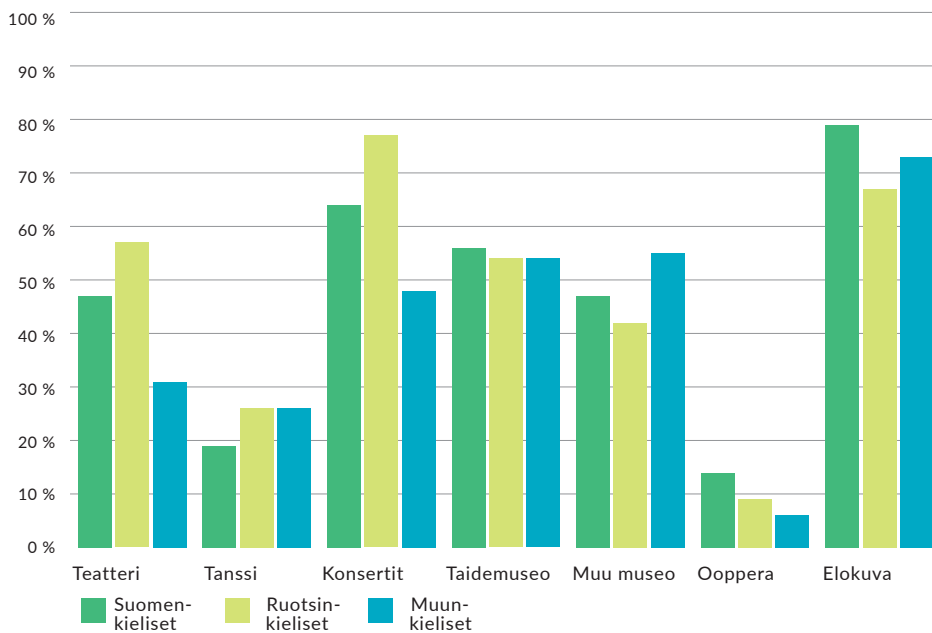

KUVIO 34.

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ikäryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%) Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 35.

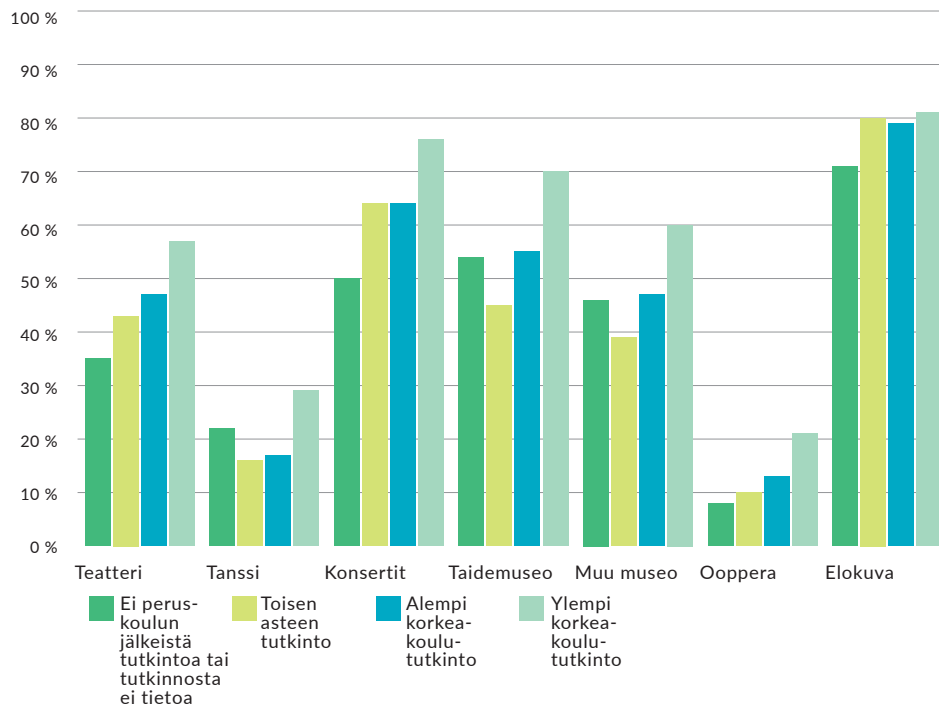
Kulttuuritilaisuuksissa käyminen kieliryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%) Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 36.

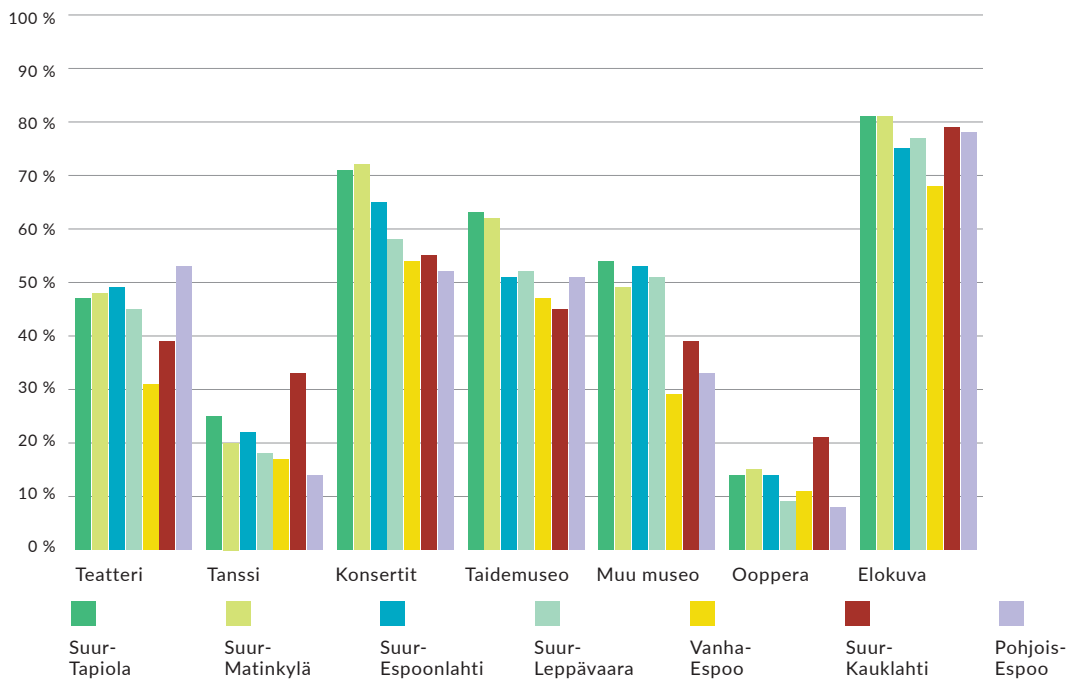
*Kulttuuritilaisuuksissa käyminen koulutustaustan mukaan Espoossa,
10 vuotta täyttänyt väestö (%)*

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 37.

*Kulttuuritilaisuuksissa käyminen alueittain Espoossa,
10 vuotta täyttänyt väestö (%)*

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

Kulttuurifestivaaleilla käymisessä espoolaiset (45 %) ovat valtakunnan keskitasoa (46 %) mutta jäävät muiden kuutoskaupunkien tason (52 %) alapuolelle (Taulukko 9). Suosituimpia Espoossa ovat erilaiset ravintolatapahtumat (22 %) sekä kotiseututapahtumat ja kaupunginosafestivaalit (21 %), mutta näissäkään ei ylitetä muiden isojen kaupunkien tasoa. Ainoastaan elokuvafestivaaleilla espoolaiset näyttävät käyvän muuta maata ahkerammin, joskin ero on parin prosenttiyksikön luokkaa. Espoossakin kyse on harvojen (4 %) harrastuksesta.

TAULUKKO 9.

Kulttuurifestivaaleilla käyminen viimeisten 12 kuukauden aikana, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

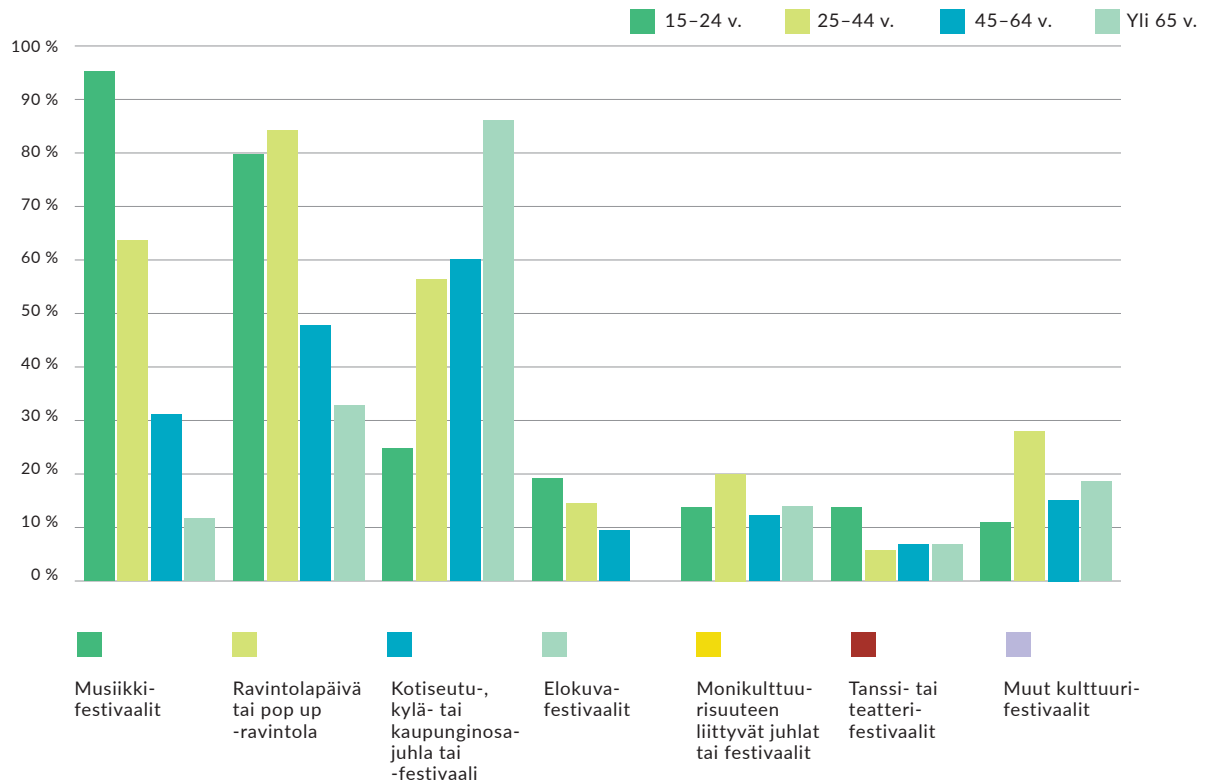
Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

	Espoo	Muut kuutos- kaupungit	Muu Suomi	Koko Suomi
Elokuvafestivaaleilla	4	3	1	2
Musiikkifestivaaleilla	17	21	16	17
Tanssi- tai teatterifestivaaleilla	3	3	2	2
Monikulttuurisuuteen liittyvillä juhlilla tai festivaaleilla	5	7	3	4
Ravintolapäivässä tai pop up -ravintoloissa	22	23	11	15
Kotiseutu-, kylä- tai kaupungin- osajuhlissa tai -festivaaleilla	20	26	27	26
Muilla kulttuurifestivaaleilla	6	8	5	6
Jossain yllä mainituista	45	52	43	46

Erityyppisten festivaalien suosio vaihtelee Espoossa ikäryhmittäin, erityisesti musiikkifestivaalien kohdalla (Kuvio 38). Musiikkifestivaaleilla käy 33 prosenttia 15–24-vuotiaista, mutta vain neljä prosenttia yli 65-vuotiaista. Tanssi- ja teatterifestivaaleissa kävijöiden osuus puolestaan ei ylitä viiden prosentin rajaa missään ikäryhmässä.

KUVIO 38.

Espoolaisten käyminen kulttuurifestivaaleilla viimeisten 12 kuukauden aikana, iän mukaan (%) Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

Kieli vaikuttaa selkeästi monikulttuurisuusfestivaaleilla käymiseen: suomen- ja ruotsinkielisistä niihin oli osallistunut 4 prosenttia mutta muunkielisistä 14 prosenttia. Muunkielisten espoolaisten keskuudessa todettu ero sukupuolten osallistumisessa näkyy myös monikulttuurisuusfestivaaleilla: naisista yhdeksän prosenttia ja miehistä 19 prosenttia osallistuu niihin.

7.2 ESPOOLAISTEN LUOVAT HARRASTUKSET JA OMAEHTOINEN TOIMINTA

Vapaa-aikatutkimuksen mukaan taide on harrastuksena tärkeä noin kolmannekselle espoolaisista. Erityisen merkityksellistä taideharrastus on naisille. Merkitys ei ole juurikaan sidoksissa tulotasoon. Ikä sen sijaan vahvistaa merkitystä jonkin verran, ja erityisen tärkeää taideharrastaminen on yli 65-vuotiaille. Espoossa vieraskieliset ovat kiinnostuneita taiteen harrastamisesta jopa hieman suomen- ja ruotsinkielisiä enemmän. Kädentaitojen harjoittaminen on selkeästi suosituin luova harrastus Espoossa, samoin kuin muuallakin

Suomessa.⁴³ Myös valokuvaus ja musiikki, kuten soittaminen, laulaminen ja musiikin tekeminen, ovat yleisiä harrastuksia Espoossa. Näyttelemistä ja runonlausuntaa sen sijaan harrastavat vain ani harvat. (Taulukko 10.)

TAULUKKO 10.

Luovat harrastukset, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

Harrastaa nykyisin	Espoo	Muut kuutos- kaupungit	Muu Suomi	Koko Suomi
Musiikkia ¹	23	21	17	19
Kuvataidetta	17	17	15	14
Kädentaitoja ²	44	45	53	50
Runojen, novellien, romaanien tms. kirjoittamista	6	7	5	6
Näyttelemistä jossain ryhmässä tai harrastajateatterissa	1	1	1	1
Runonlausuntaa	1	1	1	1
Valokuvausta	26	26	22	23
Videokuvausta	11	10	8	9
Tanssia	11	9	12	11
Ainakin yhtä yllä mainituista	69	69	71	71

¹ Instrumentin soittaminen, laulaminen, säveltäminen, musiikin tekeminen tietokoneella jne.

² Huonekalujen korjaus, entisöinti, puutyöt, elektroniikka- ja tietoteknisten laitteiden, autojen ym. rakentaminen ja korjaus, kankaiden, mattojen ym. kutominen, vaatteiden ompelu, neulominen, virkkaus, nypläys jne.

Espoossa luovia harrastuksia on yhtä lailla kaikenikäisillä. Nuoret harrastavat muita enemmän musiikkia, kuvataiteita, videokuvausta ja tanssia, vanhemmat ikäryhmät puolestaan kädentaitoja ja valokuvausta. Naiset harrastavat kuvataidetta, valokuvausta ja tanssia enemmän kuin miehet, nämä puolestaan enemmän musiikkia ja videokuvausta kuin naiset. Koulutustaso ei espoolaisten keskuudessa selkeästi lisää tai vähennä luovia harrastuksia. Koulutustaustan vaikutus ei siten näy niissä yhtä selkeästi kuin kulttuuritilaisuuksissa käymisessä. Kärjistäen voidaan silti sanoa, että ahkera luovien

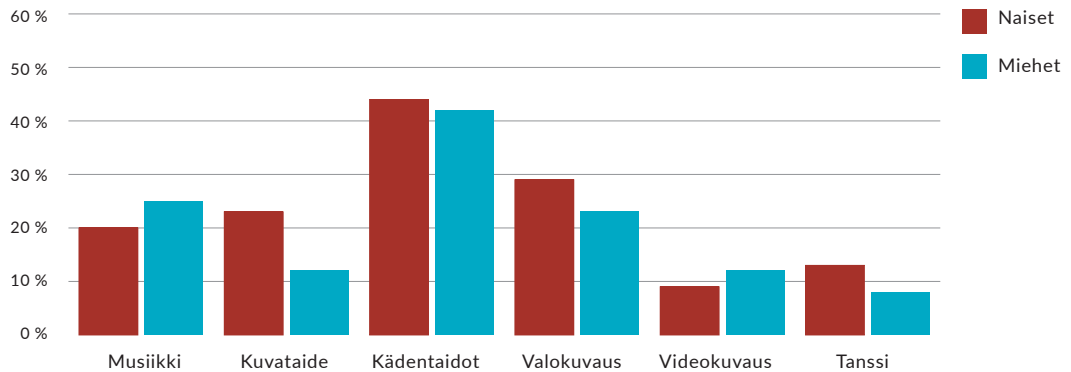
43 Luovat harrastukset ymmärretään tässä samalla tavalla kuin Tilastokeskuksen väestötason raportoinnissa.

kulttuuriharrastusten ja etenkin kädentaitojen harjoittaminen on ominaisempaa matalasti koulutetuille, kun taas aktiivisesti erilaisissa kulttuuritilaisuuksissa käyminen korkeasti koulutetuille. (Kuviot 39–43.)

KUVIO 39.

Luovat harrastukset sukupuolen mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

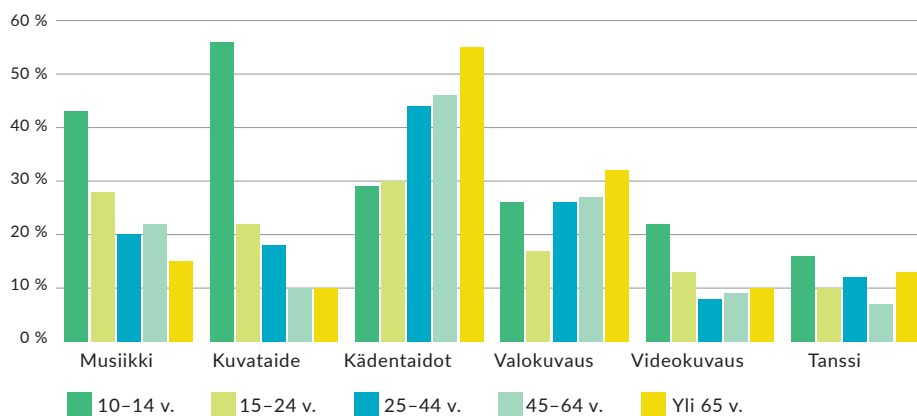
Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 40.

Luovat harrastukset ikäryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

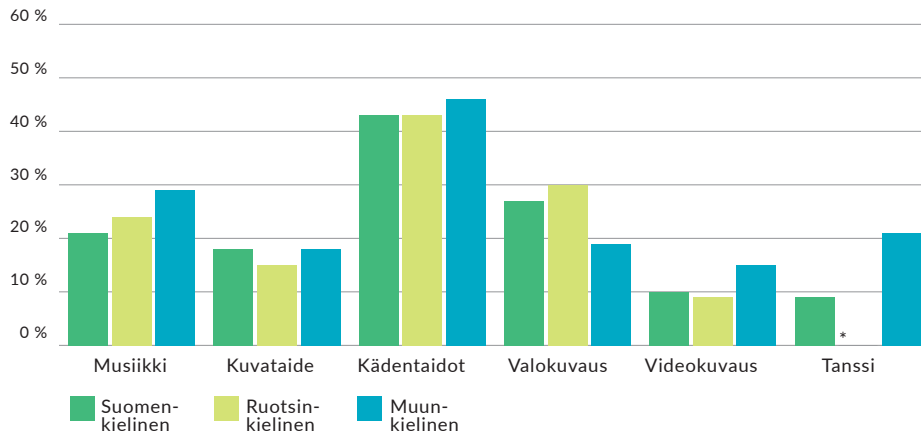
Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 41.

Luovat harrastukset kieliryhmittäin Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

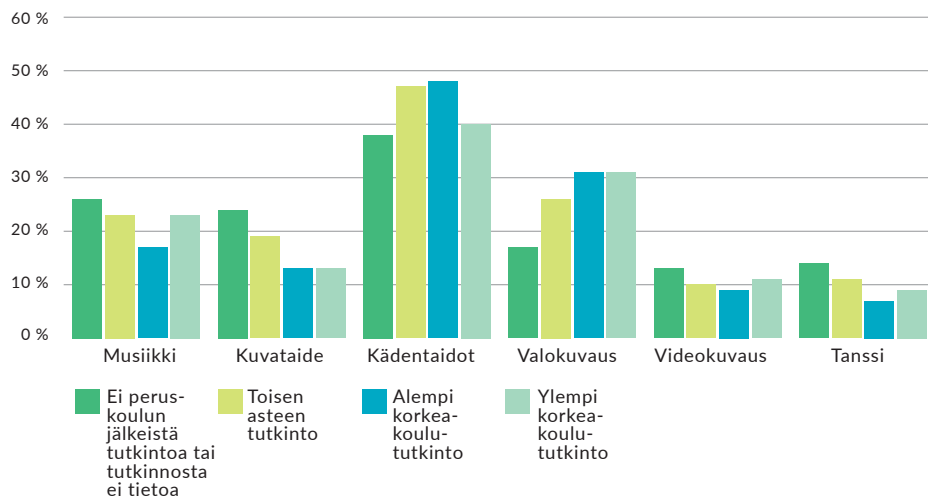

* Kuviossa ei esitetä alle kolme havaintoa sisältäviä vastausluokkia.

KUVIO 42.

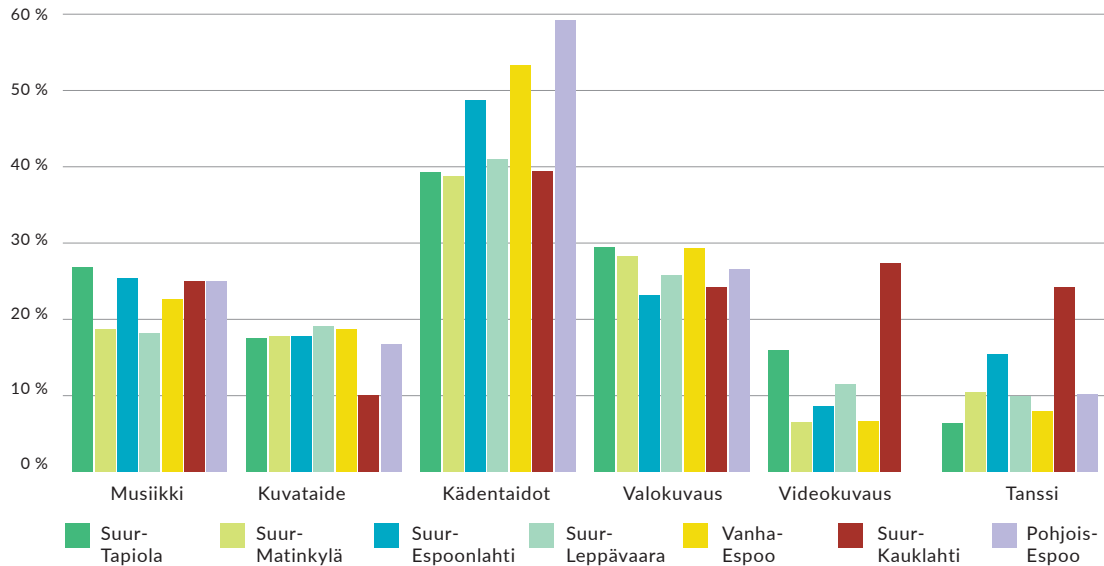
Luovat harrastukset koulutustaustan mukaan Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

KUVIO 43.**Luovat harrastukset alueittain¹ Espoossa, 10 vuotta täyttänyt väestö (%)**

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

Kuviossa ei esitetä alle kolme havaintoa sisältäviä vastausluokkia.
¹ Suuralueet on muodostettu likimääräisesti postinumerotiedoista.

Lasten ja nuorten kulttuuriharrastukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman kouluterveyskyselyn mukaan espooalaisten yläkoulussa tai lukiossa opiskelevien nuorten kulttuuriharrastamisessa on eroja tyttöjen ja poikien samoin kuin suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten välillä (Taulukko 11). Pojat harrastavat kirjoittamista ja lukemista samoin kuin visuaalisia ja esittäviä taiteita vähemmän kuin tytöt. Ainoastaan teknisiä töitä pojat harrastavat viikoittain useammin kuin tytöt. Ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa kulttuuriharrastukset näyttävät ylipäättään hieman yleisemmiltä kuin suomalaistaustaisten keskuudessa.

TAULUKKO 11.

Espoolaisten nuorten (yläkoulu ja lukio) kulttuuriharrastukset sukupuolen ja taustan mukaan 2017 (%) Lähde: Kouluterveyskysely 2017.

		Kaikki yhteensä (n=5118-5167)	Tytöt (n=2651-2678)	Pojat (n=2418-2440)	Suomalais-taustainen ^b (n=4648-4696)	Ulkomaalais-taustainen ^b (n=421-424)
Kirjoittaminen, piirtäminen, maalaaminen, valokuvaus tai videokuvaus	Viikoittain ^a	21	26	15	20	27
	Ei koskaan	53	42	65	52	54
Laulaminen, soittaminen tai näytteleminen	Viikoittain ^a	24	29	20	24	25
	Ei koskaan	62	55	70	63	59
Kirjojen lukeminen omaksi iloksi	Viikoittain ^a	19	22	16	19	23
	Ei koskaan	37	29	45	36	42
Käsi- tai puutyöt, askartelu tai koneiden tai laitteiden korjaaminen	Viikoittain ^a	10	7	13	9	17
	Ei koskaan	65	66	64	65	61

^a Lähes päivittäin tai vähintään joka viikko.

^b Kouluterveyskyselyn aineisto luokitellaan nuoren tai tämän vanhemman (ala-aste) syntymämaan perusteella neljään luokkaan; suomalainen syntyperä, toinen vanhemmista ulkomaalaistaustainen, ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa, ulkomaalais-taustainen syntynyt ulkomailla. Tässä raportissa käytetään luokkia suomalaistaustainen ja ulkomaalaistaustainen. Luokka suomalaistaustainen sisältää suomalaista syntyperää olevat, luokka ulkomaalaistaustainen sisältää kolme edellä mainittua ulkomaalaistaustaiset-kategoriaa. Aineiston luokittelusta ks. esim. Halme ym. 2017.

Taulukossa ei ole mukana ”joka kuukausi” ja ”harvemmin” -vastauksia.

Vähäisen vastausmäärän vuoksi taulukosta jätetty pois vastaukset, joissa sukupuolesta tai taustasta ei tietoa.

Ala-asteikäisten kohdalla kouluterveyskyselyssä kysyttiin vanhemmilta, kuinka usein heidän lapsensa osallistuvat ohjattuun taide- ja kulttuuritoimintaan. Ulkomaalaistaustaisten vanhempien lapset osallistuvat viikoittain ohjattuun kuvataide- tai musiikkiharrastukseen, kerhotoimintaan, lasten kulttuuripalveluihin ja nuorisotyön toimintaan selvästi suomalaistaustaisia useammin (Taulukko 12). Käsityksissä siitä, onko eri palveluita tarjolla Espoossa, oli isoja eroja suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten vanhempien välillä. Kyse voi olla tiedotuksen ongelmista tai siitä, että palveluita ei ole tarjolla omalla kielellä.

TAULUKKO 12.

Kuinka usein lapsi on käyttänyt palveluja vapaa-ajalla 12 viime kuukauden aikana (%) Lähde: Kouluterveyskysely 2017.

	Suomalaistaustaiset ^b (n=1617-1629)			Ulkomaalaistaustaiset ^b (n=95-97)		
	Viikoittain ^a	Ei koskaan	Palvelua ei ole tarjolla	Viikoittain ^a	Ei koskaan	Palvelua ei ole tarjolla
Ohjattu lasten kuvataide- tai musiikkiharrastus	28	55	1	33	36	12
Kerhotoiminta (esim. partio, 4H)	22	55	1	27	38	7
Lasten kulttuuripalvelut (esim. kirjastot, konsertit)	19	3	0	36	14	2
Nuorisotyö (esim. nuorisotalo, nuorisokahvilat)	3	79	1	12	60	9

^a Lähes päivittäin tai vähintään joka viikko.

^b Kouluterveyskyselyn aineisto luokitellaan nuoren tai tämän vanhemman (ala-aste) syntymämaan perusteella neljään luokkaan; suomalainen syntyperä, toinen vanhemmista ulkomaalaistaustainen, ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa, ulkomaalaistaustainen syntynyt ulkomailla. Tässä raportissa käytetään luokkia suomalaistaustainen ja ulkomaalaistaustainen. Luokka suomalaistaustainen sisältää suomalaista syntyperää olevat, luokka ulkomaalaistaustainen sisältää kolme edellä mainittua ulkomaalaistaustaiset-kategoriaa. Aineiston luokittelusta ks. esim. Halme ym. 2017.

Taulukossa ei ole mukana ”joka kuukausi” ja ”harvemmin” -vastauksia.

Vähäisen vastausmäärän vuoksi taulukosta jätetty pois vastaukset, joissa taustasta ei tietoa.

Osallistuminen järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan

Vaikka espoolaiset ovat aktiivisia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä ja harrastavat luovaa toimintaa, ei 42 prosenttia espoolaisista osallistu vapaa-aikatutkimuksen mukaan minkään yhdistyksen tai ryhmän toimintaan. Eniten espoolaiset osallistuvat liikunnan harrastajana urheiluseuraan tai liikunta-kerhoon (26 % espoolaisista). Muuhun harrasteyhdistykseen, kuten kansalaisopiston toimintaan, osallistuu vain seitsemän prosenttia espoolaisista. Kotiseutuyhdistysten, asuinalueyhdistysten, kylätoimikuntien ja taloyhtiöiden toimintaan osallistuu puolestaan kuusi prosenttia. Taide- ja kulttuurijärjestöjen toimintaan osallistuminen on yleisesti hyvin vähäistä (4 %). Vieraskieliset osallistuvat urheiluseurojen toimintaan muita harvemmin (16 %) mutta huomattavasti useammin taide- ja kulttuurijärjestöjen toimintaan (8 %). Osallistuminen järjestö- ja yhdistystoimintaan on yleisintä Suur-Espoonlahden, Suur-Tapiolan ja Suur-Kauklahden alueilla ja vähäisintä Suur-Matinkylässä.

Lisäksi reilu neljännes (27 %) espoolaisista on tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen 12 kuukauden aikana (Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen). Taso on sama kuin koko Suomen väestössä (28 %) ja pääkaupunkiseudulla (26 %).

Vapaaehtoistoiminta espoolaisissa kulttuuriyhteisöissä

Osa kulttuuriyhteisöistä toimii täysin vapaaehtoistoiminnan pohjalta, osalla toimijoista on sekä palkattua että vapaaehtoista henkilökuntaa. Ammattimaisten yhteisöjen toimintaa järjestää lähes täysin palkattu henkilökunta, mutta usein näidenkin toimintaan on mahdollista päästä mukaan vapaaehtoisena. Viidessä kuudesta museotilastossa tilastoidusta ammatillisesta espoolaisesta museosta toimi vuonna 2018 vapaaehtoistyöntekijöitä. Heidän työpanoksensa tunteina oli yhteensä 2 123. Esimerkiksi Espoon kaupungin museo vetää Kuvakamut-valokuvausporukkaa, joka muun muassa dokumentoi kuvin muuttuvia nyky-Espoon maisemia. Myös kaupungin lastenkulttuurikeskus Auroran toimintaan kaupunkilaisten on mahdollista mennä mukaan, esimerkiksi vapaaehtoisiksi tapahtumiin tai järjestämään omia kerhoja, iltoja tai muuta toimintaa (<https://www.uusimaalaiset.fi/toimija/lasten-kulttuurikeskus-pikku-aurora/>). Espoon Vapaaehtoisverkosto on yli sadan yhteisön yhteistyöfoorumi, joka kokoaa yhteen vapaaehtoistoimintaa organisoivia tahoja kolmannelta sektorilta, Espoon kaupungilta ja seurakunnista. Siinä on mukana myös kulttuurialan toimijoita. (<https://www.uusimaalaiset.fi/espoo/vapaaehtoistoiminta/espoo-vapaaehtoisverkosto/>)

Taiteiden ilta 20.8.2015. Claes Andersson Trio. Kuva: Jussi Helimäki.

Näkökulma: Osallistumisen esteet ja ei-kävijyys

Eri väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutuminen ja kulttuuriin osallistuminen ovat kulttuuripolitiikan keskeisiä tavoitteita. Saavutettavuutta ja sen mahdollistamaa osallistumista pyritään lisäämään myös välineenä edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia, yhteiskunnallista osallisuutta, sosiaalista koheesiota, integraatiota ja kestävästä kaupunkikehitystä. Koska osallistuminen on kulttuuripolitiikassa ihanne, osallistumattomuus ja ei-kävijyys hahmottuvat ongelmaksi, johon tulisi keksiä ratkaisuja. Samalla ne tarjoavat keskeisen perustelun politiikkasektorin olemassaololle: 1960-luvulla kartoitettiin kiivaasti kulttuurisia ”esteitä” ja kehitettiin ratkaisuja niiden poistamiseksi. Viimeaikaisessa kulttuuripolitiikan tutkimuksessa on puhuttu ”vajemallista” (*deficit*), johon kulttuuriosallistumista edistävät politiikkatoimet ovat olennaisesti nojanneet (Jankovich & Bianchini 2013). Vajavaisten osallistumisen mallissa ei-kävijät ja ei-osallistujat määritellään kulttuurista eristäytyneenä ja poissuljettuna ryhmänä. Heidän taustaltaan löytyy usein matala sosioekonominen asema ja syrjäinen tai muutoin vaikeasti tavoitettava asuinalue. Nämä henkilöt voivat kuitenkin osoittautua aktiivisiksi, jos osallistumista arvioidaan muilla kuin kulttuuripolitiikassa tavanomaisesti käytetyillä, normatiivisilla mittareilla, etenkin taide- ja kulttuuritilaisuuksissa käymisellä. (Ks. esim. Miles & Sullivan 2012; Stevenson 2013; Virolainen 2016.)

Viime vuosina on julkaistu paljon kriittistä tutkimusta koskien kulttuuripolitiikan ja -tilastojen tapaa määritellä ja seurata kulttuuri-osallistumista (ks. esim. Heikkilä 2016, 2018; Stevenson 2013; Stevenson, Kann-Rasmussen & Balling 2015). Kriitikissä kiinnitetään huomiota

kulttuuriosallistumisen määrittelyn kapeuteen ja vinouteen. Kaikkia ihmisiä tarkasteltavat kulttuuri-ilmiöt eivät syystä tai toisesta kiinnosta, vaikka he saattavat olla hyvinkin aktiivisia muilla elämänalueilla. Monet myös vastaanottavat kulttuuria menemättä erityisiin paikkoihin sitä varten, kuten lukemalla kirjoja kotona tai katsomalla videoita YouTubesta. Kun ihmisiltä itseltään on Suomessa kysytty syytä kulttuuritilaisuuksissa ja -kohteissa käymättömyydelle, rahan puutteen tai heikon maantieteellisen saavutettavuuden rinnalla ei-kävijyyttä selvittäviksi tekijöiksi ovat nousseet myös kiinnostuksen puute ja muut syyt, kuten ajan puute, perhevelvollisuudet tai vaihtoehtoiset tavat vastaanottaa kulttuurisisältöjä, kuten televisio tai striimaus.⁴⁴

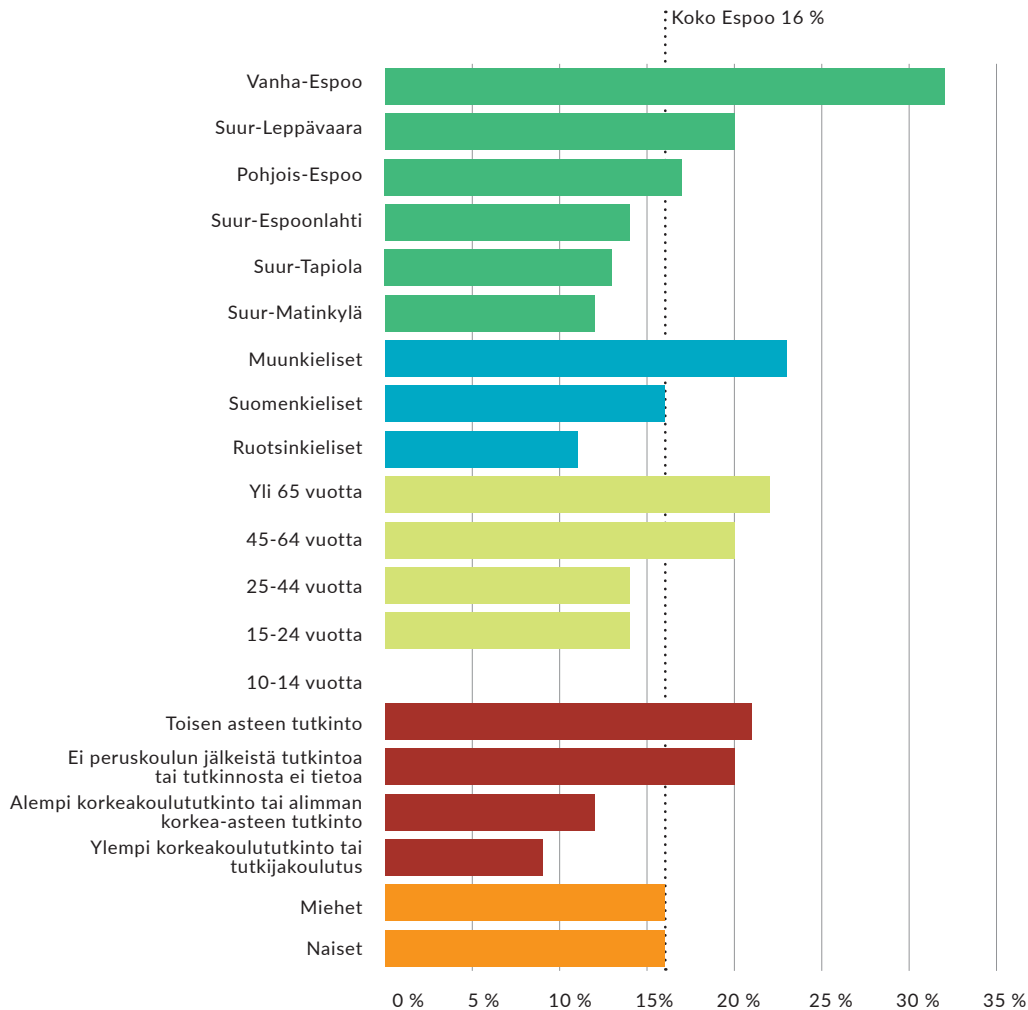
Espoon kaupungin strategiassa, Espoo-tarinassa, samoin kuin sen tavoitteita kulttuuritoiminnan näkökulmasta tarkentavassa Kulttuuri-Espoo 2030 -ohjelmassa korostuu vahvasti pyrkimys asukkaiden osallisuuteen ja osallistumiseen. Kun espooalaisten kulttuuriosallistumista tarkastellaan kulttuuritilastoissa perinteisesti käytetyn jaottelun mukaisesti yhtäältä kulttuuritilaisuuksissa käymisenä ja toisaalta omaehtoisena luovana toimintana, he osoittautuvat valtakunnallisessa vertailussa varsin aktiivisiksi. Espoolaistenkin keskuudessa eroja nousee esiin, kun osallistumista tarkastellaan iän, sukupuolen, äidinkielen, asuinalueen ja sosioekonomisen aseman mukaan. Kuvio 4.4 tarkastelee kulttuuritilaisuuksissa käymistä osallistumattomuuden ja sitä voimistavien taustamuuttujien näkökulmasta. Siitä näkyy, että mitä iäkkäämpi henkilö on ja mitä alempi hänen koulutustasonsa on, sitä todennäköisemmin hän kuuluu ei-kävijöihin. Myös tulojen

44 Tämä ilmeni esimerkiksi Eurostatin EU-SILC-tutkimuksesta, jossa oli vuonna 2015 kulttuuriosallistumista koskeva moduuli. Tarkastelun kohteena oli kolme kulttuuritilaisuus- tai -kohdetyyppiä: elokuvissa käyminen, elävissä esityksissä käyminen (teatteri, konsertit, ooppera ja tanssi) ja kulttuurikohteissa käyminen (historialliset ja arkeologiset kohteet, museot ja taidegalleriat). Suomalaisista oli käynyt edeltäneen vuoden aikana vähintään yhden kerran elokuvissa 55 prosenttia, elävissä esityksissä 67 prosenttia ja kulttuurikohteissa 61 prosenttia; vähintään yhdessä näistä oli käynyt 84 prosenttia. Ei-kävijöiltä kysyttiin syytä valmiiden vaihtoehtojen avulla: ei ole varaa, ei ole kiinnostusta, ei ole lähettyvillä tai muu syy. Ei ole varaa -vastaus vaihteli näissä kolmessa tilaisuus- tai kohdetyyppissä 4:n ja 6 prosentin välillä, ”ei ole kiinnostusta” 41:n ja 45 prosentin välillä, ”ei lähettyvillä” 10:n ja 14 prosentin välillä ja ”muut syyt” 39:n ja 44 prosentin välillä. (Eurostat 2018.) Suomen Kulttuurirahaston 2013 teettämässä kyselytutkimuksessa nousi esiin sukupuolten välillä olennaisia eroja osallistumisen esteissä. Naisten kulttuuriharrastusta haittaavat käytännölliset seikat, kuten pitkät matkat, kalliit pääsymaksut tai sopivan seuran puute. Miesten osallistumattomuus taas selittyy omista mieltymyksistä: muut harrastukset ovat heille tärkeämpiä, taide ja kulttuuri eivät ylipäättään kiinnosta tai tarjonta ei vastaa omia toiveita. (SKR 2013.) Ks. myös Sokka ym. 2014.

vähentyessä osallistuminen käy harvinaisemmaksi, mutta yhteys ei ole yhtä suoraviivainen.⁴⁵

KUVIO 44.

Kulttuuritilaisuuksissa vuoden 2017 aikana käymättömät Espoossa (ei ole käynyt yhtään kertaa konserteissa, oopperassa, teatterissa, tanssiesityksessä, taidemuseossa tai taidenäyttelyssä tai muussa museossa tai elokuvissa), 10 vuotta täyttänyt väestö (%)

Kuviosta 44 näkyy, että vieraskielisyys kasvattaa todennäköisyyttä kuulua ei-kävijöihin ja että eroa on myös suomen- ja ruotsinkielisten välillä. Suuralueittain ei-kävijöitä oli Suur-Matinkylän, Suur-Tapiolan ja Suur-Espoonlahden runsaasta 10 prosentista Vanha-Espoon runsaaseen 30 prosenttiin. Alueiden välisiä eroja selittävät muun muassa kulttuurilaitosten sijainti

45 Ks. vapaa-aikatutkimuksen liitetaulukot, <https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espocult>.

ja liikenneyhteydet sekä erot väestörakenteessa (alueindikaattoreista ks. esim. Sipilä 2018; Lehtinen 2016). Usein osallistumisen taustalla vaikuttavat ominaisuudet ja olosuhteet, kuten ikä, sukupuoli, kieli, koulutus ja tulotaso, osuvat samaan henkilöön yhtäaikaaisesti. Espoosta esimerkiksi voidaan ottaa sukupuolen ja kielen yhdistelmä. Väestön tasolla sukupuoli ei Espoossa vaikuta lainkaan tilaisuuksissa käymiseen (ei-kävijöitä on 16 % sekä naisista että miehistä), mutta vieraskielisten naisten keskuudessa ei-kävijyys (36 %) oli selvästi keskimääräistä yleisempää. OECD:n (2018, 164–168) kotoutusta työllisyysnäkökulmasta tarkastelevassa raportissa todetaan, että maahanmuuttajanaisten ongelmana Suomessa on jäädä kodin piiriin ja sitä myötä erilaisten koulutus-, työllistämisen- ja muiden yhteiskuntaan sitouttavien toimien ulkopuolelle. Tämä seikka näkyy siis myös kulttuuripalveluiden käytössä.

[...] Et jos kysyy kulttuurialan ihmisiltä ja kulttuurintuottajilta, tekijöiltä, taiteilijoilta tai kulttuuripuolen tavallaan opettajilta ja kouluttajilta, niin kyllä mä kuulen sieltä sellasta viestii, että heillä olis tällaseen annettavaa. [...] Tää voi olla vähän kömpelö, mun tää analyysi, kun oo mikään kulttuuriasiantuntija, mut mun mielestä täs on semmonen mismatch tässä hommassa, et siel kulttuuripuolella ois tähän annettavaa, mutta he eivät oo oikein löytäneet niit yleisöjä, ja ehkä se kans se tavallaan se tarjoama, se että, et jos osaa käsitellä tavallaan... ikäänku suomalaistaustasten ihmisten sydämen asioita, niin... niin voiks sillä samalla setillä lähestyä näit uusia yleisöjä [...]. [EspooCult-haastattelu.]

Osallistumattomuus voi johtua paitsi taloudellisista syistä ja perhevelvollisuuksista myös esimerkiksi tiedon puutteesta, tottumattomuudesta taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöön tai itseä kiinnostavan tai omakielisen sisällön vähäisyydestä. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan valtaosa espoolaisista harrastaisi enemmän itseä kiinnostavia asioita, jos kotityöt eivät veisi niin paljon aikaa. Näin kokevat erityisesti 25–44-vuotiaat naiset ja vieraskieliset. Myös tulotasolla on asiaan vaikutusta: korkeampaan tulotasoon kuuluvat kokevat harvemmin kotitöiden rajoittavan harrastamista. Vuonna 2017 tehdyssä koululaiskyselyssä 41 prosenttia espoolaisista ulkomaalaistaustaisista ja 20 prosenttia suomalaistaustaisista yläkoulussa, lukiossa tai ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista nuorista arvioi, että heitä kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 15 prosenttia espoolaisista vanhemmista on joutunut rajoittamaan lapsen harrastamista taloudellisista syistä.

Osallistumattomuuteen vaikuttavia tekijöitä:

- Vähäistä kulttuuriosallistumista selitetään usein yhteiskunnalliseen asemaan liittyvillä syillä, kuten pienillä tuloilla, vähäisellä koulutuksella, vaikealla elämäntilanteella tai syrjäisellä asuinpaikalla.
- Osallistumattomuuden taustalla voivat olla myös toimintamallien ja kannustuksen puute. Kotitaustalla on todettu olevan yhteys kulttuuriosallistumiseen.
- Osallistuminen voi olla kiinnostuksen puutetta ja välinpitämättömyyttä kulttuuria kohtaan tai mahdollisuuksien puutetta tai tietämättömyyttä niistä.
- Osallistumattomuuteen vaikuttavat kulttuurilaitosten ohjelmistovalinnat tai esitys- ja aukioloajat. Myös itse kulttuuripaikkoja ja -tiloja voidaan pitää vieraina ja muille tarkoitettuina.
- Osallistumattomuus voi selittyä siitä, että henkilön aktiivisuus suuntautuu vaihtoehtoisin tapoihin vastaanottaen kulttuurisisältöjä, kuten televisio tai striimaus, tai kokonaan muulle alueelle kuin kulttuuriin.
- Osallistumattomuus voi myös olla vastarintaa kulttuuripoliittisia instituutioita kohtaan, joiden nähdään edustavan yhteiskunnan eliitin tapoja ja makua.
- Osallistumisen taustalla voi olla myös ajan puutetta ja esimerkiksi perhevelvollisuuksia.

Espoossa kulttuuripoliittista huomiota on syytä kiinnittää ainakin sellaisten väestöryhmien tilanteeseen, joilla ei-kävijyydelle tyypilliset taustamuuttajat kasautuvat, kuten matala koulutus, alhaiset tulot ja pitkä etäisyys kulttuuripaikkoihin. Vieraskielisten näkökulmasta taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuus ei kenties ole pysynyt kasvun tahdissa viime vuosina. Kulttuuritarjonnassa ratkaisuna ongelmaan ei aina ole viestiä englanniksi, sillä Espoossa puhutuista yli sadasta kielestä kolme yleisintä ovat venäjä, viro ja arabia.

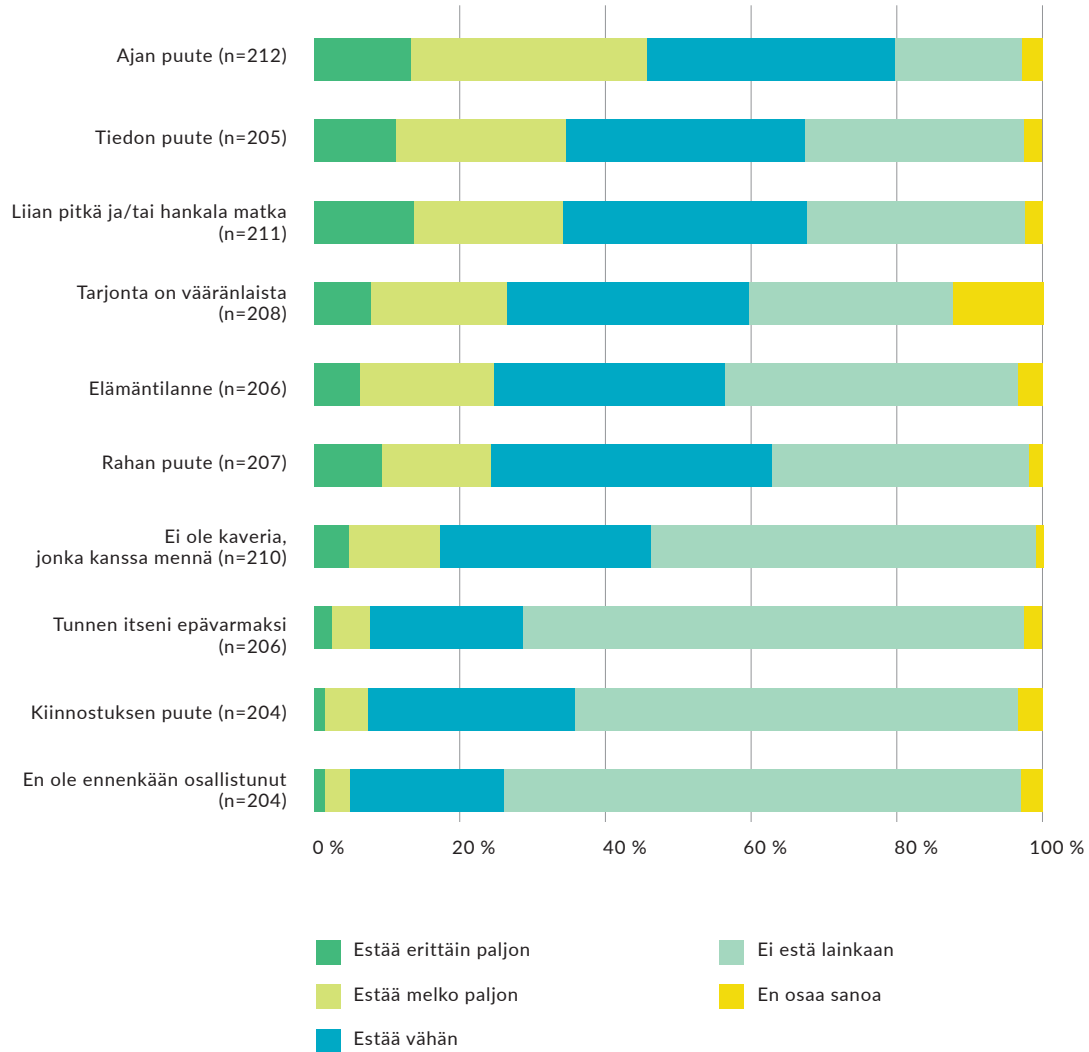
EspooCultin osana espoolaisille tehdyssä asukaskyselyssä kysyttiin osallistumisen esteitä. Tarjolla olleista vaihtoehdoista kolmeksi tärkeimmäksi esteeksi nousivat ajan puute, tiedon puute ja liian pitkä tai hankala matka (Kuvio 45). Kaikkialla Espoossa kulttuuripalvelut eivät ole helposti saavutettavia sellaiselle, joka ei liiku omalla autolla tai jolla on liikuntarajoitteita. Yksi vastaaja esimerkiksi totesi, että julkista liikennettä käyttäen matka kotoa Kauklahdesta Tapiolaan kestää noin tunnin. Taloudelliset syyt

estivät vähintään jonkin verran kulttuuriosallistumista kolmella viidestä vastaajasta. Avovastausten mukaan kieli vaikeutti sekä esityksen sisällön että kulttuuria koskevan tiedotuksen ymmärtämistä.

KUVIO 45.

Kulttuuriosallistumisen esteet Espoossa (%)

Lähde: EspooCult-asukaskysely 2019.

7.3 ALUEELLINEN SAAVUTETTAVUUS JA TASA-ARVO

Delrieu ja Gibson (2017) erottavat kulttuuriosallistumisessa kohti työntävät (*push*) ja luokseen vetävät (*pull*) tekijät. Kulttuurisosiologiassa, kulttuuri-tilastoissa ja kulttuuripolitiikan tutkimuksessa on perinteisesti keskitetty tarkastelemaan työntötekijöiden vaikutusta, etenkin yhteiskuntaluokkaa, koulutusta, taloudellista tilannetta ja perhetaustaa. Kulttuurilaitosten ja -palveluiden saatavuus ja läheinen sijainti voivat olla vetotekijöitä. Kulttuuripolitiikan tutkimuksessa tätä kysymystä ei ole liiemmin tutkittu, koska yleisemminkin paikan näkökulma on jäänyt siinä heikosti huomioiduksi (ks. myös Redaelli 2019; Räisänen & Sariola 2017). Delrieu ja Gibson itse tutkivat artikkelissaan kirjastojen käyttöä hyödyntäen turismintutkimuksessa käytettyä matkaketjun käsitettä (*trip chaining*). Kysymys on siitä, kuinka paljon kirjastossa käyntiin vaikuttaa, että se sijaitsee arkisten toimintojen reitillä. Espoon ostoskeskuskirjastot tarjoaisivat erinomaisen kohteen tämäntyyppistä tutkimusta varten. Espoon kirjasto on ennakoanut toimipisteverkon muutosten aiheuttamia vaikutuksia asiointiin teettämällä saavutettavuusanalyseja (ks. esim. Lahtinen 2013). Nämä analyysit ottavat huomioon kyselypohjaisesti ihmisten tavat tulla kirjastoon (kävelen, pyörällä, omalla autolla, julkisilla liikennevälineillä) sekä liikenneyhteydet ja niissä tapahtuvat muutokset (kuten länsimetro).

Maantieteellinen saavutettavuus eli palvelujen etäisyys niiden käyttäjistä on yksi kulttuurin saavutettavuuden osa-alueista. Väliin puhutaan maantieteellisestä saatavuudesta, mutta sillä viitataan usein pikemmin siihen, onko jossakin kunnassa tai muulla hallinnollisella alueella ylipäätään saatavilla kulttuuripalveluja. Saavutettavuus nostaa vahvemmin esiin pääsyn palvelujen luo. Sitä arvioidaan ottamalla huomioon tieliikenneyhteydet ja mahdollisesti myös käytetyt matkustustavat.

Kulttuuripalvelut ovat peruspalveluita, mutta kunnilla on vapaus toteuttaa kulttuuripalveluita siinä laajuudessa ja sillä tavalla kuin ne parhaaksi näkevät. Maantieteellisesti kulttuuripalvelut keskittyvät usein suuriin kaupunkiin, joissa palveluilla on suurin asukas pohja. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitokset sijaitsevat useimmiten kaupunkien keskustoissa. Mitä kauemmaksi kaupunkikeskuksista ja -keskustoista mennään, sitä rajatumpaa taide- ja kulttuuritarjonta usein on. (Ks. esim. Kuusi 2016.) Kulttuuripalveluista kirjastot ovat arjen palveluita, joita on oltava lähietäisyydellä ja joita käytetään muiden toimintojen ohella (Karttunen 2016). Myös lasten ja erityisryhmien harrastustoiminta sekä nuorisotyö esimerkiksi nuorisotaloilla on määritelty lähipalveluksi (Jäppinen & Kaukopuro-Klemetti 2009, 8). Lähipalvelulle ei ole olemassa yhtä kattavaa määritelmää, sillä jokainen kuntalainen määrittelee lähipalvelukäsitettä omista ja läheistensä tarpeista

ja lähtökohdista (Kuopila & Nieminen 2014, 3). Lähipalveluilla viitataan kuitenkin palveluihin, joita väestö tai ainakin osa asukkaista käyttää toistuvasti, jopa päivittäin ja jotka tarjotaan kuntalaisten lähiympäristössä (mts. 8).

Espoossa kaupunkirakenne jakautuu viiteen kaupunkikeskukseen ja kahteen paikalliskeskukseen. Kulttuurilla nähdään vahva rooli aluekeskusten kehityksessä. Espoo-tarinassa todetaan muun muassa, että hyvät palvelut ja virikkeelliset harrastusmahdollisuudet on turvattava kaikissa kaupunkikeskuksissa (ks. myös Peltomaa 2014, 5). Kulttuuritoiminta on nykyisellään Espoossa alueellisesti epätasaisesti jakautunutta. Ammattimainen, kunnan järjestämä tai tukema kulttuuritoiminta keskittyy eteläiseen Espooseen, kaupunkikeskuksiin ja etenkin Tapiolaan, jota on tietoisesti kehitetty kaupungin kulttuurisena keskuksena. Hajautuneimmin tarkasteltavista kulttuuripalveluista sijaitsevat kirjastot, julkiset taideteokset sekä taiteen perusopetuksen toimipisteet. (Jakonen ym. 2018.) Espoossa toimii myös alueellisia kulttuuritaloja ja -keskuksia. Espoon ominaispiirteisiin kuuluvat kaupunkikeskuksiin keskittyvät kauppakeskukset, joista monissa on paitsi kirjasto myös muuta kulttuuritarjontaa. Vuonna 2019 alun perin Tapiolassa WeeGee-talossa toiminut Helinä Rautavaaran museo muutti Espoon keskuksessa sijaitsevaan Entressen kauppakeskukseen.

Kulttuuritoimintaan osallistumiseen vaikuttaa osaltaan se, kuinka toimintaa on tarjolla esimerkiksi omalla lähialueella. EspooCultin osana toteutetussa asukaskyselyssä tiedusteltiin asukkaiden toiveita kulttuuritoimintaan ja -palveluihin liittyen. Suuressa osassa vastauksista toivottiin, että toimintaa järjestettäisiin laajasti Espoon eri alueilla ja että sitä olisi tarjolla omalla asuinalueella.

”Toivoisin lisää niin lasten kuin aikuistenkin kulttuurimahdollisuuksia suur-Espoonlahteen tai Espoon keskukseseen. Tuntuu välillä siltä, että kaikki tapahtuu jossain muualla kuin täällä: Tapiolassa, Karakalliassa, Leppävaarassa jne.”

”Lisää kaikkea: kuvataidetta, teatteria ja konsertteja muuallekin kuin Tapiolaan. Oma kulttuurin kunnollinen esitystila ja tilaa, joka soveltuu muuhun toimintaan, harrastamiseen ja kokoontumiseen.”

”Toivoisin kulttuurin kiinteämpää nivoutumista asuinympäristöön.”

”Mattby gamla hälsostation borde bli Mattby Kulturhus med möjligheter till konstutställningar, olika kulturevenemang. Ett så fint hus bör sparas och användas som träffpunkt i kulturens tecken för alla mattbybor.”

”Monialainen kulttuuritila Espoonlahteen: teatteria, tanssia, musiikkia, kuvataiteita, kirjastopalveluja, kaupunginmuseon työpajatoimintaa, käsityökerhoja jne. sekä päivätoimintaa että ilta-aikaan tapahtuvaa toimintaa, monikielistä

kaikille avointa toimintaa, jossa sekä suomen-, ruotsin- että muun kieliset voisivat luontevasti kohdata ja monikulttuurisuus olisi voimavara, kulttuuri- ja kahvilapalveluja Rantaraitin varrelle, mahdollisuus poiketa kulttuurikahviloihin (joissa tarjolla musiikkia, kuvataiteita, harrastusesittelyjä yms.) rantalenkillä (päiväkävelyllä, iltalenkillä, sunnuntairetkellä), ”valmiita” kulttuurikävelyretkiä (opas ja applikaatio kertomassa Espoon rantareitistä, arkkitehtuurikävelyjä, puutarhakävelyjä, historiapyöräilyjä, jne.).”

Lähde: EspooCult-asukaskysely.

Vapaa-aikatutkimuksen tulosten perusteella reilu viidennes espoolaisista kokee, ettei Espoossa ei ole riittävästi luontevia paikkoja omanikäisille. Näin kokevat erityisesti 15–24-vuotiaat, pienituloiset ja vieraskieliset. Vanha-Espoossa asuvat ovat kaksi kertaa tyytymättömämpiä paikkojen puutteen kuin esimerkiksi Suur-Kauklahden asukkaat.

Myös taiteen perusopetuksesta tehdyssä selvityksessä (Salmenkangas 2018) todettiin, että toimipisteiden läheisyys ja julkisen liikenteen saatavuus vaikuttavat keskeisesti taiteen perusopetukseen osallistumiseen. Tämä arviointiin saavutettavuuden kannalta yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä erityisesti pienten lasten kohdalla. Opetuksen paikallisuuden lisääminen ja maantieteellisen saavutettavuuden parantaminen nähdään selvityksen perusteella erityisen tärkeäksi tehtäväksi lähes kaikissa oppilaitoksissa. (Mt.; ks. myös Räisänen & Sariola 2016.)

Kouluterveyskyselyyn vastanneista koululaisista vain kolmannes kokee omalla alueellaan olevan itselle kiinnostavaa toimintaa tai sopivia harrastuspaikkoja (Taulukko 13). Pojista hieman suurempi osa kokee, että omalla alueella on kiinnostavaa vapaa-ajantoimintaa ja tarpeeksi oleskelutiloja nuorille. Suurin osa nuorisosta katsoo tietävänsä asuinalueensa harrastusmahdollisuuksista, mutta tieto tavoittaa suomalaistaustaiset hieman paremmin kuin ulkomaalaistaustaiset. Ulkomaalaistaustaisista suurempi osa myös kokee, että itseä kiinnostavat harrastukset sijaitsevat liian kaukana. Harrastusmahdollisuuksien tarjontaan panostaminen eri alueilla näyttäisi olevan hyvä keino edistää yhdenvertaisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

TAULUKKO 13.

*Näkemykset oman asuinalueen harrastusmahdollisuuksista
vastaajan sukupuolen ja taustan mukaan, yläaste ja lukio, Espoo (%)*

Lähde: Kouluterveyskysely 2017.

		Kaikki yhteensä (n= 5152– 5165)	Tytöt (n= 2672– 2681)	Pojat (n= 2434– 2438)	Suomalais- taustainen ^c (n= 4682– 4690)	Ulko- maalais- taustainen ^c (n=418– 425)
Asuinalueellani järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille	Samaa mieltä ^a	32	29	36	32	33
	Eri mieltä ^b	28	29	26	27	37
Asuinalueellani on tarpeeksi oleskelutiloja nuorille	Samaa mieltää	44	39	50	44	44
	Eri mieltä ^b	23	25	19	22	33
Tiedän asuinalueeni harrastus- mahdollisuuksista	Samaa mieltä ^a	59	55	64	60	49
	Eri mieltä ^b	17	19	16	17	27
Minulle sopivat harrastuspaikat sijaitsevat liian kaukana	Samaa mieltää	20	20	20	19	29
	Eri mieltä ^b	49	47	51	50	38

^aTäysin samaa mieltä ja samaa mieltä.

^bTäysin eri mieltä ja eri mieltä.

Taulukosta jätetty pois ”ei samaa eikä eri mieltä”-vastaukset.

Vähäisen vastausmäärän vuoksi taulukosta jätetty pois vastaukset, joissa sukupuolesta tai taustasta ei tietoa.

^cKouluterveyskyselyn aineisto luokitellaan nuoren tai tämän vanhemman (ala-aste) syntymämaan perusteella neljään luokkaan; suomalainen syntyperä, toinen vanhemmista ulkomaalaistaustainen, ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa, ulkomaalais-taustainen syntynyt ulkomailla. Tässä raportissa käytetään luokkia suomalaistaustainen ja ulkomaalaistaustainen. Luokka suomalaistaustainen sisältää suomalaista syntyperää olevat, luokka ulkomaalaistaustainen sisältää kolme edellä mainittua ulkomaalaistaustaiset-kategoriaa. Aineiston luokittelusta ks. esim. Halme ym. 2017.

Maantieteellinen saavutettavuus tarkoittaa, kuinka pitkän matkan päässä palvelut ovat. Taulukossa 14 esitetään Espoossa asuvan väestön etäisyyksiä eri kulttuuripalveluihin. Tarkastelussa on espoolaisten matka lähimpään tarkastelussa mukana olevaan kulttuuripalveluun tieverkkoa pitkin ja kuntarajojen yli; palvelu voi siis sijaita myös toisen kunnan alueella. Pääkaupunkiseudulla kulttuuripalveluita käytetäänkin paljon yli kuntarajojen. Etäisyyksien perusteella espoolaisten mahdollisuudet osallistua kulttuuritoimintaan ja -palveluihin ovat varsin hyvät. Ylivoimaisesti parhaiten saavutettavia ovat kirjastot, jotka ymmärretäänkin lähipalveluksi. Tarkastelun mukaan yli puolet (59 %) espoolaisista asuu korkeintaan 1,5 kilometrin päässä lähimmästä kirjastosta ja lähes kaikilla (95 %) on lähikirjastoon matkaa korkeintaan kolme kilometriä. Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa vuodelta 2010 esitetään taajama-alueita koskien, että suurimmalle osalle kunnan asukkaista tulisi olla tarjolla kirjaston palvelupaikka enintään kahden kilometrin päässä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 41; ks. Karttunen 2016.)

Kirjastoja lukuun ottamatta kulttuuripolitiikan alueella vain harvojen palveluiden suositusetäisyyksiä on pohdittu, saati kirjattu lainsäädäntöön tai strategia-asiakirjoihin (Karttunen 2016, 155). Pääkaupunkiseudulla kulttuuripalveluita on yleisesti ottaen tarjolla paljon, ja tämä näkyy myös espoolaisten palvelujen saavutettavuudessa. Esimerkiksi lähes kaikki espoolaiset asuvat korkeintaan 10 kilometrin päässä lähimmästä museosta (99 %) tai teatterista (90 %). Lähin orkesteri on enintään kymmenen kilometrin päässä 74 prosentilla ja lastenkulttuurikeskus 72 prosentilla⁴⁶ espoolaisista. Tarkastelussa ovat mukana valtionosuutta saavat museot, teatterit ja orkesterit sekä lastenkulttuurikeskusten verkostoon kuuluvien lastenkulttuurikeskusten toimipisteet.⁴⁷ Teatteriesityksiä, konsertteja ja lastenkulttuuritoimintaa järjestetään myös näiden toimipisteiden ulkopuolella. Laskelmat eivät myöskään ota huomioon esimerkiksi palvelutarjonnan sisältöjä, tiheyttä

46 Lastenkulttuurikeskusten saavutettavuutta on tarkasteltu suhteessa alle 16-vuotiaaseen väestöön.

47 Moni valtionosuuden piirissä olevista museoista, teattereista ja orkestereista sekä etenkin lastenkulttuurikeskuksista järjesti vuoden 2017 aikana toimintaa useissa toimipisteissä. Analyysia varten toimipisteiden määrää rajattiin siten, että museoiden ja teattereiden kohdalla toimipisteeksi luettiin vain (pää)rakennuksen osoite. Joidenkin orkesterien kohdalla toimipisteeksi luettiin useampi osoite, jos orkesterilla on monta pääasiallista esiintymispaikkaa (esimerkiksi Kymi Sinfonietta). Ilman pääasiallista esiintymispaikkaa toimivien, kiertävien orkestereiden osalta toimipisteeksi luettiin paikka, jossa esiintymisiä oli verkkosivujen mukaan useimmin vuonna 2017. Lastenkulttuurikeskusten kohdalla analyysiin valittiin keskuksen osoite lukuun ottamatta lastenkulttuuriverkostoja, joilta kysyttiin erikseen tietoja toteuttamispaikoista kaikissa verkostoon kuuluvissa kunnissa.

tai aukioloaikoja. Tarkempaa analyysia varten tarvittaisiinkin tietoa koko tarjonnasta ja sen maantieteellisestä hajonnasta (ks. Karttunen 2016, 156).

TAULUKKO 14.

Espoon asuntoväestön etäisyys lähimpään kulttuuripalveluun etäisyysvyöhykkeittäin tietä pitkin (pl. kevyen liikenteen väylät) Lähde: Tilastokeskus.

Palvelu ja viitevuosi	1,5 km	3 km	10 km	30 km
Kirjastot 2019 ¹	59 %	95 %	100 %	100 %
Lastenkulttuuri-keskukset 2017 ²	N/A	5 %	72 %	100 %
Museot 2017 ³	N/A	31 %	99 %	100 %
Teatterit 2017 ³	N/A	31 %	90 %	100 %
Orkesterit 2017 ³	N/A	10 %	74 %	100 %

1 Yleiset kirjastot sekä tieteelliset kirjastot. Saavutusvyöhykkeet luotu kulttuuripisteiden ympärille tieverkossa ja saavutettavuus arvioitu (Tilastokeskus).

2 Suhteessa alle 16-vuotiaaseen väestöön.

3 Valtionosuuden piirissä olevat museot, teatterit ja orkesterit.

Vaikka matka kulttuuripalveluun ei välttämättä ole pitkä, julkisen liikenteen ja muiden yhteyksien toimivuus asettaa saavutettavuusongelman kävelyetäisyyden ulkopuolella olevien palvelujen osalta (ks. Piela 2016, 151). Espoossa-kin kulttuuripalveluihin pääsyn sujuvuus julkisilla liikennevälineillä vaihtelee huomattavasti riippuen asuinalueesta. Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten mukaan noin kolmannesta (28,4 %) espoolaisista haittaavat huonot julkiset liikenneyhteydet vähintään jokin verran. Espoolaisia huonot julkiset yhteydet haittaavat jonkin verran enemmän kuin suomalaisia keskimäärin (24,6 %) ja runsaasti enemmän kuin FinSote-tutkimukseen vastanneita helsinkiläisiä (6,6 %).⁴⁸ Myös EspooCult-tutkimuksessa toteutetun asukaskyselyn mukaan noin kolmannekselle vastaajista liian pitkä tai hankala matka estää osallistumista kulttuuritoimintaan. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi bussilinjojen puute, matkojen liian pitkä kesto julkisilla liikennevälineillä, liikuntaeste sekä parkkipaikkojen puute.

48 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSote seuraa väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain.

Matka Etelä-Espoosta Järvenperään on aivan liian hankala ja kestää liian kauan.

Julkisilla kyllä kestää meiltä Kauklahdesta esim. Tapiolaan n. tunti.

Borde vara en busslinje t.ex 104 via Notudden.

Liikuntarajoite ja julkisen liikenteen yhteydet.

Alueellisen eriytymisen kasvaessa herää kysymys, miten hyvin harrastusmahdollisuuksien maantieteellinen ja sosioekonominen saavutettavuus toteutuu Espoossa. Vapaa-ajantoimintojen saavutettavuus on yhdenvertaisuuskysymys, sillä keskimäärin 15–29-vuotiaat heikossa taloudellisessa tilanteessa olevat nuoret harrastavat muita vähemmän (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a, 14).

7.4 ASUKKAIDEN TYYTYVÄISYYS KULTTUURIPALVELUIHIN JA TULEVAISUUDENTOIVEET

Kulttuuripalveluja käyttävät espoolaiset ovat niihin varsin tyytyväisiä. Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2019 -tutkimuksen⁴⁹ perusteella Espoon kulttuuri- ja sivistyspalveluihin ollaan kokonaisuutena erittäin tyytyväisiä. Erityisen tyytyväisiä oltiin kirjastoihin, joita piti hyvin hoidettuna 93 prosenttia vastaajista. Myös museoita ja taidenäyttelyitä, konsertteja ja musiikkiesityksiä sekä muita kulttuuripalveluita pidettiin yleensä hyvin hoidettuina (Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2019.)

Suomen Kuntaliiton koordinoiman ARTTU2-tutkimusohjelman mukaan palvelutyytyväisyys kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluihin oli vuonna 2017 Espoossa 4,29 (asteikolla 1–5). Se oli hieman suurempi kuin tutkimuskunnissa keskimäärin (4,20). Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta kuvaava indeksi oli puolestaan 4,13. (Pekola-Sjöblom 2017.)

49 Kysely lähetettiin vastaajan äidinkielen mukaan suomen- ja ruotsinkielisenä loka-marraskuussa 2019 yhteensä 2125:lle satunnaisesti valitulle espoolaiselle. Vastauksia saatiin 646.

TAULUKKO 15.

Kuntakohtaiset palvelutyytyväisyys ja palvelujen saatavuus- ja saavutettavuusindeksit kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen osalta joissakin ARTTU2-kunnissa Lähde: Pekola-Sjöblom 2017.

	Palvelutyytyväisyys- indeksi: Kulttuuri ja vapaa-aika	Saatavuus- ja saavutettavuusindeksi: Kulttuuri ja vapaa-aika
Espoo	4,29	4,13
Oulu	4,20	4,08
Tampere	4,25	4,20
Turku	4,26	4,16
Vantaa	4,19	4,00
Kaikki ARTTU2- kunnat (N=40)	4,20	4,08

Espoolaisille suunnatussa kulttuuritoimintaa käsittelevässä kyselyssä 77 prosenttia vastaajista piti erittäin tärkeänä, että kaupungissa on tarjolla kulttuuritoimintaa.⁵⁰ Espoon kaupungin teettämässä Mun Espoo -kyselyn tuloksissa kulttuuri ei kuitenkaan noussut esiin kaupunkilaisille merkityksellisenä asiana. Kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan yksi tai kaksi teemaa, jotka kuvaavat vastaajan tarinaa ja parhaita hetkiä Espoossa. Kulttuuri sai vastauksista vähiten mainintoja (5 % vastaajista) ennen muu-vaihtoehtoa (1 %). Eniten mainintoja saivat perhe (32 %), luonto ja ulkoilu (31 %) sekä onni (29 %). (Valve 2017.)

Tulevaisuuden harrastustoiveita koskevaan kysymykseen tuli asukailta varsin monipuolisia vastauksia. Kaikki eivät viitanneet puutteisiin tai tehneet uusia ehdotuksia vaan korostivat olevansa tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen ja toivoivat saman linjan jatkuvan. Osa vastaajista kiinnostivat korkeakulttuuriset taidemuodot, ja heitä saattoivat esimerkiksi huolestuttaa taide- ja kulttuurilaitosten tilaratkaisut (etenkin Espoon kaupunginteatterissa). Niin ikään toivottiin parannusta näiden palveluiden maantieteelliseen saavutettavuuteen eri puolilta Espoota. Joidenkin vastaajien kulttuurikäsitys ulottui taidetta paljon laajemmalle ja saattoi kattaa esimerkiksi eri maiden ruokakulttuurit, kasvien ja sienten keruun, paikallishistorian tai erilaiset urheilun ja liikunnan muodot. Muutamat vastaajat yhdistivät sujuvasti hengen ja ruumiin kulttuurin ehdottamalla temaattisia

50 EspooCult-hanke toteutti kyselyn espoolaisille asukkaille välillä 4.6.–27.10.2019 ja siihen vastasi 233 henkilöä. Kyselyssä selvitettiin millaista kulttuuritoimintaa asukkaat toivovat Espooseen tulevaisuudessa sekä kartoitettiin osallistumisen esteitä.

kävely- ja pyöräilyreittejä (osa toivoi ohjattuja kiertoja, osa karttoja tai app-likaatioita omaehtoista toimintaa varten). Lava- ja iltapäivätanssit mainittiin niin ikään lukuisissa vastauksissa.

Leimallisen monet asukaskyselyn vastaajat kaipasivat toimintaa ja palveluita omalle asuinalueelle. Muutamissa vastauksissa oli erikseen mainittu, että olisi hienoa, jos omalla alueella olisi jotain, niin ei tarvitsisi erikseen lähteä Tapiolaan, Leppävaaraan tai Helsinkiin. Myös kouluterveyskyselyssä ilmeni, että moni espoolaisista nuorista kokee, että harrastuspaikat ovat liian kaukana. Espoolaiset ovat kiinnostuneita kokeilemaan erilaisia asioita esimerkiksi työväenopiston lyhyt- tai viikonloppukursseilla. Ylipäättään moni vastaaja yhdisti kulttuuriharrastukseen oppimisen ja kokeilemisen ulottuvuuden. Työväenopistolta ja kirjastolta odotetaan paljon: kursseja, luentoja, tapahtumia, taiteilijavierailuja, keskustelutilaisuuksia ja kerhoja.

Espoolaisten toiveita ja ajatuksia taidepalveluista ja kulttuuritilaisuuksista

”Olen aika suuri klassisen musiikin ystävä ja käyn paljon konserteissa (Tapiola Sinfonietta) ja taidenäyttelyissä (Emman näyttelyt) ja jonkin verran espoolaisilla festivaaleilla (PianoEspoo ja jopa AprilJazz sekä Espoo Cinen muutamat elokuvat vuosittain). Arvostan Espoon korkealaatuista musiikkitarjontaa paljon. Laadultaan ja ohjelmistoiltaan se on jopa mielenkiintoisempaa ja jollain tapaa raikkaampaa ja nuorekkaampaa kuin Helsingissä.”

”Espoon teatterin kehittäminen kansainvälisenä vierailuteatterina. Lisää vireää kulttuuritoimintaa kuvataiteessa. Tapiolan kulttuurikeskuksen säilyttäminen.”

”Ja se uusi teatteritalo pitää saada nopeasti. Kukaan ei mielellään mene Revontulihallin, vaikka kuinka hyvää teatteria esitettäisiin. Kiitos, että Tapiola Sinfonietalla on kunnon sali.”

”Ammattilaisesiintyjä (konsertit, teatteriesitykset, tanssiesitykset jne.), kuvataidenäyttelyitä (EMMA), monipuoliset palvelut lapsille ja mielenkiintoisia museoita.”

”Jatkuvaa panostusta EMMAan, Tapiola Sinfoniettaan jne., mutta samalla uusia avauksia, lähikulttuuria, harrastusmahdollisuuksia jne.”

”Sellosaliin ohjelmatarjonnan laajennusta klassisempaan suuntaan. Sellosalissa voisi olla iltapäiville kahvikonserttitapaista toimintaa. Voisiko Tapiola-Sinfonietta käyttää Sellosalia ainakin osittain väistötilana, kun Tapiolan kulttuuritalo menee remonttiin.”

”Tanssia (eri tyyplejä olevia esityksiä).”

”Konsertteja, kirjastoihin keskustelupiirejä, teatteria ja oikeastaan mitä kulttuuritarjonnan saralta löytyy.”

”Elokuvaesityksiä – sekä kaupallisesti elokuvateatterissa että esim. ulkoilmatapahtumina.”

Lähde: EspooCult-asukaskysely.

Oman asuinalueen ja lähiympäristön kulttuurilla tarkoitettiin palvelutarjonnan ohella asukaslähtöistä ja osallistavaa toimintaa, kaupunginosa- ja paikallistapahtumia ja yhteisöllisyyttä. Vastaajat toivoivat matalan kynnyksen toimintaa, johon kuka tahansa voisi osallistua. Toimintaa kaivattiin julkisiin tiloihin ja vuodenajan salliessa ulkotiloihin. Erityisen usein mainittiin elokuvien esittäminen ulkona. Arkeen kaivattiin pienimuotoista elävöitystä ja kokemuksellisuutta esimerkiksi matkalla koulusta tai töistä kotiin ilman, että tarvitaan suuria järjestelyjä. Kaiken lähikulttuurin ei tarvitse olla ammattilaisten tuottamaa vaan espoolaisia kiinnostavat myös harrastajien esitykset.

Koko perheen tapahtumat ja ylipäänsä tapahtumat, jotka tuovat erilaisia ihmisiä yhteen, mainittiin monessa asukaskyselyn vastauksessa. Espoossa koettiin olevan yhteisöllisyyden puutetta ja juurettomuutta, johon kulttuuri-toiminta voisi tuoda ratkaisuja. Erilaisten ilmaisten kaupunkikulttuuritapahtumien ajateltiin elävöittävän arkea ja yhdistävän eri kansalaispiirejä toisiinsa. Tarvitaan tiloja ja tapahtumia, jotka mahdollistavat erilaisten ihmisten ja ryhmien kohtaamisen. Moni viittasi Helsinkiin viime vuosina syntyneeseen uuteen yhteisölliseen kaupunkikulttuuriin ja toivoi myös Espooseen jotain samankaltaista (block partyt, julkinen sauna, tanssit julkisessa tilassa jne.). Kaupunkiin toivottiin niin elinkeinotoimintaan kytkeytyviä megafestivaaleja kuin pieniä, kotikutoisia paikallistapahtumia. Toivottujen tapahtumien aihepiirit olivat hyvin vaihtelevia: eri taiteenlajeja, monikulttuurisuutta, ruokakulttuuria, määrittelemätöntä yhdessäoloa.

Espoolaisten toiveita ja ajatuksia lähikulttuurista, yhteisöllisyydestä, asukaslähtöisyydestä ja toiminnan paikoista

”Asukkaat mukaan toimintaa suunnittelemaan ja toteuttamaan. Kaupungin tilat asukas- ja kulttuuritoiminnan käyttöön nykyistä laajemmin (mm. koulujen tilat). Alueellisesti kattavasti tarjontaa eri puolilla Espoota.”

”Kirjastot, myös pienet lähikirjastot, kulttuuri- ja harrastustoiminnan keskuksiksi omilla alueillaan.”

”Matalan kynnyksen toimintaa, joka lisää erilaisten ihmisryhmien kohtaamista. Projekteja, jotka osallistavat paikallisia asukkaita yhteisten alueiden ja toimintojen suunnitteluun. Yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia. Edullisia toimitiloja taide- ja kulttuuritoimijoille.”

”Kaupunkitapahtumia, kuten Espoo-päivä, voisi olla muinakin vuodenaikoina. Hyviä kirjastopalveluja ja kirjallisuustapahtumia. Omat kirjamesut? Elokuvaesityksiä – sekä kaupallisesti elokuvateatterissa että esim. ulkoilmatapahtumina. Taiteiden yö olisi kiva Espossakin – mutta eri päivänä kuin Helsingissä. Venetsialaiset pitäisi järjestää muutamalla isoimmalla rannalla ja muinaistulien yö useammassa rannassa!”

”Kaikille avoimia tilaisuuksia, kuten Espoo-päivän konsertti. Matalan kynnyksen ihmisiä yhteen kokoavia tapahtumia, oli kyseessä sitten erikoispäivien museossa tai ulkoilmakonsertti. Kulttuurin tuomista ihmisten luo.”

”Uudenlaisia vapaa-ajan tiloja ja palveluita myös julkisesti tehtynä, ei kaupallisesti. Esim. Tapiolassa, [...], voisi olla Oodin kaltainen tila Heikintorilla.”

”Toivoisin osallistavaa kulttuuritoimintaa, missä erilaisten ihmisten on luonteva kohdata toisia oman kuplan ulkopuolelta. [...]”

”Espossa pitäisi rohkaista enemmän sellaista ruohonjuuritasolta nousevaa yhteisöllistä kulttuuria, kuten kaupunkitapahtumia, mitä esim. Helsingin Kalliossa, Kumpulassa tai Itä-Helsingissä on. Espoon ongelma: juurettomuus, yhteisöllisyyden puute.”

– Ilmaiskonsertteja aikuisille ja lapsille, ulkoilmaelokuvia, lapsille ja nuorille osallistavia taidetapahtumia ja työpajoja, kulttuuritreffit eri ryhmille, kuten vauvaperheet, eronneet, yksinäiset, sinkut, eläkeläiset, maahanmuuttajat.
– Harrastusmahdollisuudet yhdenvertaisiksi, että kaikilla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta riippumatta.
– Tilaa harrastamiselle, esityksille sekä co-working/hub -tiloja, joissa koota luovien alojen tekijöitä saman katon alle. [...]”

”Matalan kynnyksen musiikkipalveluja (soittaminen, laulaminen jne.) tarvitaan lisää. Eli palveluja, jotka osallistavat kuntalaiset musisointiin. Tuloksena

hyvinvointi ja parhaimmillaan kustannustehokkaan kansalaisaktiivisuuden lisääntyminen, jos harrastajat menevät esiintymään esim. seniorikeskuksiin. [...].”

– Lisää ilmaisia tai edullisia tiloja harrastamiseen, kokoontumiseen ja tilaisuuksien järjestämiseen.

– Tukea omaehtoisen kulttuuritoiminnan järjestämisessä: tiedotus (+ opastaminen) tiedotteiden laatimisessa ja tiedotuskanavien käytössä ja toteutusapu.

– Verkostoitumisapua harrastus- ja opintopiirien perustamisessa.

– Innostavia ja iloa tuovia tapahtumia, joihin asukkaat voivat itsekin tuottaa ohjelmaa ja tuoda taitojaan esiin.

– Kesällä: ulkoilmaelokuvanäytöksiä, monikulttuurisia musiikki- ja tanssiesityksiä (folk&rock), talvella klubikeikkoja, lautapeli-iltoja myös aikuisille.”

”Musiikkiin liittyvää toimintaa, mahdollisimman paljon osallistavaa ohjelmaa. Ja ilmaisia konsertteja, aikuisille ja lapsille. Myös osallistavaa teatterin, sirkuksen ja muun esittävän taiteen ja musiikin yhdistelmää.”

”Toivon, että monikulttuurisuus huomioitaisiin paremmin Espoon kulttuuritarjonnassa. Taiteilijatapaamisia, taiteilijatyöhuoneita, kirjailijavieraita. Esim. oman kylän taiteilija.”

”Matalan kynnyksen tapahtumia: kaupunkitansseja, installaatioita kaupunkitilaan, muraaleja, happeningeja.”

Lähde: EspooCult-asukaskysely.

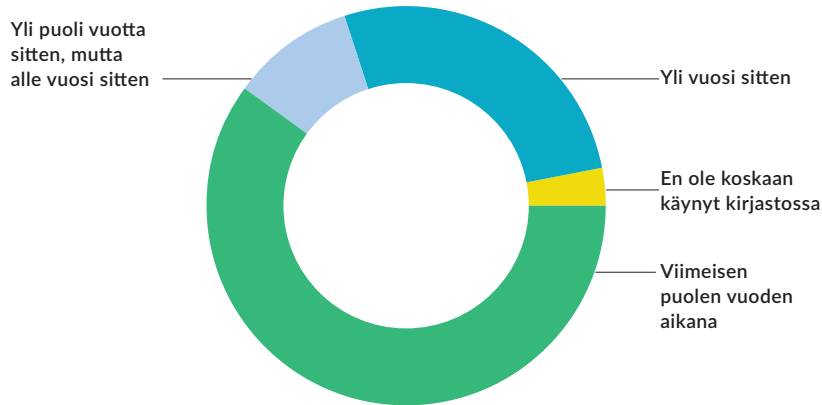
Näkökulma: Kirjasto espoolaisten osallistumisen paikkana

Espoolaiset käyvät ahkerasti kirjastossa, ja kirjastot yhdistävät kaupungissa eri kansanosia. Fyysiset kirjastokäynnit asukasta kohden (15,33) olivat vuonna 2018 Espoossa selkeästi korkeammat kuin esimerkiksi Helsingissä (10,07) tai Vantaalla (8,85). Koko maan keskiarvo oli 9,09 käyntiä asukasta kohti. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot.) Vuoden 2017 vapaa-aikatutkimuksen mukaan espoolaisista 60 prosenttia oli käynyt kirjastossa kyselyä edeltäneen puolen vuoden aikana (Kuvio 46). Naiset (67 %) olivat miehiä jonkin verran miehiä (53 %) aktiivisempia. Iän mukaan kirjastossa käyminen laski tasaisesti 10–14-vuotiaiden 76 prosentista yli 65-vuotiaiden 50 prosenttiin. Eroja ei sen sijaan ilmennyt useiden muiden tavanomaisten taustamuuttujien mukaan. Esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielisistä 60 prosenttia ja vieraskielisistä 61 prosenttia oli käynyt viimeisten kuuden kuukauden aikana kirjastossa. Vähätuloiset käyttivät kirjastoa hieman enemmän kuin parempituloiset, mutta tässäkin erot jäivät pieniksi. Niin ikään kaupungin sisällä alueiden väliset erot olivat vähäisiä. Vain pari prosenttia 10 vuotta täyttäneistä espoolaisista ei ollut koskaan käynyt kirjastossa.

KUVIO 46.

Milloin viimeksi on käynyt kirjastossa, 10 vuotta täyttänyt väestö, Espoo (%)

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.

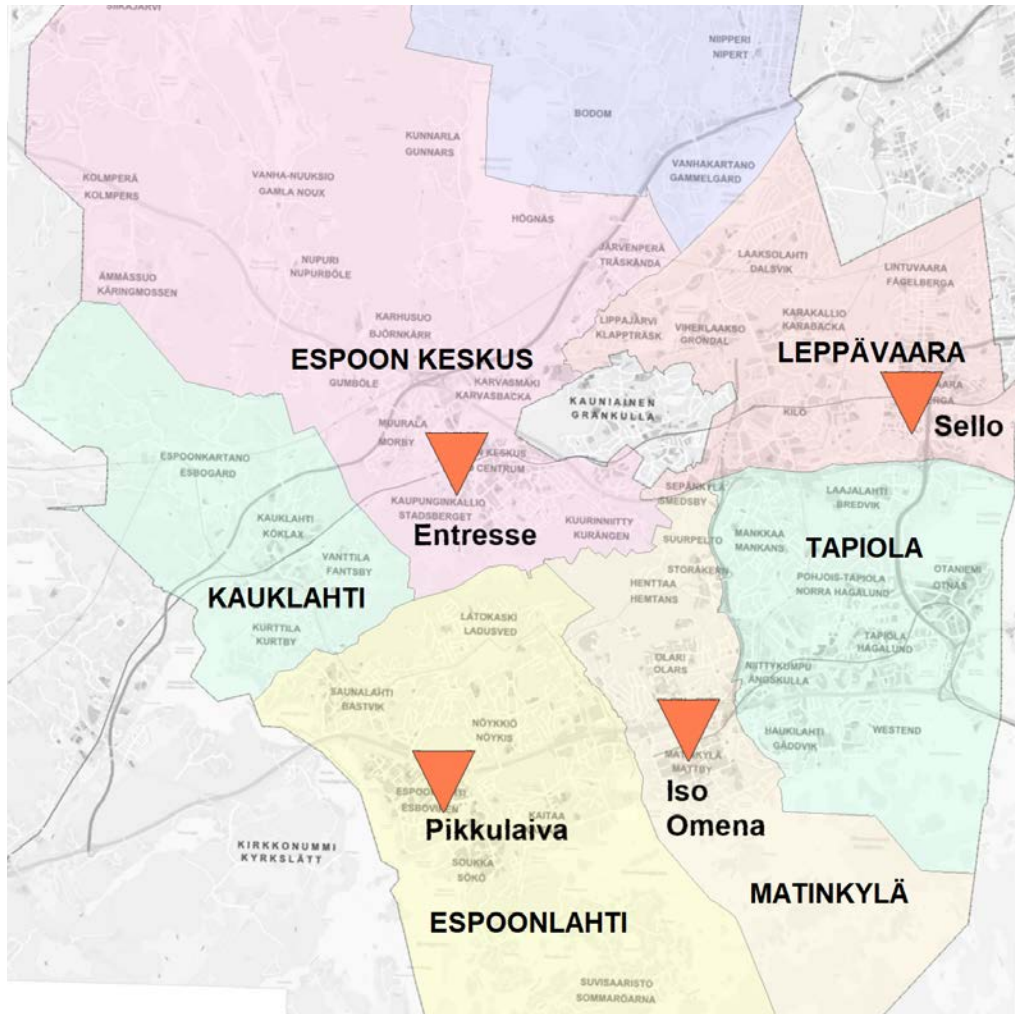

Kulttuuripoliittisesti kirjastot ovat avaintoimijoita kirjallisuutta, tietoa ja tapahtumia tarjoavina lähipalveluina sekä omaehtoisen toiminnan alustoina. Espoon kirjaston periaatteena on ollut palvelu asukkaita joustavoittamalla kirjastojen aukioloa sekä sijoittamalla kirjastoja ”arjen solmukohtiin”. Talouden laskukausina on leikkausten sijaan pidennetty kirjastojen aukioloa. (EspooCult-haastattelu.) Aukiolotunteja on lisätty kehittämällä perinteisten kirjastopalveluiden rinnalle omatoimikirjastoja, joissa henkilökunta on paikalla osan aikaa. Tällä hetkellä Espoossa on 11 omatoimikirjastoa⁵¹, joista useimmat ovat avoinna päivittäin varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan. Espoo on ollut Suomessa edelläkävijä myös ostoskeskuskirjastojen alalla (Kartta 2).

⁵¹ Haukilahti, Kalajärvi, Karhusuo, Kauklahti, Laajalahti, Laaksolahti, Nöykkiö, Otaniemi, Saunalahti, Suurpelto, Viherlaakso.

KARTTA 2.**Kirjastot ostoskeskuksissa**

Taustakartta: Espoon kaupunki, paikkatieto, avoimet aineistot.

Ensimmäinen niistä avattiin Matinkylän Isossa Omenassa vuonna 2001, sitä seurasi Leppävaaran Sello vuonna 2003 ja Espoon keskuksen Entresse vuonna 2016. Ison Omenan kirjasto muutti ostoskeskuksen laajennuksen myötä palvelutorille vuonna 2016. Kivenlahden kirjasto sai korvaavat tilat kauppakeskus Pikku-laivasta vuonna 2019. Espoon kirjastoissa pidetään myös tiukasti kiinni kaikkien palvelujen maksuttomuudesta⁵², eikä ketään suljeta tilojen ja palvelujen ulkopuolelle. Henkilöstön laajan rekrytointipolitiikan avulla toivotaan yhteiskunnan eri ryhmät tervetulleiksi kirjastoon.

52 Kirjastolain (1492/2016) mukaan yleisen kirjaston omien aineistojen käyttö, lainaus ja varaaminen sekä ohjaus ja neuvonta on maksutonta.

Kaukalahden kirjasto. Kuva: Taru Turpeinen.

Espoon kirjastoissa järjestetään paljon erilaisia tapahtumia. Suomen yleisten kirjastojen tilaston mukaan Espoon kirjastoissa oli vuonna 2018 kaikkiaan 3 395 tapahtumaa. Niistä runsaat 2 700 oli kirjaston päävastuullisena järjestämiä, noin 130 kunnan muiden toimijoiden järjestämiä ja noin 500 ulkopuolisten toimijoiden järjestämiä. Sisällöltään tapahtumat voivat olla kirjallisuuteen ja lukemiseen liittyviä, yhteiskunnallisia tai maailmankatsoimuksellisia tai muita kulttuuritapahtumia. Tapahtumiin osallistui yhteensä 69 842 henkeä.

Espoossa fyysisten kirjastokäyntien määrä on viime vuosina kasvanut jyrkästi, vaikka kokonaislainaus on pysynyt entisellään tai pikemmin laskenut (Suomen yleisten kirjastojen tilastot). Espoolaiset käyttävät kirjastoja yhä eniten kirjojen lainaamiseen (Taulukko 16). Nuoret tulevat kirjastoon lukemaan kirjoja, käyttämään internetiä ja kuuntelemaan musiikkia, sen sijaan lehtien lukemista siellä harrastavat etenkin vanhemmat ikäluokat. Nuorille mutta myös osalle vanhemmista henkilöistä kirjastot ovat lisäksi olennaisia paikkoina, joissa voi tavata ystäviä ja tuttuja tai viettää muuten aikaa. Tapahtumiin, kerhoihin ja erilaisten ryhmien toimintaan kirjastossa osallistuu vajaat kymmenen prosenttia espoolaisista iästä riippumatta.

TAULUKKO 16.*Kirjastossa tehdyt asiat ikäluokittain, Espoo (%)**Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen.*

Toiminto/ikäryhmä (v.)	10-14	15-24	25-44	45-64	65+	Kaikki
Lainannut kirjoja	87,0	75,9	76,8	70,4	63,3	73,9
Käynyt lukemassa sanoma-, aikakaus- tai sarjakuvalehtiä	23,2	9,1	19,2	35,1	50,6	26,8
Lainannut lehtiä, elokuvia, musiikkia tai jotain muuta	21,6	16,9	21,3	18,4	8,0	18,1
Tavannut tuttuja	44,7	29,0	11,5	9,0	11,2	16,2
Käyttänyt internetiä	40,0	20,6	13,3	14,2	9,1	16,4
Käynyt lukemassa kirjoja	43,4	16,5	14,3	5,9	8,7	14,1
Osallistunut tapahtumiin, kerhoihin tai ryhmiin	10,1	9,0	6,6	9,4	9,9	8,5
Osallistunut lapsille/ lapsiperheille tarkoitettuun toimintaan	*	0,0	12,7	7,9	*	7,2
Osallistunut laite- tai muuhun opastukseen	8,5	7,6	3,3	3,9	11,1	5,6
Käynyt kuuntelemassa musiikkia	5,8	5,8	1,4	1,7	*	2,5
Tehnyt jotain muuta	16,1	32,8	25,3	16,3	15,0	21,7

Taulukossa ei esitetä alle kolme havaintoa sisältäviä vastausluokkia

Osallistumisen ja kuulumisen kokemuksia Ison Omenan kirjastossa

Espoon kirjastoissa käydään yhä enemmän ja vietetään myös paljon aikaa. Ison Omenan kirjastossa tehdyssä tapaustutkimuksessa tarkasteltiin kirjaston merkitystä julkisena paikkana kirjaston käyttäjille. Menetelminä käytettiin havainnointia sekä haastatteluja eri käyttäjäryhmille. Syvähaastatteluihin valittiin kaksi ryhmää, joille kirjasto oli erityisen tärkeä juuri paikkana: eläkeläiset sekä nuorten tila Voxia käyttävät nuoret. Ison Omenan kirjaston tilat lomittuvat kokonaisuudeksi Palvelutorin muiden toimijoiden tilojen kanssa, mutta haastatteluihin osallistuneet mielsivät tilan juuri

kirjaston kautta. Tarkastelun perusteella kirjaston monipuoliset ja sallivat tilat edistävät kaupunkilaisten yhteisöön kuulumisen kokemuksia, sosiaalisten suhteiden muodostumista sekä mahdollistavat toimintaan osallistumista monilla elämän osa-alueilla.

Kirjastotila mahdollistaa kaupunkilaisten harrastamista sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitoa esimerkiksi nuorten tila Voxissa, tapahtumissa, kerhoissa ja Pajassa (avoin työskentely- ja oppimispaiikka). Kirjastossa opiskelaan paljon yksin ja ryhmissä ystävien kanssa. Kirjaston tietokoneet sekä digi- ja asiointineuvonta helpottavat arjen välttämättömyyksien hoitamista. Aktiivisen osallistumisen lisäksi myös julkisen kirjastotilan mahdollistama passiivinen osallistuminen tai osallistumattomuus on monelle kävijälle merkityksellistä. Haastateltaville oli tärkeää voida tulla ”ihmisten ilmoille” elävään, kotoisaan ja rentoon ympäristöön ilman, että se edellyttää osallistumista tai sosiaalista kanssakäyntiä. Toisille ihmisten läheisyys toi kuitenkin myös mukavan mahdollisuuden kevyeen jutusteluun vieressä istuvan kanssa. Mahdollisuus yksin yhdessä olemiseen oli tärkeää lähes kaikenlaisissa kävijäryhmissä opiskelijoista eläkeläisiin ja vanhempainvapaalla oleviin vanhempiin.

Nuorten kirjasto – ”Ne ohjaajatkin on vähän niinkun frendejä”

”Ja sit mulla ainakin noi Vox ohjaajat. Niin ne on ain et moi ja mitä kuuluu ja sit niiden kaa voi vaan jutella tolleen ihan kaikest. Oli olo ihan mikä tahansa, niin niille voi aina mennä puhumaan.” Tyttö 15v.

No onhan tää muuttanu mun elämää. Oon tutustunu ihmisiin paljon ja en oo enää niin paljon yksin kotona. Ennen tuli oltua paljon. Poika 15v.

Nuorten tila Voxissa käyville nuorille kirjasto on paikka, jossa voi viettää aikaa ystävien kanssa, pelata, hengata ja rauhoittua. Osalle nuorista se tarjoaa myös mahdollisuuden solmia uusia sosiaalisia suhteita. Nuorten kohdalla henkilökunnan merkitys osallisuuden kokemuksissa korostuu. Haastatteluihin osallistuneet nuoret kokivat merkityksellisenä työntekijöiltä saamansa huomion ja heihin syntyneet luottamukselliset suhteet. Osalle juuri henkilökunta oli yksi syy tulla kirjastoon viettämään aikaa.

Nuorille on tärkeää, että heillä on oma paikka, jossa on muita nuoria ja johon juuri he ovat tervetulleita. Yksi oman paikan tuntuun vaikuttava tekijä ovat myös nuorten kokemukset valvonnasta. Nuoret kokivat Voxin sallivana ympäristönä, jossa oli mahdollisuus tehdä virheitä ja saada ne anteeksi. Yleisesti kirjaston ja Voxin säännöt koettiin yhteisenä hyvänä ja turvallisuuden tunnetta lisäävinä. Ero tehtiin esimerkiksi kauppakeskusympäristöön, jossa liikkuu paljon muitakin ihmisiä ja valvonta voi tuntua ajoittain jopa painostavalta ja vihamieliseltä nuoria kohtaan.

Kirjasto eläkeläisten aktiivisuuden paikkana

Mä oon kuitenkin kiinnostunut vielä asioista, kaiken maailman asioista, ja sillä tavalla aktiivinen ihminen, että mä haluan tietää. [...] Mä tuun esimerkiksi tilaisuuksiin sen tiedon takia. Nainen, 70v.

Eläkeläisten kohdalla kirjastotilan merkityksessä korostui sen rooli paikallisena julkisen elämän keskuksena. Haastatteluihin osallistuneet eläkeläiset tulevat kirjastoon lainaamisen lisäksi lukemaan päivän lehtiä, hankkimaan tietoa esimerkiksi omasta asuinalueesta sekä osallistumaan tapahtumiin ja yhdistystoimintaan. Monelle kirjasto tarjoaa syyn poistua kotoa ja rutiineja arkeen.

Myös sosiaalinen aktiivisuus on monelle tervetullutta. Jumpparyhmissä puhutaan vierustovereiden kanssa kaikenlaista asioista kuten kirjallisuudesta. Lehtien lukupaikalla saatetaan tervehtiä kasvotuttuja ja keskustella päivän uutisaiheista. Etenkin yksineläjille kohtaamiset tuntemattomien ja puolittujen kanssa toivat myönteistä sosiaalisuutta päivään ja jopa helpotusta yksinäisyyteen. Haastateltavien kertomuksissa kirjasto näyttätty paikkana, jossa on mahdollista olla aktiivinen yhteisön jäsen.

Kirjastot tukevat demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta

Kirjastolain (1492/2016) tavoitteena on edistää 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä, 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen ja 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Lukemiseen ja tietoon liittyvien palveluiden ohella yleisen kirjaston tehtäviin kuuluu tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Espoon kirjaston tulostulokortissa (2017) kirjastotilojen hahmotellaan aineiston digitalisoituessa muuttuvan ei-kaupalliseksi tilaksi ja itsensä toteuttamisen areenaksi. Tutkimuskirjallisuudessa kirjastot yhdistetään sellaisiin käsitteisiin kuin ”julkinen sfääri” ja ”sosiaalinen pääoma”. Kirjastot tukevat demokratiaa ja aktiivista kansalaisuutta. Kirjastotilaa luonnehditaan matalan intensiteetin tilaksi, jonne kaikkien on helppo tulla, ja niissä voi järjestää monenlaista kansalaistoimintaa. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisia verkostoja ja niissä syntyvää luottamusta ja vastavuoroisuutta. Kirjastojen katsotaan vahvistavan paitsi ”sitovaa” myös ”silloittavaa” sosiaalista pääomaa. Sitova pääoma liittyy samankaltaisia ihmisiä ja ryhmiä toisiinsa, siltoja rakentava taas luo yhteyksiä erillään olevien yksilöiden ja ryhmien kesken. Silloittava sosiaalinen pääoma on erityisen tärkeää väestön moninaistuuksessa.

Espoo voitti vuonna 2018 Vuoden kirjastokunta -kilpailun, jonka Kuntaliitto järjesti yhteistyössä Suomen Kirjastoseuran kanssa tuolloin ensimmäistä kertaa. Perusteluna esitettiin, että Espoon kirjastot vastaavat monipuolisella toiminnallaan hyvin nykyajan vaatimuksiin. Espoota keuhuttiin muun muassa maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden edistämisestä ja digitaalisessa syrjäytymisvaarassa olevien auttamisesta. Hakemuksessaan Espoo korosti esimerkiksi sitä, että kun vuonna 2015 Suomeen tuli paljon turvapaikanhakijoita, kirjasto aktivoitui nopeasti vastaamaan lisääntyvään palvelutarpeeseen.

7.5 YHTEENVETO

Tässä luvussa tarkastelimme espoolaisia kulttuurin käyttäjinä ja harrastajina.

Luvussa 7.1. loimme katsauksen espoolaisiin kulttuuritilaisuuksissa ja -tapahtumissa kävijöinä Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen aineistoon pohjaten.

- Valtakunnallisessa vertailussa Espoolaiset ovat aktiivisia kulttuurikävijöitä
- Vuoden 2017 aikana Espoolaiset kävivät eniten elokuvissa, konserteissa ja taidenäyttelyissä. Elokuvia harrastavat kaikenikäiset espoolaiset, eniten kuitenkin nuoret.
- Toisin kuin Suomessa yleensä sukupuolella ei ole Espoossa vaikutusta kulttuuritilaisuuksissa käymiseen, vaan kävijöiden osuus on sekä naisten että miesten keskuudessa samat 84 prosenttia.
- Eroja sukupuolen välillä ilmenee tarkasteltaessa eri taiteenaloja ja tapahtumatyyppejä. Vuoden 2017 aikana miehet olivat käyneet naisia harvemmin etenkin teatterissa, tanssiesityksissä ja taidemuseoissa. Miehistä lähes puolet (46 %) ei ollut koskaan käynyt tanssiesityksissä, kun naisilla vastaava osuus oli vajaa kolmannes (29 %). Vieraskielisten miesten osallistumisprosentti (91%) kulttuuritilaisuuksiin oli poikkeuksellisen korkea ja ylitti kiistatta kaikkien espoolaisten lukeman (84 %).
- Eroja kulttuuritilaisuuksissa käymisessä esiintyy myös esimerkiksi äidinkielen ja koulutustaustan mukaan. Korkeasti koulutetut ovat yleisesti ottaen kaikkein aktiivisimpia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä.
- Kulttuurifestivaaleilla käymisessä espoolaiset (45 %) ovat edustavat valtakunnan keskitasoa (46 %) mutta jäävät muiden kuutoskaupunkien tason (52 %) alapuolelle. Suosituimpia Espoossa olivat erilaiset ravintolatapahtumat (22 %) sekä kotiseututapahtumat ja kaupunginosafestivaalit (21 %).

Luvussa 7.2. tarkastelimme espoolaisten luovia harrastuksia vapaa-aikatu-
tutkimuksen ja kouluterveyskyselyn aineistojen perusteella.

- Taide on vapaa-aikatutkimuksen mukaan harrastuksena tärkeä noin kolmannekselle espoolaisista
- Erityisen merkityksellistä taide on naisille. Taideharrastuksen merkitys ei ole juurikaan sidoksissa tulotasoon. Ikä sen sijaan vahvistaa merkitystä jonkin verran, ja erityisen tärkeää taideharrastaminen on yli 65-vuotiaille.
- Espoossa vieraskieliset ovat kiinnostuneita taiteen harrastamisesta jopa hieman suomen- ja ruotsinkielisiä enemmän.
- Nuoret harrastavat muita enemmän musiikkia, kuvataiteita, video-kuvausta ja tanssia, vanhemmat ikäryhmät puolestaan kädentaitoja ja valokuvausta.
- Kouluterveyskyselyn mukaan espoolaisten lasten ja nuorten kulttuuriharrastamisessa on eroja tyttöjen ja poikien samoin kuin suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten välillä.
- Pojista huomattavasti suurempi osa ei harrasta lainkaan kulttuuria kouluterveyskyselyn sille antamassa merkityksessä.
- Järjestö- ja vapaaehtoistoiminta on yksi tapa osallistua ja kokea osallisuutta. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 42 prosenttia espoolaisista ei osallistu minkään yhdistyksen tai ryhmän toimintaan.

Ensimmäisessä näkökulmassa toimme esiin osallistumisen esteitä ja ei-kävijyyttä.

- Espoolaisten osallistumisessa on eroja, kun sitä tarkastellaan iän, sukupuolen, äidinkielen, asuinalueen ja sosioekonomisen aseman mukaan.
- Vieraskielisten naisten osallistuminen kulttuuritilaisuuksiin (64 %) oli vuoden 2017 vapaa-aikatutkimuksen mukaan Espoossa merkittävästi alhaisemmalla tasolla kuin esimerkiksi kaikkien naisten (83 %) tai vieraskielisten miesten (91 %).
- Ei-kävijöiden osuus kasvaa ikäryhmittäin tasaisesti 10–14-vuotiaiden nolosta 65 vuotta täyttäneiden viidennekseen. Niin ikään voidaan sanoa, että mitä matalampi henkilön koulutustaso on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän kuuluu ei-kävijöihin. Tuloilla ja kulttuuri-osallistumisella on samankaltainen mutta ei yhtä suoraviivainen yhteys.

- Suuralueiden välisiä eroja osallistumisessa selittävät muun muassa kulttuurilaitosten sijainti ja liikenneyhteydet sekä erot väestörakenteessa.
- Kielellä on vaikutusta kulttuuriosallistumiseen. Espoossa vieraskielisistä liki neljännes ei ollut käynyt missään vapaa-aikatutkimuksessa tarkastelluista tilaisuuksista vuoden 2017 aikana. Vieraskieliset olivat käyneet vuonna 2017 suomen- ja ruotsinkielisiä harvemmin teatteriesityksissä, konserteissa ja oopperassa.
- Vapaa-aikatutkimuksen mukaan valtaosa espoolaisista harrastaisi enemmän itseä kiinnostavia asioita, jos kotityöt eivät veisi niin paljon aikaa. Näin kokevat erityisesti 25–44-vuotiaat naiset ja vieraskieliset.
- Kouluterveyskyselyn mukaan 41 prosenttia espoolaisista ulkomaalaistaustaisista ja 20 prosenttia suomalaistaustaisista nuorista arvioi, että heitä kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 15 prosenttia espoolaisista vanhemmista on joutunut rajoittamaan lapsen harrastamista taloudellisista syistä.

Luvussa 7.3. paneuduimme kulttuurin alueelliseen saavutettavuuteen Espoossa.

- Kulttuuritoiminta on nykyisellään Espoossa alueellisesti epätasaisesti jakautunutta. Ammattimainen, kunnan järjestämä tai tukema kulttuuritoiminta keskittyy eteläiseen Espooseen, kaupunkikeskukseen ja etenkin Tapiolaan. Hajautuneimmin tarkasteltavista kulttuuripalveluista sijaitsevat kirjastot, julkiset taideteokset sekä taiteen perusopetuksen toimipisteet.
- Monissa asukaskyselyn vastauksissa toivottiin toimintaa laajasti Espoon eri alueille ja etenkin omalle asuinalueelle.
- Kouluterveyskyselyyn vastanneista koululaisista vain kolmannes kokee omalla alueellaan olevan itselle kiinnostavaa toimintaa tai sopivia harrastuspaikkoja. Suurin osa nuorisosta katsoo tietävänsä asuinalueensa harrastusmahdollisuuksista, mutta tieto tavoittaa suomalaistaustaiset hieman paremmin kuin ulkomaalaistaustaiset. Ulkomaalaistaustaisista suurempi osa myös kokee, että itseä kiinnostavat harrastukset sijaitsevat liian kaukana.

- Harrastusmahdollisuuksien tarjontaan panostaminen eri alueilla näyttäisi olevan hyvä keino edistää yhdenvertaisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.
- Kävelyetäisyyden ulkopuolella olevien palvelujen osalta julkisen liikenteen ja muiden yhteyksien toimivuus on tärkeä osa palvelujen saavutettavuutta.

Luvussa 7.4. tarkastelimme espoolaisten asukkaiden tyytyväisyyttä kulttuuripalveluihin ja toiveita palveluihin liittyen

- Kulttuuripalveluja käyttävät espoolaiset ovat niihin varsin tyytyväisiä.
- 77 prosenttia espoolaisille asukkaille suunnatun kyselyn vastaajista piti erittäin tärkeänä, että kaupungissa on tarjolla kulttuuritoimintaa.
- Monet asukaskyselyn vastaajat kaipasivat toimintaa ja palveluita omalle asuinalueelle.
- Asukkailla on moninaisia toiveita tulevaisuuden kulttuuripalveluista. Osaa vastaajista kiinnostivat korkeakulttuuriset taidemuodot. Toiset toivoivat matalan kynnyksen toimintaa, johon kuka tahansa voisi osallistua.
- Kaupunkiin toivottiin niin elinkeinotoimintaan kytkeytyviä megafestivaaleja kuin pieniä ja omaehtoista paikallistapahtumia.
- Vastaajat toivoivat asukaslähtöistä ja osallistavaa toimintaa, kaupunginosa- ja paikallistapahtumia sekä yhteisöllisyyttä.
- Kulttuuripalveluiden maantieteelliseen saavutettavuuteen eri puolilta Espoota toivottiin parannusta.
- Joidenkin vastaajien kulttuurikäsitys ulottui taidetta laajemmalle ja saattoi kattaa esimerkiksi eri maiden ruokakulttuurit, syötävien kasvien ja sienten keruun, paikallishistorian tai erilaiset urheilun ja liikunnan muodot. Muutamat vastaajat yhdistivät sujuvasti hengen ja ruumiin kulttuurin ehdottamalla temaattisia kävely- ja pyöräilyreittejä.
- Asukaskyselyssä sekä nuoret itse että vanhemmat henkilöt kiinnittivät huomiota nuorten harrastusmahdollisuuksiin. Nuoret kaipaavat Espooseen tiloja, joissa he voivat kohdata muita ja harrastaa kiinnostavia asioita.

Toisessa näkökulmaosiossa perehdyimme kirjastoihin espoolaisten osallistumisen paikkana

- Espoolaiset käyvät ahkerasti kirjastossa, ja kirjastot yhdistävät kaupungissa eri kansanosia. Fyysiset kirjastokäynnit asukasta kohden (15,33) olivat vuonna 2018 Espoossa selkeästi korkeammat kuin esimerkiksi Helsingissä (10,07) tai Vantaalla (8,85). Koko maan keskiarvo oli 9,09 käyntiä asukasta kohti.
- Espoossa fyysisten kirjastokäyntien määrä on viime vuosina kasvanut jyrkästi, vaikka kokonaislainaus on pysynyt entisellään tai pikemmin laskenut.
- Kirjastoja käytetään Espoossa yhä eniten kirjojen lainaamiseen. Nuoret tulevat kirjastoon lukemaan kirjoja, käyttämään internetiä ja kuuntelemaan musiikkia, sen sijaan lehtien lukemista siellä harrastavat etenkin vanhemmat ikäluokat. Nuorille mutta myös osalle vanhemmista henkilöistä kirjastot ovat lisäksi olennaisia paikkoina, joissa voi tavata ystäviä ja tuttuja tai viettää muuten aikaa.
- EspooCult-hankkeessa tehtyjen haastattelujen ja havainnoinnin perusteella huomattiin, että kirjaston monipuoliset ja sallivat tilat edistävät kaupunkilaisten yhteisöön kuulumisen kokemuksia, sosiaalisten suhteiden muodostumista sekä mahdollistavat toimintaan osallistumista monilla elämän osa-alueilla.

OSA IV: TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA

8 Kulttuurisesti kestävä kaupunkikehitys

Tässä luvussa pohdimme, voisiko yksi kehityskulku kulttuurin strategisempaan rooliin kaupungin kehityksessä olla, että selkeämmin tiedostetaan kulttuurin rooli osana Espoon kaupungin tavoittelemaa kestävää kehitystä. Kansainvälisten ja kansallisten kestäväen kehityksen politiikan linjausten pohjalta on kehitetty välineitä myös kulttuurisesti kestäväen kehityksen mittaamiseen. Kulttuuripolitiikan ja kestäväen kehityksen tutkimuksesta nostamme esille ajattelumalleja, joita on mahdollista soveltaa myös käytännön näkökulmasta.

8.1 MIKÄ ON KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS?

Espoon kaupungin strategiassa – Espoo-tarinassa – todetaan, että kaupunkia halutaan kehittää taloudellisesti, ekologisesti sosiaalisesti ja **kulttuurisesti** kestäväällä tavalla. Missään ei kuitenkaan eritellä, mitä kulttuurisesti kestävä kehitys Espoossa tarkoittaa. Selvitettäväksi jää, miten kulttuurisesti kestäväen kehityksen voi ymmärtää ja miten se liittyy Espoon kaupungin kulttuuritoimen tavoitteeseen vahvistaa kulttuurin osuutta kaupungin kehittämisessä.

Teoreettinen tausta ja käytännön malleja

Keskustelu kulttuurin osuudesta kestävässä kehityksessä on ollut aktiivista viimeisen kahden vuosikymmenen aikana sekä Unescossa että kulttuuripoliittisessa tutkimuksessa. Kestäväen kehityksen käsitteen syntyhistoriaan kuuluu keskeisesti Gro Harlem Brundtlandin johtaman työryhmän raportissa muodostettu määritelmä kestäväälle kehitykselle. Sen mukaan kehityksen on vastattava nykyisiin tarpeisiin tekemättä myönnytyksiä tulevien sukupolvien kustannuksella.

Raportin tuloksena toivotun kestäväen kehityksen tavoitteet on määritelty kolmen pilarin malliksi: taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen alueen välille tulisi löytää tasapaino. Mallin vakiintuessa on noussut kritiikkiä siitä, että tasapainoa ei onnistuttu löytämään. Kysymykseen, miten elämäalueet tulisi kytkeä toisella tavalla, on ehdotettu vastaukseksi neljännen pilarin, eli kulttuurin, lisäämistä.

Tutkimuskirjallisuudessa näkökulmia kestäväydestä, kulttuurista ja kulttuurin osuudesta kestäväydessä on analysoitu monesta eri suunnasta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana.⁵³ Kulttuuripoliittisia linjauk-

53 Esim. Hawkes 2001; Duxbury & Jeannotte 2011; Soini & Birkeland 2014; Smythe 2014; Dessein ym. 2015; Soini & Dessein 2016; Birkeland ym. 2018.

sia kestävästä kehityksestä on pyritty tekemään sekä määrittelyjen että käytännön soveltamisen kannalta. Vuodesta 2003 lähtien kulttuuri on pyritty sisällyttämään eri tavoin sekä yleisen että erityisesti kaupunkien kehityksen analyysihin ja ennakoiviin kulttuuripoliittisiin sopimuksiin. (Duxbury ym. 2012; Duxbury ym. 2016; Asikainen ym. 2017; Kangas ym. 2017.) Tässä osiossa nostetaan esille muutama Espoon kannalta kiinnostava ajattelumalli, joiden pohjalta on mahdollista jatkaa kulttuurisesti kestävästä kehityksen konkretisointia kaupungin näkökulmasta.

Kulttuuri kestävydessä, kestävyydelle tai kestävyytensä?

Tässä esille nostettu ajattelumalli pohjautuu laajan eurooppalaisen tutkimusverkoston, The Cost Action Investigating Cultural Sustainability, työhön. Malli on viime vuosina noussut keskeiseksi keskusteluissa kulttuurin määrittelystä ja roolista kestävässä kehityksessä. (Dessein ym. 2015.) Siinä kulttuurin rooli kestävässä kehityksessä kuvataan kolmen eri suhteen kautta: kulttuuri kestävydessä (in), kulttuuri kestävyydelle (for) ja kulttuuri kestävyytensä (as). (Kuvio 47.)

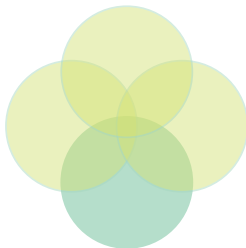
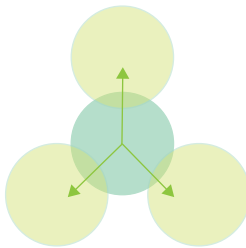
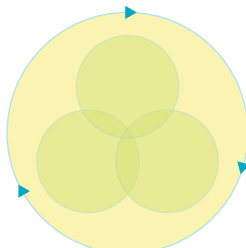
Laajempaa teoretisointia kokoavassa artikkelissaan vuodelta 2016 Katriina Soini ja Joost Dessein kuvaavat kolme vaihtoehtoista, kulttuurin ja kestävästä kehityksen erilaiselle suhteelle perustuvaa mallia. Kahdeksan eri ulottuvuuden rakenteessa on mahdollista erottaa kulttuurin määrittelyt, arvot sekä käytännön soveltamiset eri lähestymistavoissa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

KUVIO 47.

Kulttuuri kestävydessä, kestävyydelle tai kestävyytensä?

Lähde: Soini & Dessein 2016.

Kolme lähestymistapaa ja kahdeksan jäsentävää ulottuvuutta kestävyden ja kulttuurin suhteen tarkasteluun. Kuviossa ympyrät kuvaavat kestävyden kolmea pilaria (ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen) ja tummempi ympyrä kuvaa kulttuuria. Kulttuuri on neljäs pilari (vasen), kulttuuri toimii kolmen pilari välittäjänä (keskellä) ja kulttuuri toimii pohjana kestävyteen siirtymisen prosessissa (oikea), jossa nuolet osoittavat kulttuurin ja kestävyden dynaamista ja jatkuvaa muutosta.

	Ensimmäinen: KULTTUURI KESTÄVYYDESSÄ	Toinen: KULTTUURI KESTÄVYYDELLE	Kolmas: KULTTUURI KESTÄVYYTENÄ
			
Kulttuurin määrittely	kulttuuri pääomana	kulttuuri elämäntapana	kulttuuri merkityksenä
Kulttuuri ja kehitys	kulttuuri kehityksen saavutuksena	kulttuuri kehityksen voimavarana ja edellytyksenä	kehitys kulttuurisena prosessina
Kulttuurin arvo	luontainen/sisäsyntyinen	instrumentaalinen ja sisäsyntyinen	sulautuva/sisäkkäinen
Kulttuuri ja yhteiskunta	täydentävä	salliva	muuntuva
Kulttuuri ja luonto	ihimillinen näkökulma luontoon	kulttuurin ja luonnon vuorovaikutus	luonto on kulttuurin ainesosa
Politiikka-alueet	kulttuuripolitiikka	kaikki politiikan alueet	uudet politiikan alueet
Hallintotapa	hierarkkinen hallinto	yhteishallinto	itsehallinto, metahallinto
Tutkimuksellinen lähestymistapa	yhden tieteenalan tai monialainen	monialainen ja tieteidenvälinen	tieteidenvälinen ja aloja läpäisevä tutkimus

Näistä kolmesta vaihtoehtoisesta mallista kolmas, kulttuuri kestävyytensä, on lähellä niitä ajatuksia, jotka ovat nousseet Espoo tarinasta sekä Kulttuuri-Espoo 2030 -ohjelmasta.

Kolmannen vaihtoehdon näkökulmasta kulttuuria on katsottava laajasti osana inhimillistä ja sosiaalista elämää. Kun KulttuuriEspoo-ohjelmassa määritellään kulttuuri kommunikaationa, mallissa kulttuuri nähdään samansuuntaisesti, sisältäen merkityksen muodostamisen prosessit. Tällä on erilaisia vaikutuksia sekä tarkoitukselliseen että tiedostamattomaan käyttäytymiseen, ja laajemmin ihmisten kanssakäymiseen ja yhteisölliseen toimintaan. (Soini & Dessein 2016, 167.)

Kolmannessa vaihtoehdossa kehitys nähdään pohjimmiltaan kulttuurisena, mikä kytkee kaupungin kehittämisen suoraan kulttuuriin päämääriin. Näin ollen kulttuuri toimii koko yhteiskunnan muuntavana voimana. Tämä edellyttää myös laajennettua ajattelua politiikan eri sektoreilla ja pitkälle menevää poikkihallinnollisuutta ja avoimuutta. Näkemys vertautuu Espoo-tarinan tavoitteisiin pyrkiä hallintomalliin, joka ottaa huomioon aktiivisten asukkaiden aloitteita sekä on avoin itseohjautuville prosesseille.

Tällaisten kulttuurimäärittelyjen ja ajatusten toteuttaminen ja vieminen tiedontuotantoon ja osaamisen kehittämiseen vaatii monialaista lähestymistapaa kaikilla osaamis- ja kehittämisalueilla.

Soini ja Dessein (2016) korostavatkin tarvetta viedä ajatukset ja käytännön kokeilut osallistavien menetelmien kautta yhteiskunnallisiin prosesseihin. Ainoastaan silloin on mahdollista käsitellä yhteiskunnallisen muutoksen ja kestävä kehityksen monimuotoisuutta ja siihen liittyvää epävarmuutta.

8.2 KESTÄVÄN KEHITYKSEN POLITIIKAT KANSAINVÄLISESTI JA KANSALLISESTI

YK:n Agenda 2030

Poliittista keskustelua kestävästä kehityksestä ohjaavat kansainvälisesti, kansallisesti ja kaupunkitasolla ennen kaikkea YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. YK:n jäsenmaat sopivat vuonna 2015 kestävä kehityksen toimintaohjelmasta ja tavoitteista, jotka ohjaavat kestävä kehityksen edistämistä vuoteen 2030 saakka. Niin kutsuttu Agendaa 2030 käsittää 17 globaalia tavoitetta ja 169 alatavoitetta. (Kuvio 48.)

KUVIO 48.

Kestävän kehityksen tavoitteet Lähde: *kestavakehitys.fi*.

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco julkisti syksyllä 2019 kulttuurin roolia kestävässä kehityksessä tarkastelevat indikaattorit (Culture/2030)⁵⁴. Niiden tarkoituksena on kuvata paitsi kulttuuria sektorina ja toiminta-alueena, myös kuvata kulttuurin poikkileikkaavia vaikutuksia eri sektoreilla kestävässä kehityksessä, ja siten vahvistaa ymmärrystä kestävässä kehityksessä kulttuurisista ulottuvuuksista Agenda 2030 -viitekehityksessä.

Unescon määritelmässä kulttuurin sektoriin kuuluvat seuraavat alueet:

- Aineellinen kulttuuriperintö: monumentit, arkeologiset kohteet, kiinteät ja irtaimet esineet, vedenalainen kulttuuriperintö, historialliset kohteet ja kulttuurimaisema.
- Aineeton kulttuuriperintö: suullista perinnettä, esittävää taidetta, sosiaalisen elämän käytäntöjä, rituaaleja ja juhlamenoja tai luontoa ja maailmankaikkeutta koskevia tietoja, taitoja ja käytäntöjä.
- Luonnonperintö ja moninaisuus.
- Taiteellinen luovuus ja luovat alat.
- Kulttuurinen moninaisuus ja sosiaalinen osallisuus.

54 Ks. <https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators>.

Unescon kulttuurista kestäväen kehityksen indikaattoreiden tarkoitus on mitata ja seurata kulttuurin mahdollistavia vaikutuksia Agenda 2030 -tavoitteiden saavuttamiseksi kansallisesti ja paikallisella tasolla.⁵⁵ Indikaattorit on jaettu neljään poikkileikkaavaan ulottuvuuteen. Nämä ovat 1. Ympäristö ja kestävyys, 2. Vauraus ja elinkeinot, 3. Tieto ja osaaminen sekä 4. Osallisuus ja osallistuminen. (Kuvio 49.) Jokainen ulottuvuus kattaa useita Agenda 2030 -tavoitteita ja alatavoitteita. Varsinaisia indikaattoreita mallissa on kaikkiaan 22:

KUVIO 49.

Kulttuurisesti kestäväen kehityksen indikaattorit

Lähde: whc.unesco.org/en/culture2030indicators/.

Ympäristö ja kestävyys	Vauraus ja elinkeinot	Tieto ja osaaminen	Osallisuus ja osallistuminen
1. Julkiset ja yksityiset menot kulttuuriperintöön	6. Kulttuurin osuus BKT:stä	13. Kestäväen kehityksen koulutus	18. Kulttuuri ja sosiaalinen koheesio
2. Kulttuuri-perinnön kestävä hallinnointi	7. Kulttuurin työllisyys	14. Kulttuuritieto	19. Taiteellinen vapaus
3. Ympäristön muutos ja kestävyys	8. Kulttuuri-yritykset	15. Monikielinen koulutus	20. Kulttuurin saavutettavuus
4. Kulttuuritilat	9. Kotitalouksien kulutus kulttuuriin	16. Taide- ja taito-aineiden koulutus	21. Osallistuminen kulttuuriin
5. Avoimet tilat kulttuurille	10. Kulttuuri-tuotteiden ja palveluiden kauppa	17. Kulttuuri- ja taidekoulutus	22. Osallistuvat prosessit
	11. Kulttuurin julkinen tuki		
	12. Kulttuuri-hallinto		

55 <https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators>

Unescon indikaattoreiden on tarkoitus toimia käytännöllisenä työkaluna sekä kansallisesti että paikallisesti, myös kaupungeissa. Raportti on itsessään käytännöllinen metodologinen työkalu, jonka pohjalta indikaattoreita voi ryhtyä soveltamaan. Indikaattorit perustuvat pääosin jo olemassa oleviin määrällisiin ja laadullisiin lähteisiin, jotka esitellään raportissa.

Euroopan unioni ja kulttuurisesti kestävä kehitys

Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella marraskuussa 2019 laadittiin Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma koskien kestävä kehityksen kulttuurista ulottuvuutta. Päätöslauselman tavoitteena on vahvistaa kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä. Sen mukaan myös kulttuuripolitiikkoja ja -toimenpiteitä voidaan ja pitäisi käyttää aktiivisesti kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Päätöslauselmassa kulttuuri ymmärretään laajasti: kulttuuri yhteisenä merkitysjärjestelmänä vaikuttaa siihen, miten yhteisö arvioi kestävä kehityksen toimenpiteitä. Kulttuuri voi siten toimia välittäjänä erilaisten ympäristöön liittyvien, sosiaalisten ja taloudellisten näkökohtien välillä (Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma 13336/19). Pyrkimyksenä on luoda EU-tason toimintasuunnitelma, joka liitetään osaksi EU:n Agenda 2030 toimeenpanosuunnitelmaa.

Kulttuurisesti kestävä kehityksen politiikka Suomessa

Kulttuurin osuus Suomen kestävä kehityksen politiikassa ei ole vielä saanut selkeätä artikulaatiota. Voidaan kuitenkin olettaa, että Suomen puheenjohtajakaudella laadittu Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma aiheesta tulee heijastumaan myös suomalaisen kulttuuripolitiikan rooliin kestävä kehityksen politiikassa.

Tällä hetkellä kestävä kehityksen politiikkaa koordinoidaan valtioneuvoston erityisestä pääsihteeristöstä käsin. Siten varmistetaan, että kestävä kehitys ja Agenda2030:n toimeenpano etenee koko valtioneuvostossa ja se mainitaan hallitusohjelmassa, toiminta- ja taloussuunnitelmassa ja budjettiprosesseissa sekä tärkeiden virastojen strategioissa. Toinen isompi tehtäväkokonaisuus on juurruttaa kestävä kehitystä laajasti yhteiskuntaan. (www.kestavakehitys.fi)

Pääsihteeristön rinnalla toimii erityinen asiantuntijapaneeli, jonka jäsenistössä ja koordinoinnissa toimii myös kulttuurisesti kestävä kehityksen erityisosaajia.⁵⁶ Nykyisessä indikaattorimallissa kulttuurin osuus näkyy vain kirjastokäynteihin liittyvässä mittarissa.

56 Asiantuntijapaneelin koordinaattorina toimii Katriina Soini ja yhtenä jäsenenä Katriina Siivonen. He ovat molemmat keskeisiä toimijoita kulttuurisesti kestävä kehityksen kansainvälisessä tutkimuskentässä.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on eri vaiheissa pohdittu kulttuuriin roolia kestäväen kehityksen politiikassa. Vuoden 2018 aikana toteutettujen työpajojen loppuraportissa nostetaan ministeriön toimialan yhteisten linjausten periaatteiksi: *osallisuuden kautta omistajuuteen, oppiminen ja osaaminen muutoksen ajurina sekä vastuullisuus on yhdessä tekemistä.* (Gaia consulting 2018.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön Kulttuuripolitiikan strategian toimialamuutosten ennakointiosioissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b, 25) todetaan, että *ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväen kehityksen vaatimus voimistuu. Esiin nousevat erilaiset tavat, joilla kulttuurin toimialan toimin voidaan – ja tulee – tukea tällaista kehitystä. Kun myös kulttuurin toimialalla kestäväen kehityksen edellytys otetaan lähtökohdaksi, toiminta- ja organisoitumistavat voivat uudistua merkittävästi nykyisestä.*

Kaupunki- ja kuntatasolla kehittämisen kehykset asettaa kuntalaki (410/2015). Kuntalain 1 § mukaan kunnalla on kaksi päätehtävää: edistää *asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa* sekä *järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.* Kuntalaki ei näin ollen mainitse kulttuurisesti kestäväen kehitystä. Kuitenkin on huomioitava, että 1.3.2019 voimaan tullut laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) rakentaa vahvaa pohjaa niille arvoille, lähtökohdille ja tavoitteille, joihin keskustelu kulttuurisesti kestävästä kehityksestä on keskittynyt. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta tavoittelee sekä kuntalaisen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä että paikallista ja alueellista elinvoimaa. Lähtökohtina pidetään demokratiaa, asukaslähtöisyyttä, tasa-arvoa, kestäväen kehitystä sekä kulttuurista moninaisuutta ja vuoropuhelua.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta astui voimaan 1.3.2019.

Tämän lain tavoitteena on:

- 1) tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen;
- 2) edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen;
- 3) vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin;
- 4) luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle kulttuurin ja taiteen keinoin.

Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu.

Lain 3 § mukaan kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee:

- 1) edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä;
- 2) luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle;
- 3) edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa;
- 4) tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen;
- 5) edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa;
- 6) edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa;
- 7) edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

Espoossa kulttuurisesti kestävä kehitys on otettu mukaan strategiseen kehittämiseen. Tämä tarjoaa kaupungille mahdollisuuden toimia tärkeänä kansallisena ja kansainvälisenä edelläkävijänä.

8.3 KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS ESPOOSSA

Espoo-tarinaa sisältyy selkeä pyrkimys kehittää kaupunkia sekä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti että kulttuurisesti. Kaupungissa eri toimijat ovat laajasti sitoutuneet kestäväan kehitykseen. (www.sitoumus2050.fi) Vuonna 2017 tehdyn seurannan mukaan yhteensä 100 toimenpidesitoumuksesta 86 sijoittui sivistystoimen alalle, ja 13 niistä oli suoraan kytketty erilaisiin kulttuurisiin ulottuvuuksiin, esimerkiksi ihmisten moninaisuuden vaalimiseen ja kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen.⁵⁷

Koko kaupungin tasolla kulttuurisesti kestävä kehitys ei vielä näytä löytäneen strategista paikkaansa kansainvälisestä menestyksestä huolimatta. Kulttuuria ei käsitelty erikseen Euroopan kestävimmän kaupungin arvioissa vuosilta 2016–2017. Kun Espoo kesällä 2018 kutsuttiin osaksi YK:n edelläkävijäkaupunkien ohjelmaan, kulttuurin roolia ei nostettu esiin.

57 Tämä käy ilmi Demos Helsingin selvityksessä marraskuussa 2017. Sivistystoiminnouseenkin vahvana malliesimerkinä raportin suosituksissa.

Espoo kutsuttiin kesällä 2018 YK:n kestävän kehityksen globaaliin edelläkävijäkaupunkien ohjelmaan ”SDG Cities Leadership Platform” 24 muun kaupungin kanssa. Ohjelmaan valitut kaupungit ovat sitoutuneet saavuttamaan kestävän kehityksen tavoitteet vuoteen 2025 mennessä. Espoo valittiin ohjelmaan yliopistokaupunkien ryhmässä, Aalto-yliopisto on Espoon tärkeä kumppani. Espoo-tarinan mukaisesti kestävän kehityksen työhön osallistetaan asukkaat, yhteisöt ja yritykset, oppi- ja tutkimuslaitokset. Kestävä kehitys kuuluu kaikille. (espoo.fi/kestavakehitys.)

Espoossa työ YK:n Agenda2030:n kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG, sustainable development goals) saavuttamiseksi alkaa tavoitteilla 4 Hyvä koulutus, 9 Teollisuus, innovaatiot ja infrastruktuuri sekä 13 Ilmastoteot. Tavoitteena on ohjelman aikana kumppaneiden kanssa Espoossa kehittää merkittäviä edelläkävijäratkaisuja, tuotteita ja palveluja, joilla voidaan ratkaista kestävään kehitykseen liittyviä haasteita globaalisti. Espoo toteuttaa edelläkävijärooliaan kaupungin lisäksi myös kansallisesti ja kansainvälisesti. (espoo.fi/kestavakehitys.)

Pääasiallinen kestävän kehityksen työprosessi Espoon kaupungissa pohjautuu poikkihallinnolliseen kehittämisselmaan. Kaupunginvaltuuston vahvistamat ohjelman hyötytavoitteet vuoteen 2021 saakka jakautuvat viiteen osaan, joissa jokaisessa löytyy avauksia sekä asukkaiden suuntaan että palvelu- kehittämis- ja innovaatiotoimijoihin yksityisellä sektorilla. Suoraa viittausta kulttuuriin tai kulttuurisesti kestävään kehitykseen ei ole. (www.espoo.fi/kestavakehitysohjelma.)

Espoon kaupungin kestävän kehitysohjelman hyötytavoitteet 2017–2021

Hyötytavoite 1: Rakennamme ja kehitämme Espoota älykkäillä ratkaisulla

Kestävä Espoo rakentuu ihmisten osaamisesta ja halusta vaikuttaa. Kaupungin kehittämisessä ja kumppanuuksissa avoimet rajapinnat, uudet puhtaat ja älykkäät ratkaisut tukevat arjen sujuvuutta, taloudellisuutta, päästöttömyyttä ja turvallisuutta. Fiksut alueet ja palvelut rakentuvat metron ja kaupunkiradan kehittämisvyöhykkeille. Tämä avaa yrityksille tärkeän mahdollisuuden lanseerata omia huippuratkaisujaan. Käynnistetään ensimmäiset hankkeet älykkäisiin ja puhtaisiin koti- ja alueratkaisuihin, liikkumiseen ja pysäköintiin, energian ohjaukseen ja sisäilman hallintaan. Kehitetään asukkaiden yhteisöllisiä palveluja. Toimintatapaa ja syntyneitä ratkaisuja hyödynnetään laajemmin Espoon kehittämisessä.

Hyötytavoite 2: Espolaisten liikkuminen sujuvoituu ja monipuolistuu

Verkostomaisen kaupungin vetovoiman ja kilpailukyvyyn kehittämistä tuetaan monipuolisilla ja älykkäillä liikkumisratkaisulla. Jokaisen kuntalaisen liikkumispalveluja kehitetään käyttäjälähtöisesti. Kaupunki on houkutteleva alusta

ratkaisujen kehittäjille. Länsimetron käyttöönotto muuttaa liikkumisratkaisuja ja muutos on hyödynnettävä siten, että se parantaa palvelutasoa, lisää kestävyttä ja kustannusvaikuttavuutta. Julkisten toimijoiden tulee avata liikenteen palvelujen rajapintoja, jotta uusia liikkumispalveluja voidaan tehokkaasti kehittää. Ensimmäiset matkaketjujen yhdistämispalvelut toteutetaan julkisen ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä. Espoon tavoitteena on, että joukko- ja kevyen liikenteen kulkutapaosuus kasvaa ja että joukkoliikenne on päästötöntä vuoteen 2030mennessä. Edistetään yksityisautoihin vähäpäästöisyyttä. Ensimmäiset auto-maattibussit aloittavat pysyvän liikennöinnin Espoossa ohjelmakauden aikana ja sähköbussseja on liityntäliikenteessä merkittävä määrä.

Hyötytavoite 3: Päästötön energian tuotanto ja älykkäät energiaratkaisut

Tavoitteena on, että energian tuotanto Espoossa on kokonaan uusiutuvaa 2030 mennessä ja käyttäjien energialasku pienenee. Tuotanto ja käyttö perustuvat älykkäisiin, energiatehokkaisiin, joustaviin ja energiaa säästäviin puhtaan teknologian ratkaisuihin. *Energian varastointi* tukee uusien liiketoimintamallien syntyä. Espoo on aktiivinen kumppani kehitystyössä ja uusien energiaratkaisujen käyttöönottamisessa. Kehittämistyöllä parannetaan asukkaiden ja asiakkaiden energian säästämistä, uusiutuvan energian hyödyntämistä ja kustannustehokkuutta. Uudet ratkaisut ovat taloudellisesti kilpailukykyisiä ja skaalautuvia sekä luovat uutta työtä ja yritystoimintaa.

Hyötytavoite 4: Espoolaiset toimivat vastuullisesti

Kestävää elämäntapaa tehdään tunnetuiksi, helpoiksi ja houkutteleviksi. Erityisesti tuetaan lasten ja nuorten kestävän kehityksen arvojen ja toimintatapojen kehittämistä. Kestävään elämäntapaan johtavia keinoja otetaan käyttöön ja niitä vahvistetaan kaupunkikehittämisessä yhdessä asukkaiden, asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa. Sosiaalisen kestävyden, esim. kotoutumisen toimintamalleja parannetaan. Asukkaiden omaehtoista ja yhteisöllistä toimintaa kehitetään. Yhdessä luodaan toimivaa, turvallista ja viihtyisää arkea.

Hyötytavoite 5: Lähiympäristön luontohyödyt ja virkistäytymismahdollisuudet kasvavat

Monimuotoinen luonto ja ympäristö lisäävät hyvinvointia kaikenikäisille espoolaisille sekä Espoossa vieraileville. Verkostomaisessa kaupunkirakenteessa luonto on lähellä. Lähiluonnon merkitys virkistyspaikkana vahvistuu. Merellisen Espoon ja Rantaraitin saavutettavuutta parannetaan ja palveluja kehitetään. Luontohyötyjä, lähi- ja kaupunkiluonnon laatua sekä virkistyspalveluja kehitetään ja tehdään tunnetuksi yhdessä asukkaiden, yritysten ja muiden kumppaneiden kanssa. Espoolaisten lähiluonnon tuntemusta ja luontosuhdetta vahvistetaan. Laajennetaan asukkaiden mahdollisuuksia osallistua lähiympäristöstä huolehtimiseen.

Kysymykseksi nousee, miten nostaa kulttuurin erityisyys esille Espoo kaupungin kestävä kehityksen työssä. Eri alojen avainasemassa olevien toimihenkilöiden näkemykset kulttuurisesti kestävä kehityksen merkityksestä näyttäytyvät hajanaisilta.

Siis, kauniita korulauseita kyllä, mutta siis konkretiaa ei juurikaan vielä. Ja sit, no sit tietysti siinä, ehkä siinä kestävässä kehityksessä me puhutaan sit aika pitkälle myös kulttuuriympäristöstä ja tavallaan... Ekologisesti, niin. Että tota... joo. Kaunista sanahelinää. [EspooCult-haastattelu.]

No kyllä se kulttuurinen kestävyys on ihan meidän ytimessä, et me ollaan vähän niin kuin kahdella tai kolmellakin tapaa. Rakennusperintö on yks, mihin [...] maankäyttö- ja rakennuslain mukaan, sit meil on myös arvokkaat perintö- ja kulttuurimaisemat, mä en nyt muista, olks se luonnonsuojelulain mukaan, siellä oli jossain semmonen pikku täppä, missä otetaan toi kohta, ja sit meillä on ihan tää monikulttuurisuus ihmisten kesken, mikä Espoossa kasvaa ja voimistuu. Ja sit kulttuurin tehtävänä on vahvistaa sosiaalista kestävyttä, ja kulttuurin tehtävänä on viedä näitä kestävä kehityksen tavoitteita eteenpäin, tukea ja auttaa siinä, olla ihan keskeisessä roolissa, ja mun mielestä me käytetään paljon tän kestävä kehityksen työssä tätä kulttuuria, et se on hirveen hyvä instrumentti ja työkalu. [EspooCult-haastattelu.]

[...] että kun Espoo kasvaa ja se kaupungistuminen on ikään kuin globaali ilmiö, niin se, että me ollaan kulttuurisesti kestäviä, niin se edellyttäis sitä, että siel on ne omat juuret. Et niiltä ponnistetaan...niin Tapiola silloin, kun minä olin lapsi, niin Tapiola oli taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti tosi kestävä. Että ne kaupungin suunnittelijat ja kaupungin äidit ja isät, niin heil oli rohkeet ajatukset siitä, että miten sitä Suomen jälleenrakennusta tehdään. Että sen piti taloudellisesti tulla toimeen omillaan. Se oli ekologisesti mietitty niin, että se on solurakenne, että autoa ei tarvittais lankaan. Et minä menin jalan tai pyörällä kaikkiin kouluihin, päiväkoteihin ja äidin askareisiin. Se oli sosiaalisesti, et sen peruskiveen on muurattu, että se olis joka naisen, joka miehen ja joka lapsen kaupunki. Et lasten osalta se toteutu, ja se oli kulttuurisesti tosi vahva. [EspooCult-haastattelu.]

Kyllä mä sanoisin, et se taloudellinen kestävyys pitäis olla kaiken lähtökohta. Et sitten ne muut pilarit alkaa rapautuu kyllä aika pian, jos ei siitä pidetä huolta. Ja näin vahvasti kasvavassa kaupungissa erityisesti. Mutta sitten taas ajatellen ihan kaupunkisuunnittelua esimerkiksi, niin siellä käytettävissä olevassa keinovalikossa vaan, et pitää nää kolme

Espoo-päivä 2017. Kuva: Olli Häkäemies.

näkökulmaa huomioida siten, ettei poissuljeta niitä kestäviä valintoja tulevaisuudessa. [EspooCult-haastattelu.]

Et se on varmaan keskeistä, et miten sitä diversiteettiä niihin kulttuurin kuluttajiin osataan tuoda. Sekä eri ikäisiä ihmisiä, että nyt etenkin näin kansainvälistyvässä kaupungissa, kulttuuritaustaltaan erilaisia ihmisiä, et miten heitä puhuttelee. Ja sitä kautta ehkä sit se kulttuuritarjontakin pitää monipuolistua. [EspooCult-haastattelu.]

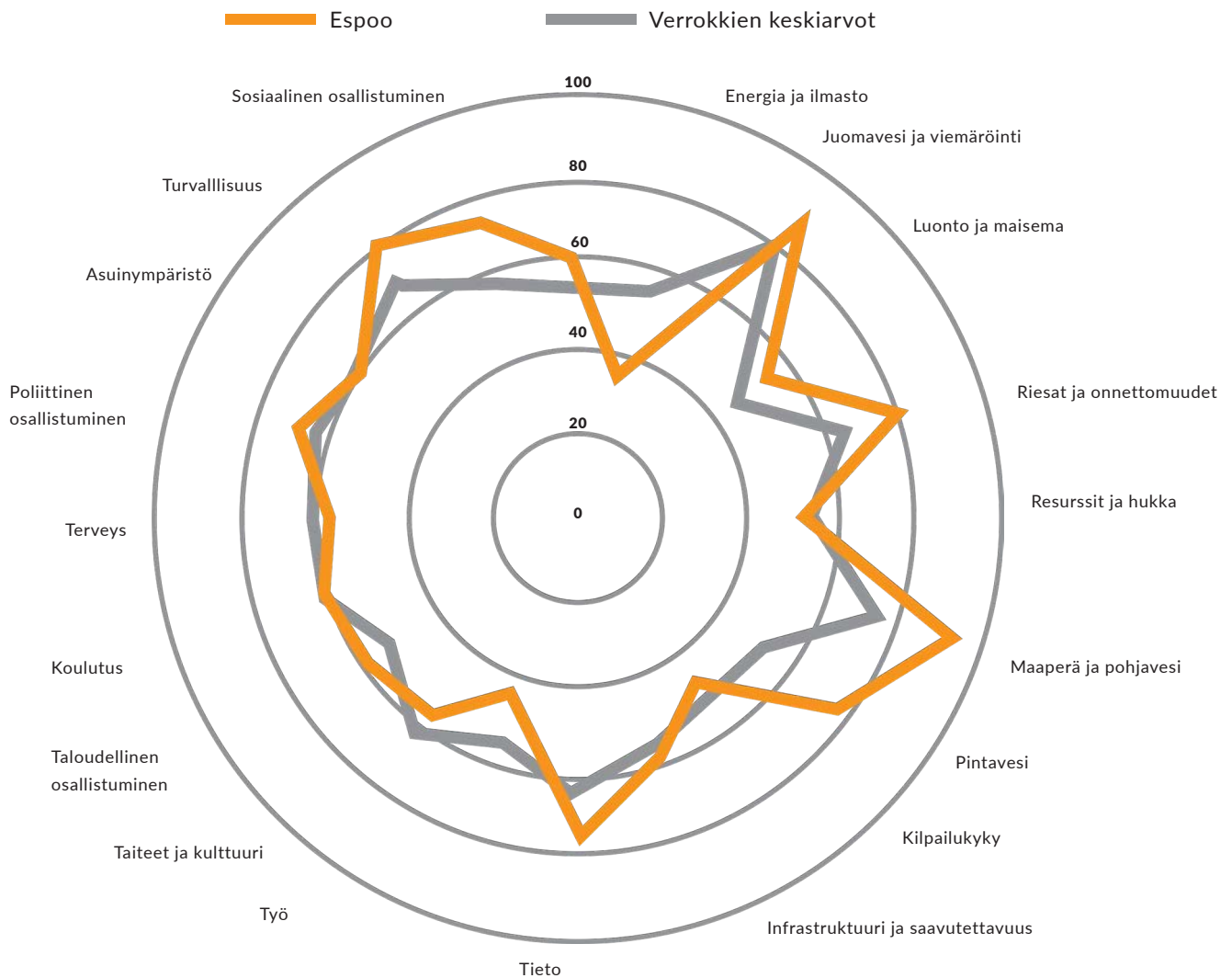
Espoossa on tähän mennessä hyväksytty, että kulttuurin toimialalla on rooli kestävä kehityksen politiikassa osana sosiokulttuurisia tavoitteita. Sosiaalisten ja kulttuuristen tavoitteiden välisiä eroja ei ole sen kumminkin eritelty.⁵⁸ Kun Espoo valittiin Euroopan kestävämmäksi kaupungiksi Tilburgin yliopiston vertailussa vuosina 2016-2017, käytetyt indikaattorit olivat nimenomaan sosiokulttuurisia.

Tilanne on sama siinä ylimääräisessä vertailussa, jonka Espoon kaupunki tilasi Tilburgin Telos-hankkeesta saadakseen tarkempia seuranta-tietoja. Vertailussa seurataan 20 eri kestävyiden teemaa, joista kahdeksan katsotaan sosiokulttuurisen alaan kuuluviksi. Nämä ovat taloudellinen osallistuminen, poliittinen osallistuminen, sosiaalinen osallistuminen, terveys, taiteet ja kulttuuri, turvallisuus, asuinalueiden turvallisuus ja koulu-tus. (Kuvio 50.)

⁵⁸ Tämä on myös käynyt ilmi kulttuurin tulosityksikön omissa puheenvuoroissa, mm. tilaisuudessa 13.11.19.

KUVIO 50.**Kestävän kehityksen indikaattorit Espoossa ja vertailukaupungeissa***

Lähde: Telos 2017.

* Amsterdam, Antwerpen, Berliini, Kööpenhamina, Eindhoven, Helsinki, Innsbruck, Linköping, Luxemburg, München, Nuremberg, Tukholma, Tampere, Uumaja

On kuitenkin kiinnostavaa pyrkiä tekemään ero sosiaalisen ja kulttuurisen välillä tarkasteltaessa Espoo-tarinaa ja KulttuuriEspoo 2030-ohjelmaa sekä kaupungin kestävän kehityksen linjauksia.

Ruotsalaisen tutkijaryhmän kuntatason maankäyttö ja kaavoitus suunnitteluun liittyvässä kestävän kehityksen tutkimushankkeessa nousi esiin sama tarve erottelulle, joka antaisi selkeitä esimerkkejä limittyvien ajattelumallien ja toimintojen eroista (Axelsson ym. 2013).

Lähtökohtaisesti hankkeessa katsottiin, että sekä ”sosiaalinen” että ”kulttuurinen” ovat muuttuvia käsitteitä, joihin sisältyy eri ilmiöitä riippuen tilanteesta ja asiayhteydestä. Monella tasolla ne limittyvät toisiinsa eikä eroa voida täysin tehdä. Periaatteessa sosiaalinen ulottuvuus koskee

ensisijaisesti yksilöä yhteisössä ja yhteiskunnassa, kun taas kulttuurinen ulottuvuus ylittää yksilötason ja sisältää laajemman näkökulman aikaan ja paikkaan. Tämän näkemyksen mukaan kulttuuriin sisältyy historiallinen perintö kattaen ihmisten kanssakäymisen, esineet ja ympäristöt sekä tavat, miten ympäristö on otettu haltuun.

Oleellisinta Espoon kaupungin näkökulmasta on laajentaa ajattelua ja ymmärrystä kulttuurin potentiaalista: kulttuuri vahvistaa kestävän kehityksen laadukasta etenemistä. Kulttuuripalveluilla voi olla merkittävä rooli myös sosiaalisen kestävyuden edistämiseksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kulttuurisesti kestävä kehitys ja sosiaalisesti kestävä kehitys olisivat sama asia.

Laajan tutkimusaineiston läpikäynnin tuloksena Axelsson kumppaneineen (mt.) teki kaksi eri kategorisointia suhteessa oman hankeensa tarpeisiin: kulttuuriseen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyvä terminologia sekä niihin liittyvät indikaattorit. Terminologiassa kulttuurinen ulottuvuus sisältää muun muassa lukutaidon, luovuuden, kriittisen ajattelun, paikan tajunnan, empatian, luottamuksen ja tunnustuksen antamisen.

TAULUKKO 17.

Kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden eron terminologiaa

	Kulttuurinen kestävyys	Sosiaalinen kestävyys
Materiaalinen	Aikaisemmin: Kulttuuriperintö ihmisten luomina esineinä sekä maisema ja ihmisen ja luonnon yhdessä muodostamat rakenteet	
Immateriaalinen	Uusi: Kulttuuriperintönä käytännöt, representaatiot, ilmaisut, tieto, taito, välineet, esineet, artefaktit, käytäntöihin liittyvät kulttuurin tilat, sisältäen perinteet, identiteetti, arvot, kulttuurinen moninaisuus, henkisyys ja estetiikka.	Perinteinen: Hyvinvointi, asuminen ja ympäristön terveys, Koulutus ja taito, Työllisyys, Tasa-arvo, Ihmisoiikeus ja sukupuoli, Köyhyys, Sosiaalinen oikeus
	Tulossa olevaa: Työkalut ja taito, joita tarvitaan ymmärtämään ja muuttamaan maailmaa kohti kestävyttä sisältäen, mutta ei rajoitettuna: lukutaito, luovuus, kriittinen tieto, paikan tuntu, empatia, luottamus, riskinotto, kunnioitus ja tunnustus.	Tulossa olevaa: Demografinen muutos (ikäntyminen, migraatio, liikkuvuus), Kotouttaminen ja yhteenkuuluvuus, Identiteetti, paikan tuntu ja saavutettavuus, Terveys ja turvallisuus, Sosiaalinen pääoma, Hyvinvointi, onnellisuus ja elämän laatu

Ruotsalaisen maankäyttöön ja kaavoitukseen keskittyvän hankkeen tarpeisiin kehitettiin neliosainen kevyt indikaattorimalli, joka voisi olla käyttökelpoinen ja mahdollinen muuntaa Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikön eri tarpeisiin.

Sosiaalisen kestävyden indikaattorit kiinnittyvät demokratiaan, elinympäristöön, ihmisen sosiaalisiin oloihin sekä kysymyksiin yhdenvertaisuudesta. Kulttuuriseen kestävyden indikaattoreita ovat kulttuurin elinvoimaisuus, kulttuurimaisema ja ympäristö, aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö sekä kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus.

Otsikon alle täsmennettävät määreet tai teemat ovat riippuvaisia siitä, mitä aluetta tai toimintaa tarkastellaan tai seurataan.

SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN INDIKAATTORIT

Demokraattinen yhteiskunta:	osallistuminen paikalliseen kehitykseen.
Elinympäristö:	hyvinvointi ja turvallisuus
Ihmisen kehitys:	terveys, koulutus, toimeentulo
Yhdenvertaisuus:	tasavertaiset oikeudet ja mahdollisuudet koulutukseen, toimeentuloon ja terveyteen

KULTTUURISEN KESTÄVYYDEN INDIKAATTORIT

Kulttuurinen elinvoima, moninaisuus ja vieraanvaraisuus:
Kulttuurimaisema:
Kulttuuriperintö:
Kulttuurinen saavutettavuus, saatavuus ja osallisuus:

8.4 KULTTUURIPOLITIikka KESTÄVÄN KEHITYKSEN VÄLINEENÄ

Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo-ohjelma ovat osoittautuneet avoimmiksi kehyksiksi monenlaisille kulttuurimäärittelyille ja kehittämissuunnille. Kulttuurin strategisempi rooli kaupungin kehittämisessä ja erityisesti kulttuurisesti kestävässä kehityksessä vaatii kuitenkin vielä selkeämmän konkretisoinnin, mikä palauttaa keskustelun kulttuuripolitiikan piiriin.

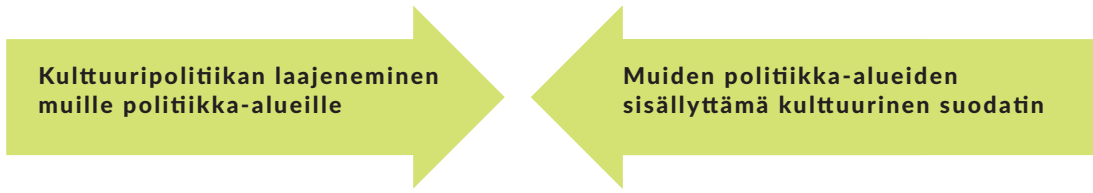
Kulttuuripolitiikan ja kestävä kehityksen suhdetta on pohdittu laajasti tapana sisällyttää kulttuuriset arvot ja tavoitteet poliittisiin rakenteisiin. Kyse on siitä, miten tuoda käytäntöön ja operationalisoida moninaiset teoreettiset ja käsitteelliset pohdinnat.

Espoon kaupungin strategiassa, sekä erityisesti kaupungin kulttuuri-ohjelmassa, annetaan kulttuuripoliittisille aineksille potentiaalia nousta osaksi useita muita politiikkaohjelmia. Seuraavassa vaiheessa olisi pohdittava mihin kaikkiin politiikka-alueisiin kulttuuri liitetään, ja miten kulttuuripolitiikka asemoidaan osana kestävä kehityksen kaupunkipolitiikkaa. (Kuvio 51.)

Kysymys laajenee näin ollen kulttuuripolitiikan suhteeseen muihin politiikan alueisiin:

KUVIO 51.

Kulttuuripolitiikan suhde muihin politiikka-alueisiin

Riippuen siitä, miten kulttuuripolitiikka suhteutetaan kestävän kehityksen kaupunkipolitiikkaan, kulttuuripolitiikka valjastetaan erilaisiin tavoitteisiin ja tehtäviin. Kulttuuripolitiikan vakiintuneemman mallin suhdetta kestäväan kehitykseen on pohdittu kansainvälisen kulttuuripolitiikan aikakauslehden erikoisnumerossa (IJCP 2017). Siinä päätoimittajat Nancy Duxbury, Anita Kangas ja Christiaan De Beukelaer kehittivät neljän strategisen suunnan mallin, joilla kulttuuripolitiikka voi lähestyä kestävän kehityksen tavoitteita.

TAULUKKO 18.

Neljä strategista kulttuuripoliittista linjausta kestäväälle kehitykselle

Lähde: Kangas ym. 2017.

Ensisijainen tavoite	Kulttuuripolitiikan tehtävä	Käsitys kulttuurista	Käsitys kestäväyydestä
Turvata ja ylläpitää kulttuurisia käytäntöjä ja oikeuksia	Säätelijä ja suojelija	Eri ryhmien kulttuuriset käytännöt ja oikeudet	Ylläpitää moninaisia kulttuurisia käytäntöjä ja ympäristöjä tulevaisuudelle
"Vihertää" kulttuuriorganisaatioiden ja -teollisuuden vaikutuksia	Tulkki ja poliitikko	Kulttuuri-ilmaisujen tuotanto ja levitys tapahtumissa, tuotteissa, palveluissa jne. sekä kulttuurin kuluksen tavoissa ja tottumuksissa	Ekologinen kestävyys, ehkä kytketty sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen kestävyteen (resurssitehokkuus tuo taloudellista säästöä)
Vahvistaa tietoisuutta kestäväyydestä ja ilmastonmuutoksesta taiteen ja kulttuurin kautta	Elävöittäjä ja katalysaattori	Taiteellinen ja luova ilmaisu – taideteoksina sekä niiden tuella ja vaikutuksella	Ekologinen kestävyys, ehkä kytkettynä sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen kestävyteen
Vaalii globaalia ekologista kansalaisuutta ja tukea kestävyden tunnustamista globaalia aiheena	Kouluttaja ja promoottori	Identiteetti ja luova ilmaisu	Integroitu sosiaalinen, taloudellinen, kulttuurinen ja ekologinen ulottuvuus

Määrittelemällä kulttuuripoliittisen tehtävän ja toiminnallisen funktion, tavoitteissa erottuu neljä erilaista suhtautumista sekä kulttuuriin että kestävyteen.

Ensimmäisen suunnan mukaan kulttuuripolitiikka toimii säätelijänä ja suojelejana, jonka tehtävä on turvata ja ylläpitää kulttuuriperintöä ja eri ryhmien kulttuurisia oikeuksia. Tällöin kestävyys tarkoittaa moninaisuuden varmistamista. Toisen suunnan mukaan kulttuuripolitiikan tehtävä on olla tulkkina ja muuntaa kulttuurialaa lähemmäksi ekologista kestävyttä, edistämällä tuotannollisia ja kulttuurikäytäntöjä ympäristön ehdoilla. Kolmas tehtävä on toimia elävöittäjänä ja katalysaattorina ja näin vahvistaa tietoisuutta kestävydestä taiteen ja kulttuurin keinoin. Neljäs tehtävä on toimia kouluttajana ja promoottorina, jolloin tavoitteena on laajentaa ideaa kulttuurisesta identiteetistä sisällyttämään globaaliin yhteisvastuun. (Taulukko 18.)

Käytännön kulttuuripolitiikka ja kestävä kehitys

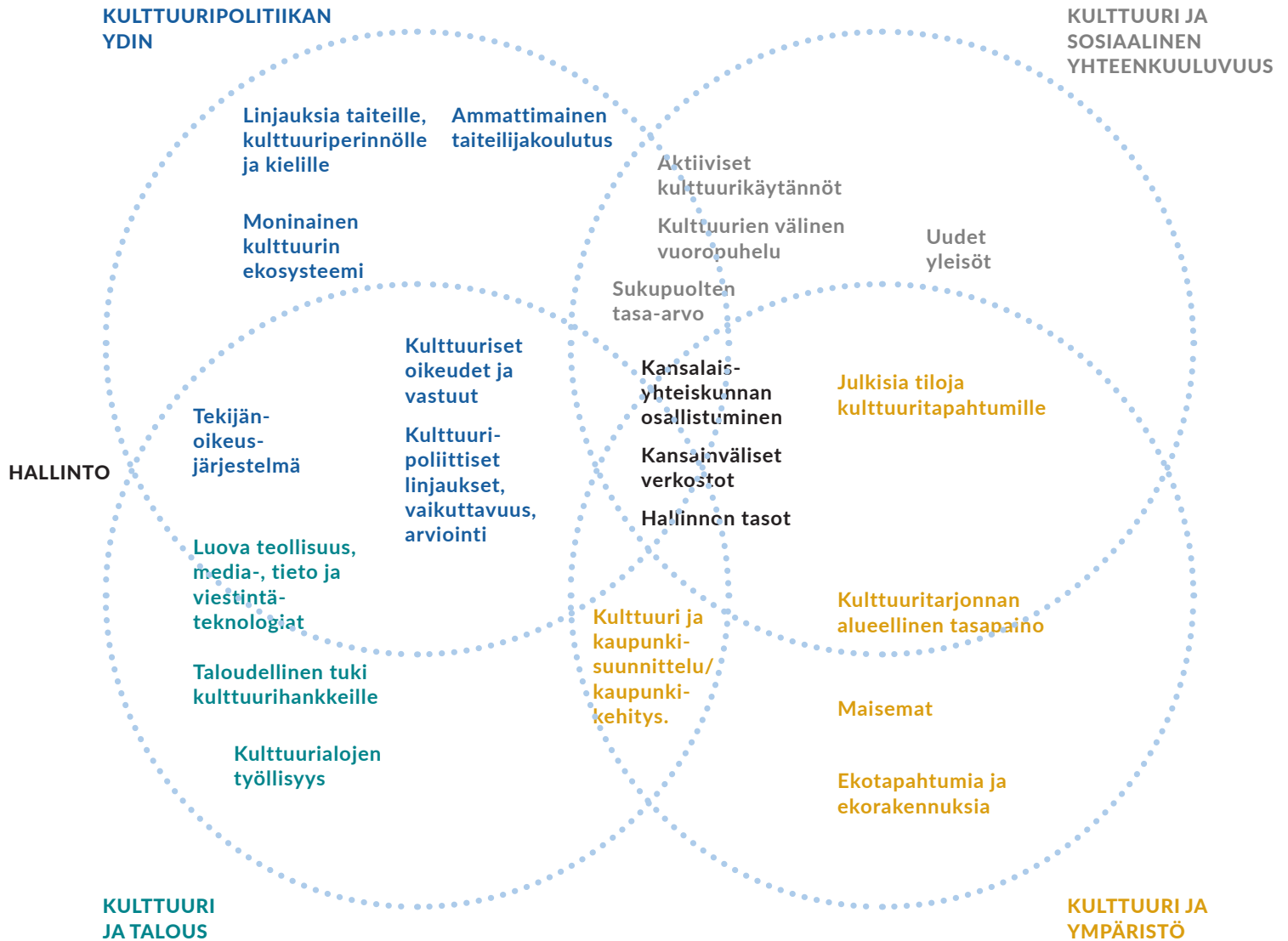
Kulttuurin ja kestävä kehityksen yhdistämisen on tunnistettu tuovan kulttuuripoliittisia hyötyjä sekä käsitteellisellä tasolla, kommunikatiivisena ja yhdistävänä alustana että suunnittelun ja linjausten työkaluna.

Kaupunkipolitiikan maailmanlaajuisen järjestön United Cities and Local Governments (UCLG) kulttuurikomitean toimesta Jordi Pascual (2009) on kehittänyt kokoavan kulttuuripolitiikan mallin laajan aineiston ja käytännön esimerkkien pohjalta. Siinä kulttuuri toimii neljäntenä osana kestävä kehityksen kolmen alueen rinnalla. Kulttuuripolitiikka säilyy vahvana ydinalueena, mutta toimii politiikka-alueiden ylittäjänä ja yhdistää kulttuurin ja sosiaalisen osallisuuden, kulttuuriin ja talouden sekä kulttuurin ja ekologiset kysymykset. (Kuvio 52.)

KUVIO 52.

Kulttuuripolitiikka suhteessa kestävään kehitykseen

Lähde: Pascual 2009.

Käsitteellisesti Pascualin kokoava malli:

- on osallistava ja uudistaa ajatusta kehityksestä,
- tarjoaa holistisen näkemyksen yhteiskunnasta eikä välineellistä kulttuuria,
- säilyttää kulttuurin sisäiset arvot (muisti, luovuus, moninaisuus, dialogi, rituaali) kulttuuripolitiikan ytimessä,
- sallii sosiaalisten ja kulttuuristen sidosryhmien erottamisen. Kulttuurin piirissä arvostetaan dynaamisia identiteettejä, riskejä, provokaatiota, vapautta ja kriittistä ajattelua, mikä ei aina ole sosiaalisten liikkeiden tavoitteina.

Yhteisenä alustana:

- sallii taiteellisten ja kulttuuristen sidosryhmien sitoutumisen ekologisiin tavoitteisiin ja näkee kestäväyyden koskevan kaikkia,
- sallii kulttuurialan ammattilaisille arvostetun aseman taloustieteilijöiden, suunnittelijoiden ja ympäristöasiantuntijoiden kanssa kestävä kehityksen alalla,
- johtaa kansalaisyhteiskunnan osallisuuden poliittisten linjausten pohtimisessa ja toteuttamisessa antamalla toimijoille kulttuurisen kehyksen,
- tunnistaa taiteen ja kulttuurin roolin taloudellisen kasvun ja kaupungin vetovoiman luomisessa.

Suunnittelun työkaluna:

- tarjoaa välineitä uudistaa perinteisiä tukimekanismeja ja rahoitusmalleja,
- tuo holistisen ja integroivan lähestymistavan kaupunkisuunnitteluun,
- tukee kulttuuriin kasvavaa merkitystä osana kansainvälisiä suhteita ja diplomatiata,
- toimii kaupungin asukkaiden kulttuuripolitiikkana ja laajentaa osallisuutta.

Tämä kokoava malli on riittävän yleinen toimiakseen kehyksenä myös Espoon kulttuuripolitiikan kehittämiseen osana kaupunkipolitiikkaa. Mallin rakenteessa yhdistyvät kulttuuripolitiikan toimialan taloudelliset,

sosiaaliset ja ympäristölliset ulottuvuudet, joiden avulla on mahdollista kartoittaa käytäntöjä ja vastuunjakoja. Malli mahdollistaa myös kulttuuri-toiminnan kategorisoinnin suhteessa Unescon uuteen kulttuurisesti kestävä kehityksen indikaattorimalliin ja haluttaessa myös Euroopan komission kulttuurikaupunkimonitorin indikaattoreihin (ks. luku Näkökulma: Espoo kaupunkivertailuissa).

8.5 YHTEENVETO

Espoon kaupungin kehitystä tavoitellaan toteutettavan taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Tässä luvussa olemme tuoneet esille useita lähestymistapoja kulttuurisesti kestäväan kehitykseen, sekä eri malleja ajatella kulttuurin kenttää suhteessa laajempiin yhteiskuntapolitiisiin rakenteisiin.

Luvussa 8.1. esittelimme tutkimusta kulttuurin osuudesta kestävässä kehityksessä sekä teoreettisen mallin siitä, miten kulttuuri rooli voidaan asemoida suhteessa taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen kestäväan kehitykseen.

Luvussa 8.2. esittelimme eritasoisten kestäväan kehityksen politiikkojen päätavoitteita erityisesti kulttuurin näkökulmasta. Kansainvälisen kestäväan kehityksen politiikan yhteinen tavoitekartta, Agenda 2030, on laajasti sitouttanut eri tasojen toimijoita analysoimaan ja toteuttamaan tunnistettuja toimenpiteitä yhteisen tulevaisuuden turvaamiseksi. Unesco on Agenda 2030:n pohjalta tuottanut erityisesti kulttuurisektorin toimintoihin kytkeytyvän toimintamallin sekä indikaattoreita kehityksen mittaamiseksi kulttuuripolitiikan ja -hallinnon aloilla.

Luvussa 8.3. tarkastelimme Espoon kaupungin nykyistä ymmärrystä kulttuurista ainoastaan sosiaalisen kestävyuden osana. Esittelimme tutkimusesimerkin avulla sosiaalisen kestävyuden ja kulttuurisen kestävyuden erottelun merkitystä sekä mahdollisen indikaattorimallin suppeampaan kulttuurisen kehityksen seurantaan.

Luvussa 8.4. esittelimme tutkimusta kulttuuripolitiikan strategioista sisällyttää kestäväan kehitys kulttuurin kentälle. Lopuksi esittelimme mallin käytännön kulttuuripolitiikasta, jossa hyödynnetään koottuja näkemyksiä ja ajatuksia kulttuurin roolista osana kaupungin kehitystä.

9 Neljä skenaariota kulttuurin roolista Espoon kehittämisessä

Tässä luvussa kysymme, minkälaisia tulevaisuuksia kulttuurin kehittämisroolille hahmotetaan Espoon kaupungin organisaatiossa. Haastatteluaineiston pohjalta nousee neljä tulevaisuuden skenaariota, joiden avulla toivottuja ja vähemmän toivottuja kehityskulkuja on hahmotettavissa.

9.1 TOIVOTUN TULEVAISUUDEN MUOTOUTUMINEN

Tulevaisuuden tutkimuksen perusolettamus on, että tulevaisuus on avoin ja siihen voidaan vaikuttaa. Ei haluta ennustaa yhtä mahdollista tulevaisuutta, vaan tavoitteena on pyrkiä eri työkalujen avulla kartoittamaan mahdollisia vaihtoehtoisia tulevaisuustiloja. Näihin voidaan suhteuttaa toivottuja tai ei-toivottuja osioita ja etenemisreittejä. (Mannermaa, 1993.)

Jokainen meistä osallistuu yhteisen tulevaisuuden luomiseen. Nyky-yhteiskunnassa kaupunkikehittämisellä ja -politiikalla on kuitenkin erityisen vahva rooli hyvän tulevaisuuden rakentamisessa. Myös Sitran tulevaisuusbarometrin mukaan kunnilta ja kaupungeilta odotetaan vahvoja toimia yhteisen tulevaisuuden muodostamisessa. (Dufva ym. 2019.) Kuntien ja kaupunkien kehitys on suomalaisessa julkishallinnossakin ollut viime vuosien aikana pohdinnan keskiössä. Valtionvarainministeriön johdolla toimi vuosina 2016–2019 laaja työryhmä kuntien tulevaisuusvisioiden ja skenaarioiden parissa. Kunnilta odotetaan sisäistä uudistumiskykyä sekä tietoista tasapainoilua ulkoapäin tuleviin suuriin muutoksiin. Pääministeri Marinin hallitusohjelma korostaa kuntien ja kaupunkien monimuotoista elinvoimaa ja merkitystä kasvun ja kehityksen alueina. (Hallitusohjelma 2019, Elinvoimainen Suomi.)

Tammikuussa 2020 valtionvarainministeriössä uusi työryhmä alkoi työstää kansallista kaupunkistrategiaa, jossa huomioidaan YK:n kaupunkikehitysohjelman laaja-alaiset tavoitteet.⁵⁹ Strategia julkistetaan kesällä 2020. Kuntaliiton laajassa Tulevaisuuden kunta -tutkimusjulkaisussa on puolestaan koottu laaja aineisto tutkimustietoa ja käytännön esimerkkejä, miten tulevaisuuden kuntia ollaan rakentamassa tietoisilla valinnoilla ja teoilla.

Mitä Espoossa toivotaan tulevaisuudelta?

Espoon kaupungin strategiassa, Espoo-tarinassa, kuvataan tulevaisuuden Espoota verkostomaisena viiden kaupunkikeskuksen vastuullisena ja inhimillisenä edelläkävijäkaupunkina, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää. Tulevaisuuden Espoon ajatellaan olevan kansainvälisesti

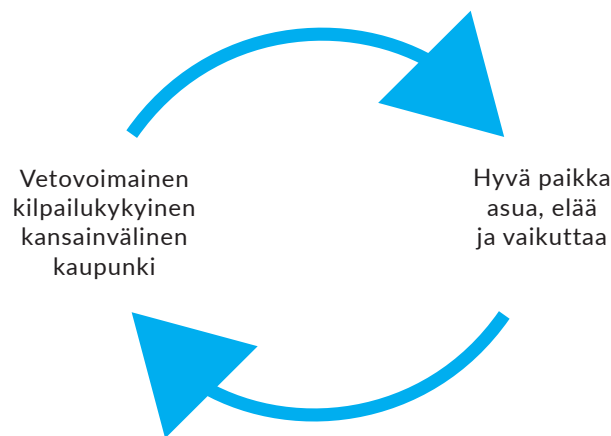
59 https://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/emma-terama-johtamaan-kansallisen-kaupunkistrategian-valmistelua.

kiinnostava ja vetovoimainen osaamisen sekä tieteen, taiteen ja talouden innovaatioympäristö. Osana verkostomaista metropolialuetta Espoota kehitetään taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästi. Kaupungin organisaatiossa ollaan valmiita kehittymään ja vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin.

Näillä tavoitteilla Espoon kaupunki pyrkii samaan aikaan sekä huolehtimaan kuntalain mukaisesti asukkaittensa palveluiden sujuvuudesta että kehittämään kansainvälisesti kilpailukykyistä, urbaania toimintaympäristöä. (Kuvio 53.)

KUVIO 53.

Tulevaisuuden Espoon päätavoitteet, tulkinta Espoo-tarinan tavoitteista

KulttuuriEspoo2030 -ohjelmassa todetaan:

Vuonna 2030 Espoo on luova ja rohkea kulttuurikaupunki, joka tukee kestävä elämäntapaa. Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.

KulttuuriEspoo 2030 hyödyntää kulttuurin ja taiteen näkökulmaa koko kaupungin tulevaisuuden linjaamisessa. Kulttuuri ylittää ja läpäisee yhteiskunnan sektoreiden rajat sekä sosiaalisesti että taloudellisesti. Espoossa kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, rakentamisessa, oppimisessa, sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa.

Espoolaisten asukkaiden ja kulttuuritoimijoiden tulevaisuuden toiveita on esitelty aikaisemmin tässä raportissa luvuissa 7 ja 4. Asukkaiden vastauksista voi havaita yleisen tyytyväisyyden kulttuuripalveluihin. Monet vastaajista ovat tyytyväisiä monipuoliseen tarjontaan erityisesti musiikkiesitysten ja kirjastojen suhteen. Taidelaitosten palveluiden pysyvyys ja ammattimainen taso on tärkeä myös tulevaisuudessa. Muut toiveet liittyvät yleiseen kulttuuriseen moninaisuuteen kuten espoolaisten eri alan taiteilijoiden tapaamisiin, monipuolisiin kaupunkitapahtumiin ja erityisryhmien huomioimiseen. Monikielisyys ja monikulttuurisuuden vahvempi läsnäolo sekä matalan kynnyksen osallistavien toimintojen lisääntyminen olisi myös toivottavaa. Lähi-alueilla toivotaan muun muassa yhteistilojen käyttöä, kaupunginosaretkiä ja ”oman kylän taiteilijaa”. Kulttuuritoiminnasta toivottiin myös lisätietoa (ks. luku 7.4. Asukkaiden tyytyväisyys kulttuuripalveluihin).

Kysely kulttuurikentän ammattimaisille toimijoille tuotti samansuuntaisia tulevaisuudet toiveita: laadukkaan tuotantotason taloudellinen ja rakenteellinen varmistaminen, vahvat tuet yhteistyön edistämiseksi, lähi-kontakti sekä kaupungin päättäjiin että asukkaisiin, ja tilojen moninainen käyttö. Kaupungilta toivotaan tulevaisuudessa taloudellista tukea, infrastruktuurien kestävä kehittämistä, liikenneväylien kehittämistä ja joukko-liikenteen parantamista. Taiteen läsnäolo julkisissa tiloissa, taiteilijoiden osaamisen hyödyntäminen sekä vahva yhteistyö kulttuurialan sisällä mahdollistavat vahvemmat kumppanuudet myös espoolaisen elinkeinoelämän kanssa. Viestinnän ja markkinoinnin yhteistyötä kaivataan matkailijoiden houkuttelemisessa, mutta myös yleisesti alueellisten erityispiirteiden ja tunnettuuden vahvistamiseksi. (Ks. Luku 4, Näkökulma: Espoo kulttuuritoimijoiden näkökulmasta.)

9.2 NELJÄ SKENAARIOTA KULTTUURIN ROOLISTA ESPOON KEHITTÄMISESSÄ

Seuraavaksi esittelemme neljä skenaariota siitä, minkälaisia tulevaisuuksia kulttuurin kehittämisroolille hahmotetaan Espoon kaupungin organisaatiossa. Skenaariot on luotu Espoon kaupungin organisaatiossa eri avain-asemissa toimivien virkamiesten ja luottamushenkilöiden haastattelujen pohjalta.

Haastatteluissa käytettiin kyselyrunkoa, jonka lähtökohtana oli hahmotella kulttuurin roolia kaupunkikehityksessä tulevaisuuden näkökulmasta. Espoon tulevaisuutta ja kulttuurin kehitystä pyrittiin hahmottamaan muodostamalla näkemyksiä nykyhetken riskeistä ja uhkakuvista sekä skenaarioita todennäköisistä ja toivotuista tulevaisuuksista. Jos kulttuurin merkitystä halutaan vahvistaa, millaisia kehityskulkuja tarvitaan?

Kysymykset kohdistuivat haastatteluissa seuraaviin osa-alueisiin:

- Mikä on haastateltavan toimialan tavoitteiden suhde laajemmin kaupungin tavoitteisiin? Mikä on kulttuurin rooli oman toimialan tavoitteiden toteutumisessa, entä ymmärrys kulttuurista?
- Minkä asioiden pitää olla kunnossa, että Espoo voi hyvin? Entä mitkä ovat merkittävimmät riskitekijät, omassa toiminnassa, kaupunkiorganisaatiossa ja paikallisyhteisössä vuonna 2030?
- Miten asiat mahdollistetaan erityisesti kulttuurin/kulttuuripolitiikan keinoin?

Haastatteluaineiston pohjalta tunnistimme kaksi tulevaisuuden kehityskulkujen kannalta oleellista teemaa, jotka on tässä jaettu horisontaaliseen ja vertikaaliseen janaan. Horisontaalinen suunta muodostuu holistisen ajattelun ja siiloajattelun välille. Holistisen ajatusmallin mukaan kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa.⁶⁰ Vastakohtana on atomistinen ajattelu, jolloin katse kohdistuu yksityiskohtaisemmin johonkin rajattuun osaan tai alueeseen. Sitä on yleisesti ja haastatteluaineistossa kutsuttu ajattelun, tekemisen ja tavoitteiden siiloutumiseksi.

Vertikaalinen suunta muodostuu kehityksen ja pysähtyneisyyden välille. Ajatus kehityksestä liittyy asioiden muuttumiseen ajan myötä tai jonkun uuden asian oivaltamiseen ja toteuttamiseen. Kehityksen vastakohtana voidaan pitää pysähtyneisyyttä, joka viittaa liikkumattomuuteen, virtaamattomuuteen ja totutuissa toimintamalleissa pitäytymiseen. Pysähtyneisyys nähdään yleisesti kehityksen esteenä, tilana, johon tulee puuttua.

Nämä kaksi suuntaa risteyttämällä olemme muodostaneet neljä tulevaisuuden skenaariota kulttuurin roolista kaupunkikehityksessä (Kuvio 54). Nämä ovat:

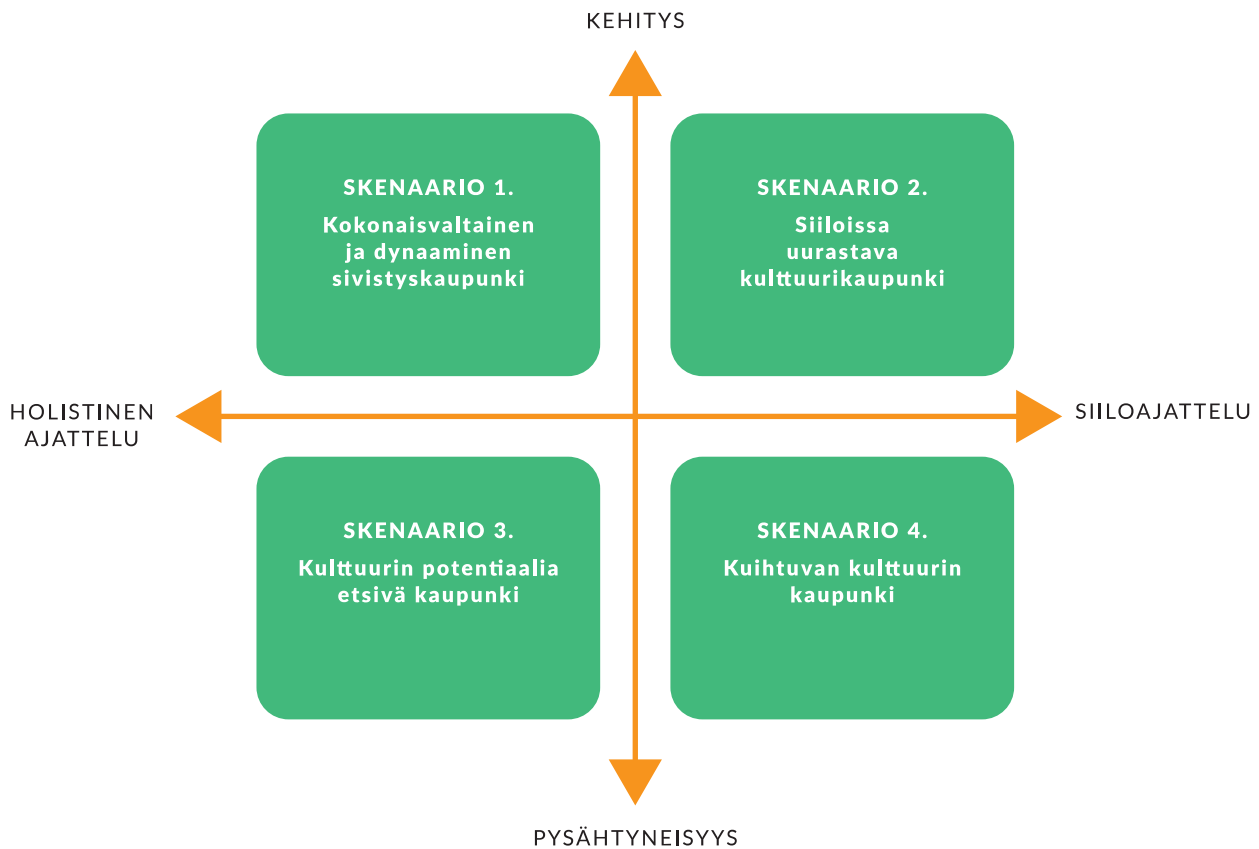
- Kokonaisvaltainen ja dynaaminen sivistyskaupunki
- Siiloissa uurastava kulttuurikaupunki
- Kulttuurin potentiaalia etsivä kaupunki
- Kuihtuvan kulttuurin kaupunki

Seuraavaksi esitellyt skenaarioiden kuvaukset muodostuvat suoraan haastatteluaineistosta. Olemme ryhmitelleet sitaatit eri haastatteluista tulokintamme mukaan näihin neljään skenaarioon.

60 <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/kokonaisvaltainen-ja-kestava-systeeminen-muutos/tutkimus>

KUVIO 54.

Neljä skenaariota kulttuurin roolista kaupungin kehittämisessä

Kokonaisvaltainen ja dynaaminen sivistyskaupunki

Ensimmäisen skenaarion kaupunkipolitiikassa on holistinen näkemys asioista: halutaan enemmän rajapintaa, ymmärrystä ja yhteistyönäkemyksiä. Toivottuun tulevaisuuteen päästään kokonaisvaltaisella kehittämisellä, jossa on tietoisesti otettu huomioon sekä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti että kulttuurisesti kestävä näkökulma.

Holistiseen ajatteluun ja kehitykseen liitetään usein positiivisia piirteitä, ja yhdistelmänä ne edustavat tulevaisuusskenaariossa haastateltavien tavoittelemaa tulevaisuutta.

Kulttuurin asema on keskellä espoolaisten arkea, osana oppimista, kanssakäymistä ja hyvää elämää. Kulttuuri vahvistaa identiteettiä ja yhteisöllisyyttä, ja toimii sosiaalisena välineenä uusespoolaisten kotoutumiselle. Kulttuuri koetaan aktiivisena voimana, jonka avulla rakennetaan yhteyksiä eri väestöryhmien välillä sekä edistetään turvallisuuden tunnetta ja toisen arvostamista. Kulttuurin rooli yhteisöllisyyden rakentajana on vahva. Jokaisen oma näkemys ja kokemus kulttuurista ja sen eri merkityksistä tunnustetaan ja sitä arvostetaan.

Samalla kulttuuri toimii kaupungin imagon ja houkuttelevuuden välineenä. Espoon alueilla on omaleimainen kulttuuriprofili ja ruohonjuuritason kulttuuri on elävää. Kaupunki tukee ja mahdollistaa toimintaa, jolla rakennetaan yhteistä espoolaisuutta. Espoo tunnetaan kansainvälisesti hyvistä malleistaan hyödyntää kulttuuria ihmisten hyvinvoinnissa.

Johtamisen kehittäminen on avainasemassa. Espoon kaupunki on ketterä organisaatio, joka kykenee asettamaan yhteiset tavoitteet. Poikkihallinnollisen yhteistyön johtaminen ja prosessien rakenteet ovat selkeät ja oikein resursoitu. Kaupungin tehtävänä on rahoittaa, mahdollistaa ja koordinoita kulttuuritoimintaa hyvässä yhteistyössä aktiivisten asukkaiden, yritysten ja muiden kumppanuuksien kanssa.

Tiedolla johtamisen työkalut ovat kunnossa. Ennakoidaan muutosta ja toimitaan etupainotteisesti. Pysytään perillä ja seurataan uusia juttuja, ”haistellaan ilmaa”. Kokeilukulttuuri ja riskinotto nähdään vahvuutena. Tehdään pieniä kokeiluja kuntalaisten tai yhteisöjen kanssa yhdessä ja katsotaan, mikä lähtee toimimaan. Eri sektorit ottavat mallia muilta ja omivat hyviä käytäntöjä.

Kaupunki nähdään oleellisesti mahdollistajana ja palveluntarjoajana. Monikielisyys ja moninaiset palvelun muodot nähdään tärkeinä välineinä. Kaupungissa on paljon matalan kynnyksen kohtaamisen foorumeita, joihin kaikenlaiset ihmiset voivat osallistua. Espoo on ilmapiiriltään samalla lokaali ja globaali, ja houkuttelee siksi myös kansainvälisiä osajia.

Selkeästi määritelty ja viestitty kulttuuriohjelma auttaa ymmärtämään kulttuurin merkitystä. Kulttuurin merkityksestä kerätään vahvaa tietopohjaa. Luodaan monenlaisia kanavia tiedottaa toiminnasta ja tavoittaa ihmisiä. Erityisen tärkeä on viestintä ja neuvonta luovilla aloilla ja Aalto-yliopiston potentiaalinen näkeminen. Tiedostetaan, että kehittymiseen tarvitaan kulttuurisen osaamisen koko kirjo. Aalto-yliopisto tekee Espoosta Pohjois-Euroopan suurimman luovien alojen keskuksen, josta syntyy huippukulttuuritekijöitä innostamaan ja näyttämään tietä uudistumiselle. On tehty työtä sen eteen, että mielikuva Espoosta on kulttuurisesti aktiivinen.

Espoo on verkostomainen kaupunki, jonka eri kaupunkikeskukset kehitetään omalaatuisiksi yhteistyössä asukkaiden kanssa. Näin espoolaisen kulttuurin omaleimaisuus tuodaan esille. Uudet espoolaiset asukkaat ovat kotiutuneet ja kotoutuneet Espooseen ja tuoneet uutta espoolaiseen kulttuuriin. He kokevat, että Espoo on heidän paikkansa. Espoossa arvostetaan, että on mahdollista asua lähellä luontoa ja kuitenkin lähellä palveluita. Pikkukaupungin ja kylän yhteisöllisyyden mallilla mutta modernilla suuren kaupungin twistillä.

Siiloissa uurastava kulttuurikaupunki

Toisessa skenaariossa kuvataan kaupungissa ja kulttuurin toimialalla tapahtuvaa kehitystä, joka kuitenkin pysyy kapeanäköisenä ja pidättäytyy siilomaisessa ajattelussa. Poliitikot ja virkamiehet pysyvät omien osaamisalueiden linjauksiin sidottuna ja pitävät huolta omasta tontistaan.

Käsitys kulttuurista on kapea ja pääosassa on perinteinen taide- ja kulttuurilaitosten tarjonta. Moni kokee, että kulttuuri pysyy kristallikruunujen alla, ja ainoastaan kirjastot pitävät yllä lähikulttuuria.

Kehitys tapahtuu seinien sisällä, jossa tehdään vain pienesti toisilleen. Kulttuurin potentiaalia ei nähdä eikä huippuosajia tai kouluja yleisesti huomata. Taiteilijoiden tukeminen jätetään valtion tehtäväksi.

Kulttuurin tulosityksikkö on kooltaan hyvin pieni kaupungin mittakaavassa ja sillä on rajalliset resurssit. Ei ole selkeätä tiedonkeruuta kulttuurin vaikutuksista, kun mittarit, tilastot ja yhteiset näkemykset puuttuvat. Suhde kaupungin laajaan viestintäorganisaatioon ei ole selvä.

Kulttuuria ei ole integroitu yhteiseen tarinaan. Kaupungin kehittämisen fokus on teknologiassa ja taloudellisessa kestävydessä.

Johtamisen työkalut henkilöityvät kaupunginjohtajaan ja päättäjät eivät tee strategisia päätöksiä asukkaita mielessä pitäen. Kehittämisen kohde on epäselvä, jolloin kehitetään vain perinteistä viranomaistoimintaa.

Kunta huolehtii vain lakisääteisistä tehtävistä ja keskittyy kehittämään niitä sektorikohtaisesti. On paljon yksittäisten palvelusiilojen asiantuntijuutta, mutta vähän osaamista yhteistyöhön tai laajempaa näkemystä. Jokaisella sektorilla ja tulosityksiköllä on omat tavoitteet ja toiveet, ja organisaatiota kehitetään vahvaan sektoriajatteluun pohjaten.

Kasvua ei hallita yhdessä. Kenelläkään ei ole mandaattia johtaa yhteistyötä eikä poikkihallinnolliseen työhön ole kehitetty työkaluja. Ei tiedetä, miten huolehtia ydintehtävistä tilanteessa, jossa keskivertokaupunkilainen näyttää hyvin erilaiselta, kuin kymmenen vuotta sitten.

Otaniemi nostetaan Espoon kruununjalokiveksi ja uusilla, kehittyvillä ja kasvavilla asuinalueilla huomio on vain asuntorakentamisessa. Kaavoitussuunnitteluohjeistukset rajoittavat alueiden omaleimaista kehittämistä teknisyydellään, eivätkä mahdollista kehittämistä asukkaiden lähtökohdista.

Kulttuurin potentiaalia etsivä kaupunki

Kolmannessa skenaariossa pyrkimys kokonaisvaltaiseen ajatteluun on vahva, mutta ymmärrys yhteisistä tavoitteista puuttuu, eikä päätöksenteossa tai käytännön toimita saada kehitystä aikaiseksi.

Kaupungissa tunnustetaan ajattelun tasolla kulttuurin potentiaali kaupungin kehittämisessä, mutta tämä potentiaali ja kaupunkikehittämisen tarpeet eivät kohtaa.

Kulttuurin päätöksentekijöiltä puuttuu mandaatti aidosti johtaa ja kehittää kulttuuripolitiikkaa ja -toimintaa. Kaupungin kulttuuripolitiikka on epäselvää ja siitä puuttuu yhteinen tavoitela ja kulttuuripoliittiset linjat. Toiminnassa keskitytään yksittäisiin asioihin. Tekeminen tukahtuu ja hiipuu. Tilat eivät vastaa toimijoiden tarpeita. Asukkaat eivät juurru Espooseen, eivätkä aktivoidu tekemään yhdessä. Erilaisten kulttuurien yhdessäolo on kärjistynyttä ja riitaisaa.

Kaupungin päätöksenteossa puuttuu yhteinen näkemys ja tahtotila keskeisissä asioissa. Organisaatiossa ei ole rohkeutta tehdä valintoja, ja aika ja energia menee siihen että ”yritetään pitää kannettu vesi kaivossa”. Ei osata harrastaa positiivista omistajaohjausta. Kenellekään ei anneta mandaattia johtaa kehittämisprosesseja. Yhteistyö kaupunkiorganisaation ulkopuolisten toimijoiden, kuten Aalto-yliopiston, kanssa on heikkoa.

Ison kaupunkiorganisaation eriaikaisuutta ja erilaisia toimintatapoja ei osata ottaa huomioon sisäisessä viestinnässä ja toiminnan suunnittelussa. Poikkihallinnollisten kehittämisohjelmien toiminta on aliresursoitua ja jää puuhasteluksi. Ne eivät ole onnistuneet jalkautumaan toimialojen toimintaan eikä niitä nähdä poliittisesti mielenkiintoisina. Kansainvälisyyden ja globaalin osaamisen hyödyntäminen on heikkoa. Pääkaupunkiseudun yhteistyössä painopiste on Helsingissä.

Resursseja hukataan päällekkäisten asioiden tekemiseen, kun koordinaatiota ei ole. Hyväksi koetut hankkeet ja kokeilut eivät päädy rakenteisiin pitkäjänteisiksi toimintatavoiksi.

Kuihtuvan kulttuurin kaupunki

Neljännessä skenaariossa kehitystä ei tapahdu ja jokainen pysyy omassa poterossaan. Poliitikoilla ja virkamiehillä ei ole visioita, ei kykyä tehdä päätöksiä eikä kuntaorganisaatiossa löydetä yhteistä päämäärää.

Espoolaisella kulttuurilla ei ole veto- eikä pitovoimaa. Espoota ei mielletä kulttuurikaupunkina. Kaupungin kulttuuriprofiili on epäselvä, eikä kulttuurin potentiaalia hahmoteta. Kulttuuri jää kaupunkitasolla näkymättömäksi.

Espoon todellinen kaupungistuminen ei etene. Kaupungin eri alueet eivät kehity omaleimaisiksi ja ne jäävät nukkumalähiöksi. Asukkaita vaivaa juurettomuus.

Metrolla ja junalla pääsee nopeasti Helsinkiin ja sen kulttuuripalveluiden ja kaupunkikulttuurin pariin, mutta liike toisinpäin on pysähtynyttä. Kulttuuripalvelut eivät tavoita kansainvälistyvän ja kasvavan kaupungin kaikkia väestöryhmiä. Kulttuuritarjonta tuntuu vieraalta, eivätkä palvelut ja ihmiset kohtaa.

Kulttuuri on taloudellisesti vain pieni osa kaupungin taloutta, eikä se ole poliittisesti kiinnostavaa. Poliittisilla päättäjillä on vaillinainen osaaminen ja vain vähän kiinnostusta kulttuuripolitiikkaan. Päätöksentekojärjestelmä on siiloutunut. Poikkihallinnollisilla kehittämistoimilla ei ole johtajuusmandaattia eikä yhteisiä tavoitteita. Organisaatorakenne on hierarkkinen. Byrokratia estää asukkaiden yhteiskunnallisen osallistumisen ja kotituumisen. Viranhaltijoiden toimintaa leimaa turvallisuushakuisuus ja linjassa määrättyjen tehtävien suorittaminen. Tulosityksiköiden välillä ei ole yhteistyötä, ja asioita ajetaan henkilökohtaisten suhteiden kautta. Myöskään kulttuuritoimijat eivät tee keskenään yhteistyötä. Ne eivät kykene dialogiin eivätkä osaa argumentoida kulttuurin merkitystä kaupunkitasolla. Kulttuuritoimijat eristäytyvät ja keskittyvät vain ruohonjuuritason kulttuuriin työhön. Tieto ei kulje toimijoiden välillä. Kaupunkia ei osata markkinoida.

Kaupunkikehittämisen puheessa korostuu nostalgisuus. Asuntorakentamisen lähtökohdat jyräävät asukaslähtöisen alueiden kehittämisen sijaan. Kaupunkiympäristön kehittäminen on mekaanista ja muutoksia myös vastustetaan.

Kaupungin toimijoilta puuttuu osaamista ja motivaatiota moninaistuvien asukkaiden ja asiakkaiden palvelemiseksi muuttuvassa kaupunkiympäristössä. Kulttuuripalvelut eivät seuraa muutosta ja tarjonta ei uusiudu, sillä kulttuuritoimijat eivät näe tarvetta muutokseen eivätkä omaa rooliaan siinä. Suvaitsevaisuus on tiukassa.

Kulttuurin rahoitus ja resursointi ei ole riittävää, mikä vähentää toimialan kiinnostusta ja vaikuttavuutta kaupunkiorganisaatiossa. Kehittämistoimien alkuinvestoinnit jäävät tekemättä eikä espoolaisia taiteilijoita tai luovan työn tekijöitä tueta. Kädestä suuhun toimivassa kulttuurissa ei uskalleta ottaa tarpeeksi riskejä kokeilla uutta. Kulttuuriyrittäjyyttä ei tunnusteta eikä tueta.

9.3 YHTEENVETO

Tässä luvussa tarkasteltiin tulevaisuusnäkökulmia kulttuurin osuudesta Espoon kehityksessä. Taustaksi todettiin, että kaupunkikehittämisellä nähdään yleisesti olevan erityisen suuri rooli hyvän tulevaisuuden luomisessa. Suomessa ollaan luomassa yhteistä kansallista kaupunkistrategiaa tukemaan yhteisen tulevaisuuden muototumista.

Espoo-tarinassa on selkeä tulevaisuuden visio, jossa tavoitteena on olla vetovoimainen, kilpailukykyinen kansainvälinen kaupunki, ja samanaikaisesti hyvä paikka asua, elää ja vaikuttaa. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa visioidaan, että: ”vuonna 2030 Espoo on luova ja rohkea kulttuurikaupunki, joka tukee kestävästä elämäntapaa. Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii

ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.”

EspooCult-hankkeen asukaskyselyn ja kulttuuritoimijakyselyn perusteella voidaan todeta, että kehittämisen varaa on, mutta kulttuuripalveluiden tarjonnan ja kulttuurin toimintamahdollisuuden kannalta tulevaisuuden suunnan nähdään olevan oikea.

Luvun toisessa osassa hahmotettiin tulevaisuusskenaarioita Espoon kaupunginorganisaatiossa toimivien avainhenkilöiden haastattelujen pohjalta. Skenaariot rakennettiin kahden risteävän janan varaan: horisontaalinen jana avasi suhteen holistisen lähestymistavan ja siiloutumisen välillä, ja vertikaalinen jana kulki pysähtyneisyyden ja kehityksen välillä.

Näin syntyi neljä erilaista skenaariota Espoon kaupungin tulevaisuudesta:

- Kokonaisvaltainen ja dynaaminen sivistyskaupunki
- Siiloissa uurastava kulttuurikaupunki
- Kulttuurin potentiaalia etsivä kaupunki
- Kuihtuvan kulttuurin kaupunki

Näistä neljästä ensimmäinen, eli kokonaisvaltainen ja dynaaminen sivistyskaupunki oli haastattelujen pohjalta selvästi toivotuin tulevaisuuden näkymä Espoon kaupunkiin ja kulttuurin rooliin kehityksessä. Siinä kulttuuri koettiin aktiivisena voimana, joka yhdistää eri väestöryhmiä ja samalla toimii kaupungin imagon ja houkuttelevuuden välineenä.

Tavat, joilla tätä toivottua tulevaisuutta muodostetaan ovat haastatteluaineiston pohjalta moninaisia. Oleellisimmat niistä olivat:

- Kaupungin organisaatio ja päätöksenteko on oltava niin läpinäkyvä, että yhteisten tavoitteiden asettaminen ja toteuttaminen sujuu. Johtamisen muotojen ja mandaattien on oltava selkeät. Poikkiallinnollisten toimintojen ja prosessien tavoitteiden ja vastuiden on oltava selkeät ja niiden resursointi oikea.
- Kaupunkilaisten monikielisyys ja moninaisuus on nähtävä resursina, ja moninaisen palvelun muodot tärkeinä välineinä. Espoon tulee olla ilmapiiriltään samalla lokaali ja globaali, mikä lisää myös houkuttelevuutta kansainvälisten osaajien silmissä.
- Kulttuuripolitiikan strategian tulee olla selkeämmin artikuloitu, jolloin se auttaisi koko organisaatiota ymmärtämään kulttuurin potentiaalin kehittämisessä. Kulttuurin merkityksestä tulee kerätä vahvaa tietopohjaa.

- On luotava monenlaisia kanavia tiedottaa kulttuurin merkityksestä ja tavoittaa ihmisiä. Erityisen tärkeä on viestintä ja neuvonta luovilla aloilla ja Aalto-yliopiston potentiaalın näkeminen.
- Espoon tulee olla aidosti verkostomainen kaupunki, jonka eri kaupunkikeskukset kehitetään omalaatuisiksi yhteistyössä asukkaiden kanssa. Näin espoolaisen kulttuurin omaleimaisuus tuodaan esille ja kyetään toimimaan pikkukaupungin ja kylän yhteisöllisyyden mallilla mutta modernin suurkaupungin twistillä.

OSA V: LOPUKSI

10 Päätelmät ja suosituksia tulevaan

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa Espoon kaupungin kulttuuripalveluista ja kulttuuripolitiikasta sekä kulttuurin osuudesta kaupungin kehittämisessä.

Tutkimuksessa on tarkasteltu Espoon kaupungin nykytilaa sekä kehittämiskohtia liittyen kulttuuritoimintaan. Olennainen osa tutkimusta on ollut Espoon kulttuuripolitiikan tärkeimpien tavoitteiden ja rakenteiden selvittäminen. Analyysissa on hahmotettu strategioiden painopisteet, niiden mukaiset tavoitteet, tavoitteiden toteuttamisen kannalta keskeiset toimijat sekä näiden väliset suhteet ja vastuut. Yhtenä tutkimuksen osa-alueena on tarkasteltu espoolaisten asukkaiden osallistumista ja osallisuutta kulttuuriin. Keskeistä tutkimuksessa on ollut tulevaisuuteen katsova näkökulma ja sen tärkeänä tavoitteena on ollut tuottaa suosituksia ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia toimialalle jalkautettavaksi.

Tässä viimeisessä osassa tiivistetään tutkimuksen päätelmät sekä suosituksia tulevaan.

10.1 STRATEGIATASOLLA KULTTUURILLE ASETETAAN ODOTUKSIA KAUPUNKIKEHITYKSEEN, KÄYTÄNNÖSSÄ ROOLI JÄÄ KUITENKIN MONILTA OSIN TUNNISTAMATTA

Strategiatasolla kulttuurille asetetaan odotuksia osana laajempaa kaupunkikehitystä Espoossa. Kaupunkistrategiassa (Espoo-tarina) taiteella ja kulttuurilla nähdään merkitystä etenkin kaupungin elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn sekä asukkaiden osallisuuden edistäjinä. Kulttuuriohjelma KulttuuriEspoo2030 avaa ja tunnistaa laajemmin näkökulmia kulttuurin rooliin kaupungin kehittämisessä. Tavoitteiden, toimenpiteiden ja vastuutahojen määrittely on ohjelmassa kuitenkin monilta osin epäselvä, jolloin ohjelma typistyy toiveiden tynnyriksi. Suhde taiteen toimialaan ja tekijöihin jää ohueksi. Monilta osin strategia-dokumenttien tekstien ja todellisuuden välillä on vielä leveä kuilu.

Viime vuosina kulttuurin rooli kaupunkien kehittämisessä on yleisesti korostunut: kulttuuri ei ole yksin kulttuuritoimialan asia vaan liittyy moniin kunnan tehtäväalueisiin. Kulttuuripolitiikassa on yleistynyt ajatus kulttuurista kehityksen voimavarana. Myös Espoon kaupungin kulttuuriohjelman (KulttuuriEspoo 2030) vahvana painotuksena on taide ja kulttuuri kehitystekijänä koko kaupungin tasolla ja kaikilla toimialoilla. Sen mukaan kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli kaupungin kehityksessä.

Espoossa kaupungin toimintaa suunnataan yhteisten tavoitteiden mukaisesti kaupungin strategian, Espoo-tarinan, avulla. Espoo-tarinassa kaupungin visio on olla verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen kaupunki, joka on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijä. Espoossa kaikkien tulee olla hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää. Espoolaisilla tulee myös olla mahdollisuus aidosti vaikuttaa. Espoon edelläkävijyyttä halutaan strategian mukaan kehittää taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväillä tavoilla.

Espoo-tarinassa taiteella ja kulttuurilla nähdään merkitystä etenkin kaupungin elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn sekä asukkaiden osallisuuden edistäjinä. Tarinan mukaan Espoo on vetovoimainen tapahtumakaupunki, jota elävöittävät aktiivinen kaupunkikulttuuri sekä rikas ja valtakunnallisesti laadukas kulttuuritarjonta. Kulttuuri nähdään tärkeänä tekijänä luovaan talouteen ja innovaatioihin liittyvissä asioissa. Kulttuurin suoraan liitettyjen kehittämisen alueiden lisäksi kaupungin strategia sisältää useita kehittämistavoitteita, joiden edistämässä kulttuurilla voisi olla merkittävä osuus. Kulttuurin yhteyttä kaikkiin kaupunkikehittämisen keskeisiin tavoitteisiin ei strategiassa kuitenkaan täysin tunnisteta tai tuoda esiin.

Siinä missä Espoo-tarina sisältää melko vähän suoria viitteitä kulttuuriin ja sen rooliin kaupungin kehityksessä, pyrkii KulttuuriEspoo 2030-ohjelma avaamaan näitä rooleja ja luomaan kaupunkitasoiset tavoitteet kulttuurin näkökulmasta. Ohjelmassa vahvana painotuksena on taide ja kulttuuri kehitystekijänä. Laajemman kaupunkikehityksen näkökulmasta kulttuurille ja taiteelle tavoitellaan näkyvämpää roolia esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, rakentamisessa, oppimisessa, sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa. Kulttuuri nähdään laajasti kaupungin keskeisenä elinvoima- ja imagoiteijänä, jolla voidaan parantaa kaupungin vetovoimaa.

Samalla näkökulma taiteen toimialaan ja tekijöihin jää dokumentissa ohueksi. Rajatusti kulttuurin hallinnonalaan liittyvät tavoitteet kytkeytyvät esimerkiksi taide- ja kulttuuritarjonnan määrään, kirjoon ja laatuun sekä asukkaiden tarpeisiin vastaamiseen. Esimerkiksi taiteilijoita tai taiteilijapolitiikkaa ei juuri käsitellä, vaikka taiteilijat ja taiteellinen työ ovat taide- ja kulttuuritoiminnan perusta. Kulttuurin kentän ytimessä olevan taiteellisen ja luovan toiminnan kautta mahdollistuvat myös monet laajemmat kaupunkikehityksen vaikutukset.

Vaikka strategia- ja ohjelmatasolla kulttuurille asetetaan moninaisia ja hyvin kunnianhimoisiakin odotuksia, jää kulttuurin rooli jää osittain juhlapuheiden tasolle. Esimerkiksi kaupungin valtuustokauden tavoitteissa tai poikkihallinnollisten kehitysohjelmien suunnitelmissa ja toimenpiteissä kulttuuri näkyy vain vähän. Nykyisellään Espoon kaupungin

kulttuuripolitiikka näyttäytyy varsin perinteisenä toiminnan kohdistuessa ensisijaisesti taide- ja kulttuurilaitosten ylläpitoon ja tukemiseen. Tämän lisäksi kulttuuritoiminnassa on panostettu etenkin sosiaalisia vaikutuksia ja osallisuutta tavoitteleviin toimintamalleihin. KulttuuriEspoo 2030-ohjelmassa painotetut kulttuuripolitiikan muut alueet kuten esimerkiksi kulttuuriperintöpolitiikka, kulttuuriympäristöpolitiikka, taiteilijapolitiikka sekä luovat alat ja kulttuuritalous sen sijaan näkyvät konkreettisesti toiminnassa vain vähän.

Myös kestävän kehityksen alueella kulttuuri jää katveeseen. Espoossa panostetaan vahvasti kestäväan kehitykseen ja kaupungin strateginen visio on kehittää kaupunkia neljällä kestävan kehityksen ulottuvuudella, taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Visio tuo siis esiin suoran yhteyden kulttuurin ja kaupungin kehittämisen välillä. Käytännössä kulttuurin roolia osana kestäväa kehitystä ei ole tunnistettu, vaan kulttuuri on nähty osana sosiokulttuurisia tavoitteita, joiden painopiste on vahvasti sosiaalisesti kestävässä kehityksessä. Kulttuurin tehtävä on tällöin ensisijaisesti moninaistuvan väestön tarpeiden seuraaminen ja edelleen yhteisöllisyyden, yhteenkuuluvuuden ja hyvinvoinnin vahvistaminen.

Vaikka kulttuurisesti kestävä kehitys linkittyy vahvasti sosiaalisesti kestäväan kehitykseen, se on myös paljon muuta. Kulttuurisesti kestävan kehityksen erityisyyden tunnistamisen ja sen aktiivisen edistämisen kautta kulttuurin vaikutus ja vaikuttavuus nähdään osana laajempaa yhteiskunnallista muutosta. Esimerkiksi Espoon kaupungin strategiassa korostetaan kaupungin lähtökohtia yli 500-vuotisessa historiassa, ja kaupungin kehitys rinnastetaan koko Suomen kulttuuriseen kehitykseen. Tämä ajatus pohjautuu näkemykseen kulttuurista ei ainoastaan materiaalisena vaan myös immateriaalisena pääomana ja voimavarana. Kulttuurin analysointi yhteiskunnallisena määrittäjänä on keskeinen osa sivistisyhteiskunnan prosessia ja kehittämistä. Kulttuuri on keskeinen sitova tekijä, joka tarjoaa kestävien (tai ei-kestävien) tekojen pohjalla olevia ja yhdistäviä arvoja.

Kulttuurin olemus tietona ja muistina sekä niiden välittäjänä konkretisoituu muun muassa museoissa muisto-organisaatioina ja kohtaamispaikkoina. Niiden merkitys menneisyyden ja tulevaisuuden kohtauspisteinä ja tiedon, tarinoiden ja identiteetin rakentajina on oleellinen osa kulttuurisesti kestäväa kehitystä. Samoin kulttuuri luovana ilmaisuna, joka tarjoaa ymmärrystä ja oivalluksia nyky-yhteiskunnasta. Toisin ajattelun, vaihtoehtoisten toimintamallien ja odottamattomien ratkaisujen mahdollistaminen on investointi tulevaisuuden ihmisyyteen.

Kokonaisuudessaan tavoitteiden, toimenpiteiden ja vastuutahojen sekä niiden suhteiden määrittely jää kulttuuripolitiikan keskeisessä

dokumentissa monilta osin tarkentumatta. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kirjatut vastuut ovat epäselviä tai puuttuvat kokonaan. Ohjelma typistyy monelta osin toiveiden tynnyriksi, josta puuttuvat priorisoinnit ja johon kirjatut tavoitteet eivät ole linjassa sen kanssa, miten resursseja tällä hetkellä suunnataan. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksien mahdollisuuksia kaupunkikehityksen edistämässä tuodaan esiin varsin vähän, vaikka suuri osa kaupungin taloudellisista satsauksista kohdistuu näihin laitoksiin ja niiden toiminta kytkeytyy käytännössä monin tavoin KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteisiin.

Tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä KulttuuriEspoo2030 -ohjelmassa pidetään organisaatioiden ja hallintosektoreiden väliset raja-aidat ylittävää yhteistyötä sekä kaupungin sisällä että kaupungin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Varsinaiset toimenpiteet kulttuurin viemiseksi eri toimialoille puuttuvat kuitenkin monin paikoin ja ohjelmassa myönnetään, että nykyisellään sektori- ja siilomainen ajattelu estävät kunnianhimoisimpien visioiden toteuttamista.

10.2 KULTTUURIN POTENTIAALI EI PÄÄSE ESIIN ESPOON KAUPUNGIN ORGANISAATIOSSA

Espoon kaupungissa kulttuuriin suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti. Kulttuuriasioita tunnetaan ja osataan kuitenkin huonosti kulttuurilautakunnan tai kulttuurin tulosityksikön ulkopuolella. Kulttuuri kohtaa myös vähättelyä ja vastakkainasettelua. Tällä hetkellä kaupungin organisaatorakenne ei tue poikkihallinnollisuutta, joka on edellytys sille, että kulttuuri on kattavasti mukana kaupungin kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Vaikka kulttuuritoimijat nähdään lähtökohtaisesti hyvinä kehittämään uusia toimintatapoja ja avaamaan uusia näkökulmia, voi kulttuurin potentiaalin hyödyntämistä estää myös jumiutuminen vanhoihin ja totuttuihin toimintatapoihin. Tällä hetkellä myös päätöksentekoa tukevan tiedon ja seurannan puute hankaloittaa toiminnan toteuttamista ja kehittämistä.

Mitä organisaation ja toimeenpanon tasolla voidaan tehdä, jotta kulttuuri saadaan paremmin esiin ja strategia- ja ohjelmadokumenttien tavoitteita toteutettua? Aikaisemmin on todettu, että selkeästi määritellyt tavoitteet, toimenpiteet ja vastuut ovat edellytys strategioiden ja ohjelmien tehokalle toimeenpanolle. Kysymys kulttuurin roolista kaupungin kehityksessä kytkeytyy vahvasti myös kysymykseen kulttuurin asemasta ja arvostuksesta kaupungin organisaatioissa sekä kulttuuripolitiikan toimintaympäristöstä ja asemasta osana yleisempää yhteiskuntapolitiikkaa.

Kuntien yleinen tilanne vaikuttaa kulttuurin asemaan kunnan palvelutuotannossa ja kehityksessä. Vaikka kulttuuripalvelut ovat peruspalveluja, ei kuntalaisilla ole subjektiivista oikeutta johonkin tiettyyn kulttuuripalveluun toisin kuin esimerkiksi opetuspalveluissa tai sosiaali- ja terveyspalveluissa. Jatkuvassa talouden epävarmuudessa toimivilla kunnilla ja kaupungeilla on koko ajan paineita uudistaa ja tehostaa palvelutuotantoaan. Kulttuuritoimi muodostaa usein hyvin pienen osuuden kuntaorganisaatioiden taloudellisista ja muista resursseista ja on harvoin erityisen vahvassa neuvotteluasemassa suurempiin toimialoihin nähden.

Uudistettu laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) antaa kunnille kuitenkin hyvän välineen toimia kokonaisvaltaisemmin ja pohjustaa kulttuurin vahvempaa roolia kaupungin kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Kulttuurin mahdollisuudet laajemmassa kunta- ja kaupunkikehityksessä on myös tunnistettu monin paikoin: tulevaisuudessa kulttuuri kytkeytyy yhä vahvemmin asukkaiden elämisen mahdollisuuksista sekä yritysten ja yhteisöjen elinvoimaisuudesta huolehtimiseen. Kulttuurin laajempi vaikuttavuus tulevaisuuden kunnassa edellyttää kuitenkin toimintatapojen muutosta ja sektorirajojen ylittämistä.

Espoon kaupungissa kulttuuriin suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti, kulttuuria arvostetaan ja sille asetetaan odotuksia myös osana laajempaa kaupunkikehitystä. Kaupungin taloudelliset resurssit kulttuuri-toimintaan ovat valtakunnallisesti hyvät. Kaupungin sijainti osana pääkaupunkiseutua asettaa kehyksen kaupungin toiminnalle ja palvelutarjonnalle. Sijainti mahdollistaa yleisön ja osallistujien houkuttelemiseen laajemmin lähiseudulta, mutta myös lisää kilpailua yleisöistä ja vaikeuttaa erottautumista. Uhkana on, että Helsingin runsaiden kulttuuripalveluiden ja kaupunkikulttuurin äärellä oman kaupungin kulttuuripalveluihin panostamista ei nähdä tärkeänä.

Espoon kaupungin organisaatiossa keskeiset taide- ja kulttuuripolitiikasta ja kulttuuritoiminnan edistämisestä vastaavat tahot ovat kaupungin kulttuurilautakunta ja kulttuurin tulosityksikkö. Näiden toimijoiden keskinäinen suhde, ymmärrys ja yhteistyö on edellytys kulttuuripolitiikan tehokkaalle toimeenpanolle. Lautakunnan strategisen aseman kirkastaminen ja vahvistaminen sekä lautakunnan asiantuntijuuden kasvattaminen antavat hyvän perustan edistää ja kehittää kulttuuriasioita kunnassa.

Kulttuurin erityiskysymysten muuntaminen laajemmaksi kaupunkipolitiikaksi vaatii paitsi erityisosaamista ja kiinnostusta aihepiiriä kohtaan, myös vaikutusvaltaa poliittisessa päätöksenteko-organisaatiossa. Poliittinen ohjaus korostuu erityisesti, kun halutaan luoda ja ylläpitää yhteyttä kulttuurin omien tavoitteiden ja laajempien kunnallisten tai yhteiskunnallisten

tavoitteiden välillä. Edellytyksenä kulttuurin laajemmalle vaikuttavuudelle osana kaupunkisuunnittelua on, että esimerkiksi taide- ja taiteilijapolitiikan tai kulttuuriympäristöpolitiikan linjaukset tuovat esiin näiden toiminnan alueiden merkitystä niin kulttuuripalveluiden keskiössä kuin osana kaupungin rakentumista. Tutkimuksen mukaan kulttuuriasioita tunnetaan Espoossa huonosti kulttuurilautakunnan tai kulttuurin tulosityksikön ulkopuolella ja kulttuuri kohtaa myös vähättelyä ja vastakkainasettelua.

Poikkihallinnollinen yhteistyö on edellytys sille, että kulttuuri on kattavasti mukana kaupungin kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Muutamista hyvistä olemassa olevista toimintamalleista huolimatta poikkihallinnollisuus ei vielä toteudu täysimääräisesti Espoon kulttuuripolitiikassa. Esimerkiksi sektorikohtainen budjetointi sekä olemassa oleviin siilorajoihin kytketty tuloksellisuuden ja tuotoksien mittaaminen nousivat esiin yhteistyötä hidastavana rakenteellisena tekijänä. Kaupungin organisaatorakenne ei tue poikkihallinnollisuutta ja käytännössä poikkihallinnollisuus toteutuu lähinnä yksittäisten aloitteiden, hankkeiden ja henkilöiden varassa. Tutkimuksen tulosten mukaan yhteistyö kaupungin hallinnon virkamiesten kesken eri toimialojen sisällä ja välillä (esim. elinkeinot, kulttuuri, liikunta) ei aina toimi ja yhteistyö on monin paikoin henkilöitynyttä.

Kulttuuritoimijat nähdään lähtökohtaisesti hyvinä kehittämään uusia toimintatapoja, avaamaan uusia näkökulmia sekä tunnistamaan perinteisen linjaorganisaation väleihin jääviä ongelmia ja vastaamaan niihin. Ongelmaksi muodostuu usein, että kehittämistä koskevat ideat ja ajatukset jäävät hyvin yleiselle tasolle, eivätkä ne konkretisoidu aidoksi toiminnaksi. Etenkin kulttuurin kentän ulkopuolisten toimijoiden tuntuu olevan hankala hahmottaa kulttuurin konkreettisia mahdollisuuksia oman toiminnan edistämiseksi. Samalla myös osa kulttuuritoimijoista jää suljettujen seinien sisälle ja pitäytyy siinä, mitä ne ovat aina ennenkin tehneet, eivätkä näe omaa rooliaan laajempien kaupunkipoliittisten tavoitteiden edistämiseksi.

Tärkeä edellytys toiminnan kehittämiselle sekä vaikutusten ja vaikuttavuuden tarkastelulle ovat tieto ja seuranta. Tällä hetkellä tuotoksia ja suorituksia tarkastellaan lähinnä kapeasta, sektori- ja organisaatiokohtaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi tuloskortit kuvaavat keskeiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta käytännössä ne rajaavat toimenpiteet ja tuotokset vain tietyn toimialan ja yksikön sisäisiksi. Se estää laajan vaikuttavuuden perustana olevan yhteistyön muodostumista ja mittaamista. Toiminnan seuranta vaikeuttaa myös se, että asetettujen tavoitteiden näkökulmasta tietoa on saatavana vain rajallisesti.

10.3 ESPOON VÄESTÖN JA ALUEIDEN MONINAISUUS EDELlyTTÄÄ MONINAISIA KULTTUURIPALVELUITA, SE ON MYÖS VOIMAVARA KAUPUNGIN KEHITYKSESSÄ

Espoon kaupungin väestö kasvaa ja moninaistuu nopeasti. Myös alueellisesti kaupunki on laaja ja moninainen. Erilaiset espoolaiset ihmiset ja alueet ovat voimavara ja rikkaus, ja niiden huomioiminen on tärkeä lähtökohta kaupungin kestäväälle kehitykselle. Vaikka espoolaiset ovat tilastollisesti tarkasteltuna aktiivisia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä ja kulttuurin harrastajia, on osallistumisessa selkeitä eroja eri väestöryhmien ja alueiden välillä. Monipuolisen, alueen ominaispiirteet ja asukkaat huomioivan kulttuuritoiminnan edistäminen on yksi kulttuuritoiminnan kehittämisen suurista kysymyksistä Espoossa. Tämä edellyttää erilaisten näkökulmien mukaan ottamista alueiden kehittämissuunnitelmien alkuvaiheessa sekä kaupunginosasuunnittelun ja asukaslähtöisyyden saamista vahvemmin osaksi kaupungin hallinnollista ja poliittista rakennetta.

Espoon väestö on kasvanut nopeasti viime vuosina ja kasvun ennustetaan jatkuvan. Samalla väestö moninaistuu useilla ulottuvuuksilla. Erityisesti ikääntyneiden ja vieraskielisten osuuden ennustetaan kasvavan. Eri väestöryhmien välillä on selkeää vaihtelua esimerkiksi luottamuksessa toisiin ihmisiin sekä kokemuksissa omista vaikutusmahdollisuuksista ja voimavaroista. Myös alueellisesti kaupunki on laaja ja moninainen. Kaupungin erityispiirre on viiteen eri keskuksen tukeutuva kaupunkirakenne, jossa yhdistyvät kaupunkimainen, pientalovaltainen ja maaseutumainen asuminen. Kaupungin eri alueiden väliset erot väestön kasvussa, kieli- ja ikäjakauman kehityksessä ovat suuria. Espoon kaupungin strategiassa ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa vahvana tavoitteena on kaikkien asukkaiden osallisuus ja osallistuminen.

Kulttuuritoiminnan näkökulmasta moninaistuminen vaatii kykyä kohdistaa kulttuuritarjontaa ja -palveluita eri alueille ja mukauttaa toimintoja erilaisille ryhmille. Moninaiset espoolaiset ihmiset ja alueet ovat kuitenkin myös voimavara ja rikkaus sekä kaupungin kulttuuriselle että muulle kehitykselle. Moninaisuuden huomioiminen on tärkeä lähtökohta kestäväälle kehitykselle. Kestävä ja suvaitseva kaupunki edellyttää eri väestöryhmien osallisuutta, vuorovaikutusta ja keskinäistä luottamusta.

Kulttuuriosallistuminen on jokaisen oikeus ja arvo itsessään. Se voidaan nähdä myös välineenä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin, yhteiskunnallisen osallisuuden, sosiaalisen koheesion, kestäväen kaupunkikehityksen, paikallisen identiteetin ja alueen vetovoimaisuuden edistämiseen. Osallisuuden toteutuminen edellyttää, että kaupungin kaikilla

asukkailla on mahdollisuus osallistua kaupungin taide- ja kulttuuritarjontaan. Tilastollisesti tarkasteltuna espoolaiset, sekä miehet että naiset, ovat aktiivisia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä ja kulttuurin harrastajia. Kulttuuripalveluja käyttävät espoolaiset ovat niihin myös varsin tyytyväisiä ja pitävät tärkeänä, että kaupungissa on tarjolla kulttuuritoimintaa. Osallistumisessa on kuitenkin selkeitä eroja eri väestöryhmien ja alueiden välillä. Ei-osallistujien joukossa on suuremmalla todennäköisyydellä matalan koulutustason omaavia, alempiin tuloluokkiin kuuluvia, iäkkäitä sekä vieraskielisiä asukkaita. Etenkin vieraskielisten naisten osallistuminen kulttuuritilaisuuksiin on huomattavan alhaisella tasolla. Tärkeimpinä osallistumisen esteinä nousivat esiin ajan puute, tiedon puute sekä liian pitkä tai hankala matka. Varsinkin nuorilla myös rahan puute estää osallistumista.

Espoon kaupungin kulttuuripalveluissa on aktiivisesti kehitetty ja otettu käyttöön erilaisia toimintamalleja, joiden kautta erilaisia väestöryhmiä pyritään tavoittamaan ja heidän osallistumistaan kulttuuritoimintaan tukemaan. Espoossa kulttuuria viedään esimerkiksi varhaiskasvatuksen (Kulttuurikurkkaus) ja koulujen toimintaan (Kulps) sekä ikäihmisille (Kulttuuriketju) ja mahdollistetaan tiukassa taloudellisessa tilanteessa oleville (Kaiku-kortti). Kauppakeskuksissa, ihmisten arjen reittien varrella sijaitsevat kirjastot ja muut kulttuuritilat ovat hyvä keino edistää osallistumista. Espoossa erityisesti kirjastot ovat olleet aloitteellisia ja edelläkävijöitä osallisuuteen ja osallistumiseen liittyvissä kysymyksissä. Mahdollisuuksia osallistumiselle ja vuorovaikutukselle sekä kulttuuritoimijoiden ja kaupungin välillä että toimijoiden keskuudessa luodaan esimerkiksi kaupungin kulttuuritoimijoille ja asukasyhdistyksille järjestämien säännöllisten tapaamisten kautta. Hyvistä toimintamalleista huolimatta katveeseen jää ihmisiä, ihmisryhmiä ja alueita.

Espoon kaupungin visiossa verkostomainen kaupunki koostuu omaleimaisista keskuksista, joiden kehittämisessä asukkaiden osallistaminen on oleellista. Monipuolisen, alueen ominaispiirteet ja erilaiset asukkaat huomioivan kulttuuritoiminnan sekä asukkaiden omaehtoisen toiminnan edistäminen eri aluekeskuksissa on epäilemättä yksi kulttuuritoiminnan kehittämisen suurista kysymyksistä Espoossa tulevaisuudessa. Myös asukkaat kaipaavat omalle asuinalueelleen erilaisia kaupunginosa- ja paikallistapahtumia ja yhteisöllisyyttä. Lähikulttuuria kehittämällä voidaan kehittää asuinalueen ja koko kaupungin pitovoimaa, hyvää elämää Espoossa. Esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien tarjontaan panostaminen eri alueilla näyttäisi olevan hyvä keino edistää yhdenvertaisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Espoon moninaisilla alueilla lähikulttuuri voi toimia siltanä kaupunkikulttuurin ja kyläkulttuurin välillä.

Kulttuurin yhteyspalveluiden ja Suomenojan työ- ja oppimiskeskuksen projekti helmikuussa 2019. Kuva: Olli Häkämies.

Alueiden kehittäminen ihmisen mittakaavassa vaatii paikkaan liittyvien arvojen määrittelyä, ammattimaista suunnittelua ja koordinoitua sekä erilaisten näkökulmien mukaan ottamista heti alueiden kehittämisprosessien alkuvaiheessa. Se edellyttää toimintamalleja, joilla alueiden kulttuurisia ominaisuuksia ja erityispiirteitä kartoitetaan ja seurataan. Se edellyttää aitoa vuorovaikutusta alueilla toimivien ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Kaupunkiorganisaatiossa kaupunginosasuunnittelu ja asukaslähtöisyys on saatava pysyväksi osaksi hallinnollis-poliittista rakennetta.

10.4 SUOSITUKSIA TULEVAAN

Seuraavassa on koottu niitä asioita, joita Espoon kaupungin kulttuurin tulostuotoksissa sekä laajemmin kaupungin organisaatioissa tulisi tutkimuksen perusteella ottaa huomioon, mikäli kulttuuri halutaan tulevaisuudessa vahvemmin mukaan kaupungin kehitykseen. Suositukset on jaettu kolmen otsikon alle:

1. Tarvitaan selkeitä määrittelyjä ja yhteisen ymmärryksen luomista
2. Tarvitaan sitoutumista, panostusta ja osaamista toimeenpanoon
3. Tarvitaan tietoa ja seuranta nykytilasta ja vaikutuksista sekä johdonmukaista viestintää

Tarvitaan selkeitä määrittelyjä ja yhteisen ymmärryksen luomista

Selkeät määrittelyt ja yhteinen ymmärrys ovat edellytys strategioiden ja ohjelmien tehokkaalle hyödyntämiselle ja toteuttamiselle eri toimialoilla. Ne edistävät kulttuurin roolin vahvistamista kaupunkikehityksen kokonaisuudessa.

- **Määritelmien selkeyttäminen ja yhtenäistäminen.** Ymmärrys kulttuurista osana koko kaupungin kehitystä kaikilla toimialoilla edellyttää yhteistä pohdintaa ja ymmärryksen rakentamista siitä, mitä kulttuurilla Espoon kaupungin kehityksessä tarkoitetaan. Kokonaisuudessaan kulttuuria määritellään Espoon strategioissa ja ohjelmissa hyvin eri tavoin. Tämä antaa toisaalta väljyyttä politiikan toteutukseen, mutta tekee myös asioista epäselviä ja hahmottomia. On tärkeää perustella ja määritellä, millainen kulttuurikäsite mihinkin strategiseen tavoitteeseen kytkeytyy.
- **Kulttuurisesti kestävä kehityksen ulottuvuuksien avaaminen ja määrittelemine.** Kulttuurisesti kestävä kehityksen erityisyyden tunnistamisen kautta kulttuurin vaikutuksia ja vaikuttavuutta voidaan aktiivisesti edistää ja tätä kautta hyödyntää osana laajempaa yhteiskunnallista muutosta ja kaupunkikehitystä.
- **Selkeiden ja yhteisesti ymmärrettyjen tavoitteiden luominen.** Tavoitteiden määrittelyssä voidaan hyödyntää erilaisia kulttuuripolitiikan perusteluja ja ulottuvuuksia. Yksi kehittämisen keino on erotella toisistaan kulttuurisektorin omimman alan tavoitteet ja laaja-alaisemmat kulttuuriin kytkeytyvät tavoitteet. Parhaiten toteutetuiksi tulevat julkilausutut ja laajapohjaisesti ymmärretyt tavoitteet, joilla on tukea läpäisevästi koko kaupunkiorganisaatiossa. Oleellista on myös tehdä selväksi, mitkä tavoitteista ovat konkreettisia ja mitkä ennemmin visioita. Selkeät tavoitteet edistävät myös niiden toteutumisen seuranta ja arviointia.
- **Keskeisten tavoitteiden ja painopisteiden määrittely ja niitä koskevien valintojen tekeminen.** Kulttuuriin kytetään huomattava määrä erilaisia tavoitteita. Samalla resurssit ovat rajalliset. Painopisteiden määrittely ja valintojen tekeminen on olennaista resurssien kohdentamiseksi ja kaupungin kulttuuriprofiilin luomiseksi.
- **Vastuiden selkeä määrittely.** Strategiassa ja ohjelmissa kirjatut toimenpiteet ja vastuut ovat osin epäselviä ja kokonaan puuttuvia. Tavoitteiden, toimenpiteiden ja vastuutahojen sekä niiden suhteiden määrittely on edellytys tehokkaalle toimeenpanolle.

Tarvitaan panostusta, sitoutumista ja osaamista toimeenpanoon

Strategia ja ohjelmadokumenttien visioiden ja tavoitteiden toteutumisen edellytys on niiden aktiivinen toimeenpano. Tehokkaan toimeenpanon edellytyksiä ovat sitä tukevat rakenteet, käytännöt, osaaminen ja asenteet.

- **Kulttuurin tulosityksikön ja kulttuurin toimialan aseman vahvistaminen kaupungissa.** Resursseja tulee kohdistaa pitkäjänteiseen strategiseen kehittämistyöhön kulttuuriyksikössä. Kulttuurilautakunnan strategisen aseman kirkastaminen ja kulttuuriasioiden asiantuntemuksen vahvistaminen osana kaupungin poliittista organisaatiota. Yhteistyön ja kommunikaation edistäminen kulttuuritoimijoiden kesken (kaupunki, yksityiset kulttuuritoimijat, luottamushenkilöt).
- **Poikkihallinnollisen toiminnan edistäminen tavoitteiden, käytännön ja rakenteiden tasolla.** Poikkihallinnollinen toiminta edellyttää laaja-alaista osaamista sekä kokonaisvaltaista näkemystä tavoitteiden ja toimenpiteiden välisistä suhteista sekä näistä aiheutuvista moninaisista vaikutuksista. Koordinaatio on keskeinen väline poikkihallinnollisten kysymysten edistämässä. Poikkihallinnollista yhteistyötä ja rakenteita tulee resursoida riittävästi. Tarvitaan paikkoja ja välineitä erilaisten toimijoiden säännölliseen kanssakäymiseen ja verkostoitumiseen.
- **Osallisuuden edistäminen tavoitteiden, käytännön ja rakenteiden tasolla.** Osallisuuden edistäminen ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen edellyttää osaamista, joka koostuu arvoista, asenteista, taidoista, tiedosta ja kriittisestä ajattelusta. Erilaisten ihmisten ja kulttuurien kunnioitus, lakien noudattaminen, ymmärrys ja vastuu oman toiminnan vaikutuksesta muihin ihmisiin ja ympäröivään yhteisöön, motivaatio, erilaisuuden ja epävarmuuden sietäminen, empatia sekä kyky oppia ja havainnoida ovat avainasemassa edistettäessä yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Osallisuutta edistäviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi: huomion kiinnittäminen vähän osallistuviin ryhmiin, lähikulttuuripalveluihin panostaminen, asukkaiden osallistumisen mahdollistaminen taide- ja kulttuuritarjonnan suunnitteluun ja sitä koskevaan päätöksentekoon, moninaisuuden edistäminen kulttuurihallinnon työntekijöissä ja kulttuuritoimijoissa sekä kulttuuritarjonnassa.

Tarvitaan tietoa ja seurantaä nykytilasta ja vaikutuksista sekä johdonmukaista viestintää

Kaupungin kehittäminen pohjautuu pitkälti tiedolla johtamiseen ja tulevaisuuden ennakkointiin kerättyjen tietojen pohjalta. Tavoitteiden toteutumisen tarkastelu edellyttää tietoa ja seurantaä. Nykyisellään kulttuurin alalta puuttuu säännöllinen ja johdonmukainen tiedon keruu.

- **Tiedontuotannon prosessien ja lähteiden selkiyttäminen.** Selkiytetään, mitkä tiedontuotannon prosessit ovat strategisesti oleellisia ja mitä kulttuurialan tiedon keruita voidaan sisällyttää olemassa oleviin kaupunkikonsernin alaisuudessa toimivan tietokeskuksen toimintoihin. Kehitetään uusia tapoja saada tietoa sellaisista asioista, joista nyt on tietoa vain rajatusti.
- **Indikaattoreiden luominen kulttuuripolitiikan suunniteluun ja seurantaan.** Kulttuuripolitiikassa tarvitaan sekä tavoitteiden saavuttamista mittaavia että asioiden nykytilaa tarkastelevia indikaattoreita.
- **Laajemman näkemyksen luominen kulttuurin taloudellisista vaikutuksista.** Oleellista on tehdä yhteistyötä kulttuurilaitosten, taiteellisten toimijoiden ja kaupungin elinkeino-, matkailu- ja markkinointiyksiköiden kanssa. Kulttuurialojen työpaikkojen, tapahtumien sekä palvelujen arvon hahmottamiseksi tulisi luovien alojen toimintakenttää kartoittaa ja tiedonkeruuta systematisoida.
- **Kulttuuripoliittisen seurannan kytkeminen paikkatietoon.** Paikkaulottuvuus tarjoaa kulttuurin tulosityksikölle parempia mahdollisuuksia yhteistyöhön kaupunkisuunnittelun ja kaavoituksen kanssa. Tietoisuus ja ymmärrys kaupungin väestön moninaisuudesta ja tarpeista edesauttaa osallisuuden edistämistä.
- **Kulttuuriasioista viestimisen vahvistaminen ja johdonmukaistaminen sekä kulttuurin tulosityksikössä että laajemmin kaupungin viestintätoiminnassa.** Viestinnän ja kommunikaation kautta varmistetaan tiedonkulku kulttuuritoimen sisällä sekä eri hallinnonalojen kesken. Asukasviestinnän ja -tiedottamisen kehittäminen on avainasemassa osallisuuden edistämässä. Kulttuurin ja luovien alojen hyödyntämisessä kaupungin markkinoinnissa ja viestinnässä on paljon kehitettävää.

LÄHTEET

- Alppi, Samuli & Ylä-Anttila, Kimmo (2007). Verkostourbanismi. Yhdyskuntasuunnittelu, vol. 45 (2), s. 10-26.
- Anheier, Helmut, List, Regina A., Kononykhina, Olga & Leong Cohen, Jessica (2016). Cultural Participation and Inclusive Societies. A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy. Strasbourg: Council of Europe. [WWW] <https://edoc.coe.int/en/culture-and-democracy/7285-pdf-cultural-participation-and-inclusive-societies-a-thematic-report-based-on-the-indicator-framework-on-culture-and-democracy.html>
- Ansio, Heli, Furu, Patrick & Houni, Pia (2016). Taide torjuu yksinäisyyttä. ArtsEqual toimenpidesuositus 2/2016. [WWW] <http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Taide+torjuu+yksin%C3%A4isytt%C3%A4+PDF/fre88cof-0228-40e2-a4f9-ea99b8d42aec>
- Ansio, Heli, Houni, Pia, Seppälä, Piia & Turunen, Jarno (2017). Taide vahvistaa työhyvinvointia. ArtsEqual toimenpidesuositus 3/2017. [WWW] http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/PB_ty%C3%B6hyvinvointi/a4ab1d7f-8e78-4174-893c-fbc6e6dbe728
- Anttila, Eeva, Jaakonaho, Liisa, Juntunen, Marja-Leena, Martin, Mari, Nikkanen, Hanna M., Saastamoinen, Riku & Turpeinen, Isto (2017). Peruskoulu: Suomen suurin kulttuurikeskus. Arts Equal toimenpidesuositus 2/2017. [WWW] <http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Koulu+kulttuurikeskus+PB/6539bc7d-4c69-4d62-a90f-91a0d12f6be6>
- Anttiroiko, Ari-Veikko (2003). ”Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa”. Teoksessa Bäcklund, Pia (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Tutkimuksia 5. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki, s. 11-32.
- Anttiroiko, Ari-Veikko, Haveri, Arto, Karhu, Veli, Ryyänen, Aimo & Siitonen, Pentti (2007). Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Tampere: Tampere University Press. [WWW] https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65390/kuntien_toiminta_johtaminen_ja_hallintasuhteet_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Anttiroiko, Ari-Veikko (2010). Luova kaupunkikehittäminen. Kaupunkikonseptit innovatiivisen kaupunkikehittämisen apuna. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Sente-julkaisu 32/2010. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Anttiroiko, Ari-Veikko (2017). ”Verkostodemokratia: osallistuminen politiikka- ja hallintaverkostojen toimintaan”. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Korvela, Paul-Erik (toim.) Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä. Jyväskylä: SoPhi.
- Aro, Timo (2019). Kulttuuri alueen veto- ja pitovoimatekijänä. Esitys Taide käyttöön. Ratkaisumalleja taiteen yhdistämiseksi rakentamiseen -seminaarissa Raumalla 21.11.2019. Tapahtuman tiedot: <https://www.rauma.fi/tapahtumat/tapahtuma/taide-kayttoon-seminaari/>.
- Asikainen, Sari, Brites, Claudia, Plebańczyk, Katarzyna, Rogac Mijatović, Ljiljana & Soini, Katriina (2017). Culture in Sustainability. Towards the Transdisciplinary Approach. Jyväskylä: SoPhi.
- Axelsson, Robert, Angelstam, Per, Degerman, Erik, Teitelbaum, Sara, Andersson, Kjell, Elbakidze, Marine & Drotz, Marcus K. (2013). Social and Cultural Sustainability: Criteria, Indicators, Verifier Variables for Measurement and Maps for Visualization to Support Planning. *AMBIO* 2013 (42), s. 215–228. DOI 10.1007/s13280-012-0376-0.
- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) (2017). Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Yliopistopaino.
- Barrett, M. (2016). Competences for Democratic Culture. Living Together as Equals in Culturally Diverse Democratic Societies. Strasbourg: Council of Europe.
- Bell, David & Oakley Kate (2014). Cultural Policy. Lontoo & New York: Routledge.
- Birkeland, Inger, Burton, Rob, Parra, Constanza & Siivonen, Katriina (eds.) (2018). Cultural Sustainability and the Nature-Culture Interface. Livelihoods, Policies and Methodologies. London & New York: Routledge.
- British Council (2013). Mainstreaming EO&D in the Design of Cultural Services. [WWW] http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/guides/Mainstreaming_eod.pdf
- Cantell, Timo (2014). Kulttuurin taloudelliset vaikutukset. Kirjastojen taloudellinen vaikuttavuus: ”Puhutaan rahasta”. Esitys, keskuskirjastokokous 30.1.2014. Diat saatavissa Cuporen tutkijoilta.
- Crossick, Geoffrey & Kaszynska, Patrycja (2016). Understanding the value of arts & culture. The AHRC Cultural Value Project.
- Cruickshank, Jørn (2018). Is culture-led redevelopment relevant for rural planners? The risk of adopting urban theories in rural settings, *International Journal of Cultural Policy*, 24 (3), s. 331–349.

- Delrieu, Varina & Gibson, Lianne (2017). Libraries and the geography of use: how does geography and asset "attractiveness" influence the local dimensions of cultural participation? *Cultural Trends* 26 (1), s. 18–33.
- Dessein, Joost, Soini, Katriina, Fairclough, Graham & Horlings, Lumina (2015). *Culture in, for and as sustainable development: conclusions from the COST Action IS1007 investigating cultural sustainability*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Dhalmann, Hanna (2011). Maahanmuuttajien alueellinen keskittyminen ja etnis-kulttuurinen tulkinta: Tarkastelussa somalit ja venäläiset. *Siirtolaisuus – Migration* 2011 (4), s. 13–26.
- Dick, Ben & Jeannotte, Sharon M. & Hill, Kelly (2019). Positioning Culture within Canadian Municipalities. *Culture and Local Governance* 6 (1), s. 1–22.
- Dufva, Mikko, Laine, Paula, Lähdemäki-Pekkinen, Jenna, Parkkonen Pinja & Vataja, Katri (2019). *Tulevaisuusbarometri – miten suomalaiset näkevät tulevaisuuden*. Sitran selvityksiä 147. Helsinki.
- Duxbury, Nancy & Jeannotte, Sharon M. (2011). Introduction: Culture and Sustainable Communities. *Culture and Local Governance / Culture et gouvernance locale*, vol. 3 (1-2), s. 1–10.
- Duxbury, Nancy & Cullen, Catherine & Pascual Jordi (2012). Cities, Culture and Sustainable Development. In Anheier, Helmut & Raj Isar, Yudhishtir (toim.): *Cities, cultural policy and governance. The cultures and globalization series* 5. Lontoo: SAGE.
- Duxbury, Nancy, Hosagrahar, Jyoti & Pascual, Jordi (2016). Why must culture be at the heart of sustainable urban development? *Culture 21, Agenda 21 for Culture*. United Cities and Local Governments.
- EspooCult Tietokortti 1. Kulttuuri ja kaupunkikehitys. Jakonen, Olli, Renko, Vappu, Ruusuvirta, Minna & Sokka, Sakarias (2018). Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/EspooCult/espooCult_tietokortti1_05_korjattu2019_print1.pdf https://www.cupore.fi/images/EspooCult/espooCult_tietokortti1_05_korjattu2019_print1.pdf
- EspooCult Tietokortti 2. Kulttuuri ja poikkihallinnollinen yhteistyö. Jakonen, Olli, Renko, Vappu, Ruusuvirta, Minna & Sokka, Sakarias (2018). Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/EspooCult/espooCult_tietokortti2_06_korjattu2019_web.pdf
- EspooCult Tietokortti 3. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja luovat harrastukset Espoossa. Karttunen, Sari, Kurlin, Ari, Ruusuvirta, Minna & Lahtinen, Emmi & Karri, Sirene (2019). Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/EspooCult/espooCult_tietokortti3_suomi_web.pdf

- EspooCult Tietokortti 4. Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus. Karttunen, Sari, Lahtinen, Emmi, Ruusuvirta, Minna, Kurlin, Ari & Karri, Sirene, yhteistyössä KEA European Affairs (2020). Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/espoo_cult_tietokortti4_suomi_web.pdf
- Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017–2021. Hyväksytty valtuustossa 11.9.2017. [WWW] <https://www.espoo.fi/download/noname/%7BD2192649-32C3-4E01-8EB1-7CA033DC1945%7D/98258>
- KulttuuriEspoo 2030. Valtuusto 9.11.2015. [WWW] https://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkkolehti/kulttuuri-espoo-2030/
- Sivistystoimen tarina 2018–2021 (2018) [WWW] <https://www.espoo.fi/download/noname/%7B77388570-1C2F-4740-BCC2-0547F84EA-2D5%7D/102639>
- Espoon kaupunki (2019). Toimintaympäristön tila Espoossa 2019. [WWW] [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Muut_teemat/Toimintaympariston_tila_Espoossa\(574\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Muut_teemat/Toimintaympariston_tila_Espoossa(574))
- Eurocities (2018). ‘State of the public art’ in European cities: trends and support actions. [WWW] http://nws.eurocities.eu/MediaShell/media/State_of_the_public_art_in_European_cities_-_A_EUROCITIES_study.pdf
- Euroopan komissio (2017). The Cultural and Creative Cities Monitor. Edition 2017. European Commission, Joint Research Centre, Directorate for Competences. [WWW] <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/cultural-and-creative-cities-monitor-2017-edition>
- Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma 13336/19. Ehdotus Euroopan unionin neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselmaksi kestävän kehityksen kulttuuriulottuvuudesta. [WWW] <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13336-2019-INIT/fi/pdf>
- Eurostat 2018. Culture statistics – frequency and obstacles in participation. Statistics Explained 12/09/2018. [WWW] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_frequency_and_obstacles_in_participation
- Fancourt, Daisy & Finn, Saoirse (2019). What is the evidence on the art in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network synthesis report 67).

- Florida, Richard (2002). *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.
- Florida, Richard (2011). How Diversity leads to Economic Growth. Citylab. [WWW] <https://www.citylab.com/life/2011/12/diversity-leads-to-economic-growth/687/>
- Frey, Bruno (1998). Superstar museums: An economic analysis. *Journal of Cultural Economics* 22, s. 113–125.
- Gaia consulting (2018). Opetus- ja kulttuuriministeriön kestävä kehityksen ja Agenda 2030 linjauksen valmistelun fasilitointi. [WWW] https://okm-keke.files.wordpress.com/2018/08/agenda-2030-linjauksen-fasilitointi_loppuraportti-29-8-2018_final.pdf
- Ghilardi, Lia (2018). Eheitä kaupungeja kulttuurisen suunnittelun keinoin, Artikkelit suomennos kirjasta *Heritage is ours – Citizens participating in decision making*, Europa Nostra Finland, 2018. [WWW] <http://www.europanostra.fi/lia-ghilardi/>
- Göteborgs Stad (2014a). Göteborg Stads Kulturprogram, Version 2.0. [WWW] <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/1f921df3-ae42-473f-956f-7db030e6fa08/G%C3%B6teborgs+Stads+Kulturprogram.pdf?MOD=AJPERES>
- Göteborgs Stad (2017). Jämlikhetsrapporten. [WWW] https://goteborg.se/wps/wcm/connect/1c7c56fb-9ec5-4995-821e-9fda232ceco6/jamlikhetsrapporten2017_sammanfattning.pdf?MOD=AJPERES
- Göteborgs Stad (2018). Budget 2019, Kulturnämnden. [WWW] [http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/a91e41ffb1812b66c1258386004deafo/\\$FILE/9%20Faststallande%20av%20budget%20for%20kulturnamnden%202019.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/a91e41ffb1812b66c1258386004deafo/$FILE/9%20Faststallande%20av%20budget%20for%20kulturnamnden%202019.pdf)
- Göteborgs Stad (2019a). Budget 2020. [WWW] https://goteborg.se/wps/wcm/connect/2da9cc22-4447-4353-981f-e47d64480472/Beslutad+budget+Gbg+Stad+2020_M_L_C_KD.pdf?MOD=AJPERES
- Göteborgs Stad (2019b). Mål och inriktningsdokument, Kulturnämnden. [WWW] [https://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/869E253A1F6FE079C125832700266F54/\\$File/Reviderat%20mal%20och%20inriktningsdokument%20kulturnamnden%202019%20S%20MP%20och%20V.pdf?OpenElement](https://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/869E253A1F6FE079C125832700266F54/$File/Reviderat%20mal%20och%20inriktningsdokument%20kulturnamnden%202019%20S%20MP%20och%20V.pdf?OpenElement)
- Göteborgs Stad Byggnadsnämnden (2014). Strategi för Göteborg 2035, Utbyggnadsplanering. [WWW] https://goteborg.se/wps/wcm/connect/2b48a33f-df7f-4109-8f7e-6a188582c2cc/up_slutrapport_lag.pdf?MOD=AJPERES

- Göteborgs Stad Park och naturnämnden (2014). Grönstrategi för en tät och grön stad. [WWW] https://goteborg.se/wps/wcm/connect/obbf-9fb8-a6a9-43bf-9548-34e7697d8foe/Gr%C3%B6nstrategi_20140324.pdf?MOD=AJPERES
- Göteborgs Stad Trafiknämnden (2014). Trafikstrategi för en nära storstad. [WWW] https://goteborg.se/wps/wcm/connect/32f1301c-7e10-4f6d-aofa-ee4f1c2f3f3a/Trafikstrategi_Slutversion_swe_web_140402.pdf?MOD=AJPERES
- Göteborgs Stad/Kultur (2019a). Förslag till Göteborgs Stads plan för kulturplanering 2019-2023. [WWW] [http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec916of537fa30c12572aa004b6c1a/25b25c81094ae0eac12583bd002d727b/\\$FILE/23B_Bilaga_1_Forslag_till_Goteborgs_Stads_plan_for_kulturplanering_2019_2023.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec916of537fa30c12572aa004b6c1a/25b25c81094ae0eac12583bd002d727b/$FILE/23B_Bilaga_1_Forslag_till_Goteborgs_Stads_plan_for_kulturplanering_2019_2023.pdf)
- Göteborgs Stad/Kultur (2019b). Yttrande till byggnadsnämnden över ny översiktsplan för Göteborg – samråd. [WWW] [http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec916of537fa30c12572aa004b6c1a/25b25c81094ae0eac12583bd002d727b/\\$FILE/23B_Bilaga_1_Forslag_till_Goteborgs_Stads_plan_for_kulturplanering_2019_2023.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec916of537fa30c12572aa004b6c1a/25b25c81094ae0eac12583bd002d727b/$FILE/23B_Bilaga_1_Forslag_till_Goteborgs_Stads_plan_for_kulturplanering_2019_2023.pdf)
- Göteborgs Stad/Kultur (2019c). Mål- och inriktningsdokument [WWW] [https://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/869E253A1F6FE079C125832700266F54/\\$File/Reviderat%20mal%20och%20inriktningsdokument%20okulturnamnden%202019%20S%20MP%20och%20V.pdf?OpenElement](https://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/samrumportal.nsf/869E253A1F6FE079C125832700266F54/$File/Reviderat%20mal%20och%20inriktningsdokument%20okulturnamnden%202019%20S%20MP%20och%20V.pdf?OpenElement)
- Gray, Clive (2009). *Managing Cultural Policy: Pitfalls and Prospects*. Public Administration, 87:3, s. 574–585.
- Gray, Clive (2015). *Ambiguity and Cultural Policy*. Nordic Journal of Cultural Policy, 18:1.
- Gray, Clive (2017). *Local government and the arts revisited*. Local Government Studies, 43:3.
- Haapalehto, Teemu (2018). *Kotouttamisohjelma 2018-2021*. Valtuusto 26.2.2018. Espoon kaupunki, konsernihallinto/kaupunkikehitys. [WWW] <https://www.espo.fi/download/noname/%7B6F530A19-F292-408B-9F02-ECE7328C9E1A%7D/105704>
- Haila, Yrjö (2018). *Kaupunkien samanlaisuus ja erilaisuus*. Tiede & Edistys 2/2018.
- Hawkes, Jon (2001). *The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning*. Common Ground Publishing. [WWW] [http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/Hawkes-Jon\(2001\)TheFourthPillarOfSustainability.pdf](http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/Hawkes-Jon(2001)TheFourthPillarOfSustainability.pdf)

- Hallitusohjelma 2019. Pääministeri Marinin hallitusohjelma Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. [WWW] <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>
- Halme, Nina, Kuusio, Hannamaria, Kanste, Outi, Rajala, Rika, Klemetti, Raija & Seppänen, Johanna (2017). Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017. THL – Tutkimuksesta tiiviisti 26/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [WWW] <http://www.julkari.fi/handle/10024/135234>
- Heikkilä, Riie (2016). Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2016. [WWW] <https://kulttuuripolitiikantutkimus.fi/julkaisutyo/kulttuuripolitiikan-tutkimuksen-vuosikirja-2-2016/>
- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) (2015). Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Helsinki: Tietosanoma.
- Heiskanen, Ilkka (2015). Taiteen ja kulttuurin uusi asemointi talouteen: kulttuuri-teollisuus, luovat alat ja luova talous. Teoksessa Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.): Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Helsinki: Tietosanoma.
- Hertting, Nils & Vedung, Evert (2012). Purposes and criteria in network governance evaluation: How far does standard evaluation vocabulary takes us? *Evaluation*, 18 (1), s. 27–46.
- Hokkanen, Olli (2011). Kaupunkipolitiikkaa edunsaajille? Acta nro 231. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hokkanen, Olli (2019). Suomalainen kaupunkipolitiikka. Sen tekijät ja tulkit. Akateeminen väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Häyrynen, Simo (2004). Kulttuuristen vaikutusten arviointi kulttuuripolitiikan toimenkuvana: lähtökohtia. Cuporen julkaisu 1/2004. Helsinki: Cupore.
- Häyrynen, Simo (2006). Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. Jyväskylä: Minerva.
- Häyrynen, Simo (2015). Kulttuuripolitiikan liikkuvat rajat. Tietolipas 248. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Häyrynen, Simo (2017). Kulttuurisuunnittelu paikallisen muutoksen hallinnassa - kaivos kulttuurin säätelijänä. Teoksessa Häyrynen, Maunu & Wallin Antti (toim.) Kulttuurisuunnittelu: kaupunkikehittämisen uusi näkökulma. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tietolipas 258. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 45-70.

- Jaatinen, Sanna (2019a). Sähköpostitiedonanto 20.9.2019
- Jaatinen, Sanna (2019b). Espoon väestönmuutokset vuonna 2018. Tietoisku 7/2019. Espoon kaupunki, Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot. 20.9.2019. [WWW] <https://www.espoo.fi/download/noname/%7B6EAB5D91-2887-4FDD-A183-4875245B0CE4%7D/119911>
- Jaatinen, Sanna (2019c). Väestörakenne 2018/2019. Tietoisku 5/2019. Espoon kaupunki, Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot. 19.8.2019. [WWW] <http://www.espoo.fi/download/noname/%7B-B84A2518-7F1D-4F8E-BD8A-F62D0FAE1CE1%7D/118843>
- Jaatinen, Sanna (2020). Sähköpostitiedonanto 16.1.2020.
- Jakonen, Olli (2016). Kulttuuri puntarissa. Kulttuuripolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi Cuporessa. Cuporen työpaereita 2. Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/ollijakonen_tyopapereita2.pdf
- Jakonen, Olli, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta & Sakarias Sokka (2018). Espoon kaupungin kulttuuripolitiikka – nykytilan analyysi. Cuporen työpaereita 9. Helsinki: Cupore
- Jankovich, Leila & Bianchini, Franco (2013). Problematising participation. *Cultural Trends*, 22 (2), s. 63–66.
- Jääntti, Anni (2016). Kunta, muutos ja kuntamuutos. *Acta Universitatis Tamperensis* 2215. Tampere: Tampere University Press.
- Jäppinen, Eeva (2018). Powerpoint-esitys: Espoo City Library as a multicultural working community. 14.5.2018
- Jäppinen, Tuula & Kaukopuro-Klemetti, Hanna (toim.)(2009). Kuntalaisen paras. Uudistuvat lähipalvelut. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Suomen Kuntaliitto. [WWW] <https://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/p090312140600M.pdf>
- Jeannotte, Sharon (2019). Municipal cultural planning and cultural indicators: charting the course. *Cultural Management: Science and education*, vol. 3 (1), s. 9-23.
- Kainulainen, Kimmo (2004). Kulttuuriteollisuuden ja aluetalouden kehityksen moniulotteinen yhteys. Teoksessa Sotarauta, M. & Kosonen, K. (toim.): Yksilö, kulttuuri, innovaatioympäristö: Avauksia aluekehityksen näkymättömään dynamiikkaan. Tampere University Press. [WWW] https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94604/kulttuuriteollisuuden_ja_aluetalouden_kehityksen_2004.pdf?sequence=1
- Kangas, Anita (2002). Culture as a Local Tool and Public Service. *Finnish Local Government Studies* 4/03.

- Kangas, Anita & Ruokolainen, Vilja (2012). Toimintamalli muutoksessa. Tutkimus kuntien kulttuuripalveluista. Cuporen verkkojulkaisuja 16. Helsinki: Cupore.
- Kangas, Anita, Jakonen, Olli & Havimäki, Sari-Minna. (2014). Osallistumista ja aktivoimista. KUULTO-toimintakokeilun matkassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:11. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kangas, Anita (2015). Koetellut kulttuuritoiminnot. KUULTO-toimintakokeilun tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:21. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kangas, Anita (2017). Removing Barriers - Participative and Collaborative Cultural Activities in KUULTO Action Research. Cuporen verkkojulkaisuja 44. Helsinki: Cupore.
- Kangas, Anita, Duxbury, Nancy & De Beukelaer, Christiaan (2017). Introduction: cultural policies for sustainable development, *International Journal of Cultural Policy*, 23 (2).
- Kann-Rasmussen, Nanna (2019). The Collaborating Cultural Organization: Legitimation through Partnerships, *The Journal of Arts Management, Law, and Society*
- Karttunen, Sari (2011) Kuntien kulttuuripalveluiden indikaattorit: raportti 22 kaupungin yhteisen vertailevan tietokannan ja internetportaalin perustamisesta. Helsinki: Cupore.
- Karttunen, Sari (2016). Kulttuuritapahtumien alueellinen saavutettavuus: tilastollisen analyysin kulttuuripoliittista tulkintaa. Teoksessa Silvano, Satu (toim.) *Festivaalien Suomi*, Cuporen julkaisuja 12/2016. Helsinki: Cupore. S. 153–157.
- Karttunen, Sari & Herranen, Kaisa (2013). Prosenttiperiaatteen toteutuminen ja julkisen taiteen hankintamallit 20 suurimmassa kaupungissa. Teoksessa *Taidetta arkeen, Täydentävät taustaselvitykset, artikkelit ja seminaarit*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:5. Helsinki. S. 39–56.
- Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2019 (2020). Raportti. DCG Konsultointi Oy.
- Kettunen, Pekka (2016). Näkökulmia kulttuuripolitiikan vaikuttavuuteen. Cuporen työpapereita 1. Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/pekkakettunen_v3.pdf
- Kiilakoski, Tomi, Nivala, Elina, Ryyänen, Aimo, Gretschel, Anu, Matthies, Ailla-Leena, Mäntylä, Niina, Gellin, Maija, Jokinen, Kimmo & Lundbom, Pia (2012). Demokratia remontin työkaluja. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2012. *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura. S. 249–272.

- Kiuru, Juho (2014). Espoon asuinalueindeksit kaupunkirakenteen kuvaajina ja visioiden pohjana. *Eetvartti* 2/2014. Espoon toimintaympäristökatsaus. Espoon kaupunki, s. 5–7.
- Koivunen, Hannele & Marsio, Leena (2006). Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisu 2006:50. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2015). Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6), s. 562–574.
- Kuopila, Antti ja Nieminen, Ville (2014). *Lähipalvelut – mitä nekin nyt ovat?* Suomen Kuntaliitto: Helsinki.
- Kuusi, Sara, Räisänen, Petteri & Tolvainen, Ari (2016). Kohti tasa-arvoisempaa kulttuuri-Helsinkiä. Helsingin malli -väliraportti. [WWW] <https://hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Helsingin-malli-valiraportti.pdf>
- Lahtinen, Emmi, Jakonen, Olli & Sokka, Sakarias (2017). Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripolitiikassa. Cuporen tietokortteja 3. Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_saavutettavuus.pdf
- Laitinen, Liisa. 21.10.2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. [WWW] <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>
- Lammi, A. & Protassova, E. (2012). Suomen venäjänkieliset kulttuuripalveluiden käyttäjinä ja tuottajina. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan Instituutti
- Landry, Charles (2003). *Imagination and Regeneration: Cultural Policy and the Future of Cities*. Strasbourg: Council of Europe.
- Lehikoinen, Kai & Rautiainen, Pauli (2016). Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. ArtsEqual toimenpidesuositus 1/2016. [WWW] <http://www.artsequal.fi/documents/14230/26193/Sote-sektori+suositus/df5a3d5e-ae2-413d-baea-cedce6db2575>
- Leslie, Deborah & Brail, Shauna (2011). The productive role of 'quality of place': A case study of fashion designers in Toronto. *Environment and Planning A* 43, s. 2900–2917.
- Liikkanen, Mirja (2005). Yleisöinä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa Liikkanen, Mirja, Hanifi, Riitta & Hannula, Ulla (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus. S. 65–100.
- Mannermaa, Mika (1993/2013). *Tulevaisuudentutkimus tieteellisenä tutkimusalana*. Acta Futura Fennica 5, B-osa, Tulevaisuuden tutkimuksen seura. S. 1–15.

- Markusen, Ann & Gadwa, Anne (2010). Arts and Culture in Urban or Regional Planning: A Review and Research Agenda. *Journal of Planning Education and Research* 29 (3). DOI: 10.1177/0739456X09354380.
- Matthies, Aila-Leena. 2013. Osallistuminen ja palvelut. Julkaisussa Matthies, Aila-Leena & Rantamäki, Niina (toim.) Muut kirjoittajat Käsälä, Kai-Eerik, Lång, Johanna, Perälä, Saara ja Ruuttula-Vasari, Anne. Hyvinvointital-koot – Miten kuntalaisten osallistuminen tukee palveluita. Hyvinvointipalvelujen kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta maaseudulla. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius & KAMPA-hanke. [WWW] <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40925/978-951-39-5077-4.pdf?sequence=1>
- Mercer, Colin (2002). Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development. The Bank of Sweden Tercentenary Foundation, Sida & Gidlunds förlag.
- Mehner, Helena (2014). Strategisk kommunikation, Göteborgs Stad. [WWW] <https://slideplayer.se/slide/15229088/>
- Miles, Andrew & Sullivan, Alice (2012). Understanding participation in culture and sport: Mixing methods, reordering knowledges. *Cultural Trends* 2012, vol. 21 (4), s. 311-324.
- Mohammadi, Ali, Broström, Anders & Franzoni, Chiara (2017). Workforce Composition and Innovation: How Diversity in Employees' Ethnic and Educational Backgrounds Facilitates Firm Level Innovativeness. *The Journal of Product Innovation Management*, vol. 34 (4), s. 406-426.
- Nieminen, Sutela & Hannula (2015). Ulkomaalaissyntyistä syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Työterveyslaitos.
- Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013*, vol. 14, s. 9-41.
- OECD (2018). Settling In 2018. Indicators of Immigrant Integration. [WWW] <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264307216-en.pdf?expires=1582616597&id=id&accname=guest&checksum=26CF33D88B30E0C3B0979AAFoEE418A3>
- Oikari, Riina (2014). Yhteisöllinen kaupunkikulttuuri. Toiminnan osa-alueet ja muotoilijan rooli. Taiteen maisterin opinnäyte, Aalto yliopisto.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010) Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [WWW] <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017a). Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [WWW] <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80110/okm19.pdf> luettu 16.9.2019
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017b). Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [WWW] <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Pascual, Jordi (2009). Culture and sustainable development: examples of institutional innovation and proposal of a new cultural policy profile, Study commissioned by the Division of Cultural Policies and Intercultural Dialogue of UNESCO to the Institute for culture, Barcelona City Council, as Chair of the Committee on culture of United Cities and Local Governments – UCLG, in the framework of the process “Towards a new cultural policy profile”. [WWW] http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/en/z_report_4_full_report.pdf
- Pekola-Sjöblom, Marianne (2017). Parhaat mahdolliset palvelut kaikille kuntalaisille? Kuntalaisten mielipiteet kunnallisista palveluista ARTTU2-tutkimuskunnissa vuosina 2015 ja 2017. Arttu2-tutkimusohjelman julkaisusarja nro 13/2017. Helsinki: Kuntaliitto.
- Peltomaa, Päivi (2014). Espoon Kannusalin uusi konsepti. Alueellisia kulttuuripalveluja kehittämässä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. [WWW] https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/84370/Peltomaa_Paivi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Piela, Pasi (2016). Festivaalien läheisyys – tilastollinen saavutettavuusanalyysi. Teoksessa Satu Silvanto (toim.) Festivaalien Suomi, 148–151. Cuporen julkaisuja 12/2016. Helsinki: Cupore.
- Pirnes, Esa (2008). Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka: laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pitkänen, Ville, Saukkonen, Pasi & Westerinen, Jussi (2019). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Tampere: Öhrling.
- Pulkinen, Miisa (toim.) (2019). Prosenttitaiteen käsikirja taiteen tilaajalle. Ajantasaistettu painos. Helsinki: Suomen Taiteilijaseura. [WWW] https://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Prosenttiperiaatteen_kasikirja_Taiteen_tilaajalle_2019.pdf

- Rajahonka, Mervi (2013). Vuorovaikutuksessa vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus – caseja ja keinoja. Kolmas Lähde -hankkeen selvitys. Aalto-yliopisto, kauppakorkeakoulu, pienyrityskeskus.
- Rantala, Päivi & Korhonen, Satu-Mari (toim.) (2012). Uutta osaamista luomassa. Työelämän kehittäminen taiteen keinoin. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 61. Lapin yliopisto.
- Rautiainen 2019. Puheenvuoro, Köyhyys ja kulttuuriset oikeudet. 1.11.2019.
- Redaelli, Eleonora (2019). *Connecting Arts and Place*. London: Palgrave Macmillan.
- Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna (2018). Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- Ruokolainen, Olli (2017). *Suunniteltu luovuus: Kulttuuritoiminnot ja strateginen aluekehittäminen*. Tampere: Tampere University Press.
- Ruokolainen, Olli, Sokka, Sakarias, Kurlin, Ari & Tohmo, Timo (2019). Taide- ja kulttuurilaitokset osana Jyväskylän kehitystä ja hyvinvointia. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 56. Helsinki: Cupore. [WWW] https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2019/cupore_taide_ ja_kulttuurilaitokset_osana_jyvaskylan_kehitysta_ ja_hyvinvointia_valmis.pdf
- Ruoppila, Sampo & Cantell, Timo (2000). Ravintolat ja Helsingin elävöityminen. Teoksessa Linko, Eeva Maria (toim.) (2000). *URBS: Kirja Helsingin kaupunkikulttuurista*. Helsinki: Edita. S. 33-53.
- Ruusuvirta, Minna, Lahtinen, Emmi, Kurlin, Ari, Karttunen, Sari & Karri, Sirene (2019). Kulttuuritilaisuuksissa kävijyys ja ei-kävijyys Espoossa. Eetvartti 2/2019. Espoon toimintaympäristökatsaus. Espoon kaupunki. s. 12–15.
- Räisänen, Petteri & Sariola, Reetta (2017). Paikkatietomenetelmät Helsingin kaupungin kulttuuripoliittisen suunnittelun tukena. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2016, s. 162-171.
- Sacco, Pier Luigi (2012). *Kultur 3.0 Konst, delaktighet, utveckling*. Nätverkstan, Skriftserie 002.
- Sallinen, Sini & Koski, Arto (2017). Kuntien tulevaisuus kansalaisten ja tutkijoiden silmin. Teoksessa Nyholm, Inga, Haveri, Arto, Majoinen, Kaija & Pekola-Sjöblom, Marianne (toim.) 2017. *Tulevaisuuden kunta*. Acta 264. Helsinki: Suomen kuntaliitto, Tampereen yliopisto, Valtionvarainministeriö. S. 135-151.

- Sallinen, Sini (toim.) (2016). Tule tekemään tulevaisuuden kuntaa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto
- Sandfort, Jodi & Moulton, Stephanie (2015). *Effective Implementation In Practice: Integrating Public Policy and Management*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Saukkonen, Pasi & Sivonen, Outi (2016) Taiteen ja kulttuurin toimijat, toiminta ja merkitys. Tapauskohteina Hyvinkää, Lohja ja Porvoo. Cuporen julkaisuja 28 ja Cuporen verkkojulkaisuja 40. Helsinki: Cupore.
- Saukkonen, Pasi (2016). Mitä on kotoutuminen? Kvartti 4/2016
- Saukkonen, Pasi (2014). Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Cuporen verkkojulkaisuja 23. Helsinki: Cupore.
- Saukkonen, Pasi & Peltonen, Juha (2018). Eroja ja yhtäläisyyksiä. Ulkomaalais-taustaiset pääkaupunkiseudulla Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen tietojen valossa. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. [WWW] https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_09_13_Tutkimuskatsauksia_2_Saukkonen_Peltonen.pdf
- Siivonen, Katriina (2017). Kulttuurinen kestävyys. Teoksessa Enqvist, Hetemäki & Tiilikainen (toim.) 2017. *Kaikki vapaudesta*. Helsinki: Gaudeamus. S. 275–287.
- Sinervo, Lotta-Maria & Meklin, Pentti (2017). Riittävätkö tulevaisuuden kunnan rahat? Teoksessa Nyholm, Inga, Haveri, Arto, Majoinen, Kaija & Pekola-Sjöblom, Marianne (toim.) 2017. *Tulevaisuuden kunta*. Acta 264. Helsinki: Suomen kuntaliitto, Tampereen yliopisto, Valtionvarainministeriö. S. 69-84.
- Skot-Hansen, Dorte (2005). "Why Urban Cultural Policies?" In Robinson, Jill (ed.) 2005. *Eurocult 21. Integrated report*. Helsinki: Eurocult. [WWW] http://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/cidoc_why_urban_cultural_policies.pdf
- SKR/Suomen Kulttuurirahasto (2013). Laaja kysely suomalaisten suhteesta kulttuuriin. [WWW] <https://skr.fi/hankkeet/kulttuuritutkimus>
- Smythe, Kathleen R. (2014). An Historian's Critique of Sustainability. *Culture Unbound*, vol. 6, 2014, s. 913–929. Linköping University Electronic Press. [WWW] <https://www.cultureunbound.ep.liu.se/v6/a50/cu14v6a50.pdf>
- Soini, Katriina & Birkeland, Inger (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum Volume 51*, January 2014, s. 213-223. [WWW] <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016718513002558>

- Soini, Katriina & Dessein, Joost (2016). Culture-Sustainability Relation: Towards a Conceptual Framework. *Sustainability* 2016, 8 (2), 167 DOI: 10.3390/su8020167.
- Sternberg, Ernest (2002). What makes buildings catalytic? How cultural facilities can be designed to spur surrounding development. *Journal of Architectural and Planning Research*, vol. 19, No. 1, s. 30-43.
- Stevenson, David (2013). What's the problem again? The problematisation of cultural participation in Scottish cultural policy. *Cultural Trends* 22 (2), s. 77-85.
- Stevenson, David, Kann-Rasmussen & Balling, Gitte (2015). Cultural participation in Europe: Shared problem or shared problematisation? *International Journal of Cultural Policy* 23 (1), s. 1-18.
- Telos (2017). Benchmarking Sustainability performance of Espoo with selected EU cities. A 2017 benchmark study of 15 selected high scoring cities in Northern Europe, prepared for the city of Espoo, Finland. Telos project team. [WWW] <http://www.telos.nl/telos/medewerkers/mulder/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=804286>
- Tervo, Hannu (2018). Onko Suomi kaupungistunut kaupunkipolitiikan seurauksena? Teoksessa *Kaupunkien aikakausi kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta*. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja, 2018:11. Helsinki: Helsingin kaupunki. S. 101-103.
- Turpeinen, Isto, Juntunen, Marja-Leena & Kamensky, Hanna (2019). Etsivä kulttuurityö ennaltaehkäisee syrjäytymistä. *ArtsEqual toimenpidesuositus 2/2019*. [WWW] <http://www.artsequal.fi/fi/-/toimenpidesuositus-etsiva-kulttuurityo-ennaltaehkaisee-syrjaytymista>
- Turunen, Jarno, Ansio, Heli & Houni, Pia (2018). Taidetoiminnan vaikutusten taloudellinen arviointi työyhteisöissä. Taiteen edistämiskeskus, Taiteen käytön, hyvinvoinnin ja osallistamisen kehittämisohjelma. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus, Työterveyslaitos.
- Valve, Jorma (2017). Espoo- tarina 1.1 päivitysprosessi ja MunEspoo on -kyselyn tuloksia. [WWW] <https://docplayer.fi/47682507-Espoo-tarina-1-1-paivitysprosessi-ja-mun-espoo-on-kyselyn-tuloksia-strategiajohtaja-jorma-valve.html>
- Vedung, Evert (1997). *Public Policy and Program Evaluation*. Milton Park, Abingdon: Taylor & Francis.

- Virolainen, Jutta (2015). Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen verkkojulkaisu 26. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore.
- Virolainen, Jutta & arviointiryhmä (2016). Aluehallintovirastot: Kuntien kulttuuripalvelujen tuottaminen sekä taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa. Peruspalvelujen vuotta 2015 koskeva arviointi. Julkaisu saatavilla Patio-järjestelmästä, www.patio.fi.
- Västra Götalandsregionen (2019). Kulturstrategi Västra Götaland – och regional kulturplan 2020 –2023 (remissversion). [WWW] <https://alfresco.vgregion.se/alfresco/service/vgr/storage/node/content/workspace/SpacesStore/a626c3f4-a911-4778-844b-90b06976662c/beslutad%20Remissversion%20Kulturstrategi%20V%c3%a4stra%20G%c3%b6taland%20-%20och%20regional%20kulturplan%202020-2023.pdf?a=false&guest=true>
- Wallin, Sirkku (2015). Kaupunkisuunnittelua ja itseorganisoituvaa toimintaa. Kertomus Helsingin Herttoniemen muutoksesta. Alue ja ympäristö 44 (1), s. 17–30.
- Williams, Raymond (1976). Keywords. Fontana: Glasgow.
- Williams, Raymond (1983) [1981]. Culture. Fontana: Glasgow.
- Wilson, N., Gross, J. & Bull, A. (2017). Towards cultural democracy. Promoting cultural capabilities for everyone. London: Tradewinds London.

Lait ja asetukset

Kuntalaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)

Nuorisolaki 1285/2016

Suomen perustuslaki 731/1999

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991

Tilastolähteet

Helsingin seudun aluesarjat tilastokanta. Tilastokeskus ja Helsingin, Espoon ja Vantaan tilastotoimet. Saantitapa: <http://www.aluesarjat.fi/>

Kouluterveyskysely 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Parikka, S, Pentala-Nikulainen, O, Koskela, T, Kilpeläinen, H, Ikonen, J, Aalto, A-M, Muuri, A, Koskinen, S & Lounamaa, A. (2019). Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2017-2018. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. <https://tilastot.kirjastot.fi/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjaon kokonaistilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-3279. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.1.2020]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tjkt/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.1.2020]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.2.2020].
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.1.2020]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>

Internetsivut

- Göteborg & co, <https://goteborgco.se/>
- Göteborgs Stad Jubileumsår 2021, <http://www.goteborg2021.com/>
- Göteborgs Stad Jubileums år 2021. Fokusår Kultur. [WWW] <http://www.goteborg2021.com/jubileumsprojekt/fokusar-2016-kultur/>
- Göteborgs Stad Jubileums år 2021. Fokusår Kunskap och upplysning [WWW] <http://www.goteborg2021.com/jubileumsprojekt/fokusar-2019-kunskap-och-upplysning/>
- Göteborgs Stad Jämlik Stad. [WWW] https://goteborg.se/wps/portal/enhets-sida/jamlikt-goteborg/fokusomraden/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssyoxPLM-nMzovMAfIjo8ziTYzcDQy9TAy9_QIdLAocjS19gnocnQiNXQz1w8E-KAgxdHAiNgAoMPAzdDBwDXc38gixNDAx8TPWjiNFvgAIdZy-CjJyMDQzc_Y2I049HQRSG8cgW6RfkhaoGOioqAgBTIcju/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh
- Göteborgs Stad Stadsutveckling <https://stadsutveckling.goteborg.se/ny-oversiktsplan-for-goteborg/>
- Göteborgs Stad Älvstaden [WWW] <http://alvstaden.goteborg.se/>

LIITTEET

LIITE 1

Espoo's cultural and creative assets to address cross-sectoral collaboration and with a view to build a participatory and inclusive city KEA European Affairs 2019 Founder & Managing Director Philippe Kern <https://keanet.eu/>

This article concludes an assignment aimed at considering the role of culture in addressing Espoo⁶¹ challenges and showing how culture contributes to Espoo Story, the city overall policy strategy. This work is taking place in the context of EspooCult research project and CultureEspoo 2030 strategy⁶² which sets out a vision on the contribution of art and culture to city's development.

KEA was requested to consider the contribution of city's cultural policy in relation to:

- City's cross-sectoral development programmes
- Social cohesion and notably the integration of migrants (*Participatory and Inclusive Espoo*)

On the basis of its international experience KEA was asked to identify projects and strategies from comparable European cities to nourish the debate and highlight inspirational good practices. It also identified EU programs that could contribute to the implementation of the CultureEspoo 2030 strategy.

KEA's contribution took the form of two workshops organized in April and September 2019 in association with the City's Cultural Unit and the Helsinki based research center Cupore to reflect on culture's contribution. Participants to both workshops received working documents. Finally, KEA drafted a fact sheet *Culture and Social Cohesion*, edited by Cupore and released in December 2019.

61 Espoo is the second largest city in Finland. It is a safe, wealthy and comfortable city with 280 000 residents. The city is growing fast. The city most pressing challenges are demographic with an ageing population and the need to cater for a fast growing "foreign language" population. Espoo aspires to become the most sustainable city in Europe.

62 Espoo cultural services and the city's cultural profile are being studied in a two-year research project. The research project called EspooCult is being conducted by the Center for Cultural Policy Research (Cupore) in 2018-2020. CultureEspoo 2030 adopted on 9 November 2015 is the cultural strategy document of the City of Espoo. It sets the conditions to make Espoo a creative city.

The Changing role of Cultural Policy

As CultureEspoo 2030 shows a city's cultural policy is no longer only about the management of the arts, the promotion of local artistic institutions or the development of cultural offer ranging from museum, libraries to theaters or philharmonic orchestra. Culture policy is more than ever a tool to address a range of city challenges ranging from identity, urban development, attractiveness to talent, investors and tourists, quality of life, education or economic development through cultural and creative industries and entrepreneurship. At a time of migration culture policy is also about stimulating intercultural dialogues and participation, ultimately leading to a more cohesive and peaceful society. Cultural policy is about ensuring that the arts and humanities are fully engaged in the debate that shape the future of the city and its citizens to ensure that empathy, imagination and beauty are mobilized to support a sustainable and qualitative way of life. Cultural policy is integral part of a smart city for technology to remain grounded in humanistic aspirations (safe, accessible, participatory, creative, inclusive and tolerant).

Places provide the ecosystem that harness human creativity. The cultural policy revolution is linked to the increased cultural investment at city levels. This trend is often due to system reform as well as increased evidence on the impact of cultural investment on urban regeneration. Cities with the ambition to attract talents and to become known as places of destination are on average spending 10 to 15% of their budget on culture. More than 90 regional authorities and countries in Europe are including cultural consideration in a Smart Specialization Strategy, an essential prerequisite to access EU structural funds. As a result, investment with a cultural policy scope is taking a different dimension beyond the traditional scope of cultural policy. Espoo is well positioned to make the most of its cultural assets and mobilize cultural resources with a view to achieve the ambition of becoming the most sustainable city in Europe. Mapping by Cupore is a first step to identify such assets and to consider how best to deploy such resources to contribute to policy goals.

Over the last 40 years, the evolution of urban planning has led to cities becoming pivotal in terms of focusing on the needs of people and their quality of life. This has largely been through cultural investment alongside functional responsibilities such as transportation, digital infrastructure or social resources. A modern city is therefore one that offers cultural amenities (e.g. theatres, cinemas, libraries), free digital access to facilitate access to information, creative incubators, maker spaces, living labs, good food and entertainment (contributing to a vibrant nightlife), art and design

schools, and artists residencies to attract talent and investment as well as to generate economic activities (including culture and creative industries).

In a post-industrial context, modern cities are characterized by being home to smaller, specialized and networked interdependent organisations. The co-operative environment facilitating networking and collaboration is therefore a feature of successful cities. Most advanced cities are building this ecosystem to remain competitive and attractive. Espoo with Aalto University, its network of museums, libraries and cultural institutions (orchestra, theaters) benefits from a unique creative ecosystem embedded in the city fabric. This unique asset with worldwide reputation properly mobilized can contribute to generate creative skills, encourage entrepreneurship, support social cohesion and make the territory attractive to talents and investors. It reinforces the image of the city as vibrant, modern and relevant. This will help Espoo working on defining and exploiting its distinctiveness (which is also cultural) to stand out and become a place of destination.

As a result the new cultural policies are aimed at supporting local development in various dimensions. The policy will endeavor to:

1. to support sustainable economic activities, encourage civic pride and entrepreneurship at a time of technology changes, climate changes, identity crisis and challenging international competition. This includes supporting cultural and creative entrepreneurships (incubators, living labs, creative hubs, maker spaces) to stimulate employment and economic integration
2. to support cross-disciplinary, cross-sectoral and transnational interactions to enable creative skills to contribute to innovation
3. to develop cooperation and mutual understanding for social cohesion and integration, boosting the morale, confidence, and spirit of the local population by being a great place to live with a strong cultural offer and strong city / regional brand and identity
4. to contribute to the city's attractiveness as a territory of destination for tourism and investment through artistic interventions (festivals, events, exhibition) contributing to the city's international reputation, but also to change citizens' perceptions of a urban space to encourage ownership, civic pride and urban regeneration
5. to mobilize cultural institutions and cultural workers to raise social consciousness and promote values such as freedom of expression, mutual respect, participation but also to generate fun, entertainment and well-being

6. to build local capacity for the administration to become more user-driven (design-led thinking)
7. to share cultural knowledge and information with citizens and enable them to take part and contribute to the production and sharing of cultural content. This will contribute to address social problems with focus on enjoyment, self-expression, inter-community and inter-generational dialogue and skills development to prevent social exclusion, isolation and marginalization
8. to support the international networking of local artists and culture and creative entrepreneurs (residency programmes, support to internationalization of the city)

A good understanding of the value of cultural assets is part of a policy strategy that aims for a city to remain competitive and sustainable. Modern cities seek to mainstream cultural policy in other policies areas with a view to address a range of contemporary urban challenges such as regeneration, unemployment, social exclusion, intercultural dialogues, depopulation or talent drain.

A societal vision that will be post-capitalistic is driven by knowledge. It foresees cultural stakeholders playing a key role in developing a new social ideology based on creativity and innovation. This society might be divided by new sets of values – one promoted by technologists and scientists, and one by cultural workers. Creative parks or innovation hubs often group both skills in order to generate innovation and creativity in an interdisciplinary spirit. Public Institutions have a role to play in encouraging convergence and collaboration, to enable Espoo to imagine tomorrow's world that does not discount the cultural and artistic elements. The implementation of such vision will require cross-sectoral cooperation in the city's administration.

Culture policy as a driver of cross-sectoral collaboration

A workshop was organized in April 2019 to discuss means to achieve such cooperation across the city's services and imagine a new bureaucracy, which recognizes the cross-cutting impact of culture across different policy areas such as economy, social, health, education, policing, tourism and urban planification. Participants (**Annex 1: Programme and list of participating institutions and communities**) to the workshop identified the following priority themes of cross-sectoral collaboration:

- Mobility and service design
- Identity of the city / branding and attractiveness
- Urban planning and quality of life
- Migration / integration and social cohesion

Participants volunteered the following examples of good practices in implementing cross-sectorial collaboration today in Espoo:

- The way libraries work with public services in a shopping center environment
- Visit Espoo whose role is to support entrepreneurship and the marketing of the city
- Collaboration with technical services to develop street art (notably murals in public space)
- Aalto University – which pioneered cross disciplinary collaboration with a curriculum gathering art, business and technology skills and competences, inventing cross-disciplinary learning. Espoo is the seat of an innovation laboratory that integrate culture/creativity and art.

Participants identified the following priority challenges to the implementation of cross-sectorial collaboration within the administration:

- Structure of the administration is hindering collaboration. Policy issues are siloed.
- Funding does not promote cross-sectorial collaboration.
- Lack of coordination between services
- The insufficient importance given to culture as a horizontal policy issue thus hindering a more proactive approach to foster inter-service collaboration.

In order to remedy the situation participants made the following proposals:

- Set up a forum devoted to the definition and implementation of cross sectorial collaboration to establish regular meetings on the thematic.
- Services to co-fund pilot projects aimed at implementing policy issues through cross-sectoral collaboration
- Integrate cultural policy consideration in city planning and engage with citizens, associations through cultural activities to support cross sectoral collaboration from grassroots' actions.
- Urban planning to better integrate cultural heritage consideration (Case: Swimming hall, Tapiola)
- Intensify collaboration with technical services for public space to expose artistic intervention.
- Create more awareness on the contribution of culture to address policy priorities.
- Encourage increased collaboration with Visit Espoo to address city's attractiveness, identity and branding.

In conclusion participants to the workshop acknowledge the horizontal nature of cultural policy. Culture policy is more than decorating the streets of Leppävaara or making available a strong cultural offer (music, theater, museum). The positive contribution of culture was recognized to achieve the following policy objectives: sustainability, identity, quality of life, social integration or entrepreneurship.

The road to an inclusive city: promote cultural diversity, support cultural access and cultural participation

Espoo wants to use cultural services to promote equality and strengthen the sense of community, participation and well-being. The Espoo of the future will be an increasingly diverse city, where over 20% of the residents will have a native language that is not Finnish or Swedish by 2030. (CultureEspoo 2030)

Inclusion and integration are critical from a human development perspective. The successful inclusion of migrants and refugees in the local social fabric is indispensable for a city that wishes to remain dynamic, innovative

and successful. It contributes to increase the talent base of a city as well as its international attractiveness. However, policies have to consider that people live in the same place but in different worlds or cultural realities. Diversity in identities, in perception, are important elements impacting on urban development. Through culture participation and expression foreigners have better chance to become active residents and contribute to the ambition to build “the most sustainable, open and inclusive city”. As intercultural dialogue and empowerment rarely happens by themselves, city authorities have to act to support a shared sense of citizenship and to generate a sustainable, tolerant and resilient urban environment.

Cultural policy and investment contribute to such social goals by:

- Promoting diversity in cultural expressions
- Increasing participation in cultural and creative activities to empower citizens
- Supporting accessibility to cultural activities and institutions and providing access to art education

Promote cultural diversity to foster social inclusion

As a first step, it is important to understand and value Espoo’s cultural diversity. It should be seen as an asset and not a threat by the local population. Political message in the media and institutional communication are important to stress the advantages and importance of diversity for a society to be able to innovate, to remain attractive to investment and economic development as an open place. Cultural values that should be preserved from migrant communities should be identified. Culture diversity should also be considered in the management policy and recruitment strategy of publicly financed cultural organizations or in tendering processes for artistic intervention. The implementation of cultural diversity will require support from other policy departments notably in charge of mobility, citizens’ engagement or economic development. Collaboration with well-established local cultural organizations should facilitate the recognition and “validation” of migrants and refugees’ skills and talents.

Cultural participation for social inclusion

Art and cultural practices are a powerful mean to empower people that is the power given to somebody to do something. Art practices and cultural activities contribute to gain confidence for individual whose life has been

shattered by exodus, war and persecutions. Culture participation enable shared social experiences. It enables various communities to contribute to social interactions. Taking part in creative processes, stimulate self-esteem and as a result a sense of belonging. Multiple experiences at city levels show that artistic interventions, creative labs, by favoring exchanges provide models for engagement with refugees and migrants. Cultural institutions and organizations have an important role to play to develop audiences with a view to integrate newcomers.

Support accessibility to cultural activities

Providing access to art education for young immigrants has been early recognized by cities as a principal step towards their well-integration to the community. For this purpose, cities facilitate the accessibility to opportunities for co-creation with professional artists, the development of creative hubs and the use of digital technology.

A workshop was organized in September 2019 to consider the contribution of cultural policy to social challenges (**Annex 2: Programme and list of participating institutions and communities**).

Participants highlighted the following priorities to generate intercultural dialogue:

- The city to create the conditions for a dialogue on the values of cultural diversity. This would help networking between the various stakeholder groups and associations. Dialogue would create trust and enable to spread information on resources available to implement cultural diversity and participation objectives.
- Setting up of a register of associations working in the field of social integration as well as spaces willing to welcome projects.
- Cultural diversity should be better represented in content and artistic productions. The authorities should play a role in incentivizing such production as well as encouraging collaborations between cultural institutions. It was felt that content would be a driver to mutual understanding.
- Elements of training would be required for cultural institutions and organisations to integrate social cohesion objectives and promote accessibility.
- Mobility objectives (transportation) should take into consideration cultural participation objectives.

Further to this workshop KEA proposed the following key steps to achieve social inclusion through culture policy.

Main steps to achieving social inclusion goals with art and culture

Art and Culture, cultural workers and institutions are playing a key role in the effort to achieve social cohesion outcomes. Cultural policy and investment are essential instrument to achieve ambitious social objective and to make diversity and migration an opportunity for the city's attractiveness.

Step 1: Mapping to develop understanding of needs

Mapping and identifying the exact characteristics and specificities of the populations with diverse cultural, religious and ethnic background. This include researching concrete profile and cultural background of immigrants with a view to the diverse nature of immigrant's needs and ambitions

Step 2 Build Capacity to

- Set up partnerships and cooperation schemes with civil society (CSO's), NGOs and businesses that can help them understand diversity and promote common values as well as encourage the active engagement and participation of immigrants in city's cultural activities.
- Empower cultural institutions and artists to propose meaningful artistic intervention aimed at social inclusions. Facilitate qualification and skills training in intercultural management.
- Access funding (donations, philanthropy) and develop European projects (EU Cohesion and Structural Fund, Development Fund, European Social Fund, Asylum Migration and Integration Fund, Europe For Citizens, Erasmus+, Creative Europe program).
- Evaluate impact of cultural policy on cultural participation and promotion of cultural diversity.

Step 3 Allocate culture resources to social inclusion goals

- Develop a Social Inclusion Charter with local cultural institutions with agreed social objectives. See Cultural Cooperation Charter in Lyon: http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/good_practices/lyon-def-eng.pdf)
- Dedicate budget for artistic interventions with social goals.

- Set up spaces for interactions and debates on cultural values.
- Associate with other departments (mobility, planning, economic development, citizen engagement) to adopt a more holistic approach (See Utrecht example).

Step 4 Review communication policy

Address public opinion fears and prejudices linked to different cultural values. Mobilize local media to raise awareness on successful stories on integration through cultural and artistic initiatives. Celebrate diversity as an opportunity.

Conclusions

There are three major conclusions to be drawn from this assignment:

1. It clearly demonstrates the horizontal nature of cultural policy. As a result the scope of Espoo cultural policy should be reviewed to enable the city's administration to make better use of local cultural and creative resources to achieve policy goals.
2. Significant EU funding could contribute to the implementation of Espoo's strategy, Espoo Story. The project highlighted elements of good practices in various European cities (Berlin, Karlsruhe, Utrecht, Bristol or Vienna). A large number of these policy initiatives received significant financial support from various EU programmes (notably EU Structural Funds as well as Creative Europe). The City of Espoo should reflect on the opportunity to access EU funding to test and implement urban strategies aimed at social inclusion notably those targeting migrants but also to support the internationalization objectives of the city.
3. There is a clear need and demand to associate the Espoo Cultural Unit to policy initiatives related to stimulating cross collaboration within the administration and to support social cohesion.

Annex 1

Programme and list of participating institutions and communities

Seminar programme

Cross-sectoral Cooperation with Culture

April 3, Wed at 11:30-16:00

Aalto University, Dipoli, Meeting space Palaver

Otakaari 24, Espoo

Organized by

Cultural Unit, City of Espoo and KEA European Affairs

In cooperation with Center for Cultural Policy Research Cupore

Hosted by Cultural Director **Susanna Tommila**, City of Espoo &

Director **Marjo Mäenpää**, Cupore

The main language of the seminar is English, but the workshop is bilingual: English/Finnish.

Introduction

Cultural Director Susanna Tommila: Welcome speech

My views on cross-sectoral cooperation

Director of Financial Planning **Pia Ojavuo**, City of Espoo

Project Director, Technical and Environment Services **Mika Rantala**,
region Leppävaara

Dean of the School of Arts, Design and Architecture **Tuomas Auvinen**,
Aalto University

Senior Researcher **Sakari Sokka**, Cupore: EspooCult research &
Culture and cross-sectoral cooperation

Director **Philippe Kern**, KEA: Introduction of KEA & Comments on the EspooCult fact sheet Culture and cross-sectoral cooperation

Workshop on cross-sectoral cooperation – The contributions of culture to city's development. Workshop was led by Philippe Kern

Conclusion and Closing Words

Philippe Kern

Marjo Mäenpää

Susanna Tommila

Participating institutions and communities, ca 40 persons

KEA

EspooCult Research Project: Steering group members

The Center for Cultural Policy Research Cupore

Cultural Unit, City of Espoo

Administration and Development Unit

Espoo City Library

Espoo City Museum

City Events Espoo

Tapiola Sinfonietta (Orchestra of the City of Espoo)

Representatives of different sectors, City of Espoo:

Cross-administrative Development Programmes

Economic and Business Development

Financial Planning

International Affairs

Mayor's Office

Social and Health Services

Technical and Environment Services, City Planning

Cultural operators/Partners of the Cultural Unit, City of Espoo

April Jazz

Espoo Big Band

Espoo Ciné

Espoo City Theatre

Espoo Kunsthalle / Objekti outdoor exhibition of contemporary art in

Espoo

Finnish Toy Museum Hevosenkenkä

Hevosenkenkä Theatre

Aalto University

Citycon (Shopping Centre Company)

Friday Capital Oy (Film industry)

Artists from Espoo

Annex 2

PROGRAMME AND LIST OF PARTICIPATING INSTITUTIONS AND COMMUNITIES

Seminar programme

Migration in Espoo and Inclusive Cultural Services

September 19 at 8:45-13:45

Wirkkala space, Exhibition Centre WeeGee, Espoo (Tapiola)

Welcome

Susanna Tommila, Cultural Director, City of Espoo &
Director **Marjo Mäenpää**, Cupore

Speech by **Teemu Haapalehto**, Manager of Immigration Affairs, City of Espoo

Best practices from Espoo – Examples of the operating models used in Espoo

Network Designer **Sunniva Drake**, Espoo City Library: *Know the whys when you are recruiting*

Coordinator **Maryan Hussein**, Finnish Education Unit, City of Espoo:
Methods of inclusion and cultural counselling in Espoo city's early and basic education

Coordinator **Marika Punamäki**, Finnish Local Heritage Federation and Chairman **Tuulia Tikkanen**, Residents association Latokaski-seura ry:
Participation, volunteering and active citizenship in neighbourhood associations

Senior Researcher **Sari Karttunen**, Cupore:

The Ethics and Economics of Inclusion: Notes from the EspooCult Project

Managing Director and founder **Philippe Kern**, KEA European Affairs:

Make Cultural Diversity an Opportunity for Espoo

Representatives of Cupore and Philippe Kern: Workshop introduction & instructions

Workshops on the day's theme

3 multidisciplinary groups, ca 15 persons per group

Workshop 1: Promote cultural diversity to foster social inclusion (Wirkkala space)

Workshop 2: Cultural participation for social inclusion (Paletti space)

Workshop 3: Support accessibility to cultural activities (Salonki space)

Joint discussion and conclusions

Participating institutions and communities, ca 40 persons

KEA

EspooCult Research Project: Steering group members
The Center for Cultural Policy Research Cupore

Cultural Unit, City of Espoo

Administration and Development Unit
Espoo City Library
Espoo City Museum
City Events Espoo
Tapiola Sinfonietta (Orchestra of the City of Espoo)

Representatives of different sectors, City of Espoo:

Cross-administrative Development Programmes
Early Childhood Education
Education and Cultural Services
Finnish Education Unit
Immigration Affairs
International Affairs
Mayor's Office

Cultural operators/Partners of the Cultural Unit, City of Espoo

EMMA – Espoo Museum of Modern Art
Espoo City Theatre
Gallen-Kallela Museum
Helinä Rautavaara Museum
Tapiola Choir
Filoksenia ry: International Meeting Place Trapesa
InterLab ry
Residents association Latokaski-seura ry
Aalto University
Arts Promotion Centre Finland
Cultura Foundation
EJY ry
FARO, Central Organisation of Russian Associations
in Finland
Finnish Local Heritage Federation
Globe Art Point
Nicehearts ry / Me-talo Espoo
Omnia, Joint Authority of Education in Espoo Region

LIITE 2

TUTKIMUKSEN AINEISTO

Espoon kaupungin strategiset ja hallinnolliset dokumentit sekä kaupungin oma tilasto- ja tietopohja muodostavat tärkeän tutkimusaineiston.

Kaupungin strategiat ja ohjelmat ovat tutkimuksen keskeisiä lähtökohtia. Näistä keskeisimmät ovat kaupungin strategia Espoo-tarina (2017) sekä KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma.

Espoo-tarina (2017) on Espoon kaupungin strategia valtuustokaudelle 2017–2021. Espoossa strateginen ohjaus on pyritty järjestämään kaupungin eri toimialat läpäiseväksi siten, että kaupungin toimintaa suunnataan yhteisten tavoitteiden mukaisesti yhden Espoo-tarinan avulla. Kaupungin talousarvio ja taloussuunnitelma johdetaan Espoo-tarinasta. Toimialat ja yksiköt, kuten kulttuuri, johtavat puolestaan omat tarinansa ja tavoitteensa Espoo-tarinasta ja yhteisistä valtuustokauden tavoitteista. Espoo-tarina on kaupungin valtuuston hyväksymä.

Espoon kaupungin kehittämistä ohjaavat myös muut suunnitelmat ja ohjelmat, jotka kaikki johdetaan Espoo-tarinasta ja joiden tulisi olla linjassa tarinan tavoitteiden kanssa. KulttuuriEspoo 2030 (2015) on määritelmänsä mukaisesti toimenpideohjelma, joka tarkentaa ja toteuttaa Espoo-tarinan tavoitteita kulttuurin keinoin. Espoo-tarinan tapaan KulttuuriEspoo 2030 on kaupunginvaltuuston hyväksymä. Tämä heijastaa KulttuuriEspoo 2030:n tavoitteita vaikuttaa koko kaupungin tasolla ja kaikilla toimialoilla. KulttuuriEspoo 2030:n mukaan kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli kaupungin kehityksessä.

Tutkimuksessa on hyödynnetty Espoon kaupungin konsernihallinnon tutkimus ja tiedontuotanto -yksikön tuottamaa, Espoon kaupungin toimintaympäristön tilaa ja kehitystä koskevaa tutkimustietoa. Yleiskatsaus aineistosta, ks. Lintunen, Petri & Savikko, Teuvo (2018). Toimintaympäristön tila Espoossa 2018 -aineisto antaa kokonaiskuvan Espoon tilasta ja kehityksestä. Eetvartti 2/2018. Espoon toimintaympäristökatsaus. Espoon kaupunki.

Lisäksi käytettävissä on ollut Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikön omaa tilastointia esimerkiksi avustuksiin liittyen. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös Mun Espoo -kyselyn avoimia vastauksia. Mun Espoo -kysely toteutettiin syksyllä 2016 ja siinä kysyttiin asukkailta ideoita ja näkemyksiä kaupungin suunnaksi. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin päivitettäessä kaupungin strategiaa eli Espoo-tarinaa valtuustokaudelle 2017-2021. Avoimissa

vastauksissa vastaajia pyydettiin muistelemaan elämänsä parhaita hetkiä, jotka ovat tapahtuneet Espoossa. (Ks. Valve 2017).

Cuporessa on kerätty aineistoa tutkimukseen kyselyiden, haastatteluiden ja havainnoinnin kautta.

Haastattelujen kautta koottiin kaupungin eri toimialojen työntekijöiden ja viranhaltijoiden näkemyksiä liittyen tavoitteisiin, yhteistyöhön, toimenpiteisiin kulttuurin alalla sekä tulevaisuuden näkymiin.

Syksyllä 2018 haastateltavina oli kaikkiaan 12 Espoon kaupungin eri toimialojen työntekijää ja viranhaltijaa, joista kolme oli kulttuurin toimialalta ja loput yhdeksän muilta toimialoilta kaupungissa. Haastateltaviksi valittiin mahdollisimman monipuolinen edustus kaupunkikonsernin eri osista. Haastattelut toteutettiin vuonna 2018.

Keväällä ja syksyllä 2019 toteutettiin yhteensä kahdeksan haastattelua erityisesti tulevaisuusnäkökulmasta. Haastateltavina oli seitsemän Espoon johtavaa viranhaltijaa kaupungin eri toimialoilta. Myös useita kaupungin luottamushenkilöitä tavoiteltiin haastateltaviksi, mutta vain yhden kanssa haastattelu saatiin toteutettua.

Kyselyjen kautta koottiin espoolaisten kulttuuritoimijoiden ja asukkaiden näkemyksiä kulttuuritoimintaan liittyen.

Kulttuuritoimijoille suunnattu kysely⁶³ jakautui 1) taustatietoihin, 2) toimintaan ja tavoitteisiin liittyviin kysymyksiin, 3) Espoon kaupungin kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviin kysymyksiin sekä 4) toiminnan kohderyhmään ja osallistumismahdollisuuksiin liittyviin kysymyksiin. Kysely suunnattiin espoolaisille kulttuuritoimijoille, jotka hakivat Espoon kaupungin toiminta-avustusta vuosina 2018 ja/tai 2019 sekä Espoon kaupungin organisaatioon kuuluville taide- ja kulttuuritoimijoille. Verkkokysely oli avoinna 10.10.-9.11.2018 välillä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 69 espoolaista kulttuuritoimijaa. Vastaajat olivat pääosin kolmannen sektorin yhteisöjä.

Asukkaille suunnatussa kyselyssä selvitettiin espoolaisilta asukkailta millaista kulttuuritoimintaa he toivovat Espooseen tulevaisuudessa sekä kartoitettiin osallistumisen esteitä. Asukaskysely oli avoinna internetissä

63 Kyselymme kohdejoukkona ei ollut koko espoolainen kulttuurisektori. Kokonaisuudessaan taide- ja kulttuuripalvelujen järjestämisestä, tuottamisesta, jakelemisesta ja kuluttamisesta vastaavan kulttuurisektorin muodostaa myös kunnissa hallinnon ja julkisten kulttuuri-instituutioiden lisäksi moninainen joukko toimijoita. Tähän joukkoon voidaan lukea koulutuslaitokset, valtionhallinnon organisaatiot, kansainväliset organisaatiot, kaupalliset yritykset, yhdistykset, kulttuurityöntekijät (taiteilijat ym.) ja kuluttajat sekä kuluttajaorganisaatiot. Kunnan kulttuuripalvelut ovat yksi osa tätä kokonaisuutta. (Kangas & Ruokolainen 2012.)

4.6.–27.10.2019, lisäksi siihen kerättiin vastauksia jalkautumalla Espoon eri asuinalueille sekä Ison Omenan palvelutorille. Kyselyyn vastasi yhteensä 233 henkilöä.

Havainnointi on ollut yksi aineiston keruun menetelmä. Havainnointia tehtiin kirjastoissa eri puolilla Espoota. Lisäksi tutkijat jalkautuivat havainnoimaan vuoden 2018 Espoo-päivänä eri kohteisiin ja syksyllä 2019 Espoon eri asuinalueille (Tapiola, Soukka, Karakallio, Matinkylä) sekä Iso Omenan palvelutorille.

Ison Omenan kirjastossa tehdyssä tapaustutkimuksessa tarkasteltiin kirjaston merkitystä julkisena paikkana kirjaston käyttäjille. Menetelminä käytettiin havainnointia sekä haastatteluja eri käyttäjäryhmille. Syvähaastatteluihin valittiin kaksi ryhmää, joille kirjasto oli erityisen tärkeä juuri paikkana: eläkeläiset sekä nuorten tila Voxia käyttävät nuoret.

Olemassa oleva tilasto- ja tietopohja muodostaa keskeisen tutkimusaineiston.

Keskeisenä aineistona on toiminut Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus 2017 ja erityisesti sen Espoota koskeva ja kaupungin rahoittama lisäosa. Vapaa-aikatutkimus kohdistui 10 vuotta täyttäneeseen väestöön (noin 16 000 hengen otos). Tutkimuksen vastausprosentti oli 45,2. Espoon kaupunki tilasi tutkimukseen 1 000 hengen lisäotoksen, ja espoolaisia oli vastanneiden joukossa 737. Lisätietoa tutkimuksesta: <https://www.stat.fi/keruu/vap/index.html>.

Lisäksi hankkeessa on käytetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn sekä FinSote-tutkimuksen aineistoja.

Kouluterveyskysely on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi toteuttama tutkimus, joka tuottaa seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten koulunkäynnistä ja opiskelusta, terveydestä, osallisuudesta, hyvinvoinnista sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta. Kyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan oppilaat ja huoltajat, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat, lukio-koulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Kysely tehdään aina opettajan ohjaamana luokkakyselynä koulupäivän aikana. Sekä oppilaat että opiskelijat vastaavat kyselyyn nimettömästi. Ala-astelaisista kyselyyn vastasi 2017 yhteensä 97 970 lasta ja aineiston kattavuus oli 81 prosenttia. Ala-astelaisten vanhempia vastasi kyselyyn 35 625 ja aineiston kattavuus oli 30 prosenttia. Ylä-astelaisista kyselyyn vastasi 75 068 (aineiston kattavuus 64 %) ja lukiolaisista 35 022 (aineiston kattavuus 55 %). Espoolaisista lapsista ja nuorista vastasi

vuoden 2017 kyselyyn yhteensä 10 417. Ks. tarkemmin: <https://thl.fi/en/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

FinSote on terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama kansallinen tutkimus, jolla kartoitetaan suomalaisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä eri väestöryhmissä ja alueittain. Espoo oli yksi FinSoten tutkimusalueista syksyllä 2018 toteutetussa tiedonkeruussa. Väestöryhminä aluetarkastelussa olivat sukupuoli, ikäryhmä ja koulutusryhmä. Espoossa tutkimuksen otoskoko oli 6980 ja vastausprosentti 33,8. FinSoten tulokset on julkaistu kokonaisuudessaan Terveystemme.fi-sivustolla.

Lisäksi aineistona on käytetty joitakin viime aikaisia muita tutkimuksia, joissa on hankkeen kannalta kiinnostavia tuloksia. Näitä ovat mm. Cuporen tutkimushanke *Avaus*. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä sekä kuntien kulttuuritoimen kustannuksia koskeva tiedonkeruu.

Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä on Cuporen tutkimushanke (2017–2020), jossa tarkastellaan ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asemaa Suomessa sekä kulttuurista moninaisuutta kansallisissa taidelaitoksissa ja valtionosuusjärjestelmään (VOS) kuuluvissa museoissa, teattereissa ja orkestereissa. Osana tutkimusta kaikille VOS-laitosten johtajille lähetettiin vuonna 2018 kysely koskien muun muassa laitosten rekrytointikäytäntöjä ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimista laitoksen toiminnassa. Espoossa kysely lähetettiin 11 laitokselle: Espoon kaupunginmuseolle, Espoon modernin taiteen museo EMMalle, Helinä Rautavaaran museolle, Gallen-Kallelan Museolle, Suomen Kellomuseolle, Lelumuseo Hevosenkengälle, Espoon Kaupunginteatterille, Tanssiteatteri Glims & Glomsille, Teatteri Hevosenkengälle, Unga Teaternille ja Tapiola Sinfonietalle. Kyselyyn vastasi Espoosta 9 johtajaa. Tutkimushankkeen loppuraportti julkaistaan vuonna 2020.

Kuntien kulttuuripalvelujen kustannusten tiedonkeruussa on selvitetty suurimpien suomalaisten kaupunkien tilinpäätöksiin sisältyviä kulttuuritoiminnan tuloja ja menoja. Vuoden 2016 kustannuksia selvittäneeseen tiedonkeruuseen osallistui 24 kaupunkia, mukaan lukien Espoo. Vastaavia selvityksiä on tehty myös vuosien 2007, 2010 ja 2013 tilinpäätöstietojen pohjalta. Tiedonkeruu on toteutettu Suomen Kuntaliiton, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen ja mukana olleiden kaupunkien yhteistyönä.

LIITE 3

EspooCult-tutkimussuunnitelma (tiivis versio).

ESPOOCULT TUTKIMUSSUUNNITELMA

Tutkimushanke

Hankkeen nimi: EspooCult

Tutkimustyön aikataulu: 1.1.2018 – 31.12.2019

Suorituspaikka: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Vastuullinen johtaja: Marjo Mäenpää

Erikoistutkijat: Maria Hirvi-Ijäs, Sari Karttunen, Sakarias Sokka

Tutkijat: Minna Ruusuvirta, Anna Kanerva, Vappu Renko, Emmi Lahtinen, Olli Jakonen, Sirene Karri, Ari Kurlin

Tutkimusryhmän jäsenten hankkeen kannalta keskeiset ansiot käyvät keskitetysti ilmi Cuporen verkkosivulla: <https://www.cupore.fi/fi/yhteystiedot/tutkijat>

Tutkimushanke on jaettu kuuteen työpakettiin:

WP 1 Management - ohjaus, sopimukset, aikataulutus, resursointi, arviointi, palaute, hyväksyntä

WP 2 Tutkimus- ja julkistamissuunnitelma

WP 3 Nykytilan haasteet

WP 4 Kulttuuripolitiikan tavoitteet, rakenteet ja rahoitus

WP 5 Espoolainen kulttuurin käyttäjä – arki ja vapaa-aika

WP 6 Tulevaisuuden ratkaisut – KulttuuriEspoo 2030

Tutkimushankkeen tarkoitus lyhyesti

Tutkimushankkeen tavoitteena on saada tutkimuksellista tietoa Espoon kaupungin kulttuuripalveluista kaupungin kehittämisen ja strategisen työn tueksi.

Tutkimushanke liittyy ajankohtaiseen tutkimukseen kulttuurin laajemmista yhteiskunnallisista vaikutuksista, yleiseen kaupunki- ja kuntatutkimukseen sekä tutkimukseen alueellisen ja paikallisen kulttuuripolitiikan merkityksestä asukkaiden arkielämässä.

EspooCult -hanke tuo uutta kulttuuripoliittista tietoa erityisesti suomalaisesta kaupunkikehityksestä sekä laajemmassa eurooppalaisessa kontekstissa että paikallisuuden ja yksittäisen asukkaan näkökulmasta.

Tieteelliset tavoitteet ja odotettu vaikuttavuus

EspooCult-hankkeen tulokset tuovat uutta tietoa suomalaisen kulttuuripolitiikan, kaupunki- ja kuntatutkimukseen. Tutkimushankkeen eri metodologiset lähestymistavat, mm. vuorovaikutteisuus, osallistavuus ja havainnollisuus laajentavat kulttuurin ja kulttuuripoliittisen tutkimuksen tiedon muodostumista ja arvioimista.

EspooCult-hankkeen analyysit sekä arvioinnit hallinnollisten prosessien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta laajentavat ymmärrystä julkisen päätöksenteon organisaatiosta ja strategisuudesta myös kansalaisnäkökulmasta. EspooCult-hankkeen metodit ja johtopäätelmät lisäävät tietoa kulttuuripolitiikan merkityksestä kunta- ja kaupunkitutkimuksessa.

Tutkimuksessa tavoitellaan tutkimustietoa Espoon kaupungin:

- kulttuuripoliittisen toiminnan asemasta ja merkittävydestä kaupungin strategisessa kehittämisessä
- kulttuuripoliittisten hallintoprosessien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta suhteessa asetettuihin päämääriin
- kulttuuripoliittisten päätösten vaikuttavuutta suhteessa asetettuihin päämääriin
- kulttuuripoliittisten interventioiden merkitys ja vaikuttavuus kuntalaisten elämässä

Tutkimuksessa arvioidaan kulttuuripoliittisen tulevaisuuden strategisia tavoitteita suhteessa tutkimustietoon ja temaattiseen kansainväliseen vertailuaineistoon. Teoreettiset lähtökohdat sisältävät mm. vaikuttavuustutkimuksen, kaupunkitutkimuksen, kulttuuripolitiikan teorian ja tulevaisuustutkimuksen näkökulmia.

Metodologiset lähtökohdat yhdistävät määrällisiä ja laadullisia analyysejä.

Keskeiset tutkimuskysymykset:

- Millainen on Espoon kulttuurikehitykseen vaikuttava toimintaympäristö (metropolialue, väestön kehitys, taloudellinen tilanne, toimialarakenne)?
- Mistä Espoon kulttuuri ja espoolainen kulttuurin toimiala koostuvat? (ml. rakenteet, palvelut, toimijat, rahoitus)
- Miten strategia ja siinä esitetyt visiot suhteutuvat nykytilaan?

- Ovatko kulttuurisektorin strategiset tavoitteet (KE2030 + Espoo-tarina) selkeitä ja muotoiltu niin, että niitä voidaan arvioida/seurata/mitata)
- Kuinka kulttuuritoimi voisi kehittää kulttuurin painoarvoa kaupunkikehityksen kokonaisuuden osana?
- Miten kulttuuripolitiikassa huomioidaan yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia?

Hypoteesit:

- Kulttuuripolitiikka voisi vahvemmin olla osa kaupungin kehitystä – nykyiset toimet/interventiot/diskurssit eivät tavoita eri toimialoja ja kuntalaisia
- Kulttuuripolitiikan interventioita ja toimintamalleja on kehitettävä, mikäli halutaan tavoittaa kuntalaiset monipuolisesti.
- Kulttuuritoimijoiden ekosysteemi ei Espoossa ole riittävän kehitetty/tiedostettu ollakseen vahva profiili kaupungin kehityksessä/tunnettuuden lisäämisessä
- Kulttuurin kehittämisessä ei löydy samaa ”yrittäjyyttä” kuin muilla yhteiskunnallisilla aloilla
- Yhteiskunnan ja kulttuurin ennakoituja muutoksia ei olla riittävästi huomioitu kulttuuripolitiikassa

WP3: Nykytilan haasteet

WP3:n tavoitteena on toteuttaa kirjallisuus- ja taustaselvitys liittyen Espoon kaupunkiin. Selvityksessä kartoitetaan kulttuurin näkökulmasta kaupungin kehitystä, palvelurakennetta ja toimintaympäristöä sekä kootaan yhteen tiedot olemassa olevasta datasta. Analyysin kautta tuotetaan yleinen kuvaus Espoon kaupungin nykytilasta sekä lähtökohdista ja haasteista liittyen kulttuuritoimintaan.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

- Millainen on Espoon kulttuurikehitykseen vaikuttava toimintaympäristö (metropolialue, väestön kehitys, taloudellinen tilanne, toimialarakenne)?
- Millainen on Espoon kaupungin asukasrakenne (sijainti, tulo-taso, koulutustaso) postinumeroalueittain ja pienaluejaon mukaan tarkasteltuna?

- Millainen Espoon kaupunki on organisaationa?
- Millainen on Espoon kaupungin päätöksenteko-organisaatio ja kulttuurihallinto?
- Millaista on kulttuuri Espoossa ja espoolainen kulttuuritoiminta?
- Missä kulttuuripalvelut sijaitsevat?
- Millaisia tietoja on palvelujen käytöstä ja käyttäjistä?
- Kuinka palveluja rahoitetaan?

WP 4 Kulttuuripolitiikan tavoitteet, rakenteet ja rahoitus

WP4:n tavoitteena on selvittää Espoon kulttuuripolitiikan tärkeimmät tavoitteet ja rakenteet sekä näitä koskeva rahoitus ja ohjaus. Työpaketissa analysoidaan Espoo-hankkeen kannalta keskeisiä strategioita kaupungin kulttuuripolitiikkaa ohjaavina linjauksina. Analyysissa hahmotetaan strategioiden painopisteet, niiden mukaiset tavoitteet, tavoitteiden toteuttamisen kannalta keskeiset toimijat sekä näiden väliset suhteet (ohjaus, rahoitus, yhteistyö) ja vastuut.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

- Mistä Espoon kulttuuri ja espoolainen kulttuurin toimiala koostuvat (rakenteet, palvelut ja kulttuurisektorin rahoitus)?
- Mitä ovat kulttuuripolitiikan valinnat ja toimijat Espoossa?
- Millaisia ovat strategioissa (*KulttuuriEspoo 2030, Espoo-tarina*) kuvatut kulttuuriin liittyvät tavoitteet? Onko tavoitteita asetettu tietyille tahoille/toimijoille ja jos, niin mille?
- Mitä/keitä ovat kulttuurin huomioon ottavan kaupungin strategisen kehittämisen kannalta keskeisimmät kulttuuritoimen yhteistyötahot?
- Kuinka poikkihallinnollisuus toteutuu kulttuuripoliittisten tavoitteiden edistämässä?
- Miten strategiat ja niiden visiot suhteutuvat nykytilaan?
- Onko asetettuja tavoitteita mielekästä ja mahdollista seurata systemaattisesti ja arvioiden toiminnan vaikuttavuutta?

WP 5 Espoolainen kulttuurin käyttäjä

- arki ja vapaa-aika

Työpaketti 5 kohdistuu taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöön sekä arjen ja juhlan kulttuurisiin käytäntöihin Espoossa. WP5:ssä kulttuuri ymmärretään laajasti ulottuen puhtaasti markkinaperusteisista ja julkisesti tuotetuista tai avustetuista taide- ja kulttuuripalveluista ihmisten keskinäiseen ja omaehtoiseen kulttuuriseen toimintaan. WP5:n teemoihin kuuluu luontevasti myös kestävä kehitys, etenkin sosiaalisilta ja kulttuurisilta ulottuvuuksiltaan. Työpaketissa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisia espoolaiset ovat instituutiopohjaisten taide- ja kulttuuripalveluiden käyttäjinä verrattuna koko Suomen väestöön tai muiden suurten kaupunkien asukkaisiin? Mitkä palvelut ovat Espoossa suosituimpia? Ketkä käyttävät palveluita, ketkä eivät? Ovatko espoolaiset tyytyväisiä kulttuuripalveluihin ja -osallistumisen mahdollisuuksiin? Mitä he haluaisivat lisää?
- Kuinka hyvä on kaupungin järjestämien ja tukemien kulttuuripalvelujen maantieteellinen saavutettavuus Espoossa (suhteessa ihmisten asuinpaikkoihin teitä pitkin arvioituna)?
- Mitä kaupungin järjestämien ja tukemien kulttuuripalvelujen käyttäjistä tiedetään kävijäkyselyiden yms. perusteella? Onko käyttö vinoutunut?
- Millaiset mahdollisuudet erilaisilla ja taustoiltaan moninaisilla ihmisillä on osallistua kulttuuritoimintaan Espoossa?
- Miten kulttuuriset oikeudet toteutuvat Espoossa eri väestöryhmien ja asuinpaikkojen osalta?
- Millaiset mahdollisuudet espoolaisilla on osallistua kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon?
- Millaiset mahdollisuudet espoolaisilla on omaehtoiseen kulttuuritoimintaan tai yhteistoiminnalliseen kulttuurituotantoon? Tukeeko kaupunki tällaista toimintaa esimerkiksi tarjoamalla tiloja käyttöön?
- Mikä erityisesti on kulttuuritapahtumien rooli espoolaisten kulttuuriosallistumisessa (yleisöys, järjestötoiminta, talkootyö, jne.)?

WP 6 Tulevaisuuden ratkaisut – KulttuuriEspoo 2030

Viimeinen työpaketti kokoaa tutkimusprosessien tuloksia, näkökulmia ja tulkintoja. Toteutamme temaattisia kansainvälisiä vertailuja analyysin pohjalta, jonka jälkeen hahmotamme Espoon kulttuuritoimelle erilaisia tulevaisuuden skenaarioita ja ratkaisumalleja. Niiden pohjalta tuotetaan yhdessä tiimien kanssa mahdollisia suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia, joiden pyrkimys on vastata kysymykseen, kuinka kulttuuripolitiikkaa voitaisiin strategisten tavoitteiden puitteissa kehittää osana kaupungin kehittämistä.

Tiedeyhteisön ulkopuolelle ulottuvat vaikutukset ja vaikuttavuus

EspooCult on lähtökohdiltaan suorassa vuorovaikutuksessa Espoon kulttuuritoimen kanssa ja tavoitteena on tuottaa konkreettisia käytännön suosituksia kulttuuripoliittisten toimenpiteiden vaikuttavuuden tunnistamiseksi ja vahvistamiseksi. Näin ollen tutkimuksella on suora tavoite muuntaa tieteellisen tutkimuksen tuloksia kaupungin strategisen suunnittelun käyttöön.

EspooCult toimii myös suorassa yhteydessä espoolaisiin, tiedonlähteinä kulttuurikäyttäjien ominaisuudessa sekä osallistavien prosessien myötä kanssatuottajina. Tutkimuksen tuloksista viestitään laajalle yleisölle neljä kertaa vuodessa.

EspooCult-hankeen tulosten vaikutukset Espoon kaupungin kulttuuripoliittiseen toimintaan on mahdollisia lyhyellä aikavälillä prosessin vuorovaikutteisen luonteen vuoksi. Tutkimushanke laajentaa kulttuuripolitiikan tutkimuksen monimuotoisuutta, millä voi pitkällä aikavälillä olla vaikutuksia alueellisen ja paikallisen kulttuuripoliittisen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Julkaisusuunnitelma

Tutkimuksen tuloksia julkaistaan hankkeen aikana kaksi kertaa vuodessa tietokorttina. Tietokortit on suunnattu ensi sijassa Espoon hallinnolliselle toimialalle. Lisäksi tutkimustuloksia saatetaan julkaista työpapereina Cuporen julkaisusarjassa. Espoolaisille kuntalaisille hankkeesta viestitään neljä kertaa vuodessa Espoo-lehden kautta. Cuporen (www.cupore.fi) ja Espoon (www.espoo.fi/espooocult) verkkosivuilla seurataan tutkimushankkeen etenemistä ja julkaistaan visualisoitua tietoa tutkimuksesta.

Mahdollisuuksien mukaan tutkimuksen kysymyksiä ja tuloksia esitellään myös tieteellisissä konferensseissa ja tutkimuksesta kirjoitetaan artikkeleita tutkimuksen kannalta relevantteihin julkaisuihin, esimerkiksi Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift, Kulttuuripolitiikan vuosikirja, Yhdyskuntasuunnittelu-lehti ym.

Tutkimuksen tuloksena syntyy Cuporen julkaisusarjassa julkaistava loppuraportti syksyllä 2019.

Eettiset kysymykset

Cupore on sitoutunut noudattamaan yleisiä ihmistieteen tutkimusta koskevia eettisiä periaatteita.

Tutkimussuunnitelman osaksi tehdään erillinen aineistonhallintasuunnitelma, jossa eritellään myös jokaisen WP:n mahdolliset erityiset menettelytavat. Suunnitelmaan sisällytetään mm. tutkimusluvut, aineistonkeruuprosessit, mahdolliset arkaluonteisuudet, rekisteriasiat sekä aineiston säilytykseen liittyvät tiedot.

Hankkeesta on täytetty henkilötietolain edellyttämä rekisteriseloste. Selostetta säilytetään Cuporen toimistolla ja sen saa nähtäväksi pyydettäessä.

LIITE 4

EspooCult- sarjakuvat Espoo Esbo-lehdessä

ESPOOCULT-TUTKIMUSHANKE

on ensimmäinen laaja tutkimus Espoon kulttuuripalveluista ja kulttuuriprofilista. Se toteutetaan vuosina 2018–2019 ja siinä kartoitetaan kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa sekä arvioidaan Espoo-tarinan ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteiden toteutumista ja mahdollisuuksia.

Hankkeen lopuksi esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalvelujen kehittämiseksi. Tutkimuksen tekee Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

ESPOON KAUPUNKI | KULTTUURIESPOO.FI | CUPORE

ESPOOCULT

274 583 ASUKASTA
15,2 % väestöstä vieraskielisiä
kulttuurikustannukset kaupungin taloudesta 3,8 %
82 233 käyntiä KULPUS! -kulttuuri- ja liikuntapolun kohteissa

157 kirjastoauton pysäkkiä
19,5 % väestöstä alle 14-vuotiaita
979 KULTTUURI-NEUVOLAN KÄYNTÄÄ
3 345 791 KIRJASTO-LAINAA
367 478 museokäyntiä

ESIMERKIT VUODESTA 2016. LÄHTEET: KULTTUURIN ALAN TILASTOT JA TUTKIMUKSET SEKÄ ESPOON KAUPUNGIN TILASTOITTEET.

Millaiset kulttuuripalvelut ovat espoolaisille tärkeitä? Millaista kulttuuria on tarjolla? Kuka päättää? Mitä kulttuuri merkitsee espoolaisten arjessa ja juhlassa? Vaikuttaako se kaupungin kehitykseen? Mikä on kulttuurin merkitys Espoossa vuonna 2030?

LISÄTIETOA

CUPORE cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimus-hankkeet/espooCult
facebook.com/Cupore/

ESPOON KAUPUNKI, KULTTUURIN TULOSYKSIKKÖ
www.espoo.fi/espooCult
facebook.com/KulttuuriEspoo/

ESPOON KAUPUNKI | KULTTUURIESPOO.FI | CUPORE

ESPOOCULT

ESPOON KULTTUURIPALVELUITA JA KAUPUNGIN KULTTUURIPROFIILIA TUTKITAAN KAKSIVUOTISISSA HANKKESSA, JONKA TOTEUTTAA KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS CUPORE.

JULKINEN TAIDETEOS: SJÄRNTE KARTALLA: TEKIÄT: PÄLJÄSTYSVUOSI:

KÄPY DIPOLIN EDUSTA, OTAKAARI 24, OTANIEMI 60-1849°N, 24.8321°E REIJO PERKKO JA HEIKKI KOIVIKKO 1998

MONET ESPOOLAISTEN VAPAA-AJALLA KOKEMAT PARHAAT HETKET LIITTYVÄT LUONTOON, LIIKUNTA-MAHDOLLISUUKSIIN TAI OSTOSKESKUKSIIN. MITEN KULTTUURIN JA TAITEEN MERKITYSTÄ JA KOHTAAMISTA VOISI EDISTÄÄ ESPOOLAISTEN ELÄMÄSSÄ?

CUPORE.FI/TUTKIMUS
ESPOO.FI/ESPOOCULT
ESPOO.FI/ESPOOTARINA

KULTTUURI VOI EDISTÄÄ MONIA KAUPUNGIN PÄÄMÄÄRIÄ. ESIM. OSALLISTUMISEN JA OSALLISUUDEN KEHITTÄMISESSÄ KULTTUURILLA ON TÄRKEÄ ROOLI. MITEN KULTTUURIN JA TAITEEN MAHDOLLISUUKSIA ESPOON KEHITTÄMISESSÄ VOISI PAREMMIN HYÖDYNTÄÄ?

CUPORE.FI/TUTKIMUS
ESPOO.FI/ESPOOCULT
ESPOO.FI/ESPOOTARINA

VAIKKA OMA ARKI OLISI KUINKA TYYDYTTÄVÄÄ...

... TAIDE VOI ANTAA SIIHEN PALJON LISÄÄ. ELÄMYKSIÄ, AJATELTAVAA, YLLÄTYKSIÄ...

TAIDE-NÄYTTELY

OOOH!

ESPOOLAISISTA 55% ON KÄYNYT TAIDENÄYTTELYISSÄ VIIMEISEN VUODEN AIKANA. USEIMMIN NÄYTTELYISSÄ KÄYDÄÄN YSTÄVIEN (48%) JA LÄHES YHTÄ USEIN PUOLISON KANSSA (39%). VAIN 15% KÄYNEISTÄ TEHDÄÄN YKSIIN. MILLOIN SINÄ OLET KÄYNYT VIIMEKSI NÄYTTELYSSÄ?

CIPORE FI/TUTKIMUS ESPOO.FI/ESPOOCULT ESPOO.FI/ESPOOTARINA

Suomen virallinen tilasto: Vapaa-ajan osallistuminen, Tilastokeskus.

ELOKUVIA VOI NYKYÄÄN NÄHDÄ VAIKKA MISTÄ LAITTEESTA, MUTTA LEFFASSA KÄYMINEN ON IHAN OMA JUTTUNSA.

KIIVA, ÄÄNI, ÄÄNENTOISTO, MUSIIKKI, JUONI, TARINA... NIIN MONET ERI SYYT VAIKUTTAVAT...

...ONNISTUNEESSEN ELOKUVAILTAAN.

ESPOOLAISET OVAT AKTIIVISIA ELOKUVISSA KÄYJÖITÄ. JOPA KOLME NELJÄSTÄ ESPOOLAISESTA OLI KÄYNYT ELOKUVISSA VIIMEISEN VUODEN AIKANA. ENITEN ELOKUVISSA OLIVAT KÄYNEET SUUR-MATINKYLÄN JA SUUR-TAPIOLAN ALUEELLA ASUVAT. TUNNETKO ESPOON ESITYSPAIKAT JA KAUPUNGISSA JÄRJESTETTÄVÄN ELOKUVAFESTIVAALIN?

CIPORE FI/TUTKIMUS ESPOO.FI/ESPOOCULT ESPOO.FI/ESPOOTARINA

Suomen virallinen tilasto: Vapaa-ajan osallistuminen, Tilastokeskus.

MAKEASTI ORAVAINEN MAKAA SAMMALHUONEESSANSA; SINNEPÄ EI HALLIN HAMMAS EIKÄ METSÄMIEHEN ANSA EHTINEET MILLOINKAAN

TARINOISSA, KIRJOISSA, MUSIIKISSA JA ELOKUVISSA ON JEMMASSA TUNTEITA JA KOKEMUKSIA, HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ...

ONNEKSI ON TÄMMÖINEN JEMMOJEN JEMMA!

KIIRJAS

KIRJAT

MUSIIKKI

Pajut

Esine-laina

ESPOOSSA ON MAAILMAN PARHAANA PALKITTU KIRJASTO. ESPOOLAISISTA NOIN 70 PROSENTTIA KÄY VUOSITTAIN KIRJASTOSSA. VIICONNA 2018 ISON OMENAN KIRJASTO OLI KOKO SUOMEN SUOSITUN KIRJASTO LÄHES 1,4 MILJONNALLA ASIAKKAALLAAN. TUNNETKO MYÖS ESPOON KIRJASTOALUT, HELMIN JA VÄLKYN?

CIPORE FI/TUTKIMUS ESPOO.FI/ESPOOCULT ESPOO.FI/ESPOOTARINA

Suomen virallinen tilasto: Vapaa-ajan osallistuminen, Tilastokeskus.

MULTON JÄLKEEN LÖYTYVÄT...

...KULKUREITIT, ARJEN KUVIOT, LIIKUNTAPAIKAT...

...KIRJASTOT, ELOKUVAT, KONSERTIT...

KÄPY-TALKOOT...

...KÄPY-KLUBI...

... JA KAVERIT!

KOTONA OLLAAN!

ASUKASKYSELYYN VASTANNEISTA 77% PITI ERITTAIN TÄRKEÄNÄ, ETTÄ ESPOOSSA ON TARJOLLA KULTTUURITOIMINTAA. ASUKKAILLE TÄRKEITÄ PALVELUJA OVAT KIRJASTOT, TEATTERIT, KONSERTIT JA NÄYTTELYT. VASTAUKSISIA KÄYVÄTTIIN MYÖS MM. ULKOILU- JA ELOKUVIA, RUKKATAPAHTUMIA, HARRASTUSMAHPOLLI-SUUKSIA ASUINALUEILLE, BÄNDITOIMINTAA, LAVATANSIJUMPPAA SEKÄ MATALAN KYNNYKSEN TOIMINTAA, JOSSA VOI KOHDATA IHMIÄ. (KYSELYYN VASTASI 232 HENKILÖÄ VÄLILLÄ 4.6.-27.10.2019.)

CIPORE FI/TUTKIMUS ESPOO.FI/ESPOOCULT ESPOO.FI/ESPOOTARINA

LIITE 5

EspooCult-tietokortti 1: Kulttuuri ja kaupunkikehitys.

LIITE 6

EspooCult -tietokortti 2: Kulttuuri ja poikkipolitiikka.

LIITE 7

EspooCult -tietokortti 3: Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja luovat harrastukset Espoossa.

LIITE 8

EspooCult -tietokortti 4: Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus.

ESPOOCULT-TIETOKORTTI 1

Kulttuuri ja kaupunkikehitys

”Kulttuuri on kommunikaatiota, kulttuuri on tapa elää ja käyttäytyä. Kulttuuri ja taide rakentavat ihmisen identiteettiä koko elämän ajan. Kaikilla on oikeus kulttuuriin. Kaupunkikulttuuri edistää moninaisuutta ja kestäväää elämäntapaa kaupungeissa. Kulttuuri on kaupungin keskeinen vetovoimatekijä ja se tarjoaa edellytyksiä monipuoliselle yrittäjätoiminnalle.”

(KULTTUURIESPOO 2030)

Miten kulttuuri kytkeytyy Espoo-tarinaan?

Espoo-tarina on Espoon kaupungin strategia, joka ohjaa kaupungin kehitystä. Espoo-tarinan päämäärät kohdentuvat 1) sivistykseen ja hyvinvointiin, 2) elinvoimaan, kilpailukykyyn ja työllisyyteen, 3) ympäristöön, rakentamiseen ja liikenteeseen sekä 4) talouteen, henkilöstöön ja johtamiseen.

KulttuuriEspoo 2030 on Espoon kaupungin kulttuuristrategia, joka tarkoittaa kulttuurin ja taiteen näkökulmaa Espoo-tarinan toteuttamisessa. Siinä todetaan, että kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli kaupungin kehityksessä. Myös tutkimustieto osoittaa, että kulttuurilla ja taiteella on vahva yhteys Espoo-tarinan päämääriin.

TUTKITTUA TIETOA¹

- Taide- ja kulttuurikasvatus **vahvistaa lasten ja nuorten kulttuurista pääomaa** ja valmiuksia toimia aktiivisesti yhteiskunnassa sekä edistää oppimista, hyvinvointia ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Osallistavalla taide- ja kulttuuritoiminnalla torjutaan yksinäisyyttä. Yhteistyö kulttuurialan sekä sosiaali- ja terveysalan välillä on toimiva tapa huolehtia erityisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten kulttuurisista perusoikeuksista ja vahvistaa heidän hyvinvointiaan.
- **Kulttuuri työllistää.** Kulttuuritoiminnan ennaltaehkäisevien vaikutusten kautta säästetään julkisia kustannuksia. Kulttuurimatkailu edistää paikallista ja alueellista taloutta. Taide- ja kulttuuritoiminta tekee alueista eläviä, elämyksellisiä, kiinnostavia ja helposti lähestyttäviä sekä uudistaa ajattelua ja toimintaa.
- Kulttuuritoiminta **rakentaa paikallista identiteettiä.** Taiteen ja kulttuurin huomioiminen rakentamisessa tuo taiteen lähelle ihmisiä sekä luo esteettisiä, viihtyisiä ja turvallisia elinympäristöjä. Panostukset arkkitehtuuriin ja taiteeseen lisäävät kohteen vetovoimaisuutta.
- Taide- ja kulttuuritoiminta **toimii työhyvinvoinnin ja tuottavuuden lähteenä** työpaikoilla. Taiteella ja kulttuurilla on myönteisiä vaikutuksia organisaatiotaitoihin ja yhteistyöhön, johtajuuteen sekä työntekijöiden kehittymiseen. Taide ja kulttuuri edistävät ajattelutapojen uudistumista ja innovaatioita.

Miten Espoo-tarinaa toteutetaan kulttuurin keinoin?

Kulttuuristrategian keskeisiä tavoitteita ovat:

- Kulttuuri edistää saavutettavuutta ja turvallisuutta
- Kulttuuri auttaa osaamisen uusiutumisessa
- Kulttuuri on osa asukaslähtöistä kaupunkikehitystä
- Kulttuuri turvaa yhteiskuntarauhaa ja rakentaa yhteisöllisyyttä
- Kulttuuri rohkaisee yllätyksellisyyteen ja riskinottoon

Näihin tavoitteisiin pääseminen vaatii valintoja. Kuviossa 1 esitetään kuusi kysymystä, joiden kautta voidaan tarkastella kulttuuripoliittisia valintoja ja painotuksia kaupungissa.

Tekemällä valintoja kaupunki luo omaa kulttuuriprofiliaan. Se, mitä asioita toiminnassa painotetaan, vaikuttaa eri tavoin kaupungin kehitykseen ja kulttuurin rooliin tässä kehityksessä. **Erilaiset painotukset eivät sulje pois toisiaan.** Ne on kuitenkin hyvä tiedostaa ja ottaa huomioon.

”Kulttuuri ylittää ja läpäisee yhteiskunnan sektoreiden rajat sekä sosiaalisesti että taloudellisesti.”

(KULTTUURIESPOO 2030)

Kuvio 1. Kulttuuri ja kaupunkikehitys.³

Ketkä Espoo-tarinaa toteuttavat?

”Sektorin- ja siiloajattelusta on päästävää eroon kaupungin sisällä sekä suhteessa yksityiseen ja kolmanteen sektoriin. Yhteistyö hyödyttää kaikkia osapuolia. Espoon kulttuuri-toiminnan arvot luovat vahvan perustan verkostoille ja kumppanuuksille.”

(KULTTUURIESPOO 2030)

Kaupungin organisaation sisällä toimivat sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi, tekninen ja ympäristötoimi sekä konsernihallinto. Jokainen toimiala toteuttaa omalta osaltaan

Espoo-tarinan päämääriä. Kulttuurin näkyvämpi rooli voi edistää päämäärien toteutumista. Siksi on tärkeää, että kaikki toimialat tunnistavat omasta näkökulmastaan, miten kulttuuri voi olla mukana kaupunkikehityksessä. Eri hallinnonalojen ja sektoreiden tulee luoda vakiintuneita malleja ja rakenteita kulttuurisen näkökulman huomioimiseksi toiminnassaan.

Espoo-tarinan päämäärien saavuttaminen vaatii **poikkihallinnollista** yhteistyötä ja koko kaupungin toimijuutta. Kuntaorganisaation lisäksi Espoo-tarinaa ja kulttuuri-strategiaa toteuttavat muut paikallisyhteisön jäsenet.

Poikkihallinnollisuus edistää monin tavoin päämäärien ja tavoitteiden saavuttamista sekä myönteisten vaikutusten syntyä.

TUTKITTUA TIETOA²

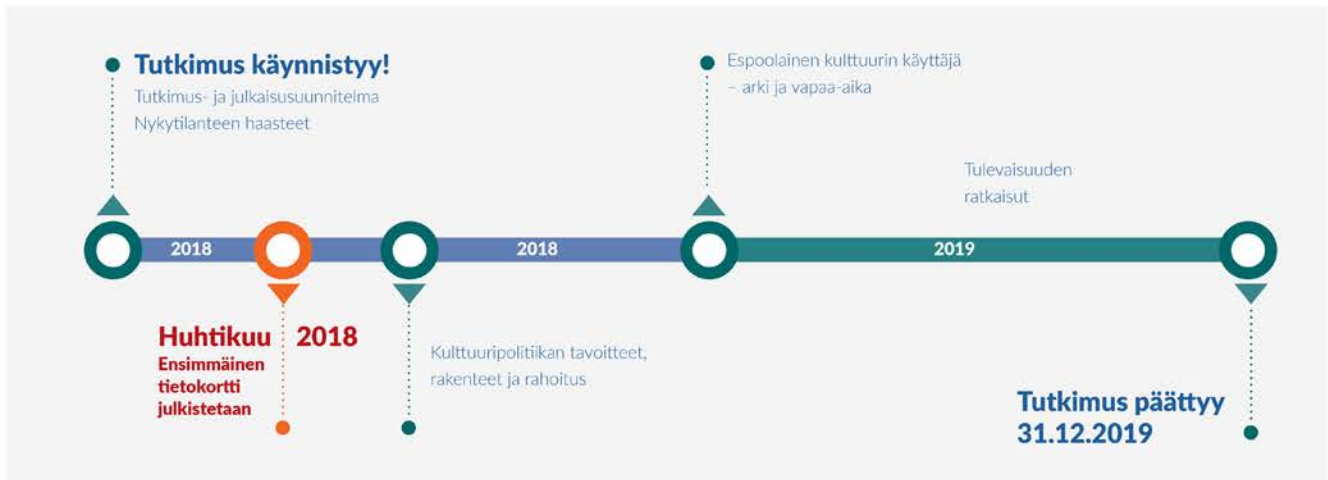
- **Poikkihallinnollisuus ja yhteistoiminta** luovat yhteiskuntaan ja talouteen positiivisia ja yllättäviä vaikutuksia, jollaisia ei saada aikaan yhden toimijan tai sektorin kautta (ns. spillover-vaikutus).
- Yhteiskunnallisia ongelmia ja haasteita ratkaistaan organisaatioiden välisellä ja poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Myös **kuntalaiset ja muut keskeiset toimijat on otettava yhteistyöhön mukaan**. Yhteistyöllä kevennetään yksittäisen toimijan taakkaa.
- Poikkihallinnollisia prosesseja ymmärtämällä hyvät vaikutukset saadaan leviämään tehokkaammin. **Yhteistyö ja verkostot edistävät uusien ja luovien ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista** sekä leviämistä käytäntöön. Näin hyödynnetään tehokkaasti useiden tahojen erilaiset ajattelutavat, tiedot, taidot, kokemukset ja ideat.
- Ilman poikkihallinnollista **koordinaatiota** eri sektoreilla tehdyt toimenpiteet voivat olla ristiriitaisia ja lopulta johtaa siihen, että tavoitteet eivät toteudu.
- Määräaikaisissa projekteissa **saavutettuja tuloksia on mahdollista levittää ja juurruttaa pysyviksi käytännöiksi** yhteistyön ja poikkihallinnollisten verkostojen avulla.
- Poikkihallinnollinen yhteistyö tuottaa haluttuja tuloksia, kun **vastuut ja resurssit** ovat selvillä ja eri osapuolten vahvuudet otetaan huomioon. Onnistunut yhteistyö edellyttää **paikkoja ja välineitä** erilaisten toimijoiden säännölliseen kanssakäymiseen ja verkostoitumiseen.

EspooCult-tutkimushanke

EspooCult-tutkimushanke on ensimmäinen laaja kulttuuripoliittinen tutkimus Espoon kulttuuripalveluista ja kulttuuriprofilista. Tutkimus toteutetaan vuosina 2018–2019.

Tutkimuksessa

- kartoitetaan kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa
- arvioidaan KulttuuriEspoo 2030 -strategian tavoitteiden toteutumista ja mahdollisuuksia
- esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalvelujen kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Lähteet

Strategiat

Espoo-tarina
KulttuuriEspoo 2030

1

ArtsEqual -tutkimushanke 2016–2018. *Toimenpidesuositukseset*.

Hyry, J. 2016. *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja*. TSN & Suomen taiteilijaseura, Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. *Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi*. Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:18.

Kainulainen, K. 2004. Kulttuuriteollisuuden ja aluetalouden kehityksen moniulotteinen yhteys. Teoksessa Sotarauta, M. & Kosonen, K. (toim.): *Yksilö, kulttuuri, innovaatioympäristö: Avauksia aluekehityksen näkymättömään dynamiikkaan*. Tampere University Press.

Pulkkinen, M. & Hannus, H. (toim.). 2015. *Prosentti taiteelle* -käsikirja taiteen tilaajalle. Prosentti taiteelle -hanke, Helsinki.

Rajahonka, M. 2013. *Vuorovaikutuksessa vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus - caseja ja keinoja*. Kolmas Lähde -hankkeen selvitys. Aalto-yliopisto, kauppa- ja korkeakoulu, pienyrityskeskus.

2

Agger, A. & Sørensen, E. 2018. Managing collaborative innovation in public bureaucracies, *Planning Theory* 2018, Vol. 17(1) 53–73.

Crosby, B. C. & Bryson, J. M. 2010. Integrative leadership and the creation and maintenance of cross-sector collaborations, *The Leadership Quarterly*, 21 (2010) 211–230.

EPRS – European Parliamentary Research Service. 2017. *Arts, culture, and cultural awareness in education*. Briefing, November 2017.

Jakonen, O. 2016. *Kulttuuri puntarissa. Kulttuuripoliittikan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi Cuporessa*. Cuporen työpapereita 2.

Sokka, S. & Jakonen, O. & Karttunen, S. & Kangas, A. 2017. *Action research and systemic thinking as tools for identifying spillovers and understanding their generation and sustenance*. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore, Helsinki.

Sandfort, J. & Moulton, S. 2015. *Effective Implementation in Practice: Integrating Public Policy and Management*. Jossey-Bass, San Francisco.

TFCC - Tom Fleming Creative Consultancy. 2015. *Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review*. Research review commissioned by the European research partnership on cultural and creative spillovers.

3

Matarasso, F. & Landry, C. 1999. *Balancing Act: Twenty-one Strategic Dilemmas in Cultural Policy*. Cultural Policies Research and Development Unit, Policy Note No. 4. Council of Europe Publishing.

Lisätietoja tutkimuksesta:

Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore
www: cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espooCult
Facebook: facebook.com/Cupore/

Espoon kaupunki, kulttuurin tulosityksikkö
www: [espoo.fi/espooCult](http:// espoo.fi/espooCult)
Facebook: facebook.com/KulttuuriEspoo/

Heräsiikö ajatuksia tai kysymyksiä?
Kommentoi ja anna palautetta!
#EspooCult

ESPOOCULT-TIETOKORTTI 2

Kulttuuri ja poikkihallinnollinen yhteistyö

”KulttuuriEspoo 2030 -toimenpiteet ovat poikkihallinnollisia ja niiden toteutuminen edellyttää eri toimialojen sitoutumista.” KULTTUURIESPOO 2030

Kuinka poikkihallinnollinen yhteistyö toteutuu?

Rakenteet ja ohjaus

Strategisten tavoitteiden toteuttaminen vaatii niiden etenemistä tukevia poikkihallinnollisia rakenteita. Mikään sektori tai toimiala ei pääse tavoitteisiin yksin. Poikkihallinnollinen yhteistyö edellyttää laajapohjaista toimintaa ja yhteisymmärrystä niistä prosesseista, joiden kautta tavoitteet toteutuvat. Tällöin kaikkien on tunnettava roolinsa ja vastuunsa sekä oltava valmiita toimimaan yhteisten

”Kulttuuripuolellahan on hirveän paljon annettavaa tähän kokonaisuuteen”

HAASTATTELULAINAUS

päämäärien eteen. Tämä vaatii valmiutta mukauttaa omaa toimintaa muuttuvan toimintaympäristön tarpeiden mukaan. Kaupungin organisaatorakenteiden täytyy tukea poikkihallinnollisuutta.

”Onnistunut yhteistyö vaatii tukea ja seurantaa.”

AGGER & SØRENSEN 2018

TIETOKORTIN AINEISTO:

12 Espoon kaupungin eri toimialojen työntekijöiden ja viranhaltijoiden haastattelua sekä strategisia ja hallinnollisia dokumentteja. Haastateltavat ovat sekä kulttuurin sektorilta (3) että muilta toimialoilta (9). Haastateltaviksi valittiin mahdollisimman monipuolinen edustus kaupunkikonsernin eri osista.

Poikkihallinnollisuus on eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä.

Kulttuurilla on vahva yhteys Espoo-tarinan eli Espoon kaupungin strategian päämäärien edistämiseen kaikilla toimialoilla. Kulttuuripalvelujen kehittäminen vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä. (EspooCult-tietokortti 1.)

Tässä tietokortissa tarkastellaan, kuinka poikkihallinnollinen yhteistyö Espoossa toteutuu ja kuinka sitä voidaan edistää.

EspooCult TULOKSIA

- Espoo-tarina ja sen sisältö tunnetaan hyvin. Haastatellut kaikilla toimialoilla ja toiminnan tasoilla käyttävät sitä työtään ohjaavana dokumenttina.
- Vain harva sivistystoimialan ulkopuolella työskentelevä tuntee tarkasti KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman sisältöä.
- Valtuustokausittaisten tavoitteiden ei aina koeta olevan linjassa Espoo-tarinan tavoitteiden kanssa tai toteuttavan poikkihallinnollisia päämääriä.
”Se ei musta mennyt ihan putkeen toi [valtuustokauden] strategiatyö, mikä valtuuston kanssa tehtiin. Sen pitäisi olla selkeästi ytimekästä ja siellä pitäisi olla muutamia tavoitteita, jotka sitten jalkautuvat meille.”
- Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat tällä hetkellä keskeinen väline yhteistyöhön kaupungin sisällä. Enemmistö haastatelluista näkee ne ensisijaisesti yhteistyökanavana virkamiesten ja luottamushenkilöiden välillä. Parhaimmillaan ne lisäävät keskinäistä ymmärrystä. Käytännön työssä ohjelmat koetaan etäisiksi omasta arkityöstä ja tavoitteista.
- Siiloutuminen, toimialarakenteet, hierarkkisuus ja toimintakulttuuri rakentavat raja-aitoja yhteistyölle. Tämä estää julkisen sektorin kokeilevuuden ja innovatiivisuuden edistämistä poikkihallinnollisilla toiminnoilla.
”On tosi tärkeää, että on olemassa semmoiset ohjelmat, millä on vapaa mandaatti tietyillä teemoilla tehdä kehitystyötä ja uusia aloitteita.”
”Linjaorganisaatio ei yksin pysty ratkaisemaan näitä strategian toteutumiseen liittyviä tavoitteita [...] Ne on mahdottomia haasteita asettaa hierarkkialle.”
- Kulttuuri toimijat nähdään hyvinä tunnistamaan perinteisen linjaorganisaation väleihin jääviä ongelmia ja vastaamaan niihin.
- Kulttuuri on tärkeää asukkaiden ja muiden sidosryhmien osallistumisen ja osallisuuden kehittämisessä.
- Kulttuuri näkyy poikkihallinnollisten kehitysohjelmien suunnitelmassa ja toimenpiteissä vain vähän.
- Osan kulttuuri toiminnasta ja -toimijoista koetaan jäävän ”suljettujen seinien sisälle” sekä ”kuplaan”.
”...kulttuuri toiminnassa siis, siellähän on tosi erilaisia näitä yksikköjä, ja osa siitä on tosi myös suljettua sikäli [...] mä en näe millään, että niiden toimintaan tavallaan liittyisi mikään poikkihallinnollisuus. Se on hirveän hankala, jos sä olet seinien sisällä.”

”Strategia on sitä, mitä organisaatio tekee.”

EINOLA & KOHTAMÄKI
2016

Käytännöt ja resurssit

Suuret kaupungit toimivat monimutkaisissa toimintaympäristöissä ja niillä on paljon erilaisia vastuita. Silloin myös yhtenäisten toimintamallien luominen on monimutkaista. Poikkihallinnollisuus avaa mahdollisuuksia uusien, innovatiivisten toimintatapojen omaksumiseen. Mukaan tulisi saada kaikki toiminnan tasot. Poikkihallinnollisuus ei onnistu tiukan kontrollin ja autoritaarisen byrokratian oloissa, vaan vaatii joustavuutta ja luovuutta. Luottamus ja sitoutuminen lujittuvat henkilökohtaisten kohtaamisten kautta.

Yhteiset resurssit on järkevää organisoida siten, että ne tukevat kehitystä tehokkaasti. Yleisesti parhaana ratkaisuna pidetään palveluiden järjestämistä ja rahoitusta siellä, missä niitä käytetään. Synergiaetuja voi tällöin saada kehittämällä poikkihallinnollisia palveluverkostoja. Kestävä poikkihallinnollinen yhteistyö edellyttää pysyviä menettelytapoja. Eri osapuolten roolit on tehtävä selviksi ja kehitettävä selkeät, yhteisesti jaetut ja läpinäkyvät poikkihallinnollisuuden edistämisen pelisäännöt.

EspooCult TULOKSIA

- Mittarit, rahoitus ja toiminta on sidottu toisiinsa toimialoitain ja tulosyksiköittäin. Yhteistyön tekemistä ja poikkihallinnollisuuden toteutumista seuraavia mittaristoja ei ole.
- Toimijoiden prosessit kulkevat eri tahtiin.
- Perustoiminnan pyörittäminen vie resursseja. Poikkihallinnolliseen yhteistyöhön on vähän aikaa, rahaa ja henkilöstöä. Muiden toimialojen asioihin ei ehditä paneutua.
- Haastattelujen perusteella kulttuuritoimijat nähdään hyvinä kehittämään uusia toimintatapoja. Kulttuuritoimijat voivat avata uusia näkökulmia ja olla voimavara muille sektoreille.
- Yhteistyö kulttuurin tulosyksikön kanssa lähtee usein yksittäisistä asioista tai tarpeista.
- Varsinkin alussa yhteistyö on henkilöitynyttä ja toteutuu yksittäisten ihmisten aktiivisuuden kautta.
- Kulttuuritoiminta tarvitsee tiloja, kaupungin tilojen yhteiskäytölle on kuitenkin vielä monia esteitä.

”Meillä meni kolme vuotta että löydettiin henkilö, jonka kanssa käydä keskustelua [toisen toimialan sisältä].”

”Et sä voi olla poikkihallinnollinen työssäsi, kun sun pitää rajoittua niihin raameihin, mitä hallintosäännöissä lukee, et tämä yksikkö tekee, ja sitten esimies jakaa siellä ne tehtävät jollakin jännällä tavalla.”

”Mä en tiedä, mitä niille tapahtuu niiden poikkihallinnollisten ohjelmien rahoille, että mihin ne on käytetty ja mitä niillä on tehty.”

”Niillä [kulttuuriyksiköllä] menee ne asiat silleen jotenkin omassa syklissä, ja se on vähän vieras ehkä toisille.”

”Kulttuuripuolella on ymmärtääkseni tosi paljon tuotu sitä osallisuuteen liittyvää ja sitä toiminnallisuutta, niin sitä kautta se on mun mielestä tosi hieno ja syventänyt ja laajentanut myöskin käsitystä sosiaalisuudesta.”

”On hankala juurruttaa yhdessä tekeminen osaksi toimintaa.”

*”Yhteistyö-
prosesseihin
osallistumista
ohjaavien ratkai-
sujen tekeminen
on kenties kaikkein
keskeisin kysymys
yhteistyötä edistäviä
toimenpiteitä
suunniteltaessa.
Keiden tulisi olla
mukana?”*
ANSELL & GASH
2007

Asenteet ja vallankäyttö

Suurten kaupunkien työntekijöillä on usein vakiintunut käsitys oman työnsä sisällöistä ja rajoista, mikä vaikeuttaa poikkihallinnollisten toimintamallien juurtumista. Asenteiden muuttaminen ei ole helppoa. Keskeistä on työntekijöiden ottaminen mukaan erilaisiin prosesseihin. Tämä luo pohjaa yhteiselle näkemykselle, lisää avoimuutta uusille ajatuksille ja malleille sekä vahvistaa sitoutumista muutokseen. Näennäiset osallistumismahdollisuudet toistavat hierarkkisia rooleja ja

heikentävät uudenlaisiin prosesseihin sitoutumista. Erilaiset ryhmät ja näkemykset tulee saada mukaan keskusteluihin. Tämä korostuu varsinkin lähipalveluiden tuotannossa, jolloin verkostomainen toiminta kytkeytyy myös kestävään kehitykseen.

EspooCult TULOKSIA

- Haastattelujen perusteella Espoon kaupungin organisaatio nähdään kehitysohjelmaiseksi.
- Vain osa johtajista tukee poikkihallinnollisuutta toiminnallaan.
- Erimielisyydet asioiden omistajuudesta ja johtamisesta sekä toimintakulttuurien erot vaikeuttavat yhteistyötä.
- Asioiden henkilöityminen on vahvaa. Yksittäinen henkilö voi estää tai edistää yhteistyön ja luottamuksen rakentamista.

”Kyllä siinä semmoinen asennemuuri on. Edelleen, aika vahvana.”

”Tosi tärkeä se omistajuus, et tämä on nyt mun juttu ja toi on sun juttu ja älä tätä mun juttua tee.”

”Se lähtee niim jokaisesta ihmisestä itsestään [...] varmaan semmoiset ihmiset, joilla on se osaaminen, pystyvät kaikista näistä silloista huolimatta tekemään makeita juttuja.”

- Kulttuuri ja sen merkitys nähdään eri toimialoilla laajasti: se kattaa kulttuuripalvelujen eri muotoja sekä kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa. Arvostus kulttuuria kohtaan vaihtelee.
- Kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia omien tavoitteiden edistämiseksi ei aina tunnusteta muilla toimialoilla.
- Kulttuuritoimijoilta toivotaan aloitteellisuutta ja halukkuutta yhteistyön edistämiseksi eri toimintasektoreiden kanssa.

”[Kulttuuriyksikössä] on tosi hyvä porukka töissä. [...] Että joka paikkaan minäkään en mene, mutta sinne menen mielellään.”

”Espoossahan on aika paljonkin laadukasta korkeakulttuuria, kaupunki tukee sitä aktiivisesti, mutta musta tuntuu, että semmoinen populaarimpi tai underground, alempi kulttuuri on pyritty jopa joskus painamaan piiloon, että siinä on mun mielestä tehty virhe.”

”... Suomessa luovissa piireissä on vielä aika paljon sellaista ajattelua, että yritystoiminta on pahaa lähtökohtaisesti [...] pelätään itsemääräämisoikeuden menettämistä tai sitten jonkun taiteellisen vapauden menettämistä.”

▶ KUINKA POIKKIHALLINNOISTA YHTEISTYÖTÄ VOIDAAN EDISTÄÄ?

Tarvitaan:

- Pysyviä **verkostomaisia**, kaikki toiminnan tasot läpäiseviä **rakenteita ja toimintatapoja**.
- Erilaisia **rahoitusinstrumentteja** tukemaan poikkihallinnollista yhteistyötä ja taiteilijoiden työtä eri sektoreilla. Tällaisia ovat esimerkiksi tavoitelähtöinen budjetointi, lähitekemisen budjetti ja joustavammat rahoituselementit.
- Strategisen kehittämisen ja poikkihallinnollisen toiminnan **osaamista ja sisäistämistä** laajasti kaupungin toiminnassa.
- **Tilojen avaamista** taiteen ja kulttuurin käyttöön sekä kulttuuritilojen laajempaa **yhteiskäyttöä**.
- Poikkihallinnollisen toiminnan ja tavoitteiden suunnitelmallisempaa **seurantaa** ja huomioon ottamista olemassa olevissa mittareissa.
- **Vuoropuhelua** yhteisten nimittäjien löytämiseksi sekä näkemyksen ja tavoitteiden luomiseksi.
- Keskeistä on kaupunkiorganisaation lisäksi **sidosryhmien ja asukkaiden ottaminen mukaan** erilaisiin prosesseihin.

"Kulttuuriyksikön kanssa toivoisimme enemmän yhteistyötä verrattuna muihin yksiköihin, paljon enemmän."

"...kulttuurin tehtävänä on vahvistaa sosiaalista kestävyttä ja kulttuurin tehtävänä on viedä näitä kestävä kehityksen tavoitteita eteenpäin, tukea ja auttaa siinä, olla ihan keskeisessä roolissa [...] se on hirveän hyvä instrumentti ja työkalu [kestävän kehityksen työssä]."

"Kun tehdään moniammatillisesti yhteistyössä niin silloin yleensä tulee myös paremmat tulokset ja on enemmän vaikuttavuutta ja silloin se on järkevää tekemistä."

"Kuntalaisille ei pitäisi olla väliä, mikä tuloyksikkö hänen asiaansa hoitaa, vaan kaiken pitäisi näyttäytyä sellaisena yhteisenä Espoon kaupungin tuottamana palveluna ja tukena."

Lähteet

Espoo-tarina, Espoon kaupungin strategia

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma

Agger, A. & Sørensen, E. 2018. *Managing collaborative innovation in public bureaucracies*. Planning Theory, 17 (1), 53-73.

Ansell, C. & Gash, A. 2007. *Collaborative Governance in Theory and Practice*. Journal of Public Administration and Research in Theory, 18 (4), 543-571.

Crosby, B. C. & Bryson, J. M. 2010. *Integrative leadership and the creation and maintenance of cross-sector collaboration*. The Leadership Quarterly, 21 (2), 211-230.

Einola, S. & Kohtamäki, M. 2016. *Sosiomateriaalisten käytäntöjen rooli kuntaorganisaation strategiatyössä*. Hallinnon Tutkimus, 35 (3), 189-203.

EspooCult -tietokortti 1: Kulttuuri ja kaupunkikehitys. 2018.

Hyryläinen, E. & Viinämäki, O. 2017. *Hybridiorganisaation muodostamisen strategiset valinnat*. Hallinnon Tutkimus, 36 (2), 92-103.

Nordin, P. & Parviainen, J. 2018. *Viranomaistehtävien synergioista lähtevä hallinnon organisoiminen – Kokonaisuus ja asiakaslähtöiset palvelut kolmella eri hallinnonalalla*. Hallinnon Tutkimus, 37 (1), 37-52.

Pakarinen, M. 2015. *Matriisimaisen toimintatavan käyttöönotto kuntaorganisaatiossa – tapaustutkimuksena Turun kaupunki*. Hallinnon Tutkimus, 34 (2), 103-122.

EspooCult

EspooCult-tutkimushanke on ensimmäinen laaja kulttuuripoliittinen tutkimus Espoon kulttuuripalveluista ja kulttuuriprofilista. Tutkimus toteutetaan vuosina 2018–2019.

Tutkimuksessa

- kartoitetaan kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa
- arvioidaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteiden toteutumista ja mahdollisuuksia
- esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalvelujen kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Lisätietoja tutkimuksesta:

Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore
www: cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimus-hankkeet/espoocult
Facebook: facebook.com/Cupore/
Espoon kaupunki, kulttuurin tuloyksikkö
www: espoo.fi/espoocult
Facebook: facebook.com/KulttuuriEspoo/

**Heräsikö ajatuksia tai kysymyksiä?
Kommentoi ja anna palautetta!
#EspooCult**

ESPOOCULT-TIETOKORTTI 3

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja luovat harrastukset Espoossa

”Kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua ja nauttia taiteesta ja kulttuurista.”

KULTTUURIESPOO 2030

Tilaisuuksissa käyminen on valtakunnallista huippua

Tässä tietokortissa vertaillaan espoolaisten kulttuuriolosuhteista koko väestöön ja muiden ns. kuutoskaupunkien (Helsinki, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku) asukkaisiin. Toisena tarkastelukohteena ovat kaupungin sisäiset erot eri väestöryhmien ja alueiden välillä.

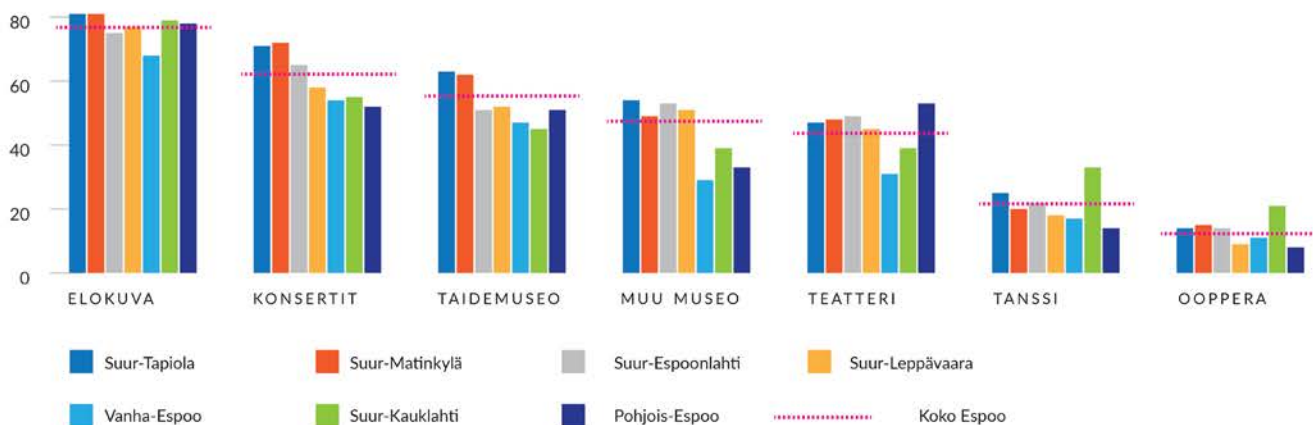
Keskiarvoltaan Espoo edustaa kulttuuriolosuhteissa valtakunnallista kärkeä. Monen väestöryhmän osallistuminen on järjestetty kaupungissa hyvin, mutta äidinkieli, ikä ja sosioekonominen asema vaikuttavat espoolaistenkin osallistumiseen. Suuralueiden välillä on myös melko isoja eroja.

TAULUKKO 1. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen viimeisten 12 kk:n aikana (10 vuotta täyttänyt väestö, %)

Käynyt viimeisten 12 kuukauden aikana	Espoo	Muut kuutoskaupungit ¹	Muu Suomi	Koko Suomi
Konserteissa, keikoilla, kuuntelemassa musiikkiesityksiä	62	60	53	55
Seuraamassa oopperaesityksiä	12	10	4	6
Katsomassa teatteri-, musikaali- tai operettiesityksiä	44	43	37	39
Katsomassa tanssiesityksiä	21	18	13	15
Taidemuseossa tai taidenäyttelyssä	55	52	32	38
Käynyt jossain muussa museossa kuin taidemuseossa	47	45	31	36
Elokuviissa	77	70	56	61
Ainakin yhdessä yllä mainituista	84	82	73	76

¹ Kuutoskaupungit ovat kuusi väkiluvultaan suurinta kaupunkia: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku, ks. <https://www.kuusikkokunnat.fi/>.

KUVIO 1. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen Espoon suuralueilla¹ viimeisten 12 kk:n aikana (10 vuotta täyttänyt väestö, %)

¹ Suuralueet on muodostettu likimääräisesti postinumerotiedoista.

Eri väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutuminen ja saavutettavuuden parantaminen ovat kulttuuripolitiikan tärkeä lähtökohta ja strateginen tavoite.

Oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti ovat perusoikeuksia, jotka on turvattu

YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa. Kulttuuristen oikeuksien toteutumista edistetään parantamalla saavutettavuutta eli huolehtimalla kaikkien yhdenvertaisista mahdollisuuksista käyttää taide- ja kulttuuripalveluja sekä osallistua taide- ja kulttuurielämään niin vastaanottajana kuin tekijänä.

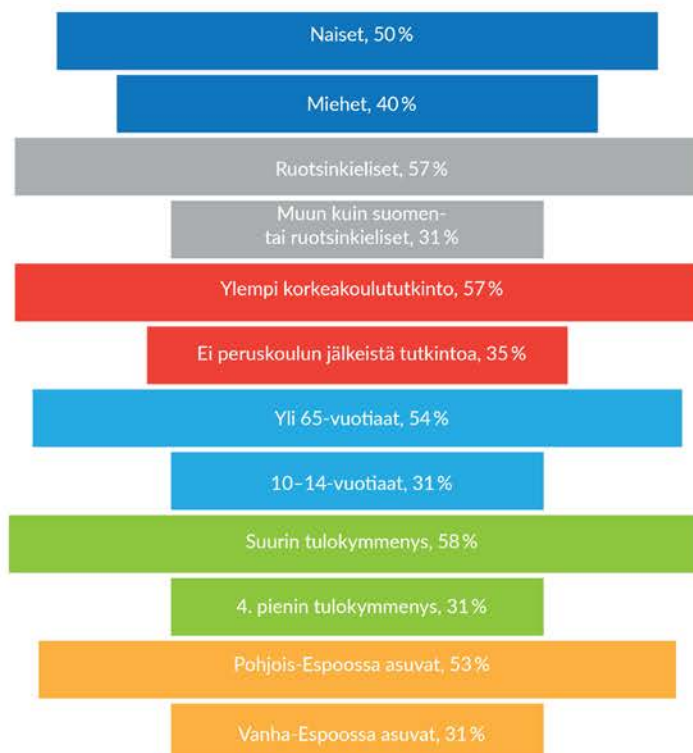
Kulttuuriolosuhteiden osallisuutta yhteiskuntaan. Se tarkoittaa osallistumista itselle tärkeään ja merkitykselliseen toimintaan. Osallisuus lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan vahvistaa demokratiaa, estää syrjäytymistä ja vähentää eriarvoisuutta. Kulttuuriolosuhteiden kautta voidaan edistää sekä yksilöiden että yhteisöjen hyvinvointia.

EspooCult
TULOKSIA

- Espoolaiset kävivät vuoden 2017 aikana eniten elokuvissa, konserteissa ja taidenäyttelyissä (taulukko 1). Harvinaisinta oli oopperassa käyminen.
- Naiset ja miehet käyvät Espoossa yhtä yleisesti kulttuuritilaisuuksissa, kun muualla Suomessa naisten ja miesten välillä on selkeä ero. Espoossa 15–44-vuotiaat miehet ovat jopa hivenero aktiivisempia kuin naiset. Muunkielisten keskuudessa miehet (91 %) ovat merkittävästi naisia (64 %) aktiivisempia.
- Äidinkielen suhteen Espoossa ei ollut mainittavia eroja taidemuseoissa ja -näyttelyissä käymisessä. Muissa museoissa muunkieliset olivat käyneet suomen- ja ruotsinkielisiä enemmän. Konserteissa ja teatterissa käyminen taas oli yleisintä ruotsinkielisten ja elokuvissa käyminen suomenkielisten keskuudessa.
- Kulttuuriosallistumisessa on alueellisia eroja (kuvio 1). Suur-Tapiolassa ja Matinkylässä elokuvissa, konserteissa ja taidemuseossa käyminen on keskimääräistä yleisempää. Pohjois-Espoosta puolestaan käydään paljon teatterissa. Alueiden välisiä eroja selittävät mm. kulttuurilaitosten sijainti ja erot väestörakenteessa (kuvio 2).
- Elokuvia Espoossa harrastavat kaikenikäiset. Espoolaisista 65–74-vuotiaista 64 prosenttia ja 75 vuotta täyttäneistä 37 prosenttia oli käynyt elokuvissa. Eniten elokuvissa käyvät nuoret: 10–24-vuotiaista yli 90 prosenttia oli käynyt elokuvissa viimeisten 12 kuukauden aikana.
- Teatterissa käyminen on Espoossa yleisintä eläkeikäisten keskuudessa (54 %). Työssä käyvistä lähes joka toinen (48 %) mutta työttömistä vain joka kolmas (34 %) oli käynyt teatterissa edeltäneen vuoden aikana.
- Korkeasti koulutetut ovat yleisesti ottaen kaikkein aktiivisimpia kulttuuritilaisuuksissa kävijöitä.
- Tulot ovat yhteydessä kulttuuritilaisuuksissa käymiseen. Selkeimmin tämä näkyy oopperan tapauksessa.

”Espoolaisuus on elämää arjessa ja kohtaamisia mm. EMMAn näyttelyissä, Sinfoniettan ja Tapiolan kuoron konserteissa, April Jazzissa, huippu-urheilun ja kulttuurin tapahtumissa —”
ESPOO-TARINA

KUVIO 2. Teatterissa viimeisten 12 kk:n aikana käyneet espoolaiset (10 vuotta täyttänyt väestö, %): merkittäviä eroja väestöryhmien kesken

TIETOKORTIN
AINEISTO:

Tietokortissa käytetään aineistona Tilastokeskuksen (TK) vuoden 2017 vapaa-aikatutkimusta. Kulttuuriosallistuminen ymmärretään tietokortissa samalla tavalla kuin TK:n väestötason raportoinnissa, ja siinä erotetaan kaksi ulottuvuutta: kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja luovat harrastukset. Tutkimus kohdistui 10 vuotta täyttäneeseen väestöön (noin 16 000 hengen otos). Tutkimuksen vastausprosentti oli 45,2. Espoon kaupunki tilasi tutkimukseen 1 000 hengen lisäotoksen, ja espoolaisia oli vastanneiden joukossa 737. Lisätietoa tutkimuksesta: <https://www.stat.fi/keruu/vap/index.html>.

Väestöryhmittäin eriteltyjä liitetaulukoita on saatavilla EspooCult-hankkeen verkkosivulta: <https://www.cupore.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espoocult>. Vapaa-aikatutkimuksen aineistoa hyödynnetään myös hankkeen loppuraportissa sekä erillisissä artikkeleissa.

Espoossa on valtakunnallisesti tarkastellen vähän osallistumattomuutta, eri alueiden ja ryhmien välillä kuitenkin eroja

EspooCult TULOKSIA

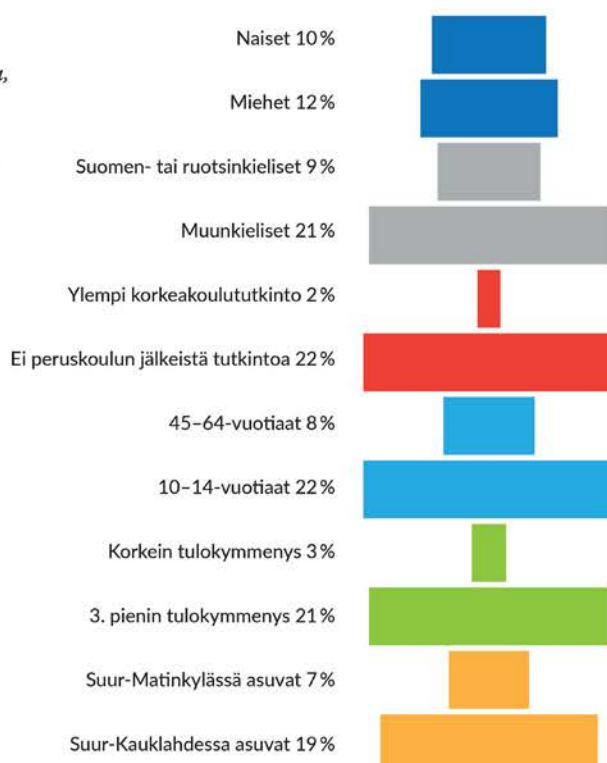
- Espoossa on muuta Suomea vähemmän sellaisia, jotka eivät olleet käyneet missään kulttuuritilaisuuksissa viimeisten 12 kuukauden aikana (taulukko 2). Kaupungin sisällä eniten ei-kävijöitä on matalasti koulutetuissa ja muissa kuin suomen- tai ruotsinkielisissä. Yhtenä ei-kävijäryhmänä nousevat esiin muunkieliset naiset. Tilaisuuksiin osallistumattomuus on sitä korkeampaa mitä vanhemmista ikäryhmistä on kysymys.
- Alueista Vanha-Espoo korostui ei-kävijöissä (32 %), vähiten ei-kävijöitä oli Suur-Tapiolan (13 %) ja Suur-Matinkylän (12 %) alueilla.
- Espoossa on muihin kuutoskaupunkeihin verrattuna hieman vähemmän asukkaita, jotka eivät ole koskaan käyneet kulttuuritilaisuuksissa. Joissakin tapauksissa kaupungin sisällä oli vaihtelua eri ryhmien ja alueiden välillä. Esimerkiksi tanssiesitysten suhteen ilmeni suuri ero sukupuolten välillä (ei koskaan käyneitä miehistä 46 % ja naisista 29 %).

TAULUKKO 2. Kulttuuritilaisuuksissa käymättömät (10 vuotta täyttänyt väestö, %)

Kulttuuritilaisuus	Ei ole käynyt viimeisten 12 kk:n aikana				Ei ole käynyt koskaan			
	Espoo	Muut kuutoskaupungit	Muu Suomi	Koko Suomi	Espoo	Muut kuutoskaupungit	Muu Suomi	Koko Suomi
Konserteissa	37	37	43	41	10	11	14	13
Oopperassa	84	85	88	87	45	53	68	63
Teatterissa	54	54	59	57	14	14	19	18
Katsomassa tanssiesityksiä	79	82	87	85	36	40	50	46
Taidemuseossa ja -näyttelyssä	44	47	65	59	9	12	24	20
Muussa museossa	50	52	64	60	9	12	19	17
Elokuviissa	20	26	38	34	3	4	6	5

"Espoossa kulttuuripalveluilla halutaan edistää tasa-arvoa sekä vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta, osallistumista ja hyvinvointia."
KULTTUURIESPOO 2030

KUVIO 3. Ei ole koskaan käynyt konserteissa (10 vuotta täyttänyt väestö, %): merkittäviä eroja väestöryhmien kesken

Osallistumattomuuden vaikuttavia tekijöitä:

Vähäistä kulttuuriosallistumista selitetään usein yhteiskunnalliseen asemaan liittyvillä syillä, kuten pienillä tuloilla, vähäisellä koulutuksella, haastavalla elämäntilanteella tai syrjäisellä asuinpaikalla. Osallistumattomuuden taustalla voivat olla myös toimintamallien ja kannatuksen puute. Kotitautalla on todettu olevan yhteys kulttuuriosallistumiseen.

Osallistumattomuus voi olla mahdollisuuksien puutetta, tietämättömyyttä tai välinpitämättömyyttä.

Osallistumattomuus voi selittyä siitä, että henkilön aktiivisuus suuntautuu muulle alueelle kuin kulttuuriin.

Osallistumattomuus voi myös olla vastarintaa kulttuuripoliittisia instituutioita kohtaan, joiden nähdään edustavan yhteiskunnan eliitin tapoja ja makua.

Ei-osallistujaksi voi määrittyä siitä syystä, että tutkimuksissa ja tilastoinnissa käytetyt kategoriat eivät tunnista kaikkia kulttuurisen toiminnan muotoja. Tässä tietokortissa käytetyn rajauksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kirjastossa ja festivaaleilla käyminen, lukeminen, musiikin kuuntelu radiosta ja videoiden katselu YouTubesta.

Espoossa luovia harrastuksia on kaikenikäisillä

EspooCult TULOKSIA

- Kädentaitojen harjoittaminen on selkeästi suosituin yksittäinen luova harrastus Espoossa. Seuraavina tulevat valokuvaus ja musiikki. Harvinaisimpia harrastuksia ovat näytteleminen ja runonlausunta (taulukko 3).
- Espoossa luovia harrastuksia on yhtä lailla 10–14-vuotiailla (79 %) kuin yli 75-vuotiailla (75 %).
- Luovissa harrastuksissa ilmenee jonkin verran alueiden välisiä eroja. Esimerkiksi Leppävaarassa (64 %) harrastaminen on harvinaisempaa kuin Espoonlahdessa (75 %).
- Koulutustaso ei espoolaisten keskuudessa selkeästi lisää tai vähennä luovia harrastuksia.
- Kuvataide- ja musiikkiharrastuksissa näkyy väestöryhmittäisiä eroja. Kuvataidetta harrastavat erityisesti naispuoliset ja nuoret: 10–14-vuotiaista tytöistä 73 prosenttia ja pojista 41 prosenttia. Ikä vähentää myös musiikin harrastusta. Työttömistä musiikkia harrastaa liki joka kolmas (31 %) ja työssäkäyvistä joka viides (20 %). Muunkielisistä naisista selvästi useampi (32 %) harrasti musiikkia kuin suomenkielisistä naisista (18 %).

TAULUKKO 3. Luovat harrastukset (10 vuotta täyttänyt väestö, %)

Harrastaa nykyisin	Espoo	Muut kuutoskaupungit	Muu Suomi	Koko Suomi
Musiikkia ¹	23	21	17	19
Kuvataidetta	17	17	15	14
Kädentaitoja ²	44	45	53	50
Runojen, novellien, romaanien tms. kirjoittamista	6	7	5	6
Näyttelemistä jossain ryhmässä tai harrastajateatterissa	1	1	1	1
Runonlausuntaa	1	1	1	1
Valokuvausta	26	26	22	23
Videokuvausta	11	10	8	9
Tanssia	11	9	12	11
Ainakin yhtä yllä mainituista	69	69	71	71

¹ Instrumentin soittaminen, laulaminen, säveltäminen, musiikin tekeminen tietokoneella jne.

² Huonekalujen korjaus, entisöinti, puutyöt, elektroniikka- ja tietoteknisten laitteiden, autojen ym. rakentaminen ja korjaus, kankaiden, mattojen ym. kutominen, vaatteiden ompelu, neulominen, virkkaus, nylpläys jne.

EspooCult

EspooCult-tutkimushanke on ensimmäinen laaja kulttuuripoliittinen tutkimus Espoon kulttuuripalveluista ja kulttuuriprofiilista. Tutkimus toteutetaan vuosina 2018–2019.

Tutkimuksessa

- kartoitetaan kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa
- arvioidaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteiden toteutumista ja mahdollisuuksia
- esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalvelujen kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Lähteet

Espoo-tarina, Espoon kaupungin strategia KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma

Heikkilä, R. 2016. Suomalainen kulttuuri-osallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. Kulttuuripoliittikan tutkimuksen vuosikirja 2016.

Isola, A.-M. ym. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lehikoinen, K. & Rautiainen, P. 2016. Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. ArtsEqual policy brief 1/2016. Helsinki: Taideyliopisto.

Lindholm, A. (toim.) 2015. Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Purhonen, S. ym. 2014. Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.3.2019].

Virolainen, J. 2015. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen verkkojulkaisu 26. Helsinki: Cupore.

Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripoliitikassa. 2017. Cuporen tietokortteja 3. Helsinki: Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore.

Lisätietoja tutkimuksesta:

Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore
www: cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espooCult

Facebook: facebook.com/Cupore/

Espoon kaupunki, kulttuurin tulosityksikkö

www: espoo.fi/espooCult

Facebook: facebook.com/KulttuuriEspoo/

Heräsikö ajatuksia tai kysymyksiä?

Kommentoi ja anna palautetta! #EspooCult

ESPOOCULT-TIETOKORTTI 4

Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus

”Osallistava yhteiskunta pyrkii lujittamaan ja edistämään kaikkien kansalaisten yhteiskunnallista, taloudellista ja poliittista osallisuutta ikään, sukupuoleen, vammaisuuteen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon ja taloudelliseen tai muuhun asemaan katsomatta. Se on yhteiskunta, joka ei anna kenenkään jäädä jälkeen.”

RAOUL WALLENBERG INSTITUTE

<https://rwi.lu.se/what-we-do/focusareas/inclusive-societies/>

Kaikkien osallisuus edistää hyviä väestösuhteita eri asukasryhmien välillä. Yhdenvertaisuus, keskinäinen kunnioitus ja luottamus sekä henkilökohtainen turvallisuus ovat osallisuuden rakennuspuita. Asukkaiden vuorovaikutus ja mahdollisuudet osallistumiseen ovat edellytyksiä kehityksessä kohti kaikki huomioon ottavaa ja saavutettavaa kaupunkia. Kulttuuripolitiikassa tulee tiedostaa asukkaiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja kulttuuriset todellisuudet. Identiteettien ja näkemysten moninaisuus on tärkeä osa kaupunkikehitystä. Kulttuuri-osallistuminen aktivoi asukkaita, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja luo kestäväää ja suvaitsevaista kaupunkiympäristöä. Erityisesti tulee huolehtia,

että myös maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmät voivat osallistua kaupungin kulttuurielämään ja -talouteen monissa eri rooleissa: yleisöinä, suunnittelijoina, tuottajina, harrastajina ja ammattilaisina.

Tämä tietokortti käsittelee ulkomaalaistaustaisen väestön osallisuutta. Ehdotetut toimenpiteet parantavat samalla kaikkien tilannetta. Asiaa tarkastellaan kolmella ulottuvuudella:

- Kulttuurisen moninaisuuden vaaliminen
- Kulttuuri-osallistumisen ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen
- Kulttuuritarjonnan saavutettavuuden varmistaminen

SAAVUTETTAVUUS

tarkoittaa erilaisten tarpeiden huomioon ottamista ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistämistä. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuudella varmistetaan kaikkien yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet kehittää itseään, käyttää taide- ja kulttuuripalveluja ja osallistua kulttuurielämään.

OSALLISUUS

edellyttää mahdollisuutta osallistua itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan. Hyvä saavutettavuus on osallisuuden perusedellytys. Saavutettavuus ja kaikkien yhdenvertaiset mahdollisuudet voidaan toteuttaa poistamalla syrjintää ja muita osallistumisen esteitä.

KULTTUURINEN MONINAISUUS

viittaa erilaisten etnisten, uskonnollisten tai kulttuuristen ryhmien yhteiseloon yhteisöissä, organisaatioissa tai väestössä. Kulttuurinen moninaisuus tarkoittaa myös sitä, että eri kulttuurit tunnustavat ja kunnioittavat toistensa erilaisuutta.

Espeen väestörakenne

Espossa asui vuoden 2018 lopulla **283 632 ihmistä**, ja se on Suomen toiseksi suurin kaupunki Helsingin jälkeen. Verrattuna muihin Suomen kaupunkeihin **Espeen väkiluku kasvaa nopeasti** (2018: +1,6 %). Ulkomaalaistaustaisten asukkaiden määrä kasvaa muutakin väestöä nopeammin (2018: +7,7 %). Joukko ei ole yhtenäinen vaan koostuu erilaisista ja eri syistä Espooseen muuttaneista henkilöistä. Vuoden 2018 lopulla **17,0 prosenttia** (48 085) Espoon asukkaista oli **muunkielisiä** (1990: 1,3 %). Osuuden ennustetaan kasvavan 29,9 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Arvion mukaan 34,4 prosenttia Espoon työikäisestä (19–64-vuotiaasta) väestöstä on tuolloin muunkielisiä (2018: 18,4 %).

*Olemassa olevissa tietolähteissä ei ole yhteistä määritelmää termille ”ulkomaalaistaustainen”. Määritelmää voi lähestyä mm. kansalaisuuden, synnyinmaan ja kielen (muu kuin suomi, ruotsi tai saame) kautta.

Kieliryhmät

Vuonna 2018 Espoossa puhuttiin 118 vierasta kieltä. Niistä yleisimmät olivat **venäjä** (6 937), **viro** (5 974), **arabia** (3 905), **englanti** (3 068), **somali** (2 733) ja **kiina** (2 572). Vuotuinen kasvu oli nopeinta arabiankielisten keskuudessa (+19,0 %). Vuonna 2018 Espoon vastasyntyneistä 29,0 prosentilla oli muunkielinen äiti. Ulkomaalaistaustaisten asukkaiden määrä, osuus ja alkuperä vaihtelevat suuresti kaupunginosittain.

”Espossa kulttuuripalveluilla halutaan edistää tasa-arvoa sekä vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta, osallistumista ja hyvinvointia.”

KULTTUURIESPOO 2030

Kulttuurisen moninaisuuden vaaliminen

Kulttuurinen moninaisuus on voimavara organisaatioille ja yhteisöille, mutta sen vaaliminen edellyttää jatkuvaa rakenteiden, käytäntöjen ja asenteiden tarkastelua ja uudistamista. Moninaisuus tulee huomioida kulttuuriorganisaatioiden johtamisessa, rekrytoimisessa ja taidetta ja taiteellista toimintaa koskeissa hankinnoissa. Kulttuurisen moninaisuuden edistäminen vaatii yhteistyötä kulttuuritoimen ja muiden toimialojen kesken. Tämä koskee erityisesti toimialoja, joiden vastuulla on liikkuvuus, kansalaisten osallistaminen, sosiaali- ja terveyspalvelut, elinkeinotoiminta ja koulutus. Kaupungin yhteistyö paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa auttaa rakentamaan hyviä suhteita eri asukasryhmien välille.

Kulttuuri-osallistumisen ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen

Kaikilla on oikeus osallistua taiteeseen ja kulttuuriin ja siihen liittyvään päätöksentekoon. Kulttuuri-osallistuminen lujittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, demokratiaa ja mahdollistaa yhteisesti jaetut kokemukset. Taide- ja kulttuuripalvelujen ja harrastustoiminnan kautta voidaan lisätä ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa, vahvistaa itsetuntoaan ja osallistua paikallisten yhteisöjen toimintaan. Tämä edellyttää, että kaikki asukkaat pystyvät osallistumaan aktiivisesti kulttuurielämään ja luovaan toimintaan. Monipuolinen kulttuuritarjonta ja tilaisuudet itseilmaisuuksiin ovat osallistumisen ytimessä.

PACT UTRECHT

- PACT Utrecht on kulttuurilaitosten ja kulttuurialan toimijoiden verkosto, joka perustettiin osana kunnallista moninaisuusstrategiaa. Verkosto pyrkii edistämään ja hyödyntämään kansallista Cultural Diversity Code -työkalua, jonka avulla julkisin varoin rahoitetut kulttuurilaitokset voivat luoda itselleen kattavan moninaisuusstrategian. Työkalu auttaa laitoksia huomioimaan moninaisuuden

ohjelmatarjonnassa, yleisössä, henkilöstössä ja kumppanuuksissa. Utrechtin kunta on ottanut työkalun osaksi kulttuurilaitosten rahoituksen arviointikriteereitä. Toimintaa rahoittavat Utrechtin kunta ja verkostoon kuuluvat kulttuuriorganisaatiot (mahdollisuuksiensa mukaan).

- <https://pactutrecht.nl/>

KIRJASTOJEN MONIKIELISET PALVELUT

- Espoossa kirjastoilla on keskeinen rooli aktiivisen kansalaisuuden edistämässä sekä kulttuurisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittämisessä.
- Venäjänkielisen kirjaston toiminta perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön Espoon kirjastolle antamaan erityistehtävään.
- Monikielinen asiakaspalvelu neuvoo esimerkiksi asumista, opiskelua, työpaikan etsimistä, hallintoa tai toimeentuloa koskeissa asioissa.

- Kielikahviloissa ihmiset voivat tavata toisiaan ja harjoitella eri kieliä.
- Satutunteja järjestetään lapsille useilla eri kielillä.
- https://www.espo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Kirjasto

DIGITAL CALLIGRAFFITI

- Digital Calligraffiti on berliiniläinen taidehanke, joka pyrkii tarjoamaan erilaisille ryhmille mahdollisuuksia luovaan toimintaan yhdessä ammattitaiteilijoiden kanssa. Hankkeessa kehitetään innovatiivisia taiteelliseen toimintaan perustuvia yhteistyömalleja, joiden avulla luodaan tulevaisuuden osallistavaa kaupunkia. Tarkoituksena on edistää sosiaalista vuorovaikutusta ja asukkaiden

osallisuutta hyödyntämällä ulkomainnan keinoja, kuten suuria digitaalisia näyttörüutu- ja. Digital Calligraffiti on saanut EU:n Luova Eurooppa 2016–2018-ohjelma FutureDiverCities-hankerahoitusta.

- <http://www.publicartlab-berlin.de/blog/2017/09/05/digital-calligraffiti-2/>

TURVAPAikkANA MUSEO

- Hanke pyrki kehittämään ja toteuttamaan osallistavaa museotyötä maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kanssa. Kansallista hanketta koordinoi Espoossa sijaitseva Helinä Rautavaaran museo. Hankkeeseen osallistui 15 museota (joista viisi sijaitsee Espoossa) vuosina 2016–2018. Tavoitteena oli luoda alle 25-vuotiaille turvapaikanhakijoille

ja heidän perheilleen toimintaa ja parempaa hyvinvointia. Hanke laajeni myöhemmin koskemaan kaikkia nuoria maahanmuuttajia. Toimintaan osallistui yhteensä 10 000 ihmistä. Hanke sai rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

- <http://helinamuseo.fi/turvapaikkana-museo/>

Kulttuuritarjonnan saavutettavuuden varmistaminen

Osallistumisen esteiden tunnistamisella ja poistamisella on keskeinen merkitys kaikki asukkaat huomioivan kaupungin rakentamisessa. Kulttuuritarjonnan saavutettavuuden parantaminen edellyttää aktiivista yhteistyötä eri toimialojen, kulttuuritoimijoiden ja maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmien edustajien välillä. Kun tavoitteena on tuoda kulttuuritarjontaa kaikkien ulottuville, tulee kulttuuritoimijoiden ja paikallisten viranomaisten luoda edellytyksiä myös lähellä asukkaita naapurustoissa ja matalan kynnyksen tiloissa tapahtuvaan toimintaan.

BRUNNENPASSAGE

- Wieniläisellä markkinakadulla sijaitseva Brunnenpassage ("ArtSocialSpace") toimii monikulttuurisen ja osallistavan taiteen laboratoriona ja tapahtumapaikkana. Sen toimintaan kuuluu esimerkiksi elokuvanäytöksiä, näyttelyjä sekä musiikki- ja tarinankerrontatyöpajoja. Brunnenpassage järjestää vuosittain satoja tapahtumia ja hankkeita ja tekee runsaasti yhteistyötä kaupungin

keskeisten kulttuuri-instituutioiden kanssa. Hankkeen seurauksena perustettiin kulttuurivetoiseen kaupunkikehitykseen keskittyvä työryhmä, joka tarkastelee saavutettavuutta keskusta-alueen ulkopuolella. Wienin kunta tukee hanketta monivuotisella rahoituksella. Hanke saa rahoitusta myös yksityisiltä sponsoreilta ja lahjoittajilta.

- <https://www.brunnenpassage.at/ueber-uns/>

KULTTUURIA KAIKILLE

Palvelu edistää kulttuuripalvelujen saavutettavuutta Espoossa. Toiminta sisältää mm.:

- Kaikukortti parantaa kulttuurin saavutettavuutta ja edistää ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään. Kortilla voi hankkia ilmaisia pääsylippuja Kaikukortti-verkostoon kuuluviin kulttuuri-kohteisiin, -tapahtumiin ja -kursseihin. Kortti on henkilökohtainen ja maksuton. Kaikukortti on tarkoitettu sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaille, joilla ei tiukan rahatilanteen takia ole varaa pääsylippuihin.

- KULPS! – kulttuuri- ja liikuntapolku vie espoolaisia peruskoululaisia kotikaupunkinsa kulttuuri- ja liikuntapalvelujen äärelle. Maksuton KULPS! on osa peruskoulun oppilaiden opetus suunnitelman mukaista opetusta ja koululaisten kulttuuri- ja liikuntakasvatuksen väline.
- https://www.espo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ ja_liikunta/Kulttuuri/Opettajille_ ja_kasvattajille/KULPS

Kuinka kaupungista tehdään avoin ja osallistava

EspooCult-tutkimushanke

EspooCult-tutkimushanke on ensimmäinen laaja kulttuuripoliittinen tutkimus Espoon kulttuuripalveluista ja kulttuuriprofilista.

Tutkimus toteutetaan vuosina 2018–2019. Tutkimuksen loppuraportti julkaistaan keväällä 2020.

Tutkimuksessa

- kartoitetaan kulttuuripalveluiden nykytila Espoossa
- arvioidaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteiden toteutumista ja mahdollisuuksia
- esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalvelujen kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Lähteet

Anheier, Helmut et al. (2016). *Cultural participation and inclusive societies. A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy*. Council of Europe.

Eurocities (2016). *Guidelines for cities on the role of culture in the integration of refugees, migrants and asylum seekers*. September 2016.

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018–2035 (2019). Tilastoja 2019:3. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Jaatinen, Sanna (2019a). *Espoon väestönmuutokset vuonna 2018. Tietoisku 7/2019*. Espoon kaupunki, Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot.

Jaatinen, Sanna (2019b). *Väestörakenne 2018/2019. Tietoisku 5/2019*. Espoon kaupunki, Konsernihallinto, Tutkimus ja tilastot.

Johnson, Nick & Tatam, John (2009). *Good relations: a conceptual analysis*. Manchester: Institute of Community Cohesion (iCoCo).

Lahtinen, Emmi, Jakonen, Olli & Sokka, Sakarias (2017). *Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripolitiikassa*. Cuporen tietokortteja 3. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Wilson, Nick, Gross, Jonathan & Bull, Anna (2017). *Toward cultural democracy: Promoting cultural capabilities for everyone*.

Lisätietoja tutkimushankkeesta:

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espoocult-
 Facebook: [facebook.com/Cupore/](https://www.facebook.com/Cupore/)

Espoon kaupunki, kulttuurin tulosityksikkö
https://www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Kulttuuri/Tietoa_meista/Tutkimushanke_EspooCult
 Facebook: [facebook.com/KulttuuriEspoo/](https://www.facebook.com/KulttuuriEspoo/)

Tutkimuslaitos KEA European Affairs on Espoon kaupungin kansainvälinen yhteistyökumppani EspooCult -tutkimushankkeessa
www.keanet.eu

Heräsikö ajatuksia tai kysymyksiä?

Kommentoi ja anna palautetta! #EspooCult

The logo for CUPORE, featuring the word "cupore" in a white, lowercase, sans-serif font centered within a solid red rectangular background.

cupore

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPORE

Pitkäsillanranta 3B, 00530 Helsinki

www.cupore.fi | info@cupore.fi

+358 50 577 22 46